

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

AQŞİN BABAYEV

- 23619-

Səhnə
Ekran
Əfir

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
İşlər İdarəsi
PREZİDENT KİTABXANASI

ŞƏRQ-QƏRB
BAKİ 2016

84 (5 uche) + 85.334 (5 uche)

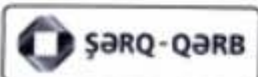
1313

Aqşın Babayev. Səhnə. Ekran. Efir
Bakı, "Şərq-Qərb", 2016, 424 sah.

ISBN 978-9952-512-25-0

Redaktor və
ön sözün müəllifi: Əli Əmirli

Aqşın Babayevin "Səhnə. Ekran. Efir" adlı pyeslər kitabına müəllifin Azərbaycanın dövlət teatrlarında, eyni zamanda Türkiyədə, Dağıstanda, Gürcüstanda tamaşaya qoyulmuş, habelə respublikanın televiziya kanallarında nümayiş etdirilmiş və radioda səsləndirilmiş "Xilaskar", "Oğul", "Ceviz ağacı", "Olmuş əhvalat" və s. dram əsərləri daxil edilmişdir.

www.eastwest.az
www.fb.com/eastwest.az
info@eastwest.az

© "Şərq-Qərb", 2016

Həyatla yoğrulmuş dramaturgiya

Əlli ildən çox bir vaxt ərzində nasir, şair, jurnalist, publisist, tədqiqatçı-alim kimi zəngin yaradıcılıq yolu keçmiş, geniş diapazonlu istedadla malik Aqşın Babayev ədəbi yaradıcılığın ən çətin və ən şirin növü olan dramaturgiyada da yeni deyil, onun səhnə əsərləri Dövlət Gənc Tamaşaçıları Teatrında, Dövlət Musiqili Komediya Teatrında (indiki Dövlət Musiqili Teatrı), Rus Dram, Bakı Bələdiyyə, Sumqayıt Musiqili Dram və İrəvan teatrlarında tamaşaya qoyulmuşdur. Bu gün də dramaturqun əsərləri bir neçə teatrın fəal repertuarındadır.

Aqşın Babayevin çoxsaylı radio pyesləri uzun illərdir, Azərbaycan radiosunda səslənir, telepyesləri əsasında çəkilməmiş televiziya tamaşaları isə Azərbaycan Dövlət Televiziyasının qızıl fondunda saxlanılır və illərdir, vaxtaşırı tamaşaçılara göstərilir, həmişə də maraqla qarşılanır.

Aqşın Babayev dramaturgiyasının belə uzunömürlü olmasının səbəbini bilsəm də, onun dram əsərlərinin bir hissəsinin toplandığı bu kitaba redaktor gözü ilə baxanda həmin səbəbi daha yaxşı anladım: dramaturqun bütün əsərləri həyatın özündən, gündəlik insan qayğılarından, çox adi, hamının dərk edə biləcəyi realıqdan qaynaqlanır. Deyərdim ki, hətta bu pyeslər həyat hadisələrinin surətini çıxarır, fotosunu hazırlayır, sanki yazıçı həyatın bir parçasını götürüb onu olduğu kimi tamaşaçıya təqdim edir. Bəlkə, elə buna görədir ki, qəhrəmanlarına prototip seçdiyi şəxsiyyətlərin adlarını belə dəyişməyə müəllifin ürəyi gəlmir, bəlkə də, çox yaxşı

tanıdığından Aqşin Babayev onları başqa adla təsəvvür edə bilmir, nəticədə prototipləri əsərə həqiqi ad-soyadı ilə daxil edir və bu yerdə bədiiiliklə sənədliklik bir-birini uğurla tamamlayır. Bu, "Xilaskar" pyesində də belədir, "Oğul"da da, "Ceviz ağacı"nda da. Hər üç pyesdə baş verənlər sənədlərə, artıq tarixə çevrilmiş olaylara, yaxın keçmişimizin maraqlı hadisələrinə və parlaq şəxsiyyətlərə söykənir. Müəllif fantaziyası daha çox sənədlərə köklənir. Fikrimcə, bunun bir səbəbi də müəllifin öz qəhrəmanlarına dərin sayğı, hörmət və məhəbbətlə yanaşmasındadır. Bu sevgi oxucuya və təbii ki, tamaşaçıya da sirayət edir. Elə yeri gəlmişkən, adını çəkdiyim üç pyes Aqşin Babayevin dramaturgiyasında ayrıca bir səhifə, mərhələdir.

Aqşin Babayevin güclü yumor hissi onu yaxından tanıyanlara yaxşı məlumdur. Bax elə bu yumor hissi onun komediyalarında özünü parlaq şəkildə göstərir, hətta deyərdim ki, Aqşin Babayevin qələmi komediya janrında daha rahat işləyir. Onun "Şeytanın yubileyi", "Əlin cibində olsun", "Nekroloq", "Dəvətnamə" kimi komediyalarını yada salmaq kifayətdir. Bu əsərlərdə bədiiilik hər şeydən öndədir, müəllif komediyalarında həyat həqiqətini bədii həqiqətə daha uğurla çevirməyi bacarır ki, bədii yaradıcılığın ən vacib şərti də elə budur.

Əgər Aqşin Babayevin bədii-sənədli pyeslərinin qəhrəmanları fəvqəladə keyfiyyətləri olan məşhur şəxsiyyətlərdisə, komediyalarında, xüsusilə tele və radiopyeslərində onun personajları heç nə ilə diqqəti cəlb etməyən sadə insanlardır. Bu əsərlərdə biz gündəlik həyat qayğıları içərisində çapalayan adi, bizim özümüdə bənzəyən tanış insanları, müasirlərimizi görürük. Bu əsərlərin mövzuları daha çox sınavi, kiçik insanların həyatından götürülüb. Onların yaşam tərzini, rahatlığı və nigaranlıqları, vicdan, namus, sevgi, sədaqət, xəyanət, dostluq, haram və halallıq kimi mənəvi aləmə aid keyfiyyətləri dramaturq tərəfindən diqqətə çəkilir. Yeni iqtisadi münasibətlər burulğanında şaşırmış insanların məzəli, bəzən də kədərli vəziyyətləri, gözlənilməz situasiyalarda əl-qol atmaları, xilas yolu tapmaq cəhdləri dramaturq tərəfindən məhərrətlə göstərilir. Müəllif bəzən özü də tamaşaçı ilə birgə qəhrə-

manlarına gülür, onlarla yaxşı mənada məzələnir, amma bu üzdədir. Dərində olansa Aqşin Babayevin öz qəhrəmanlarına, həssaslıqla yaratdığı personajlarına sonsuz məhəbbət hissidir. Onun dramaturgiyasının əsas sehiri də məhz bu məhəbbətdə və insanlara bəslədiyi xeyirxah münasibətdədir.

Onu da deyim ki, Aqşin Babayev personajlarına həm də dərhal gözə çarpmayan xəlif ironiya ilə yanaşmağı da bacarır. Bununla belə, yeri gələndə onların halına acıyır və rəhmidilliklə onları çətin, naqolay situasiyalardan xilas edir, çalışır ki, finalda qəhrəmanı bütün çətinliklərdən qalib kimi çıxsın, hətta bu mümkün olmayanda nəse yumşaldıcı bir sonluqla əsəri bitirir.

Bu kitabla yaxından tanışlıq mənə bir daha göstərdi ki, çox zəngin və xoşbəxt həyat yolu keçmiş Aqşin Babayev hər bir işə dərin məsuliyyət hissi ilə yanaşdığı kimi, bədii yaradıcılığı da çox ciddiylə alan istedadlı və zəhmətkeş yazıçıdır, hətta uzun illərin yaradıcılıq uğurları və ustad yazıçı təcrübəsi də onu arxayın salmır. Dramaturgiyaya gələndə isə yazıçı daha artıq ciddiyyət və məsuliyyətlə işləyir. Bu yerdə Aqşin Babayevin özündən sitat gətirəcəyəm: "Mənə elə gəlir ki, dramaturgiya ədəbi yaradıcılığın ən çətin və mürəkkəb növüdür. Dialoqlar qurmaq, hər personajın daxili aləmini həmin dialoqlarda əks etdirmək heç də asan məsələ deyil. Poeziyanın və nəsrin fəzası daha geniş, manevr imkanları sonsuzdur. Bu imkanları ədəbi yaradıcılığın ən mühafizəkar növü olan dramaturgiya haqqında demək çətinidir. Bəlkə, ona görədir ki, mən pyes yazanda sözün həqiqi mənasında əziyyət çəkirəm."

Bu yerdə dramaturq xitabən bir cümlə ilə bu kiçik ön sözü-mü bitirirəm: Aqşin müəllim, sizin dramaturgiyanız göstərdi ki, bu əziyyəti çəkməyə dəyər!

Əli Əmirli
Əməkdar incəsənət xadimi

Səhnə

XİLASKAR

(Sənədli-publisistik pyes)

*Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu,
Ümummilli liderimiz HEYDƏR ƏLİYEVƏ
ithaf edirəm.*

I pərdə

(1992-ci il. Ali Sovetin binası. "İstefa", "istefa" səsləri eşidilir. Səhnə önünə Ədalət gəlir.)

Ədalət. Salam, əziz tamaşaçılar! Adım Ədalətdir. Mən sizə keçən əsrin 90-cı illərindən danışacağam. Görəcəyiniz hadisələr həqiqətdir. Həqiqət, həqiqət, yalnız həqiqət! Bax bu otaq 1991-92-ci illərdə Ali Sovetin sədrinin qəbul otağı idi. O qapıda oturan oğlan isə sədrin köməkçisidir. Adı Həşimdir. Həmişə yuxulu olduğuna görə ona "yuxulu Həşim" deyirlər. Salam, ay Həşim.

Yuxulu Həşim. Nə gec gəldin... Xanım sədr səni gözləyir.

Ədalət. Lift pis işləyir. Bir az ləngidim.

Yuxulu Həşim. Sənin adətindir də. Bayaقدan xanım iki dəfə soruşub ki, Ədalət hanı.

Ədalət. Xeyir ola, ay Həşim?

Yuxulu Həşim. Sən elə bilirsən, sədrilər öz köməkçilərinə bütün sirlərini deyirlər? Onu bilirəm ki, qəzəblidir. Görmürsən, camaat nə deyir? "İstefa", "istefa". Guya Xanım gedəndən sonra ondan yaxşısı gələcək? Yaxşı, keç içəri. Əvvəlcə üzr istə.

Ədalət. Üzr niyə istəyirəm?

Yuxulu Həşim. Gecikmişən axı.

(Səhnənin yan tərəfi işıqlanır. Xanım sədrin kabinetini görünür.)

Xanım sədr. Gəl görək. Harda qalmısan? Sənə nə var ki... Otur görüm.

Ədalət. Nə olub ki?

Xanım sədr. Daha nə olacaq? Eşitmirsən, nə hay-küydür. Mənim istefamı tələb edirlər. Xalq cəbhəsi məndən əl çəkmir. Nə məsləhət görürsən?

Ədalət. Çox sağ olun ki, məni özünü belə yaxın bilirsiniz.

Xanım sədr. Ona görə yaxın bilirəm ki, biz axı sənənin universitet illərindən tanışıq.

Bəli, bəli. Siz universitet komsomol komitəsinin katibi idiniz, mən də büro üzvü.

Xanım sədr. Hayıf o illərdən.

Ədalət. Komsomol üçün darıxmıyısan?

Xanım sədr. Xeyr. Cavanlığım üçün. Qayğısız, şən illərim üçün darıxmışam. Yaxşı, de görüm, neyləyirəm mən? İstefa verimmi?

Ədalət. Əgər mənə məsləhət edirsinizsə, istefa verməyin.

Xanım sədr. Bəs xalq? Xalq axı mənim istefamı tələb edir.

Ədalət. Mən onlara "xalq" deyə bilmirəm. Xalq bilirsiniz kimdir? Xalq ala-qaranlıqda evindən çıxıb bir parça çörək qazanmaq üçün metroda, avtobusda, trolleybusda əzilənlər, gecəsini gündüzünə qatanlar, ailəsinin yanında başı aşağı olanlardır, bir də... Bax burda, böyrümüzə Şəhidlər xiyabanında yatanlardır xalq. 20 Yanvar qurbanları.

Xanım sədr. Kim ağılına gətirə bilirdi ki, Azərbaycana belə faciələr üz verəcək. 20 Yanvar faciəsi, iqtisadi böhran... Mən qorxuram, qardaş qırğını olsun.

Ədalət. Belə getsə, olacaq. Azərbaycanın bir yolu var. O da Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Xilaskarımız odur. Xalq gedib Heydər Əliyevi hakimiyyətə gətirməlidir.

Xanım sədr. Yaxşı... yaxşı. Gedə bilərsən!

Ədalət. Razi deyilsiz mənim sözlərimlə?

Xanım sədr. Dedim ki, gedə bilərsən! Sənənin başın, deyəsən, bədəninə ağırlıq edir.

Ədalət. Mən həqiqəti deyirəm və heç nədən qorxmuram.

Xanım sədr. Sənə dedim ki, gedə bilərsən!

Ədalət. Heydər Əliyev Naxçıvandır. Deyirlər, sessiyaya gələcək.

Xanım sədr. Sənə dedim ki, gedə bilərsən!

Ədalət. Mən Sizi Heydər Əliyevin kadri hesab edirəm.

Xanım sədr *(ayağa qalxır)*. Sən azərbaycanca başa düşürsən?

Ədalət. Başa düşürəm, lap yaxşı başa düşürəm.

Xanım sədr. Sən şöbə müdirisən. Adam su içdiyi quyuya tüpürməz!

Ədalət. Gözəl atalar sözüdür. Adam su içdiyi quyuya tüpürməz...

(Ədalət kabinetdən çıxır.)

Yuxulu Həşim. Nə oldu, ə? Nə dedi sənə Xanım?

Ədalət. Sən qoy başını yat. Belə şeyləri bilməsən yaxşıdır.

Yuxulu Həşim. Mən hər şeyi bilirəm. Bir azdan sənənin dalından dəyəcəklər. Çünki sən gizli-gizli işlər görürsən.

Ədalət. Oxunu atıb, yayını gizlətmə.

Yuxulu Həşim. Nə ox, nə yay? Bütün aləm bilir ki, sən burda kimin üçün təbliğat aparırsan.

Ədalət. Lap yaxşı eləyirəm. Beşüzlü olmaqdan daha, birüzlü olmaq yaxşıdır. Elə deyil?

Yuxulu Həşim. Sən kimə beşüzlü deyirsən?

Ədalət. Bu binada çoxdur beşüzlülər. Xudahafiz.

(Yan tərəfdən Saqqal Həmzə çıxır.)

Saqqal Həmzə. Ədalət?

Ədalət. Hə, nədir, Həmzə?

Saqqal Həmzə. Yənə əlin böyüklərin ətəyindədir. Ehtiyatlı ol ha...

Ədalət. Mən ehtiyatlıyam. Mənimçin narahat olma.

Saqqal Həmzə. Necə narahat olmayım. Axı biz səninlə çörək kəsmişik, sənin ad günündə badə qaldırmışam sağlığına, evində olmuşam, yoldaşını tanıyıram, uşaqlarını tanıyıram. Amma hərdən qulağıma elə sözlər çatır ki, çox narahat oluram. Sənin istədiyini adam hakimiyyətə gələ bilməyəcək.

Ədalət. Sən mənim dərdimi çəkmə.

Saqqal Həmzə. Ə, nətəhər dərdini çəkməyim. Deyirlər, Naxçıvana getmək istəyirsən.

Ədalət. Nə olar gedəndə? Mən heç kəsdən qorxmuram. Sözümlü də açıq-aydın deyirəm. Azərbaycanın xilas Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

Saqqal Həmzə. Sənin dediyin dünyasında ola bilməz. Cürbəcür variantlar var.

Ədalət. Yəqin, sən cürbəcür variantların liderlərinin portretlərini əldə etmişən, hə?

Saqqal Həmzə. Əlbəttə, əldə etmişəm.

Ədalət. Demək, kim hakimiyyətə gəlsə, onun şəklini vuraçaqsan divara, hə?

Saqqal Həmzə. Əlbəttə. Qardaş, zamanə adamı olmaq lazımdır. Nəyimə lazımdır kim gələcək hakimiyyət başına. Mənim çörəyim olsun, ailəmi dolandırım. Vəssalam.

Ədalət. Sən axı balaca adam deyilsən, Həmzə. Sən də mənim kimi şöbə müdirisən.

Saqqal Həmzə. Nə olsun şöbə müdiriyəm. Şöbə müdiri olmaq böyüm çox böyük şeydir?

Ədalət. Adam iş yerinin qədrini bilər.

Saqqal Həmzə. Mənə deyirsən bunu? Mən iş yerimin qədrini bildiyim üçün diplomat kimi yaşayıram da...

Ədalət. Rəngdən-rəngə düşürsən, hə?

Saqqal Həmzə. Sən bu gün "dava-dava" deyirsən, qardaş. Gün gələr, məni başa düşürsən. Yenə sənə deyirəm, sən istədiyini adam hakimiyyətə gələ bilməyəcək. Qoymayacaqlar ey.

Ədalət. Gələcək! Mütləq gələcək! Mən o günü səbirsizliklə gözləyirəm. Çünki, o şəxsiyyət mənim xalqımın ümididir, pəna-

hıdır. Bir də mən özüm o nadir şəxsiyyətin kadriyam. Xaricə işləməyə gedəndə də onun xeyir-duası ilə getdim. Qayıdanda da onun xeyir-duası ilə vəzifəyə təyin olundum. İnsan görək çörək itirən olmasın.

Saqqal Həmzə. Yaxşı deyirsən, insan görək çörək itirən olmasın. Onda de görək sən bu Xanımın çörəyini niyə itirirsən? Xalq Cəbhəsi səni işdən çıxaranda, bura səni bu xanım gətirmədi?

Ədalət. Mən bunu unutmuram ki.

Saqqal Həmzə. Unudursan, Ədalət, unudursan.

Ədalət. Unutmuram.

Saqqal Həmzə. Unutmursansa, bəs onda Heydər Əliyevi niyə müdafiə edirsən?

Ədalət. Mənim Xanıma hörmətim var. Amma indiki vəziyyətdə onlar Azərbaycanı xilas edə bilməyəcəklər. Xalq Cəbhəsi istəyir ki, bugünkü hakimiyyət istefa versin. Onlar hakimiyyət başına gəlsinlər. Amma onlar da Azərbaycanı bu fəlakətdən qurtara bilməyəcəklər. Hamı gedib o Kişini hakimiyyətə dəvət etməlidir.

Saqqal Həmzə. Səni ya öldürəcəklər, ya da tutacaqlar.

Ədalət. Öldürsünlər də... Mən kimdən artığam ki...

(İşıqlar sönmür. "İstefa", "istefa" səsləri eşidilir. Musiqi. İşıqlar yanır. Səhnədə Ali Sovetin iclas salonu görünür. Rəyasət heyəti və xitabət kürsüsü səhnənin baş tərəfindədir. Biz onu görmürük. Sədrin və xitabət kürsüsündə çıxış edənlərin yalnız səslərini eşidirik.)

Xanım sədr. Çıxış üçün söz Heydər Əliyev yoldaşa verilir.

Səs. Təşəkkür edirəm. Azərbaycan Respublikasının xalq deputatı seçilməyimi mən böyük etimad kimi qəbul edirəm. Mənim Azərbaycana qayıtmağım ilə əlaqədar cürbəcür sayışlar yayılır. Onlara cavab olaraq bəyan edirəm. Mənim doğma torpağa qayıtmağım ancaq respublikanın bu ağır, bu çətin dövründə öz vətəndaşlıq borcunu yerinə yetirməyimlə, azadlıq uğrunda mübarizəyə qoşulmağım ilə bağlıdır. Məni bir azərbaycanlı kimi bu hüquqlardan heç kəs məhrum edə bilməz. Sovet ittifaqında,

Azərbaycanda mövcud olan vəziyyət haqqında bəzi fikirlərimi və təkliflərimi xalqa çatdırmaq istəyirəm. Birinci, ölkə, sovet cəmiyyəti artıq bir neçə ildir ki, siyasi, iqtisadi böhran içindədir, millətlərarası münasibətlər ziddiyyətlidir. Sovet ittifaqı dağılmaktadır. Bunun əsas səbəbi "perestroyka" adlandırdığımız dövrdə həyatımızın bütün sahələrində buraxılmış ciddi, kobud və bağışlanmaz səhvlərdir.

(Hay-küy eşidilir.)

Əvvəlki illərdə özünə müəyyən qədər yol açmış demokratiya, aşkarlıq, siyasi plüralizm artıq məhdudlaşdırılır, ölkədə diktatura üsul-idarəsi tətbiq olunur. Bunlar hamısı cəmiyyəti fəlakət səddinə gətirib çıxarmışdır. Azərbaycanda vəziyyət daha ağır, daha dözülməzdir. Bu isə erməni millətçiləri tərəfindən ortaya atılmış qondarma Dağlıq Qarabağ məsələsi ilə əlaqədardır. Respublikamız, Azərbaycan xalqı Ermənistan tərəfindən ardı kəsilməyən təcavüzə məruz qalmışdır. Mənim fikrimcə, bizim sessiya bu barədə gərək çox geniş, ətraflı qərar qəbul etməlidir. Bu qərar da baş vermiş tarixi hadisələr öz əksini tapmalıdır. Həqiqətin gözünün içinə düz baxmaq lazımdır. Qarabağ artıq bizimki deyil. Onu əldən vermişik. Bunu etiraf etməliyik.

Yerdən səslər: Reqlament! Reqlament!

Səs. Mən üzr istəyirəm. Nə qədər vaxt keçdi ki, siz "reqlament" tələb edirsiniz.

Xanım sədr. Yoldaş Əliyev, Siz neçə dəqiqə istəyirsiniz?

Səs. Mənim nitqim sizin üçün əziyyətdirsə, düşüm yerimə. Ancaq mən istəyirəm ki, sizə həqiqəti çatdırım, yalnız həqiqəti! 1918-ci ildə Azərbaycan Respublikasının ərazisi 114 min kvadrat kilometr idi. İndi isə 86 min kvadrat kilometrdir. Əsrlər boyu Vətən, torpaq anlayışı xalqımızın ləyaqətini, mənliliyini, şərəfini əks etdirmişdir. Xalq öz torpağının müqəddəsliyini qorumaq üçün onun uğrunda ölüm-dirim mübarizəsi aparmışdır, ulu babalarımız Vətən torpağının hər qarışını namus simvolu kimi qorumuş, onun yolunda canını, övladlarını qurban verməkdən çəkinməmişlər.

Təəssüf ki, biz bu əhəmətləri unutmuşuq. Bizim sessiyamız Ermənistanı təcavüzkar bir dövlət kimi elan etməlidir. Niyə bu günə qədər bu işi görməmişiz?

(Deputatlar ayaqlarını döşəməyə vururlar. Hay-küy qopur.)

Yerdən səslər: Sualımız var.

Xanım sədr. Sakit olun, sakit olun. Yoldaş Əliyev, sizə suallar var. Buyurun.

I deputat. Yoldaş Əliyev, Siz Mərkəzi Komitəyə Dövlət Təhlükəsizliyi orqanından gəlmişdiniz. Biz, bütün millətimiz Siz hakimiyyətə gələndə böyük rəğbət hissi ilə ləzzət almışdıq ki, bizim xalqın belə oğlu var. Amma 1988-ci il hadisələrində mən Dağlıq Qarabağda olduğum müddətdə orda gördüyüm vəziyyət mənə şübhələr yaratdı. Çünki...

Səs. Siz mənə sual verirsiniz, ya çıxış edirsiniz?

I deputat. Mən həm sual verirəm, Sizdən cavab gözləyəcəyəm, həm də deyirəm, həyatda pört eləmisiniz bizi, nə üçün?

Səs. İcazə verin cavab verim. Mən 6 aydır Naxçıvanda yaşayıram. Naxçıvanın da bəzi kəndlərinə getmişəm, o kəndlərdə olan vəziyyət Dağlıq Qarabağda olan Azərbaycan kəndlərindən daha pisdir. Bu, həqiqətdir.

Xanım sədr. Daha kimin sualı var? Buyurun.

II deputat. Yoldaş Əliyev mən bir şeyi istəyirəm, həm sual formasında, həm də arayış kimi verim. Məndə belə bir məlumat var ki, Gevorkova uzun müddət tam hüquq, ixtiyar verilibdir. Respublika rəhbərliyi ona deyib ki, burda erməniləri çoxalt, azərbaycanlıları pasport qeydiyyatına götürmə. Buna nə deyirsiniz, yoldaş Əliyev?

Səs. Boş söz danışmayın. 1969-cu ilin statistikasını götürün. 1979-cu ilin statistikasını götürün. Ermənilər məni günahlandırır ki, mən ordan erməniləri çıxarmışam. Siz də məni günahlandırırırsınız ki, mən ora azərbaycanlıları pasport qeydiyyatına götürməyə mane olmuşam. Statistikanı götürsəz görərsiz ki, 1969-cu ildən sonra, yəni mən hakimiyyətə gələndən sonra orada

azərbaycanlıların sayı 10 faiz artıb, ermənilərin sayı isə 10 faiz azalıb. Mən faktla danışırım!

Xanım sədr. Söz bizim hörmətli yazıçı-millət vəkilinə verilir.

III deputat. Məni o yandırdı ki, sən deyirsən, biz Qarabağı vermişik. Bunu, əzizim, həmişə Zori Balayan deyir. Mən istəməzdim ki, sən onun dediyi sözü təkrar eləyəsən. Sən onun dəyirmanına su tökürsən. Qarabağ bizimdir. Qarabağ heç zaman indiki qədər bizim olmayıb. Bir də təkrar edirəm. Qarabağ heç zaman indiki qədər bizim olmayıb. Gəlin sizi mindirim vertolyota, aparıb Dağlıq Qarabağın dağlıq hissəsinin bütün kəndlərini və Şuşanı göstərim. Şuşada heç zaman 70 ildə bu qədər ev tikilməyib, mehmanxana tikilməyib.

Səs. Yalandır! Mən yenə təkrar edirəm. Qarabağı əldən vermişik. Şair Qabilin sözünü yadına sal. "Ad mənim, yar özgənin". Qarabağı vermişik, vermişik!

Yerdən səslər: Reqlament! Reqlament!

*(Deputatlar yenə ayaqlarını döşəməyə vururlar.
Hay-küy səhnəni başına götürür.)*

Xanım sədr. Sakit olun! Sakit olun! Söz hörmətli şairimizə verilir.

IV deputat. Hörmətli millət vəkilləri! Biz son 70 illik tariximizdə həmişə vəzifədə olanın yaltağı, vəzifədən gedənin isə qənimisi olmuşuq. Əliyev yoldaşın çıxışına mən diqqətlə qulaq asdım. Əliyev yoldaşa hücumdansa, gəlin görək o nə deyir. Nə olar. Yəni dünən o kişi bizim rəhbərimiz deyildi? Ayıb deyil? Dünən o kişi bizim rəhbərimiz olub, o kişiyə "bəli-bəli" deyib buralarda nə qədər əl çalmışıq. Bu taxta, divar şahiddir. Bir qulaq asağ, görək, bu kişi nə deyir axı? Mən istəyirəm, o kişinin dediyini bir balaca xırdalayım. O bizə onu demək istəyirdi ki, Qarabağ məsələsində bu üç illik mübarizədə bizim vahid və işlənmiş konsepsiyamız olmayıb. Yalandır? Biz bunu müzakirə etməli ikən bu mühüm məsələni kənara qoyub, ondan keçmiş intiqamımızı almağa çalışırıq. Danışanlarımızı da yaxşı tanıyıram.

Mən dədələrimizdən bizə yadigar qalan əxlaq normalarının, igidlik şərtlərinin dağılmasına acıyıram. Görəsən, biz bu gün niyə bu qədər xırdalandıq? Axı dədələrimiz belə namərdlik eləməzdi.

Beş dəqiqəlik təsəvvürünüzdə gətirin. Bu vəziyyətə düşmənlərimiz baxsaydı, sevinməzdilərmidi? Düşmənin dəyirmanına burda su tökürük biz, ayrı yerdə yox. Rəhmətlik Sabir düz deyib, Allah sənə rəhmət eləsin, böyük ustad.

*Zülmət sevən insanlarıq üç-beş yaşımızdan,
Fitnə göyərir torpağımızdan, daşımızdan.
Biz zülm eləyib bac alırıq qardaşımızdan,
Çıxmaz, çıxma bilməz də bu adət başımızdan.
Əflakımıza çünki həqiqi xələfiz biz,
Öz qövmümüzün başına əngəl-kələfiz biz.*

Bizim kənarda düşmənimiz yoxdur. Ermənidən özümüzdə düşmən qayırmayaq. Elə özümüz özümüzü didib, parçalayıraq da. Bu gün biz bütün qüvvələrimizi birləşdirib Qarabağ məsələsinin həllinə yönəltməli ikən intiqam almaq üçün mikrofon qabağında növbəyə durmaq nə dərəcədə kişilik hesab olunarmış, görəsən?

Xanım sədr. Yoldaş millət vəkili, mənim sizə böyük hörmətim var, xahiş edirəm gündəlikdə olan məsələyə dair fikrinizi deyın.

IV deputat. Mən elə ondan danışırım. Bu gün Vətənin və millətin taleyi həll olunan bu ağır günlərdə gəlin şəxsi ədavət hislərindən əl çəkək. Xalqımız üçün ilk müstəqil dövlət yaradaq, Məmməd Əmin Rəsulzadənin sözlərini unutmayaq. O deyirdi: "İstiqlaliyyəti olmayan xalqın xırda çəkişmələrlə məşğul olmağa ixtiyarı yoxdur." Gəlin bu müdrik sözləri qulaqlarımızdan asağ.

Səs. Mənim yenə sözüm var. Xahiş edirəm icazə verin.

Xanım sədr. Ay yoldaşlar, sakit olun. Heydər Əliyevin yenə sözü var.

Yerdən səslər:

– Danışdı da...

– Kifayətdir.

Xanım sədr. Yoldaş Əliyev, neçə dəqiqə istəyirsiniz?

(Hay-küy eşidilir. Deputatlar yenə ayaqlarını döşəməyə vururlar.)

Xanım sədr. Yoldaşlar, sakit olun. Heydər Əliyev Naxçıvan Ali Məclisinin sədridir, mənim müavinimdir. İcazə verin, sözünü desin.

Səs. Mənim çıxışım görürəm, çoxlarını narahat edir. Mən çox qısa danışacağam. Sözüm yeni ittifaq müqaviləsi ilə əlaqədardır. Təyin olunmuş referendumda iştirak etmək və ya etməmək çox mühüm məsələdir. SSRİ-ni zorla qoruyub saxlamaq olmaz! Biz hamımız bu ittifaqın mövcud olduğu dövrdə dünyaya gəlmişik, təhsil, tərbiyə almışıq. Lakin son illərdə respublikada baş vermiş bir neçə milli-demokratik hərəkatın ittifaq tərəfindən zorakılıqla, hərbi qoşun hissələri vasitəsilə boğulması, axıdılan qanlar ittifaqın imperiya siyasəti apardığını tam aşkar etmişdir. İttifaq dağılmağa başlamışdır.

Ölkənin rəhbərliyi 70 il mövcud olan bu qurumun yararsız olduğunu bəyan edərək, respublikaları yeni İttifaq yaratmağa dəvət edir. Qorbaçov bir neçə dəfə çıxışında hətta belə demişdir ki, guya ölkədə indiyə qədər həqiqi ittifaq olmayıb, respublikalar heç də ittifaqda yaşamayıb, əsl ittifaq bundan sonra yaranacaqdır. Həqiqəti desək, yeni ittifaq müqaviləsinin layihəsi əvvəlkindən də yararsızdır.

Respublikanın keçmiş rəhbəri kimi mən də belə yararsız və naməlum İttifaqa xidmət etdiyimi, buraxdığımız səhvləri etiraf edirəm və heyfslənirəm. Nəzərə almaq lazımdır ki, hər dövrün öz hökmü var. Biz də, demək olar ki, bu salonda oturanların hamısı, o hökmün təsiri altında olmuşuq. İndi isə hesab edirəm ki, bizim xalqımız üçün 70 illik imtahan bəsdir. Yeni bir ittifaqa girməyi Azərbaycan xalqı üçün rəva bilmirəm!

Bir sözlə, mən yeni ittifaqa daxil olmağın və bunun üçün referendum keçirməyin heç bir şərt qoymadan əleyhinəyəm! Bu, bütün seçicilərimin, deputatı olduğum Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi deputatlarının yekdil fikridir. Azərbaycanın tam istiqlaliyyət, azadlıq, iqtisadi və siyasi müstəqillik yolu ilə getməsinin tərəfdarıyam.

Məlumdur ki, Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının bir hissəsi olan Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin platforması xalqı birləşdirə bilməz. O, xalq arasında nüfuzdan düşüb, bütün xalqın iradəsini təmsil etmir. Kommunist Partiyası hakimiyyətdən tamamilə imtina etməlidir. Yuxarıdan aşağıya qədər partiya komitələrinin katibləri eyni zamanda sovet orqanlarında rəhbər vəzifə tutmamalıdılar.

Azərbaycan xalqının birliyi yeni, demokratik, heç kəsdən asılı olmayan dövlət qurulması yolu ilə təmin oluna bilər. Doğrudur, bu yolda çətinliklər də az olmayacaqdır. Fəqat nəyin bahasına olsun, biz buna nail olmalıyıq. Xalq deputatlarını, bütün Azərbaycan xalqını bu yola dəvət edirəm. Mən bu yoldan dönməyəcəyəm!

Yeri gəlmişkən bir məsələni də Rəyasət Heyətinin nəzərinə çatdırmaq istəyirəm. Leninin büstünü Ali Sovetin iclas salonundan götürmək lazımdır.

(Hay-küy qopur.)

Xanım sədr. Siz nə danışırsınız, yoldaş Əliyev?!

(Səhnə fırlanır. Xanım sədrin kabineti görünür. Beş deputat və Ədalət söhbət edirlər.)

Xanım sədr. Mən bu gün buraya ziyalı deputatlarımızı yığmışam. Sizin aranızda neftçi də var, filosof da, həkim də, mühəndis də, alim də. Özünüz şahid oldunuz ki, Heydər Əliyev necə mövqe tutub. Mənə deyir, Leninin büstünü salondan götür. Siz isə hamınız susdunuz.

Filosof deputat. Biz susmadıq. Biz ayaqlarımızı döşəməyə vururduq.

Xanım sədr. Ayaqla yox, başla işləmək lazımdır. Heydər Əliyev referendumun da əleyhinədir. Qarabağı verməkdə də bizi ittiham edir. Siz isə susursunuz.

Həkim deputat. Biz susmadıq. "Reqlament", "reqlament" qışqırmaq bəs nə deməkdir?

Xanım sədr. Qışqırmaq lazım deyil, tutarlı cavab vermək lazımdır. Görürsünüz, necə faktlarla danışırsınız.

Alim deputat. Öz aramızdır, axı biz Heydər Əliyev ola bilmərik. O, siyasətdə balınadır. Biz isə kütüm balığı.

Həkim deputat. Kütüm də tapılmır ey, bazarda.

(Gülürlər.)

Xanım sədr. Hər şeyi zarafata salırsınız. Amma burada milətin taleyi həll olunur.

Mühəndis deputat. Bizdən nə asılıdırsa, hazırıq.

Xanım sədr. Elə ona görə sizi bura yığmışam.

Mühəndis deputat. Bilirsiniz, mənim beynimə bir ideya gəlib. İstəyirsiz belə çaxnaşma olmasın, polisə tapşırıq, onu içəri buraxmasınlar.

Xanım sədr. Sizin başınız xarab olub. Naxçıvan Ali Məclisinin sədrini, Ali Sovetin deputatını içəri buraxmamaq olar? O, Naxçıvan Ali Məclisinin sədri kimi mənim müavinim hesab olunur. Siz elementar şeyləri ya bilmirsiniz, ya özünü bilməməzliyə vurursunuz.

Mühəndis deputat. Bu olmadı ki... Siz lap bizi təhqir edirsiniz ki...

Xanım sədr. Təhqir etmirəm. Olanı deyirəm.

Mühəndis deputat. Yaxşı, deyin bizi bura niyə çağırırsınız?

Xanım sədr. Hövsələnin olsun. Mən sizi bura ona görə çağırıram ki, televizorda çıxış edəcəksiniz. İndi Ədalət, mənim şöbə müdirim, sizi televiziya aparacaq...

Ədalət. Mən niyə?

Xanım sədr. Qulaq as, sözümlü kəsmə!

Neftçi deputat. Biz televiziya nədən danışacağıq?

Xanım sədr. Siz televiziya çıxışınızda deyəcəksiniz ki, bu gün sessiya oldu. Sessiyada Heydər Əliyev yoldaş çıxış etdi. Biz onun fikirləri ilə razı deyilik. Qoy camaat həqiqəti bilsin də.

Neftçi deputat. Həqiqəti Heydər Əliyev dedi. *(ayağa qalxır.)* Mən bu verilişdə çıxış etməyəcəyəm.

Ədalət. Başa düşürəm, mənə niyə çağırırsınız bura?

Xanım sədr. Verilişi sən aparacaqsan.

Ədalət. Heydər Əliyevin əleyhinə olan verilişdə mən iştirak etməyəcəyəm. Lazımdır ərizəmi yazım, gedim.

Xanım sədr *(Ədalətə).* Uşaq-uşaq danışma. Otur görüm. *(Neftçi deputata)* Siz isə gedə bilərsiniz.

Ədalət. Mən də gedirəm. Heydər Əliyev mənə qibləgahımdır. Mən onun əleyhinə olan verilişdə iştirak etməyəcəyəm.

(Neftçi deputatla Ədalət çıxırlar.)

Xanım sədr. Leninin heykəlini mənə göstərdi və dedi ki, bu heykəli oradan götürmək lazımdır. Buna necə dözmək olar? Bütün dünya proletariatının rəhbəri Vladimir İliç Lenin haqqında belə söz demək olar? Deyir, Azərbaycan Sovet İttifaqının tərkibindən çıxmalıdır. Deyir, Azərbaycan müstəqil olmalıdır. Başa düşür ki, Azərbaycan müstəqil olsa, onu o daqiqə parçalayıb udarlar. Azərbaycan müstəqil ola bilməz! Azərbaycan müstəqil yaşaya bilməz! Siz televiziya çıxışlarınızda bu məsələlərə toxunmalısınız. Bir az fəal olmaq lazımdır. Məktublara təşkil etmək lazımdır. Başa düşdünüz?

Deputatlar:

– Başa düşdük.

– Siz narahat olmayın.

– Necə lazımdır, çıxış edəcəyik.

– Mənə də çox pis təsir etdi onun çıxışı.

(Qəbul otağı)

Yuxulu Həşim. Hə, nədir, Ədalət? Nə qışqırıqdır içəridə?

Ədalət. Sən yuxuna haram qatma. Yat özünçün. Mənə bir kağız-qələm ver, ərizəmi yazım, rədd olum burdan.

Yuxulu Həşim. Buyur, bu da sənə ağ kağız. Təki sən burdan get, mən sənə üçün bir ton kağız gətirərəm.

Neftçi deputat *(Ədalətin çiyini qucaqlayır).* Ərizə yazmaq lazım deyil. Geri çəkilmək olmaz. Mübarizə aparmalıyıq. Sən mərd insansan. Burada işləməlisən. Burada olmalısan sən.

Yuxulu Həşim *(Neftçi deputata).* Mən sizi çox istəyirəm. Sizin haqqınızda bir mahnı var ey... "Neftçi Qurban bir oğlandır, şirin dil". O mahnı anam elə çox istəyir ki...

Neftçi deputat *(Ədaləti kənara çəkir).* Mən səhər Naxçıvana gedirəm. Sənin haqqında Kişiyə deyəcəyəm.

Ədalət. Vallah, mən bunu ona görə eləmədim ki, kimsə bu əhvalatı Kişiyə çatdırırsın. "Hacı Kərimin Aya səyahəti" komediyası var ha, orda Bəşir Səfəroğlu deyir ki, bir dənə kişiliyimiz qalıb, deyirsiz onu da aparaq, Ayda qoyaq.

Neftçi deputat. Sən mənə qulaq as. Özü səni işdən çıxarmasa, ərizə yazma. Naxçıvana gedim gəlirəm, yenə görüşürük.

Ədalət. Yaxın günlərdə mən də Naxçıvana gedəcəyəm. Yoldaşım deyir ki, gəl plov bişirim, gedək Naxçıvana. Gedək Kişini görək.

Neftçi deputat. Gedin. Camaat axışıb gəlir ora. Xalq sərrafdır. Yaxşımı pisdən elə seçir ki...

Yuxulu Həşim. Ə... Ədalət, ə, gəl, sənə bir qəşəng ruçka da verim, ərizəni yaz.

Ədalət. Sən qoy başını yat.

(Səhnənin önündə Ədalətlə Saqqal Həmzə qarşılaşırlar.)

Saqqal Həmzə. Gördün camaat neylədi. Sən mənə inanmırsan. Xalq cəbhəsi gəlir ey. Sən də gedib elə adamların yanında oturmusan ki, zalda görüb eləyənlər ha...

Ədalət. Bayaq zalda mənim şəklimi nə üçün çəkdi?

Saqqal Həmzə. Saxla samanı, gələcək zamanı. Sabah Xalq cəbhəsi hakimiyyətə gələndə o şəkli satacağam sənə. Özü də bilir-sən neçəyə? Beş yüz dollara. Adam gərək uzaqqörən olsun. Mənim knişkam var cibimdə. Xalq cəbhəsinin üzvüyəm.

Ədalət. Bəs sən Milli İstiqlal Partiyasında deyildin?

Saqqal Həmzə. Keçdim Xalq cəbhəsinə.

Ədalət. Bu gün-sabah yeni bir partiya yaradılacaq. Yəqin, oranın da üzvü olacaqsan?

Saqqal Həmzə. Dünya dağılsa da, mən daha heç bir partiyanın üzvü olmayacağam. Mən bir partiya tanıyıram. Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyası.

Ədalət. Etibarın şəklini gizlətmisən?

Saqqal Həmzə. Məndə Etibarın şəkli heç əvvəldən olmayıb.

Ədalət. Yalan danışma.

Saqqal Həmzə. Naxçıvana nə vaxt gedirsən?

Ədalət. Sənə nə var?

Saqqal Həmzə. Sən heç dostunla düşməninə tanımadın da. Ehtiyatlı ol. Özü də sirrini hər kəsə demə. Kadrlar şöbəsində ərizəni gördüm. Üç günlük icazə istəyirsən. Hamı bilir ki, Naxçıvana gedirsən.

Ədalət. Lap yaxşı eləyirəm. Sonra? Get sat məni.

Saqqal Həmzə. Mən adam satan deyiləm. Gün gələcək, bilərəm, mən necə sədəqətli adamam.

(Ədalət gedir. Səhnənin sol tərəfi işıqlandırılır. Saqqal Həmzə telefon nömrələrini yığır.)

Saqqal Həmzə. Respublika Prokurorluğudur? Rəisi verin. Deyin, Həmzədir, özü biləcək. Soruşsa, nə Həmzə, deyin Saqqal Həmzə. Tanıyır məni. (Pauza) Alo, mənəm. Borcumdur sizə deyim. Şöbə müdiri, bizim şöbə müdiri Ədalət Qurbanov bir-iki günə Naxçıvana gedir. Özünüz mənə demişdiniz ki, sizə xəbər verim. Mənim böyük adamlarla işim yoxdur. Yaxşı, yaxşı. Sağ olun. Bağışlayın, sizi narahat elədim. *(yenidən telefon nömrələrini yığır.)* Alo. Pedaqoji İnstitutdur? Dekan Ağaşirin müəllimidir? Sizi prokurorluqdan narahat eləyirlər. Sizin kafedranın müəllimi Nəcibə xanım Qurbanova, əri Ali Sovetin şöbə müdiri Ədalət Qurbanovla birlikdə Naxçıvana gedir. Bilirsiz də kimin yanına gedirlər. Ölçü götürün. Mən sizə bir də zəng vuracağam. *(telefon dəstəyini yerindən asır. Əlini əlinə sürtüb ləzzətlə gülür.)* Yandıracığam atanızı. Od vuracağam sizə. Onda bilərsiz ki, Saqqal Həmzə kimdir. Hələ bir neçə deputat var burda, onların da atasını yandıracığam. Nazir mənim arvadımı incidir. Onun indiki prezidentlə öpüşən yerdə şəkli var məndə. Qoy Xalq cəbhəsi gəlsin hakimiyyətə, o vaxt həmin şəklin qiyməti beş min dollar olacaq. Nazirdən qopardacağam o beş min dolları. Ay can, ay can.

(Yuxulu Həşim gəlir.)

Yuxulu Həşim. Hamı gedib, sən neyləyirsən burda?

Saqqal Həmzə. Telefonla danışırıdım.

Yuxulu Həşim. Kiminlə?

Saqqal Həmzə. Cananımla. Sən de görüm, nə xəbər var ey?

Yuxulu Həşim. Mən təzə xəbəri havayı demirəm. Pulla satıram.

Saqqal Həmzə. Deyirsən, de, demirsən, demə. Amma al bunu, qoy cibinə. Sən elə bilirsən, mən burdan pul qazanmaqla dolanıram. Mənim əllərim qızıldır.

Yuxulu Həşim. Bilirəm. Sən elə o qızıl əllərinə görə türməyə düşmüşdün də.

Saqqal Həmzə. Mən türmədə olmamışam. Böhtan atma mənə.

Yuxulu Həşim. Sənin "liçni delo"na baxmışam ey. Məndən heç nə gizlədə bilməzsən.

Saqqal Həmzə. Sən təzə xəbəri de görüm.

Yuxulu Həşim. Əvvəlcə bir baxım görüm mənə nə vermişən. Hə... Həmişə pullu olasan. Bizim Xanım istefa verdi.

Saqqal Həmzə. Nə danışsın? Belə de. Demək, Xalq Cəbhəsi gəlir.

Yuxulu Həşim. Bilmək olmaz.

(Işıqlar sönür. Səhnənin önündə Ədalət görünür.

Yalnız sifəti işıqlanır.)

Ədalət. Xalqın arzusu keşməkeşlərdən sonra həqiqət oldu. Bu keşməkeşlərdə ulu öndərimiz bütün maneələri polad əzmi ilə yarıdı, parçaladı. Xanım sədrin istefasından sonra hakimiyyət dəyişikliyi oldu. O da süqut etdi. Saqqal Həmzə kimilər bir müddət bayram etdilər. Bu müvəqqəti bayramın üstündən Gəncə hadisələri çarpaz xətt çəkdi. Yəqin ki, Gəncədə baş vermiş hadisələr, tökülmüş qardaş qanı, ömrü yarıda qalmış günahsız insanların taleyi hamımızın yadındadır. Bu vaxt artıq 91 nəfər Vətən oğlu Naxçıvana üz tutub dövlətimizin memarını Azərbaycana dəvət etmişdi. Xalqın arzusu 1993-cü il iyun ayının 9-da həqiqətə çevrildi. Heydər Əliyev Bakıya qayıtdı. Ancaq mübarizə hələ bitməmişdi.

(Saqqal Həmzə arxadan Ədaləti qucaqlayır.)

Saqqal Həmzə. Ədalət, Ədalət, gözün aydın olsun. Ulu öndərimiz gəlir.

Ədalət (*təəccüblə*). Bəs sən deyirdin ki...

Saqqal Həmzə. Mən nə deyirdim? Mən həmişə Heydər Əliyevin tərəfdarı olmuşam. Məhv olsun Xalq cəbhəsi. Yaşasın Yeni Azərbaycan Partiyası. Sən mənə kömək elə, mən də o partiya üzv keçim. Mən bilirəm, sən o partiyanın üzvüsən.

Ədalət (*əllərini göyə qaldırır*). İlahi, insanın neçə üzü olarmış.

Saqqal Həmzə. Gəl bir otağıma bax. Gör divara kimin şəklini vurmuşam.

(Ədalət Saqqal Həmzənin boğazından yapışır.)

Ədalət. Vallah, öldürəcəyəm səni.

(Yuxulu Həşim gəlir.)

Yuxulu Həşim. Burax onun boğazını. Ə, yazıqdır, ölər, sən də xataya düşsənsən.

(Saqqal Həmzə gedir.)

Ədalət. Ölməz. Belələri ölmür. Belələri ancaq o biri dünyada cəhənnəmdə çırthaçirtlə yanirlar.

Yuxulu Həşim. Ə, özünü yorma, ay Ədalət. Belələri o biri dünyada da inkir-minkirə rüşvət verib cənnətə bilet alırlar. Sən mənə de görüm, hakimiyyət dəyişsə, mənə vəzifəmdə saxlayacaqlar, ya yox?

Ədalət. Bəs səni köməkçi vəzifəsindən çıxarmayıblar?

Yuxulu Həşim. Çıxarıblar. Amma bir balaca iş veriblər də mənə. Guya bilmirsən.

Ədalət. Harda iş veriblər? Mən elə bilirəm, Xanım gedəndən sonra sən də çıxıb getdin.

Yuxulu Həşim. Yox. Yalvar-yaxar elədim, saxladılar də. Süpürgəçilərin böyüyüyəm.

(Saqqal Həmzə yenidən qayıdır.)

Saqqal Həmzə. Ədalət, gəlsənə axşam yoldaşını götürüb bir bizə gələsən. Sən heç mənim evimi görmüsən? Sən heç mənim təzə evimi görmüsən? Bilirsən, necə remont eləmişəm.

Ədalət. Əl çək yaxamdan, Həmzə. Səni görəndə mənim gözümlə ağrayır.

Saqqal Həmzə. Mən burdan əl çəkən deyiləm, Ədalət. Ölə-nəcəm burda işləyəcəyəm. Sənin də başqa çarən yoxdur. Gərək mənimlə dost olasan.

(Musiqi səslənir. Saqqal Həmzə rəqs etməyə başlayır. Rəqqaslar onu dövrəyə alırlar, oynayırlar.)

II pərdə

(Saqqal Həmzənin iş otağı. Divarda Heydər Əliyevin portreti görünür. Filosof deputat içəri girir.)

Filosof deputat. Salam, ay Həmzə. Saçlı Həmzə, saqqallı Həmzə. Aləmsən ey, sən. Nə tez tapıb bu portreti vurdun divara.

Saqqal Həmzə. Bu portret təkcə divarda yox, mənim ürəyimin başındadır.

Filosof deputat. İki gün bundan qabaq başqa söz deyirdin, Saqqal Həmzə.

Saqqal Həmzə. Hər anın öz hökmü var. Siz də iki gün bundan əvvəl televizorda başqa söz dediniz. Mənim alnım açıq, üzüm ağdır. O adam qorxsun ki, Kişinin haqqında televizorda ağzına gələni deyib.

Filosof deputat. Məni nəzərdə tutursan?

Saqqal Həmzə. Yox. Sən bir söz demədin ki... O birilər ağzına gələni danışdılar. Sən dedin ki, Qarabağ bizimdir. Bir də dedin ki, SSRİ dağılmamalıdır.

Filosof deputat. Sən elə bilirsən ki, Kişi gələcək hakimiyyətə?

Saqqal Həmzə. Əlbəttə, gələcək. Gəlib də. Yarım saatdan sonra iclas başlayır. Deyirlər, Gəncə hadisələri Kişini yaman əsəbiləşdirib.

Filosof deputat. Mən inanmıram ki, bir dəyişiklik olsun. Həm xaricdəkilər qoymayacaqlar, həm də daxildəkilər.

Saqqal Həmzə. Kişi yüz faiz gələcək hakimiyyət başına.

Filosof deputat. Onda mən batdım.

Saqqal Həmzə. Bizim şöbə müdiri var ha, Ədalət, o batacaq. Gecə-gündüz Kişinin dəliyə danışır. Müsavatın qəzetini də o buraxdırır, pul verir onlara.

Filosof deputat. Mən axı eşitdim ki, o, Kişinin tərəfdarıdır.

Saqqal Həmzə. Onun min cür üzü var. Min sifətli adamlar çoxdur burda.

Filosof deputat. Hər nə isə... çox mürəkkəb bir dövrdə yaşayırıq. Adam bilmir neyləsin. Amma sən, Həmzə bəy, bu şəkli divara vurmaqda tələsmisən. Mən sənə söz deyirəm. Mən bir şey bilirəm ki, deyirəm.

Saqqal Həmzə. Deyirsən, yəni bu şəkli çıxarım?

Filosof deputat. Özünü dilə-dişə niyə salırsan axı. Seçilər, sonra vurarsan da şəkli divara. Mən bilmədiyim şeyi indiyəcən dilimə gətirməmişəm. Çıxar o şəkli divardan.

(Saqqal Həmzə əvvəlcə fikrə gedir, sonra divardakı portreti çıxarıb şkafa qoyur.)

Saqqal Həmzə. Sən deyən olsun, qardaş. Sən, hər halda, mən-dən bir neçə bayram böyüksən. Özü də Xalq cəbhəsinin fədailərindənən.

Filosof deputat. Düz elədin portreti çıxardın. Buna görə sonra mənə "çox sağ ol" deyəcəksən. İndi gəl bir səninlə nərd ataq. Harda gizlətmisən nərdi?

Saqqal Həmzə. İnteressə oynayıyıq, yoxsa elə-bələ?

Filosof deputat. Əlbəttə, interessə. *(cibindən pul çıxarıb stolun üstünə qoyur. Nərd oynamağa başlayırlar.)*

Saqqal Həmzə. Mən bu nərdi icad eləyəni axtarıram, tapa bilmirəm.

Filosof deputat. Özünü tərifləmə.

(İşıqlar sönür, yenidən yanır. Səhnədə əvvəlki qaydada iclas salonu görünür. Yenə sədr və xitabət kürsüsü görünür. Salonda dörd mikrofon qurulub.)

Sədr əvəzi. Məclis üzvlərindən xahiş edirəm əyləşsənlər və qeydiyyatdan keçək. (*pauza*) Çox yaxşı. Kquorum var. İclasımıza başlaya bilərik. Hörmətli deputatlar! Əvvəlcə siz istefa vermiş sabiq sədrin Milli Məclisdə üzv kimi qalıb-qalmamasına münasibətini bildirməlisiniz.

Yerdən səslər:

- Sabiq sədr özü Milli Məclisin üzvlüyündən getmək istəyirmi?
- Ərizə veribmi?
- Sədr əvəzi. Xeyr, ərizə verməyib.
- Yerdən səslər:
- Vəssalam da onda.
- Bir adamı bütün vəzifələrdən çıxarmaq olmaz ki...
- Niyə olmur?
- Mən təklif edirəm ki, bu məsələyə sonra baxaq.
- Heydər Əliyevə söz verin. Eşidirsinizmi? Heydər Əliyevə söz verin.

Sədr əvəzi. Söz Heydər Əliyev yoldaşa verilir.

Səs. Hörmətli millət vəkilləri, iyun ayının 4-də Gəncə şəhərində qanlı hadisələr baş vermiş, insan tələfatı olmuş, şəhərdə böyük dağıntılar baş vermiş və bununla əlaqədar Gəncə şəhərində, onun ətrafında olan rayonlarda və ümumən bütün Azərbaycan Respublikasında böyük gərginlik yaranmış, mürəkkəb vəziyyət mövcuddur. Bu hadisələrlə əlaqədar mən vicdanımın tələbi ilə, Azərbaycan Respublikasının əhalisinin cürbəcür təbəqələrindən olan adamların xahişi ilə, Azərbaycan Respublikasının prezidenti Əbülfəz Elçibəyin xahişi ilə Bakıya gəlmişəm və bu mürəkkəb vəziyyətdən, ağır vəziyyətdən çıxış yollarının axtarılması, milli barışığın, milli həmrəyliyin təmin olunması prosesinə qatılmışam. Mən əvvəllər də demişəm, bir də deyirəm. Qan tökülüb, cinayət törədilib, böyük faciə baş verib, ancaq bunun dərinləşməsinə heç vəchlə yol vermək olmaz və Azərbaycanın bütün vətənpərvər insanları hamısı birləşib bu ağır vəziyyətdən uğurla çıxmaq üçün çalışmalıdır və çıxış yolu da ancaq danışıqlar vasitəsilə, qarşılıqlı anlaşma vasitəsilə, sülh və barışıq vasitəsilə ola bilər. Mənim fikrim budur və bu prinsipləri əsas tuta-

raq mən bu vəziyyətdən çıxış prosesində iştirak edirəm. Ancaq bu barədə fəaliyyətimin şəxsən nə qədər səmərəli ola biləcəyini müəyyən etmək üçün Gəncə şəhərinə getmək qərarına gəlmişəm, ona görə də mən bu gün bura, Milli Məclisə dəvət edərək mən prezidentdən də xahiş etdim ki, mən Gəncə şəhərinə gedib vəziyyətlə tanış olandan sonra gəlib təkliflərimi verə bilərəm. Bundan artıq mən bir şey deyə bilmərəm. Firsətdən istifadə edib, bir daha Gəncə şəhərində qanlı hadisələr nəticəsində tələf olmuş adamların bütün yaxınlarına, qohumlarına başsağlığı verirəm və bizim qardaşlarımızın, övladlarımızın tələf olması ilə əlaqədar, böyük faciə ilə əlaqədar bu hadisəni, bu qəmli hadisəni bir dəqiqə sükutla yad etməyi rica edirəm. (*pauza*) Allah rəhmət eləsin! Əgər Milli Məclisin üzvlərinin mənim təklifimə etirazı yoxdursa, bir saatdan sonra mən Gəncəyə yola düşürəm və xahiş edirəm ki, burada iştirak edən müxbirlər, televiziya, qəzet işçiləri də mənimlə getmək arzusunda olsalar, bir saatdan sonra Ali Sovetin binasının qarşısına toplaşsınlar, mən buradan yola düşəcəyəm. Başqa kimin sözü varsa, buyursun.

Sədr əvəzi. Mən təklif edirəm ki, Sizinlə bərabər başqa deputatlar da getsinlər.

Səs. Mən istəmirəm ki, mənim Gəncəyə səfərim deputat qrupunun səfəri olsun. Mən bir halda ki, dediyim kimi, bura dəvət olunmuşam və bu prosesdə iştirak edirəm, mən özüm tək gedib bu işlə məşğul olmaq istəyirəm. Deputat qrupu göndərmək istəyirsiniz, əvvəl göndəraydınız, ya mənim səfərim başa çatdıqdan sonra göndərin. Xahiş edirəm, məsələni qarışdırmayın.

Sədr əvəzi. Heç kim məsələni qarışdırmır. Biz deputatların münasibətini dəqiqləşdirməliyik.

Yerdən səslər:

- Gəncəyə getmək Heydər Əliyevin təklifidir.
- Mən də bu təklifə şərikəm.
- Böhrəndən çıxış yolunu Heydər Əliyev tapacaq. Ona maneə olmayın.

– Qardaş, biz də getmək istəyirik Gəncəyə.

Səs. Mən sözümdə dedim. Bir saatdan sonra jurnalistləri Ali Sovetin qarşısında gözləyirəm.

Sədr əvəzi. Axı belə olmaz, ay yoldaş Əliyev.

(Salonda səs-küy eşidilir.)

Sədr əvəzi. Demək, iclasımız yarımçıq qaldı.

(Işıqlar sönmür. Səhnənin önü işıqlandırılır. Ədalət, ardınca da Saqqal Həmzə gəlir.)

Saqqal Həmzə. Ədalət, ay Ədalət, səhərdən səni axtarırlar.

Ədalət. Kim axtarır?

Saqqal Həmzə. Kim axtaracaq, sənin başının böyüyü.

Ədalət. Nə olub ki?

Saqqal Həmzə. Sən otaqdan çıxanda demisən ki, Gəncəyə gedirəm. O da möhkəm əsəbiləşib. Sən bəyəm icazə almısan?

Ədalət. Hələ vaxta var də, icazə alacağam.

Saqqal Həmzə. Ədalət, qulaq as mənə. Yuxarılardan biri mənə ağıllı söz dedi. Dedi ki, Xalq cəbhəsi qoymayacaq ey, Heydər Əliyev hakimiyyətə gəlsin. Sən fil qulağında yatmışsan. Xalq cəbhəsi bacarmasa da, xaricdəkilər qoymayacaq. Heç kəsə sərf eləmir ki, Heydər Əliyev təzədən hakimiyyətə gəlsin.

Ədalət. Gələcək! Mütləq gələcək! Siz istəsəz də, istəməsəz də!

Saqqal Həmzə. Mən sənə nə deyirəmsə, istədiyimdən deyirəm. Axıracan dostunla düşməninə ayırd eləyə bilmədin də.

Ədalət. Sən nə dostsan, nə də düşmən, səndən baş çıxarmaq olmur. Dünən Kişinin portretini başının üstünə vurmamışdın? Bu gün sənə nə oldu? Yoxsa çıxarmısan portreti?

Saqqal Həmzə. Mən heç vaxt Kişinin portretini başının üstünə vurmamışam.

Ədalət. Pah atonnan sənin. Daha sənə sözüüm yoxdur. İlahi, insanın neçə üzünü olarmış?

Saqqal Həmzə. Bura bax, ey, danışığımı bil. İkiüzlü sən özünsən.

(Filosof deputat gəlir.)

Filosof deputat. Nə olub sizə? Yola gedin bir-birinizlə. Nə şərikli malınız var?

Saqqal Həmzə. Şərikli malımız yoxdur. İcazə almadan Gəncəyə gedir, mən də onun başına ağıl qoyuram.

Ədalət. Get, öz başına ağıl qoy.

Filosof deputat. Ədalət, bu səni istədiyindən deyir. Avtobusların yanında KQB-nin agentləri dayanıb. Kim Gəncəyə gedirsə, sonra hamısını bircə-bircə məhşər ayağına çəkəcəklər.

Ədalət. Qoy çəksinlər.

Filosof deputat. Sən bəyəm Heydər Əliyevin adamısan? *(Həmzəyə)* Ə, Həmzə, sən bayaq başqa söz deyirdin Ədalət haqda.

Saqqal Həmzə. Kim? Mən? Böhtan atma mənə. Kim Gəncəyə gedir, getsin də, mənim nəyimə lazımdır. Mənə denən, ay axmaq, nəyinə lazımdır, kim Gəncəyə gedir, kim getmir.

(Filosof deputat Ədalətin qoluna girib özü ilə aparır.)

Filosof deputat. Ədalət, ağılı başına yığ. Mənə diqqətlə qulaq as. Gəncədə qan tökülüb. Mən də bilirəm. Bunlar müvəqqəti şeylərdir. Bir azdan hər şey qaydasına düşəcək. Hər şey unudulacaq. Gəncədə ölənələr də yaddan çıxacaq. Görə-görə gəlmişik.

(Səhnənin sol tərəfi işıqlandırılır. Saqqal Həmzə telefonla danışır.)

Saqqal Həmzə. Prokurorluqdur? Rəisi verin. Deyin Həmzədir. *(pauza)* Alo. Rəis? Mənim borcumdur sizə xəbər verim. Bir saatdan sonra Heydər Əliyev jurnalistlərlə birlikdə Gəncəyə gəlir. Bayaq burda bir çaxnaşma qopmuşdu. Deyir, mən məsələni araşdırıb qayıdacağam, məlumat verəcəyəm. Hər halda, bilməniz yaxşıdır. Hardan xəbər tutmusuz? Hə... Lap yaxşı. Mən borcumu yerinə yetirdim. Sağ olun. Başqa nə tapşırığınız olsa, hazırım.

(Səhnənin sağ tərəfində Sədr əvəzinin kabineti görünür. Ədalət içəri daxil olur.)

Ədalət. Məni axtarmısınız?

Sədr əvəzi. Axır vaxtlar sən özünü çox pis aparırsan.

Ədalət. İcazə olar oturum?

Sədr əvəzi. Xeyr.

Ədalət. Neyləmişəm ki, mən?

Sədr əvəzi. Mən səni çörəksiz qoymaq istəmirəm. Gecə-gündüz burda təbliğət aparırsan.

Ədalət. Hər kəsin öz əqidəsi, öz idealı var. Mən də idealım uğrunda əlimdən gələni edirəm və edəcəyəm.

Sədr əvəzi. Başından böyük danışma.

Ədalət. Siz deyin görüm, məndən nə istəyirsiniz?

Sədr əvəzi. Səndən başqa heç kəs Gəncəyə getməyə belə can atmır. Özü də icazəsiz.

Ədalət. Mən icazə alacaqdım. Heydər Əliyev yoldaş dedi ki, jurnalistlərdən kim istəyirsə, mənimlə gedə bilər. Mən də jurnalistəm.

Sədr əvəzi. Ömrün boyu çinovnik olmusan sən. Nə vaxtdan jurnalist oldun?

Ədalət. Lap tutaq, heç jurnalist deyiləm. Mən də Gəncəyə getmək istəyirəm. İcazə verməyə, ərizəmi yazıb gedəcəyəm.

Sədr əvəzi. Otur görüm, otur. Mən başa düşürəm bu millətə nə olub. Məsələləri emosiya ilə həll etmək olmaz. Gəncədə heç nə baş verməyib. Olub da. Atışma olub. Kiminsə kiminləsə sözü düz gəlməyib. Üç-dörd adam ölüb.

Ədalət. Üç-dörd yox, çox adam ölüb.

Sədr əvəzi. Yalandır. Bütün bunlar hamısı çaxnaşma salmaq üçündür. Qardaş qırğını olmayıb. Amma belə getsə, bundan sonra olacaq. Get otur otağında, işini gör, aqlını başına yığ. Yaxşı adamlardan ibrət götür. Həmzə kimi adamlardan. O da sən kimi şöbə müdürüdür. Gör o heç Gəncəyə gedir? Getmir. Getməz də. Sənin xəyalında yaratdığı şeylər bom-boşdur, heçdir. Bizi yıxmaq olmaz!

Ədalət (*ayağa qalxır*). Mənə icazə verin, Gəncəyə gedirəm. Əgər icazə vermirsizsə, mənə işdən azad edin. O ki qaldı Həmzəyə... Onun kimi mürdarları mənə örnək göstərməyin. Mən Gəncəyə gedirəm. Verin əmrimi.

Sədr əvəzi. Mən prinsipləni səni işdən azad etməyəcəyəm və hər şeyi öz gözlərinlə görə bilərsən. On gündən sonra mənim

yanıma gəlib üzr istəyəcəksən. İndi isə hara istəyirsən, get. Bilirsən, mən niyə sənə nazını çəkirəm? Çünki, mən sənə rəhmətlik atanı yaxşı tanıyırdım. Sən əsil-nəcabətli adamsan, ağıllı oğlansan, amma çox təəssüf ki, aqlını, zəkani lazımsız yerlərə, gərəksiz işlərə sərf edirsən.

(İclas salonu. Yavaş-yavaş işıqlanır. Hər şey əvvəlki kimidir. Yenə Rəyasət heyəti və xitabət kürsüsü görünür. Salonda mikrofonlar nəzəri cəlb edir. Deputatlar öz aralarında müxtəlif məsələləri müzakirə edirlər. Salon hay-küylüdür.)

Sədr əvəzi. Keçən dəfə bizim iclasımız yarımçıq qalmışdı. Heydər Əliyev yoldaş Gəncədən qayıdıb. İndi sözü ona veririk.

Yerdən səslər:

- Nə olub? Nə tələsirsiz? Bizim də fikrimizi öyrənin də.
- Mən xahiş edirəm, prezident bura gəlsin.
- Sədr seçmək lazımdır.
- Vallah, bu millətə yazığınız gəlmir.
- Xalq həqiqəti bilməlidir.

Sədr əvəzi. Yaxşı, onda əvvəlcə deputatları dinləyək. Kimin sözü varsa, mikrofonlara yaxınlaşsın, mən sizə bir-bir söz verəcəyəm. Buyurun. Keçin, suallarınızı verin. Kim çıxış etmək istəyirsə, sözünü desin. Vaxt itirməyə, tez olun. Birinci mikrofon.

I Mikrofon. Ay mənim əzizlərim, mən çox danışmayacağam. Çünki mənim heç çıxış etmək fikrim də yox idi. Amma xalq düşünəndə az qaldı ürəyim partlasın. Yazıq xalq həqiqəti bilmir. Şayisə, söz-söhbət aləmi başına götürüb. Mən təklif edirəm ki, bu il may ayında baş verən bütün hadisələr, o cümlədən Gəncə hadisələri də geniş müzakirə olunsun. Tələsmək lazım deyil.

Sədr əvəzi. Yaxşı, sizin təklifinizi müzakirə edərək. İkinci mikrofon.

II Mikrofon. Heydər Əliyev yoldaş Gəncədə olub. Onun fikirlərini eşitmək istəyirik. Vəssalam. Mən çox vaxt almaq istəmirəm.

Sədr əvəzi. Çox yaxşı. Sizin də təklifinizi müzakirə edərək. Mən sizin təklifinizlə razıyam. Amma deputatlar qoymadı. Eybi yox. Daha kimin sözü var? Buyurun. Üçüncü mikrofon.

III Mikrofon. Hörmətli sədarət, yəni iclası aparan hörmətli yoldaş. Siz məsələni düz qoymursunuz. Aləmi bir-birinə qarışdırırsınız. Gündəlik konkret deyilməlidir. Gündəliyi formalaşdırmaq lazımdır, sonra keçmək lazımdır müzakirəyə. Bu gün biz Ali Sovetin sədrini seçməliyik. Ondan sonra siyasi vəziyyəti müzakirə edərik.

Sədr əvəzi. Vallah, mən başa düşmürəm, nə istəyirsiniz. Dördüncü mikrofon.

IV Mikrofon. Mənə elə gəlir ki, indi respublikada yaranmış vəziyyət o qədər ciddidir ki, birinci növbədə o vəziyyəti müzakirə edib çıxış yollarını axtarmaq lazımdır. Mənə elə gəlir ki, bugünkü iclasda əsas məqsəd bu olmalıdır. Təşkilat məsələsinə qalanda, mənə elə gəlir ki, bunu bir gün, iki gün sonra da eləmək olar, vacib deyil ki, mütləq bu gün həll olunsun. Ona görə ki Ali Sovet rəhbərsiz deyil. Sədrin müavini iclası aparır. Bu cür lap bir ay da apara bilər.

Sədr əvəzi. Daha kimin sözü var? Birinci mikrofon. Darıxmayın, hamınıza söz verəcəyəm. Dörd mikrofon var. Dayanın növbəyə, hamınıza söz verəcəyəm. Təkrar edirəm, birinci mikrofon. Buyurun.

I Mikrofon. Hörmətli sədarət, hörmətli millət vəkilləri! Bu gün hal-hazırda bizim Nazirlər Kabinetinin sədri yoxdur, istefa verib, Ali Sovetin sədri yoxdur, istefa verib. Biz istəyirik çıxış yolları axtaraq. Ancaq bu çıxış yollarının sabah məsuliyyətini kim daşıyacaq, kim icra edəcək. Mən təklif edirəm ki, sözü verək Heydər Əliyev yoldaşa. Sonra təşkilat məsələsinə keçək və Ali Sovetin sədrini seçək.

Sədr əvəzi. İkinci mikrofon.

II Mikrofon. Mən də təklif edirəm ki, Heydər Əliyev yoldaşa söz verək. Keçən dəfə biz iclası yarımçıq qoyduq. İndi işimizi həmin istiqamətdə davam etdirək.

Sədr əvəzi. Üçüncü mikrofon.

III Mikrofon. Mən təklif edirəm ki, Gəncə hadisələri müzakirə olunana qədər bu salona inzibati orqanların, əlaqədar nazirliklərin nümayəndələrini yığaq, ölkədə baş verən siyasi vəziyyəti geniş müzakirə edək. Niyə axı biz tələm-tələsik təşkilat məsələlərinə baxmaq istəyirik.

Sədr əvəzi. Dördüncü mikrofon.

IV Mikrofon. Mən də bu təkliflə razıyam. Nə olub axı, hara tələsik?

Səs. Mənə söz verin.

Sədr əvəzi. Tələsməyin, yoldaş Əliyev. Sizə söz verəcəyəm.

Səs. Nə vaxt mənə söz verəcəksiz?

Yerdən səslər:

– Heydər Əliyevə söz verin.

– Bilə-bilə məsələni uzadırsınız.

– Təşkilati məsələlərə baxmaq lazımdır.

– Ölkə batır ey, xalq acından ölür, nə təşkilati məsələ?

– Biz tələb edirik, söz Heydər Əliyev yoldaşa verilməlidir.

Sədr əvəzi. Söz Heydər Əliyev yoldaşa verilir.

Səs. Hörmətli millət vəkilləri! İyun ayının 13-də Ali Sovetin sədri istefa verdi. Gündəlikdə Ali Sovetin yeni sədrinin seçilməsi məsələsi dururdu. Sədr istefa verdi, onun istefası qəbul olundu, yeni sədr seçilməsi məsələsində mən xahiş elədim ki, mənə imkan versinlər, gedim Gəncəyə, qayıdım gəlim. Mən getmişəm, gəlmişəm, indi bu məsələni başqa bir istiqamətə çevirmək mənə qəribə gəlir. Bu, qətiyyətlə düzgün deyil və mən bununla razı ola bilmərəm. Gəncə hadisələri iki gün müzakirə olunub, istintaq komissiyası, deputat istintaq komissiyası yaranıb, komissiya yerdə olub, indi də işləyir, bu komissiyanın nəticəsi olmadan Gəncədəki hadisələri, ölkənin siyasi vəziyyətini müzakirə etmək mümkün deyil. Mənim fikrim belədir. Ona görə də mən başa düşmürəm, nə üçün cürbəcür təkliflər ortaya atılır. Əgər Siz Ali Sovetin sədri vəzifəsini, sədri məsələsini həll etmək istəyirsinizsə, mən bu işdə iştirak edirəm. Əgər istəmirsinizsə, başqa məsələləri müzakirə etmək istəyirsinizsə, mən iştirak etməyəcəyəm. Mən hər şeyi aydın deyirəm və məsələləri qarışdırmaq lazım deyil burada.

Sədr əvəzi. Mən üzr istəyirəm, biz Ali Sovetin sədri məsələsini həll edəndə bilməliyik ki, bu addım respublikada vəziyyəti sabitləşdirəcək, ya yox. Deputatlar bunu bilməlidirlər.

Səs. Sizin Gəncədən xəbəriniz yoxdur. Heç biriniz ora getməmişiniz. Ona görə də mənə imkan verin sözümü deyim. Mən Gəncə hadisələrindən danışanda həm sizə, həm də bütün dünyaya elan edəcəyəm ki, düşdüyümüz vəziyyətdən çıxış yolu nədir. Keçən dəfə də dedim, indi də təkrar edirəm. Mən Naxçıvandan bura vicdanımın tələbi ilə gəlmişəm. Vəziyyət həddindən artıq mürəkkəbdir. Siz axı mənə niyə imkan vermirsiniz, istədiyim kimi sözümü deyim.

Sədr əvəzi. Üzr istəyirəm, keçən dəfə Siz qoymadınız ki, bir qrup deputat da Sizinlə bərabər getsin.

Səs. Elə bilməyin ki, sizi başa düşmürəm. Siz hər vaxtlə istəyirsiniz ki, bu gün təşkilati məsələyə baxılmasın. Gəncəyə hər bir qrup gedə bilərdi. Kim sizin qabağınızı almışdı? Niyə getməmişdiniz?

Sədr əvəzi. Biz hazırlaşdıq getməyə, Siz qoymadınız. Çünki siz...

Yerdən səslər:

– Ayıbdır. Ağsaqqalın sözünü kəsməyin.
– İmkan verin, Kişi sözünü desin.
– Burda əməlli-başlı oyun gedir. Qoymurlar təşkilati məsələyə baxılsın.

– Mənə söz verin. İkinci mikrofondada dayanmışam.

Sədr əvəzi. Yaxşı, hörmətli şairimizə söz verək.

II mikrofon. Mənim siyasətdən başım çıxmır, şair adamam. Amma diqqətlə fikir verin. Axı biz çörəyi qulağımıza yemirik. Siz oyun oynayırınsız burda. Məsələnin yönünü döndərirsiniz ayrı istiqamətə. Yaxşı deyib atalar: Allahsız yerdə otur, amma böyüksüz yerdə oturma. Bütün millət bu saat Heydər Əliyevi gözləyir. Əgər istəyirsiniz ki, odun üstünə su tökəsiniz, Heydər Əliyev gəlməlidir vəzifəyə. Mən açıq deyirəm, birbaşa deyirəm, mən siyasət-zad qanmıram. Bu saat bütün millətin ümidi bu Kişiyədir. Niyə millətin ümidini yerə vurursunuz?

Yerdən səslər:

– Mənə də söz verin.
– Mən üçüncü mikrofondayam, mənə söz verin.

III Mikrofon. Gəlin bu oyunları qurtaraq. Bu oyunlar 1988-ci ilin fevral ayından başlayıb. Yoldaş müavin, yoldaş sədr əvəzi, Siz iclası apara bilmirsiniz. Mən təklif edirəm, sədrliyi Afiyəddin müəllim aparsın, Afiyəddin Cəlilov.

Sədr əvəzi. Mən özüm çıxıb getmək istəyirəm. Mən də istefa verirəm. Qoy Afiyəddin Cəlilov aparsın iclası. Özünüz səsə qoyun. Mən gedirəm. Mən bilirdim, axırı belə olacaq. Bu işdə prezident özü də günahkardır.

(Səsvermə gedir. Salonda hay-küy)

A.Cəlilov. Mənə göstərdiyiniz etimada görə təşəkkür edirəm. Təklif edirəm ki, ilk növbədə biz Ali Sovetin sədrini seçməliyik.

Yerdən səslər:

– Bir namizəd var o vəzifəyə. O da Heydər Əliyev yoldaşdır.
– Əvvəlcə Heydər Əliyev yoldaşın Milli Məclisə üzv seçilməsini həll etməliyik.

– Milli Məclisin 50 üzvü var, yerlər doludur.

– Mən öz yerimi Heydər Əliyevə verirəm.

– Milli Məclisin üzvlərinin sayı 51 nəfər ola bilməz bəyəm?

A.Cəlilov. Ola bilər.

Yerdən səslər:

– Uzatmayın məsələni.

– Gəlin məsələni qurtaraq.

– Qardaş qırğınının qabağını almaq istəyirsinizsə, Heydər Əliyev yoldaşı Ali Sovetin sədri seçməliyik.

– Məni o maraqlandırır ki, Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra hər şeyi qaydaya salmağa qarantıya veririmi?

Səs. Mənə söz verin.

A.Cəlilov. Söz Heydər Əliyev yoldaşa verilir.

Səs. Mən Naxçıvandan bura özüm gəlməmişəm. Məni bura dəvət eləyiblər. Düzünü bilmək istəyirsinizsə, mən bura xalqın dəvəti ilə gəlmişəm. Azərbaycan xalqının! Mənə dəfələrlə prezident, parlamentin sədri, Nazirlər Kabinetinin sədri müraciət ediblər, xahiş eləyiblər ki, gəlim burda bir vəzifə tutum, problemlərin həll olunmasında iştirak edim. Neçə gündür ki, mə-

nimlə danışıqlar gedir. Mən bütün vəzifələrdən imtina etmişəm. Bu gün də imtina edirəm. Mən hiddətlənirəm ki, bəzi adamlar barmaq-barmağa vurmayıblar, Azərbaycandan kənar da gəzirlər. Kabinetlərdə cürbəcür işlərlə məşğul olurlar. Başlayıblar işə verməyə ki, kimsə kreslo tutmaq istəyir. Mən heç bir kreslo tutmaq istəmirəm. Heç bir vəzifə tutmaq istəmirəm. 1991-ci ilin fevral ayında bu salonda, bu tribunadan çıxış edərkən demişdim. Mən Azərbaycanla, xalqımla bir yerdə olmaq və xalqımın bu ağır günündə ona kömək olmaq üçün gəlmişəm. Mən heç bir vəzifə tutmaq iddiasında deyiləm. Bu gün də deyirəm. Bu dəqiqə buradan çıxıb gedə bilərəm, ancaq bəzi adamların heç bir iş görmədən gəlib təsadüfən zalda oturub bu ağır vəziyyətdə məsələni mürəkkəbləşdirməsi məni hiddətləndirir. Mən heç kimə heç bir qərantıya vermirəm, mən özümü peyğəmbər hesab etmirəm. Fəqət bu ağır vəziyyətdən çıxmaq üçün mən vətəndaş kimi, Ali Sovetin deputatı kimi, Ali Sovet sədrinin müavini kimi, əgər lazım olsa, Ali Sovetin sədri seçsəniz, etimad göstərsəniz, baxmayaraq ki mən bunu istəmirəm, mən bunu dəfələrlə deyirəm, mən bu yola gedirəm, ancaq xalqın ağır vəziyyətdən çıxmasında müəyyən fəaliyyət göstərmək üçün. Başqa məqsədim yoxdur. Burda danışan adamların bəziləri ancaq məqsəd üçün bura gəliblər. Ona görə də mən heç bir qərantıya vermirəm, ancaq hesab edirəm ki, Azərbaycan xalqı müdrik xalqdır. Millətımızdə böyük potensial var, hamını birləşdirib bu vəziyyətdən çıxmaq olar.

A.Cəlilov. Çox sağ olun, yoldaş Əliyev. İndi isə təşkilatı məsələyə keçirik. Ali Sovetin sədrliyinə bir namizəd var. O da Heydər Əliyevdir. Milli Məclisin üzvlərindən xahiş edirəm, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri vəzifəsinə irəli sürülmüş Heydər Əlirza oğlu Əliyevin namizədliyinə açıq səsvermə yolu ilə münasibətinizi bildirəsiniz. *(pauza)* Qərar qəbul olundu. *(alqışlar)* Heydər müəllim, mən Milli Məclisin adından Sizi təbrik edirəm və respublikanın çətin günündə belə bir ağır yükün çiyinizə düşməsi ilə əlaqədar gərgin işinizdə Sizə müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

Səs. Mən bu yolu sizinlə bir yerdə keçmişəm və bir yerdə də gedəcəyik. Bu yolda kim bizə mane olacaqsə, onların qarşısı in-

diyəcəm alındığı kimi, bundan sonra da alınacaqdır. Biz düz yolla – haqq yolu ilə, Allah yolu ilə, demokratiya yolu ilə, həqiqət yolu ilə, müstəqillik yolu ilə gedirik. Biz istəyirik ki, Azərbaycanda haqq-Ədalət olsun, Azərbaycan müstəqil yaşaya bilsin, xalqımız milli azadlığını həmişə qoruyub saxlaya bilsin. Biz istəyirik ki, respublikamızda insan hüquqları qorunsun, demokratiya tamamilə bərqərar olsun, hər kəs öz sözünü deyə bilsin, hər kəs öz hüququnu müdafiə etməyi bacarsın, heç kəsin hüququ tapdanmasın və heç kəs heç kəsi istismar etməsin. Biz bu yolla gedirik və bu yolla da gedəcəyik. İnanın ki, tutduğumuz bu yol bizi Azərbaycanın çox gözəl gələcəyinə aparıb çıxaracaqdır.

(Səhnə fırlanır. Saqqal Həmzə, Ədalət, deputatlar görünür.)

Saqqal Həmzə. Mən əvvəldən demişdim də. Heydər Əliyev mütləq hakimiyyətə gələcək. Gəlin mənim kabinetimə, görün divara Kişinin portretini necə vurmuşam.

Ədalət. Bu günə qədər çox işlərdən çıxmısan sən. Amma bundan sonra sən tənəzzül dövrün başlayır.

Saqqal Həmzə. Mənim heç vaxt tənəzzül dövrüm olmayacaq, Ədalət. Çünki mən haqq-Ədalət tərəfdarıyam. Özü də məndə bir qabiliyyət var, hər şeyi əvvəlcədən hiss edirəm.

Ədalət. Doğrudan, sən həyasız adamsanmış.

Saqqal Həmzə. Gəl sənə dost olaq, Ədalət. Vallah, mən pis oğlan deyiləm. Vaxt tap, yoldaşını da götür, gəl bizə, evə. Bilirsən, sənə məndə nə qədər şəkillərin var? Heç kəsə verməyəcəyəm o şəkilləri. Məsələn, bir şəklən var sənə, Xalq cəbhəsinin lideri ilə yan-yanı oturmusan. Özüm ölüm, onu heç bir qəzetə verməyəcəyəm. Əgər... Əgər mənimlə dost olsan, qardaş olsan.

Ədalət. Get əlindən gələni beş qaba çək. Mən heç vaxt sənə dost, qardaş olmayacağam.

Saqqal Həmzə. Onda vəzifəni itirəcəksən. Məndə nə qədər şəkil varsa, hamısını qəzetlərdə çap etdirəcəyəm.

Ədalət. Qorxutma məni. Bundan sonra məni heç kəs qorxuda bilməz. Mən ən böyük arzuma çatmışam.

Saqqal Həmzə. Gəl gedək mənim kabinetimə. Mən səninlə düşmənçilik eləmək istəmirəm. Gəl əl-ələ verək. Mənim kimiləri yıxmaq olmur ey, başa düşürsən?

Ədalət. Haqq öz yerini tapacaq. Mən buna inanıram. Yalançı qəhrəmanlar, ikiüzlülər, riyakarlar gec-tez tarixin səhnəsindən silinir.

(Ədalət gedir. Filosof deputat Saqqal Həmzəyə yaxınlaşır.)

Filosof deputat. Nə deyirdi o?

Saqqal Həmzə. Qanı yaman qaralıb. Deyir, gərək belə olma-
yaydı. Heydər Əliyevin düşmənləri məhv olacaq. Amma, öz ara-
mızdır, yoldaş deputat, bəs sən deyirdin ki...

Filosof deputat. Sus. Mən elə söz deməmişəm.

Saqqal Həmzə. Məndə sən bilirsən nə qədər fotoşəkillərin
var? Zalda çəkmişəm səni. Özün də oturmusan Xalq cəbhəsi li-
derləri ilə yan- yana.

*(Filosof deputat əlini cibinə salıb pul çıxarır.
Saqqal Həmzənin cibinə basır.)*

Filosof deputat. Sənin məndə işin olmasın. Həmişə sən
qulluğundayam.

Saqqal Həmzə. Yox, mən sən xətrini çox istəyirəm. Elə-
belə sözdür, dedim də. Mənim işim Ədalətlədir. Onu burdan
qovdurmasam, əl çəkən deyiləm.

Filosof deputat. Məndə işin olmasın, Ədalətlə özün bilərsən.

*(Səhnənin sol tərəfində işıq yanır. Saqqal Həmzə telefon
nömrələrini yığır.)*

Saqqal Həmzə. Prokurorluqdur? Rəisi ver görüm. Yoxdur
rəis? Mənim adım Həmzədir. Tanımadın? Tanıyarsan. Məni ha-
mı tanıyacaq. *(dəstəyi yerinə qoyur.)* Məni bütün xalqım tanıya-
caq. Mən xalqın oğluyam.

(Neftçi deputatla Ədalət görüşürlər.)

Neftçi deputat. Təbrik edirəm.

Ədalət. Mən də Sizi təbrik edirəm. Arzumuz çatdıq.

Neftçi deputat. Mübarizə hələ irəlidedir.

Ədalət. Bu yol, mübarizə dolu şərəfli yoldur.

Səs. Bu yolda kim bizə mane olacaqsın, onların qarşısı indi-
yəcən alındığı kimi, bundan sonra da alınacaqdır. Biz düz yolla
– haqq yolu ilə, Allah yolu ilə, demokratiya yolu ilə, haqiqət yo-
lu ilə, müstəqillik yolu ilə gedirik!

CEVİZ AĞACI

(2 hissəli sənədli-bədii pyes)

*Türk dünyasının böyük şairi
Nazim Hikmətə həsr edirəm.*

Proloq

*(Bakt. Azərbaycan Radiosu. Türkiyə redaksiyasının Baş redaktoru Qaraxan Qaraxanovun iş otağı.
Katibə qız içəri daxil olur.)*

Katibə. İcazə olar?

Qaraxan. Buyur. Nə olub? Bir Allah amanı verin də. Qoyun nəfəsimi dərim də...

Katibə. Valeh gəlmək istəyir yanınıza.

Qaraxan. Nə olub yenə? Nə istəyir? Axı mən ona dedim ki, hələ Sədrə danışmamışam. Danışaram, aspirantlıq məzuniyyəti verərik ona, gedər Moskvaya, Nazim Hikmətlə görüşər.

Katibə. Nazim Hikmət Bakıdadır, Qaraxan müəllim. Valeh onun səsini də yazıb.

Qaraxan. Necə? Məndən icazəsiz? Çağır onu, gəlsin bura görüm.

(Katibə gedir. Valeh içəri daxil olur.)

Valeh. Salam, Qaraxan müəllim.

Qaraxan. Salam.

Valeh. Nazim Hikmət Bakıdadır, Qaraxan müəllim.

Qaraxan. Gözlərim aydın. Nə olsun axı?

Valeh. Necə nə olsun? Mən Nazim Hikmətin çıxışını yazmışam. Görüşdüm onunla. Dedim ki, mən sizin haqqınızda dissertasiya işi yazıram. Bu yaxınlarda Moskvaya da gələcəyəm.

Qaraxan. Sən bir şeyi unudursan ki, işlədiyin yer Azərbaycan radiosunun Türkiyə verilişləri redaksiyasıdır. Biz Türkiyəyə Nazim Hikmətin səsini verə bilmərik. Başa düş! Türklər Nazimi sevmirlər!

Valeh. Yalandır! Türklər Nazim Hikmətlə fəxr edirlər.

Qaraxan. Bilmədiyini danışma. Türklər Nazimi sevmirlər. Düzünə qalsa, mən də heç Nazimi sevmirəm.

Valeh. Niyə?

Qaraxan. Çünki o, Türkiyə kimi bir məmləkəti qoyub qaçıb. Adam da vətənidən ayrı yaşayar?

Valeh. Bəs Məmməd Əmin Rəsulzadə, Almas İldırım! Azərbaycandan niyə ayrı yaşayırdılar? Çünki məcbur idilər.

Qaraxan. İndi sən mənə dərs verəcəksən? Get işinlə məşğul ol! Mən Nazim Hikmətin səsini Türkiyəyə verməyəcəyəm.

Valeh. Vermirsiniz, verməyin. Mən özüm Sədrin yanına gedib xahiş edəcəyəm ki, Nazim Hikmətin çıxışını respublika radiosu ilə versinlər.

Qaraxan. Yaxşı, yaxşı, yaxşı... Çıxma özündən. Mən olan yerdə sən Sədrin yanına getməyə nə ixtiyarın var. Lazım olsa, özüm gedərəm, özüm deyərəm. Get işinlə məşğul ol! Adam da Türkiyəni atar. Vay, vay, vay...

Valeh. Siz axı Nazim Hikmətin başına gələnləri bilmirsiniz. Vətəndən çıxmasaydı, öldürəcəkdilər onu!

Qaraxan. Qoy öldürəydilər! Amma Türkiyədən qaçmayırdı. Nə isə... Get işinlə məşğul ol! Sədrin yanına getsən, səni Moskvaya həsrət qoyaram ha... Nazim Hikməti bir daha görməzsən. Get, get işinlə məşğul ol.

(Valeh çıxır. Telefon zəng çalır.)

Qaraxan. Bəli, yoldaş Sədr. Əlbəttə, xəbərim var. Mənim tapşırıqla bizim müxbirimiz Valeh Nazim Hikmətlə görüşüb mü-

sahibə alıb. Təkrar da verərik, baş üstə. Baş üstə! Baş üstə! Saat 2-də yanınızdayam! Baş üstə! (*dəstəyi qoyur.*) Allah sənə lənət eləsin, Valeh! (*zəngi basır. Katibə gəlir.*)

Katibə. Buyurun, Qaraxan müəllim!

Qaraxan. Valehi çağır!

Katibə. Deyəsən, Sədrin yanına getdi axı...

Qaraxan. Sədrin yanına getdi? Tap onu tez! Tez! Tez! Ə... bu nə təhər adamdır? (*Telefon zəng çalır.*) Bəli, yoldaş Sədr. Baş üstə, Valehi də gətirərəm. Baş üstə!

(*Valeh gəlir.*)

Valeh. Məni istəmişiniz?

Qaraxan. Hardaydın?

Valeh. Səs operatorunun otağında.

Qaraxan. Hə... Ver görüm lenti. Sədr istəyir. Saat 2-də yanında olmalıyıq.

Valeh. Mən də? Xeyir ola?

Qaraxan. Bəli, sən də! Xeyirdir. Biz Nazim Hikmətin səsini Türkiyəyə də versək də, mən yenə əvvəlki fikrimdə qalacam. Nazim gərək Türkiyə kimi məmləkəti atmayaydı. Ah, Türkiyə! Canım Türkiyə!

Valeh. Bəlkə, mən Sizə Nazim Hikmətin başına gələnləri danışım?

Qaraxan. Lazım deyil! Yeri, lenti gətir bura! (*Valeh gedir.*) Boy, qərribə adamdır ey! (*bir türk mahnısını zümzümə edir.*)

Valeh (*tələsik gəlir.*) Mən hazır!

Qaraxan. Yaxşı, qoy lenti tumbaya, qulaq asım, görüm sən Nazim Hikmətin nə deyir...

Valeh. Bu dəqiqə!

Qaraxan. Sən hələlik lazım deyilsən. Özüm qulaq asaram. Yerində ol, saat ikidə Sədrin yanına gedəcəyik.

Valeh. Qaraxan müəllim, saat 2-yə çox var. İcazə verin, mən bir-iki kəlmə ilə Nazim Hikmətin başına gələnləri sizə danışım.

Qaraxan. İşim çoxdur. Əl çək!

Valeh. Xahiş edirəm, qulaq asın, peşman olmazsınız.

Qaraxan. Yaxşı, danış, amma qısa, lakonik... Başa düşdün? Qısa, lakonik! İşim çoxdur. Başımı qaşımağa vaxtım yoxdur mənim.

(*İşıqlar sönür.*)

I hissə

I şəkil

(*Səhnənin sol tərəfində İstanbulun Baş xəfiyyəsinin kabinetini. Divarda Atatürkün portreti. Pəncərədən şəhərin mənzərəsi görünür. Baş xəfiyyə öz işçiləri olan iki nəfərlə söhbət edir.*)

Baş xəfiyyə. Nazim Hikmət 1902-ci il doğumludur. Salonikdə anadan olub. Atası Hikmət Xarici İşlər Nazirliyində işləyib.

I xəfiyyə. Bunu bilirik də...

II xəfiyyə. Qəzetlərdə yazılıb.

Baş xəfiyyə. Sözümü kəsməyin! Hikmət indi İttihad və Tərəqqi partiyasının lideridir. Anası Cəlilə rəssamdır. Babası Nazim paşa Diyarbəkirdə, Aleppoda, Konyada, Sivasda vali olub. Ana babası polyak olub, sonra islamı qəbul edib. Əsl adı Karl Detroy Borjenskidir.

Nazim Hikmət 1918-ci ildə hərbi dənizçilik məktəbini bitirib. 1919-cu ildə ağır xəstələnib və hərbi xidmət üçün yararsız hesab edilib. 1921-ci ildə milli azadlıq hərəkatında iştirak etmək üçün Anadoluya gedib. Elə həmin il gizli yolla Rusiyaya, Moskvaya qaçıb.

I xəfiyyə. Bəs milli azadlıq hərəkatında iştirak etməyib?

Baş xəfiyyə. Xeyir, etməyib.

II xəfiyyə. Rusiyaya vizasız necə keçib?

Baş xəfiyyə. Batumi yolu ilə! Sözümü kəsməyin! Mən istəyirəm, siz Nazim Hikməti bütün incəliklərinə qədər tanıyasınız. Moskvada Nazim Kommunist partiyasının üzvü olub və kommunist universitetinə girib. 1924-cü ildə İstanbula qayıdıb.

I xəfiyyə. Bəs niyə həbs etməyiblər onu?

Baş xəfiyyə. Dedim, sözümü kəsməyin?!

II xəfiyyə. Axı olmur, cənab amir...

Baş xəfiyyə. Ağzımda deyirəm 1924-cü il. Cümhuriyyət nə vaxt qurulub? Atatürk əlahəzrətləri hakimiyyət başına nə vaxt gəlib?

Xəfiyələr (birgə). 1923-də!

Baş xəfiyyə. Tamam! Nazim Hikmət də bundan faydalanıb gəlib məmləkətə, gəlib və başlayıb kommunist təbliğatı aparmağa. "Aydınlıq" qəzetini çevirib qurd yuvasına. 1925-də "Aydınlıq" qəzetini dövlət kapatdı. Nazim təzadən qaçdı Moskvaya. Ona qiyabən 15 il həbs cəzası verildi. Üç il sonra Atatürkün əfv fərmanı ona da şamil edildi. Yenə gəldi məmləkətə, amma yenə dinc dayanmadı. İndi də "Rəsimli ay" jurnalında Zəkəriyyə Sərtəl kimi düşmənlərin əlinin altında işləyir. İndi işi-peşəsi hökuməti söyməkdir. Bu şərəfsizin bir cəzası var: ölüm! Silahınız bıçaq olmalıdır, tapança yox. Hər gün axşam saat 8 radələrində "Rəsimli ay" jurnalından çıxıb evinə gedir. Bu gün bu işi bitirin! Uzatmayın!

I xəfiyyə. Bu gün olmaz, müdir bəy.

II xəfiyyə. Gərək onu günlərlə izləyək, gərək neçədə evdən çıxır, neçədə işə gəlir, neçədə qayıdır.

Baş xəfiyyə. Bunların hamısını yoxlatdırmışam. Ən rahatı işdən çıxan vaxtdır. Gedin, uzatmayın! Sonra da neçədə olsa, mənə zəng edib məlumat verin. Bircə kəlmə: "Həll olundu" deyin. Başqa söz deməyin. Vəsallam! Mükafatınız həmişəkindən də yüksək olacaq.

(Xəfiyələr çıxırlar. Hüseyin daxil olur.)

Baş xəfiyyə. Gəl görüm, Hüseyin.

Hüseyin. Buyurun, amirim!

Baş xəfiyyə. Mənim bunlardan gözümlə su içmir. Bunlar mənə aldadaçaqlar. Sənə bir tapşırıqım var.

Hüseyin. Buyurun, amirim!

Baş xəfiyyə. Nazim Hikmət bu gün ölməlidir! Yuxarının tapşırığıdır.

Hüseyin. Lap elə Atatürkün?

Baş xəfiyyə. Yox! Atamız belə xırda məsələlərə tənəzzül etməz. Nazirin əmridir.

Hüseyin. Şükrü Kaya bəyinmi, amirim?

Baş xəfiyyə. Ad çəkmə! Tapşırıqdır, vəsallam. Özü də bıçaqla. Bu gün axşam 8-də "Rəsimli ay" jurnalının qabağında ol. Elə et ki, səni, indi burdan çıxan həriflər görməsinlər, görsələr də, tanımasınlar. Bığ, saqqal qoy... kənardə dayan. Bunlar gəlsələr, sən qarışma. Gəlməsələr, gözlə Nazim çıxanda yavaşca yaxınlaş ona. Kibrit istə. İşini də bitir o dəqiqə!

Hüseyin. Baş üstə, amirim!

Baş xəfiyyə. Mükafatın ikiqat olacaq!

Hüseyin. Ömrünüz uzun olsun!

II şəkil

(Səhnənin ön tərəfində I və II xəfiyyə görünür.)

I xəfiyyə. Cəhənnəmdə yanacağıq. Bu qədər də adam öldürmək olar?

II xəfiyyə. Cəhənnəm var ki? Mən o biri dünyaya inanmıram, qardaş.

I xəfiyyə. Mənsə inanıram. Nazim Hikmət əl qaldırısaq, yüz faiz cəhənnəmdə yanacağıq.

II xəfiyyə. Adam öləcək, bunu düz deyirsən. Bir var qanına qəltan etdiyimiz o murdar Rauf olsun, bir də var Nazim Hikmət. Raufu, o yekəbaş alçağı yaxşı elədik öldürdük. Əclafın biri azaldı yer üzündən.

I xəfiyyə. Bəlkə də, Raufu öldürdüyümüzə görə ikimiz də cənnətə düşəcəyik. Əmər Seyfəddinin "Qurumuş ağaclar" hekayəsi yadına gəlir? Orta məktəbdə oxumuşduq.

II xəfiyyə. Yox, yadıma gəlmir.

I xəfiyyə. Həmin hekayənin məğzi budur ki, murdar adamı vurub öldürürlər, qurumuş ağaclar çiçək açır.

II xəfiyyə. Amma yaxşı adamı öldürsək, çiçəkli ağaclar da solar, məhv olar.

I xəfiyyə. Bəs onda neyləyək?

II xəfiyyə. Mən o kişiyə əl qaldırmayacam.

I xəfiyyə. Elə mən də...

II xəfiyyə. Başlarına dəysin onların parası.

I xəfiyyə. Bəs onda nə deyərik?

II xəfiyyə. Deyərik ki, yanında adamlar var idi. Sonra da bir şey uydurarıq.

I xəfiyyə. Qorxuram işimizi itirək.

II xəfiyyə. Cəhənnəm olsun belə iş! Yorulmuşam qanlı çörək yeməkdən.

I xəfiyyə. Biz də öldürməsək, başqası öldürəcək Nazimi. Elə bilirsən, bizi güdən olmayacaq.

II xəfiyyə. Olacaq, bilirəm. Amma Nazimi öldürə bilməyəcəklər. Heç kəsin əli qalxmaz!

I xəfiyyə. O gülər üzlü əclaf Hüseynin əli qalxmaz?

II xəfiyyə. Qalxar, düz deyirsən. Hüseynin əli qalxar. Bəlkə də, bizi güdən elə Hüseyn olacaq. Yaxşı, indi neyləyək?

I xəfiyyə. Axşam 8-də "Rəsimli ayı"ın qabağında görüşək. Bizi güdən olsa, qoy görsün ki, ordayıq.

II xəfiyyə. Bəlkə, heç getməyək?

I xəfiyyə. Yox, gedək. Beş-on dəqiqə hərlənərik, sonra çıxarıq aradan.

III şəkil

*("Rəsimli ay" jurnalının qarşı səkisi. I və II xəfiyyə görünür.
Hüseyn onları güdür.)*

I xəfiyyə. Deyəsən, bizi güdən yoxdur.

II xəfiyyə. Bəs o saqqalı kimdir?

I xəfiyyə. Saqqalı? O, adamgüdənə oxşamır.

II xəfiyyə. Onda getdik.

I xəfiyyə. Getdik.

*(Xəfiyyələr gedirlər. Nazim Hikmət gəlir. Təkdir. Siqaret yandırır.
Hüseyn ona yaxınlaşanda Nazimin arxasından Səlim görünür.
Dayanıb Nazimə baxır. Hüseyn Nazimə yaxınlaşır.)*

Hüseyn. Əfəndim, kibritinizi olarmı?

Nazim. Buyurun!

(Hüseyn cəld bıçağını çıxarıb Nazimi vurmağa cəhd edir. Bunu görən Səlim tez özünü qabağa verib Hüseynə güclü bir yumruq ilişdirir. Hüseynin saqqalı qopub yerə düşür.)

Səlim. Alçaq hərif! (bıçağı Hüseynədən almaq istəyir). Ver bura bıçağı!

Hüseyn. Al, bu da bıçaq! (bıçaqla Səlimə zərbə vurur. Səlim ağrıdan ikiqat olur. Hüseyn onun əlindən qopub qaçır.)

Nazim. Səni yaraladı o alçaq?

Səlim. Qorxulu bir şey yoxdur (yerdən saqqalı götürür).

Səlim. O alçağı tanıya bildin?

Nazim. Yox! Sən kimsən?

Səlim. Mən? Mən tərsanədə fəhləyəm.

Nazim. Adın nədir?

Səlim. Səlim.

Nazim. Məni tanıyırsan?

Səlim. Yox! Sən o əclaf üçün kibrit çıxardanda o da bıçaq çıxartdı. Tez cumdum üstünə.

Nazim. Sən bunu niyə elədin?

Səlim. Elə-belə.

Nazim. Necə elə-belə?

Səlim. Sən belə eləməzdin? Meşədə, qurdlar arasında böyüməmişən ki? Heç kəsdən yaxşılıq-zad görməmişən? Bəs sənin adın nədir?

Nazim. Nazim.

Səlim. O niyə səni öldürmək istəyirdi?

Nazim. Nə bilim.

Səlim. Yaxşı, sağ ol. Mən getdim.

Nazim. Hara gedirsən?

Səlim. Hara gedəcəm, evə.

Nazim. Gəl, xəstəxanaya gedək, yaranı sarıslar.

Səlim. Dedim də, elə bir şey yoxdur. Yaxşı, mən gedim, sağ ol. Ehtiyatlı ol. Bir maşına-zada otur get. Yoxsa o alçaq səni güdə bilər.

Nazim. Narahat olma. Bu dəfə ehtiyatlı olaram. Sağ ol! Bir ömür borcluyam sənə.

Səlim. Şişirtmə, Nazim bəy.

Nazim. Bəy demə. Sadəcə, Nazim Hikmət de.

Səlim. Nazim Hikmət? Şair Nazim Hikmət?!

Nazim. Elə deyirlər.

Səlim. Mən Nazim Hikməti xilas etmişəm?

Nazim. Nədi, yoxsa peşman oldun?

Səlim. Nə danışırısan, əfəndim? Mən necə xoşbəxtəm!

Nazim. Bəlkə də! Fəqət mən xoşbəxt deyiləm, məni öz vətənimdə öldürmək istəyənlər var. Əfsus! Sənə isə, qardaşım, yenə də deyirəm, bir ömür borcluyam. Borclu da borclunun sağlığını istər. *(gedir.)*

(Səlim bir müddət şaşırmış vəziyyətdə qalır və tələsik səhnədən əks istiqamətə gedir.)

IV şəkil

(Bir nöqtəyə işıq salınır. Baş xəfiyyə telefonla danışır.)

Baş xəfiyyə. Bəli, Şükrü bəy! Bu gün həll olunmalıdır! Müt-ləq! İkiqat tədbir görmüşəm. İkisindən biri baş tutmalıdır. O də-qiqə Sizi arayacam. Borcumuzdur, əfəndim. Allaha ismarladıq, əfəndim. *(telefon dəstəyini ehmalca yerinə qoyur.)* Bu işi bacara bilsəydim, əla olardı. Nazirlikdə yüksək vəzifəyə qoyardılar mə-ni. Ah, bu vəzifə nə şirin şeymiş, əfəndim!

Hüseyn *(gəlir)*. Salam, amirim!

Baş xəfiyyə. Oğlanımı gəldin, Hüseyn?

Hüseyn *(başını aşağı sallayır)*. Alınmadı, amirim.

Baş xəfiyyə. Nə deyirsən, Hüseyn?!

Hüseyn. Bir əbləh hardan çıxdı bilmirəm?! Özünü verdi bıça-ğın qabağına. Vurdum sinəsindən. Öldü, deyəsən, heyvan oğlu.

Baş xəfiyyə. Kim öldü, Hüseyn? Nazim?

Hüseyn. Yox, amirim, mən bu adamı birinci dəfə görürdüm.

Baş xəfiyyə. Allah qəhr etsin! Bəs o biri əfəllər necə oldu?

Hüseyn. Tez aradan çıxdılar.

Baş xəfiyyə. İkisini də iti qovan kimi qovacam. Demək, belə... Sən də bacarmadın, Hüseyn! Oralarda görünmə daha. Tanıyarlər səni. Bəs neyləyək? *(düşünür.)* Həbsxana! Nazim Hikməti həbs-xanaya saldırmaq lazımdır. Görək Şükrü Kaya bəylər buna nə de-yəcək. Həbsxanada onu öldürmək asan olar. Səni dustaq kimi sa-larıq içəri.

Hüseyn. O məni görən kimi tanıyar.

Baş xəfiyyə. Sən saqqal qoymuşdun?

Hüseyn. Qoymuşdum. O naqafil adam üzümə bir yumruq vurdu. Saqqalım düşdü yerə.

Baş xəfiyyə. Allah kəhr etsin! Allah qəhr etsin! Yahu, bu nə bəla oldu başımıza. Heç eybi yox! Sən sən ol, mən də mən, Na-zim! Səni həbsxanada yox etdirəcəyəm! Yox etdirəcəyəm.

V şəkil

(Səhnənin fonunda İstanbul mənzərələridir. Ön planda hakimiyyət rəmzi olan kустar görkəmli iri taxt qoyulub. Taxtla üz-üzə, xeyli aralıda müttəhim kürsüsüdür, üç tərəfi bağlı, bir tərəfi açıq çərçivədir. Bütün şəkillərdə taxt və müttəhim kürsüsü səhnədə olacaq. Pərdə sinirlərə işləyən azan səsinin müşayiəti ilə açılır. Nazim Hikmət müttəhim kürsüsündədir. Əks tərəfdə çiyində mantiya Hakim görünür.)

Hakim. Diqqət! Diqqət! Məhkəmənin qərarını oxuyuram. "Şair Nazim Hikmət Ran siyasi fikirləri, keçmişi, Moskvadakı fəaliyyəti və əvvəlki məhkəməyyətləri ilə aşkar bir surətdə Tür-kiyədə kommunist təbliğatı aparan bir zətdir. 15 nəfər türk və-təndaşını da öz ardınca sürükləmişdir. Onlar da günahkardır. Nə Nazim Hikmətin vəkillərinin, nə Nazimin özünün, nə də baş-qa müttəhimlərin çıxışları məqbul deyildir. Əksinə, onların çı-xışları, başda Nazim Hikmət olmaqla, bir daha sübut etdi ki, bu suçlular Türkiyə cəza qanununun 94-cü, 141 və 142-ci maddələ-rinə əsasən, əskəri üsyana təşfiq və ordu içində kommunist təbli-ğatı apardıqlarına görə cəzalandırılmalıdır. Hərbi tribunalın qə-rarı belədir: Nazim Hikmət Ran 28 il 4 ay müddətinə həbsə məh-

kum edilsin. Öteki müttəhimlərdən Hamdi Alev, Emine Alev, Hamdi Alevdaş, Nuri Tahir hər biri 18 il, Hikmət Kıvılcımlı, Kemal Tahir, Mehmet Ali Kaptan, Zəki Korcan hər biri 15 il, Nuriye Yalçı, Kerim Korcan, Seyfi Tekdilek hər biri 10 il, Hüseyin Avni Durugün 5 il, Adil Kut 4 il, Fethi Ülgezer, Burhan Cengen isə hər biri 3 il cəzaya çarpdırılısınlar. Türkiyə hərbi tribunalı. 29 avqust. 1938-ci il.

Müttəhimlər:

Bu, ədalətsizlikdir!

– Bu, qanunsuzluqdur!

– Bu, terrorudur!

– Heç bir günahı olmayanları həbs etmək cinayətdir!

Hakim. Susun! Yoxsa cəzanız daha ağır olar. Susun! Susun!!

Müttəhimlər:

Susmayacağıq!

– Böylə gəlmiş, amma böylə getməyəcək!

– Hər qaranlıq gecənin gündüzü var!

– Ey... vəkillərimiz! Niyə susursuz?!

Hakim. Susun deyirəm sizə!!! Bir şeyi başa düşün ki, Nazim Hikmət kommunistdir. Siz də onun arxasıya gedən canilərsiz! Böyük şairimiz Orxon Seyfinin Nazim haqqında dedikləri bu-günkü qəzetlərdə təkrar çap olunub. O görün nə deyib: “Nazim Hikmət üçün kommunizm bir dindir. Bir dəfə bu dinə inandıqdan sonra ömrünün sonuna qədər kor-koranə ona sədaqət göstərməyi lazım bilir.” Baxın, Pəyami Səfa kimi misilsiz fikir adamı nə yazıb: “Nazim Hikmət nə türkdür, nə münəvvər. Nazim Hikmət yunandır, ana babası da polyakdır.”

Müttəhimlər:

Boş sözlərdir bunlar!

– Nazim Hikmət türk oğlu türkdür!

– Allahdan qorxun! Allahdan!

Hakim. Sakit! Müttəhimlərdən yalnız Nazim Hikmətə son söz verilir. Buyur, sözünü de! Son söz sənidir.

Nazim. O biri müttəhimlərə də söz verilməlidir.

Hakim. Sən özündən danış!

Nazim. Son söz deməyə hər bir müttəhimin haqqı var.

Hakim. Söz vermək bizim haqqımızdır. Buyur.

Nazim. Mən son söz olaraq millətimizin atası – Böyük Atatürkə yazdığım məktubu burda səsləndirmək istəyirəm.

Hakim. Buna qətiyyəən ehtiyac yoxdur!

Nazim. Var! Mən son söz hüququmdan istifadə etmək istəyirəm. Bu mənim haqqımdır. Məktub belədir: “Cumhurbaşkanı Atatürkün yüksək məqamına...

Hakim. Axı bu məktubu oxumağının nə mənası var?

Nazim. Xahiş edirəm, icazə verin. Sözümlün canı var.

Hakim. Yaxşı. Oxu, görək sözünün canı nədir?

Nazim. “Cumhurbaşkanı Atatürkün yüksək məqamına.

Türk ordusunu üsyana təşfiq etdiyim iddiası ilə “on beş il ağır həps” cəzası yedim. İndi də Türk donanmasını üsyana təşfiq etməklə töhmətləndirilirəm.

Türk inqilabına və Sənin adına and içirəm ki, günahsızam.

Əskəri üsyana təşfiq etmədim.

Kor deyiləm və Sənin yaptığın hər irəli Dev addımları anlaya biləcəm kafam, yurdumu sevən bir ürəyim var.

Əskəri üsyana təşfiq etmədim. Yurdumun və inqilabçı Sənin qarşında alnım açıqdır.

Bilin ki, yüksək əskəri makamlar, bir qayda olaraq, bürokratik, gizli rejim düşmənləri tərəfindən aldadılır.

Əskəri üsyana təşfiq etmədim. Dəli, sərsəri, mürtəce, satqın, inqilab və yurd xaini deyiləm ki, bunu bir an olsa düşünə bilim.

Əskəri üsyana təşfiq etmədim.

Mən Türkiyənin şairi kimi kürəyimə yüklənən və yüklədiləcək həbsxana illərini daşıya biləcəm qədər səbirli ola bilərdim. Əgər bir zərrə günahım olsaydı. Nəhəng işlərinin arasında Səni bir Türk şairinin fəlakəti ilə məşğul etmək istəməzdim. Çarəm yoxdur.

Bağışla məni. Səni bir an özümlə məşğul etdimsə, bu, alnıma vurulmaq istənən “inqilab əskərini üsyana təşviq” damğasının ancaq Sənin əllərinlə silinə biləcəyinə inandığımındadır.

Müraciət edə biləcəyim son ümid yerim ancaq Sənsən.

Kamalizmədən və Səndən Ədalət istəyirəm!

Türk inqilabına və Sənə and içirəm ki, mən günahsızam!”

Mənim Atatürkə göndərdiyim bu məktub zati-alilərinə çatdırılmayıb. Bu haqda dəqiq məlumatım var. Atatürkün xəstə olmasından istifadə edən yüksək məqamlı məmurlar onun Ataya çatdırılmasına mane olublar. Məktubum Atatürkə çatdırılısaydı, mən bu cəzanı almazdım.

Hakim. Tamam! Məhkəmə bitdi! (*polislərə*) Aparın!

Nazim. Heç eybi yox! Qoy hələlik siz deyən olsun! Amma mən ümidimi üzürəm. Hamı bilir ki, mənim Atatürkə böyük rəğbətım və məhəbbətım var. Təkcə Atatürkə! Onun ətrafındakılara yox! Xalqın qanını içənlərə yox! Villalar ucaldan, xarici banklarda çek dəftərçələri olanlara yox!

Tofiq Fikrət demişkən:

*Zülmün topu var, gülləsi var, qələsi varsa,
Haqqın da bükülməz qolu, dönməz üzü vardır.
Göz yumma günəşdən, nə qədər nuru qaralsa,
Sönməz əbədi, hər gecənin gündüzü vardır.*

VI şəkil

(Səhnə önündə yanıb-sönən işıqlar vasitəsilə mikrofon qarşısında oturmuş diktorların türk, ingilis, fransız, alman, rus dillərində Nazim Hikmətlə bağlı sözləri bir-birinin ardınca səslənir.)

Diktorlar. Bu gün türk şairi Nazim Hikmət Ran Türkiyə cəza qanununun 94-cü, 141 və 142-ci maddələrinə əsasən, əskəri üs-yana təşfiq və orduda kommunist təbliğatı apardığına görə 28 il 4 ay müddətində azadlıqdan məhrum edilmişdir. 1902-ci ildə Salonikdə anadan olmuş Nazim Hikmət Türkiyənin İttihad və Tərəqqi partiyasının liderlərindən Hikmət bəyin oğludur.

(Onları qəzətsatan uşaqlar əvəz edir.)

Səslər:

– Qəzet alın! Qəzet alın! Hərbi tribunalın qərarı! Nazim Hikmətə 28 il 4 ay iş verildi.

– Nazim Hikmət türk deyil, yunandır. Ana babası da pol-yakdır.

– Yum ağzını...Nazim türk oğlu türkdür.

– Nazim Hikmətin ana babası polyakdır deyirəm sənə. So-yadı da Borjenskidir.

– Gəlin Nazim Hikmətin şeirini deyək.

– Bən yanmasam...

– Sən yanmasan...

– Biz yanmasaq...

– Nasıl çıxar karanlıklar aydınlığa!

– Kim bu şeiri deyirsə, həbs edirlər. Ehtiyatlı olun!

– Qəzet alın! Nazim Hikmətə 28 il 4 ay həbs cəzası verildi.

VII şəkil

Bursa həbsxanası. Səhnə arxasından Nazimin şeiri səslənir.

*Sevdaınız kommunistdir,
Yatar Bursa kalesinde.*

*Hapisededir, ama zincirini kırmış yatar,
En ala mertebeye ermiş yatar,
Yatar Bursa kalesinde.*

*Memleket toprağındadır kökü,
Bedreddin gibi taşar yükü,
Yatar Bursa kalesinde.*

*Yüreği delinip batmadan,
Şarkısı tükenib bitmeden,
Cennetini kaybetmeden,
Yatar Bursa kalesinde.*

Səhnə iki yerə bölünüb. Sağ tərəfdə polisin nəzarətində olan görüş otağı, sol tərəfdə Nazimin həbsxana kamerası. O, şəkil çəkir. Yanında dustaqlardan İbrahim Balaban dayanmışdır.

İbrahim. Mən də Sizin kimi yağlı boya ilə şəkil çəkə bilsəydim... Sizin kimi rəssam ola bilsəydim.

Nazim. Nə danışırısan, İbrahim. Mən rəssam deyiləm ki...Əsl rəssam sənə! Bax bu gündən mən bütün rənglərimi, fırçalarımı sənə bağışlayıram. Sən böyük rəssam olacaqsan.

İbrahim. Sizin köməyinizlə.

Nazim. Allahın köməklisiyə!

İbrahim. Ustad, təzə nəsa yazmısınız?

Nazim. Yazmışam. Axşam yığışarıq, oxuyaram.

İbrahim. Lap yaxşı. Biz Sizi çox istəyirik, Nazim bəy.

Nazim. Dünən bunu sübut etdiniz, İbrahim.

İbrahim. Həmişə sübut edəcəyik. O alçaq bura gələndə mən ondan şübhələnmişdim. Yaxşı oldu duyuq düşdük. Sağ olsun Orxan.

Nazim. Məni ölümdən qurtardı.

İbrahim. Bundan sonra ayıq-sayıq olmalıyıq.

Nazim. Məni neçə dəfə öldürməyə çalışıblar.

İbrahim. Onlar anlamırlar ki, Allahın sevdiyi bəndəni heç kəs öldürə bilməz. Qurban olum Allaha...

Polis (gəlir). Nazim ağabəy! Qonağınız var. Qəzetdəndir.

Nazim (İbrahimə). Yaxşı, görüm qəzetçilər nə istəyirlər (*görüş otağına keçir*).

Polis. Nazim ağabəy, rica edirəm, hökumət əleyhinə heç bir söz deməyin. Rica edirəm. İki dəqiqəlik vaxt verilir. Görürsüz də... Dünyanın heç bir ölkəsində siyasi məhbusu müxbirlə görüşdürmürlər. İki dəqiqə az deyil. Belə demokratiya yalnız Türkiyədədir.

Nazim. Elədir, elədir. Sənin demokratiyanın ucbatından mən buradayam.

Polis. Vallah, nə deyim. Məndən inciməyin, Nazim abi.

Nazim. İncimirəm, sənin nə günahın var. (*müxbirə*) Başlayaq.

Müxbir. Nazim ağabəy, verəcəyim suallardan xoşunuza gəlməyəni olsa, öncədən üzr istəyirəm.

Nazim. Buyurun. Üzr istəmək lazım deyil.

Müxbir. Deyirlər ki, Siz Moskvanı Kəbə bilən bir insansınız? Bu sözə münasibətinizi bilmək istərdim.

Nazim. Xeyr. Mən belə bir insan deyiləm və ola da bilmərəm. Mənim Kəbəm məmləkətimdir. Ona olan sonsuz sevgimdir. Mən bu milləti çox sevirəm. Mən bu millətin torpağını, daşını, şəkər kimi dilini sevirəm. Bir kəndli torpağını və öküzünü, bir dülgər taxtasını və rəndəsini necə sevirə, mən də məmləkətimi, ana dilimi elə sevirəm.

Müxbir. Nazim bəy, fikirlərinizdə dönüş nöqtəsi nə vaxt oldu?

Nazim. On səkkiz yaşında. Anadolunu görərkən! Anadolunu daha əvvəl vali Nazim Paşanın nəvəsi kimi görmüşdüm. 1920-ci ildə isə gənc bir şairin gözüylə Anadolu bambaşqa bir dəhşətdi. Cəfa çəkən xalqa könül bağladım və onların kədərini özümə dərd elədim. Bu dərd indi də ürəyimi parçalayır. Biz varlı bir məmləkətik. Yeraltı və yerüstü sərvətlərimiz var. Xalqımız belə yoxsulluq və səfəltə içində yaşamamalıdır.

Müxbir. Həbsxana həyatı çoxmu ağırdır Sizin üçün? Burada yaşamınız necə keçir?

Nazim. Həbsxana həyatım çox ağır keçir. Doğrudur, yazı-po-zuma, rəssamlığıma heç kəs mane olmur. Amma ən gözəl neməti alıblar əlimdən. Azadlığımı. Yenə də şükür, yaşayırdıq. Mənim üçün yaşamaq istər həbsdə olum, istər olmayım, istər sevgilimin əli əlimdə ay işığını seyr edim, istər həbsxanadakı otağımın tavanını – yaşamaq bir səadətdir.

Müxbir. Nazim bəy. Həbsxana dostlarınız haqqında nə deyə bilərsiniz?

Nazim. Onu bilin ki, həbsxanada, adətən, günahsız insanlar yatırlar. Mən burda İbrahim adlı bir rəssam kəşf etmişəm. İbrahim Balaban. Bu adı yadınızda saxlayın. İbrahim böyük rəssam olacaq.

Müxbir. Nazim bəy, xalq ayağa qalxıb. Sizin azad olmanızı tələb edir. 160 nəfərdən ibarət türk vətəndaşı – millət vəkilləri, yazarlar, jurnalistlər və başqa peşə sahibləri Türkiyə Böyük Millət Məclisinə müraciət ediblər. Həm də təkcə türk xalqları deyil, dünya xalqları ayağa qalxıblar. Türk hakim dairələri çıxılmaz vəziyyətdədirlər. Buna münasibətiniz?

Nazim. Mən dünyanın bütün həqiqətpərvər insanlarına, hər gün mənə baş çəkən dostlarıma, əzizlərimə, mənim azadlığımı

tələb edənlərə təşəkkürümü bildirirəm. Türkiyənin hakim dairələrinin dar kafalı məmurları bilsin ki, həqiqət günəş kimidir. Gec-tez qara buludları parçalayacaq.

Müxbir. Deyirlər, səbahdan aclıq elan edəcəksiniz.

Nazim. Elədir. Başqa çıxış yolum yoxdur.

Polis. Müxbir bəy... qusura baxmayın, vaxtınız bitdi.

Müxbir. Təşəkkür edirəm, Nazim bəy.

(Səhnə önünə qəzətsatan uşaqlar gəlir.)

Səslər:

Qəzetimizin yeni sayı. Nazim Hikmətə azadlıq!

– Millət vəkili Nazim Hikmətin azad olunmasını tələb edirlər. Alın! “Akşam” qəzeti alın!

– Cümhuriyyət qəzeti alın! Nazim Hikmət aclıq elan edib! Qrev!

– Nazim Hikməti öldürəcəklər!

– “Vətən” qəzetinin müxbiri Nazim Hikmətlə görüşüb. Alın! Alın!

– Bu gündən “Nazim Hikmət” adlı qəzet çap olunur. “Nazim Hikmət!”

II hissə VIII şəkil

(Nazim Hikmətin evi. Həyat yoldaşı Münəvvər və dostu İrfan görünür.)

İrfan. Şükür olsun Allaha ki, işə düzəldin.

Nazim. Çox sağ ol, qardaşım.

İrfan. Gözün aydın olsun, ay Münəvvər xanım. Bu körpə Mehmetin də gözü aydın olsun. Artıq Nazim pul qazanacaq. Daha heç nəyə ehtiyacınız olmayacaq.

Münəvvər. Çox sağ ol, İrfan bəy. Amma polislər bizdən əl çəkmirlər. Düz yeddi aydır, əl çəkmirlər. Nazim demək istəmir. Dünən axşam üstümüzdə maşın sürdülər.

İrfan. Harda?

Münəvvər. Lap evimizin yaxınlığında. Mehmet də Nazimin qucağında idi.

Nazim. Məcbur olub məni həbsdən azad etdilər. İndi peşman olublar.

İrfan. Allah lənət eləsin onlara.

Nazim. Yaşamağa qoymurlar.

Münəvvər. Bir həftə əvvəl də yenə əlibiçaqlı bir nəfər Nazimi öldürmək istəyib. Birinci dəfə də deyil ki...

İrfan. Allah lənət eləsin. Sən gərək tək gəzməyəsən, Nazim.

Nazim. Heç kəsi narahat etmək istəmirəm. Bunlar məndən əl çəkməyəcəklər. Amma təsəllim budur ki, azadlıqdayam. Nə işə... Gəlin evdə oturmayaq. Gəlin çıxacaq, doyunca gəzmək istəyirəm, ayaqlarım yorulana qədər. İstanbuldan doymuram.

(Polislər səhnənin sağ tərəfində görünürlər.)

Münəvvər. Bu nədir, polislər qapımızı kəsdiriblər.

İrfan. Polislər? Hə... Bu dəqiqə mən onlarla söhbət edərəm. *(çığır.)* Salam, çocuqlar. Burda neyləyirsiniz?

I Polis. Elə-belə dayanmışıq.

II Polis. Burda dayanmaq olmaz?

I Polis. Siz kimsiniz?

İrfan. Mən adi bir türkəm, adım İrfandır. Sənin soyundanam. Hər şeydən öncə, Nazim Hikmətin dostuyam.

I Polis. Biz buyruq quluyuq, əfəndim.

İrfan. Demək, “gözlerimi kaparam, vazifemi yaparım” hə?

II Polis. Çörəyimiz bundan çıxır, əfəndim. Burda dayanmağımıza görə bizə maaş verirlər.

İrfan. Demək, burda dayanırsınız, sonra məlumat verirsiniz ki, Nazim Hikmət saat neçədə evdən çıxdı, neçədə qayıtdı, hə? İndi biz çıxsaq, ardımızca gələcəksiz, eləmi? Yoxsa...

I Polis. Biz Nazim abini çox istəyirik. Biz Nazim Hikmətin kim olduğunu yaxşı bilirik. Amma... buyruq quluyuq, əfəndim.

II Polis. Biz polislərdən sizlərə heç bir xətdə toxunmaz, əfəndim. Narahat olmayın. Tapşırıqlar dayanaq, biz də dayanmışıq da...

(İrfan, Nazim və Münəvvər körpəsi ilə qapıdan çıxırlar.)

Nazim. *(İrfana)* Yaxşı, gedək. *(polislərə)* Yerimizi amirlərini-zə deyin. Deyin ki, Boğaz körpüsünə getdilər. Kalkan balığı yeməyə, raki içməyə. Siz də buyurun.

I Polis. Nuş olsun, Nazim bəy. Biz bilirik, Siz kimsiniz. Yaxşı bilirik. Amma neyləmək olar. Bizi də başa düşün.

İrfan. Yaxşı, sağ olun, çocuklar.

Polislər. Gülə-gülə...

Nazim. Polislər peşimdədir. Yaman qoruyurlar məni.

İrfan. Eybi yox, qoy qorusunlar, Nazim. Daha bundan sonra sən gərək heç nəyin fikrini çəkməyəsən. Azadlıqdasan. Münəvvər xanım yanında, Mehmet yanında. Yaxşı bir iş də tapmışsan, pul qazanırsan, azadlıqdasan, yaşayırsan.

Nazim. Qorxuram, məni yaşamağa qoymayalar, İrfan. Həbsxanadan azad olunmağım da asanlıqla başa gəlmədi, bilirsən. İçəridə necə oğullar qaldı. Məni yola salanda ağlayırdılar. Mən onlara qardaş idim, dayaq idim, İrfan.

(Hərbi idarənin məmuru Nazimin qarşısını kəsir.)

Məmur. Salam, Nazim bəy, yaxşı ki rastlaşdıq. Sizə gəldim. Mən hərbi idarənin məmuruyam. Göndəriş vərəqəsi gətirmişəm.

Nazim. Nə göndəriş vərəqəsi?

Məmur. Siz əsgərliyə çağırılırsınız.

Münəvvər. Nə?

Nazim. Nə danışırırsınız, nə əsgərlik? Mənim 48 yaşım var.

Məmur. Siz özünüz yaxşı bilirsiniz ki, bizim məmləkətdə lap 70 yaşında da əsgərliyə çağırırlar. Bu, vətəni xidmətdir, vətəni borcudur.

Nazim. Vətəni borc... Axı mən Hərbi Dənizçilik Məktəbində oxuyanda xəstələndim və məni əsgərlikdən azad etdilər. Bu bərdə mənim sənədim vardır.

Məmur. Əgər sənədiniz varsa, zəhmət olmasa, onu hərbi komissarlığa gətirin. Amma təcili! Günü sabah... zəhmət olmasa. Yaxşı. Buraya qol çəkin. Belə. Məni bağışlayın. Sağ olun.

Nazim. Xoş gəldin.

İrfan. Nazim, bu nə deməkdir?

Nazim. Mən bunu gözləyirdim. Münəvvər bilir. Bu o deməkdir ki, məni bunlar əsgər aparmaq, sonra əsgərlikdə öldürmək istəyirlər. İndi hər şey aydın oldu.

İrfan. Necə yəni əsgərlik? Axı sənin səhhətin əsgərliyə yararlı deyil. O sənədin hardadır, Nazim?

Nazim. Həbsxanada. Şəxsi işimdə.

İrfan. İndi daha gecdir. Səhər tezdən mən əvvəl hərbi komissarlığa gedərəm, ordan ala bilməsəm, Bursa həbsxanasına gedib o sənədi sənin şəxsi işindən götürüb surətini çıxardaram, gətirərəm. Sonra aparıb hərbi komissarlığa verərik, vəssalam.

Münəvvər. Komissarlığa getmə. Nazim hələ həbsxanada olanda ürəyinə dammışdı ki, çıxandan sonra onu əsgərliyə çağıracaqlar. Mənə tapşırıdın, komissarlığa getdim. Dedilər, belə bir sənəd yoxdur bizdə.

Nazim. Mən bilirdim, bunlar belə edəcəklər. Bilirdim.

İrfan. Heç nəyin fikrini çəkmə, Nazim. Səhər tezdən Bursa-ya yola düşəcəyəm. Heç narahat olma.

Münəvvər. Sizə böyük zəhmət olacaq, İrfan bəy.

İrfan. Nə zəhmət? Bu mənim qardaşlıq borcumdur.

Nazim. Təşəkkür edirəm, əziz qardaşım. *(Qucaqlaşırırlar.)* Bəs yol parası?

İrfan. Varımdır. Narahat olma, Nazim. İndisə gəl, bu axşam hər şeyi unudaq. Gedək, fələkdən bir gün çalaq. Kalkan balığı, raki – aslan südü, bir də qovrulmuş püstə...

Nazim. Gedək!

Münəvvər. Mehmetçin çətin olmaz?

İrfan. Çox oturmarıq... Səhər tezdən də yola çıxacağam.

Nazim. Var olsun sənin kimi dostlar!

IX şəkil

(Bursa həbsxanası. Müdirin iş otağı)

İrfan. Salam, müdir bəy. Mən Nazim Hikmətin dostu İrfanam.

Müdir. Tanıdım. Buyurun, İrfan bəy. Xeyir ola, yoxsa Nazim bəy yenidən həbsxanaya qayıtmaq istəyir.

İrfan. Müdir bəy, nə danışırırsınız? Kim həbsxanaya qayıtmaq istər?

Müdir. Zarafat edirəm. Amma Nazim üçün həbsxana yaradıcılıq odası idi. Şəkil çəkirdi, şeir yazırdı. Bilirsiniz, nə qədər əsər yazıb burda. Hər şeylə təmin edirdik onu. Həbsxananın müdiri Təhsin bəy Nazimi çox istəyirdi. Kağız-qələmi mən özüm verirdim ona. Biz Nazimi istəyənlərdənəm, əfəndim.

İrfan. Bilirəm. Müdir bəy, indi sizdən bir xahişimiz var. Nazimin şəxsi işini mənə verin, orda bir sənəd var, onun surətini çıxarıram, sonra sizə qaytarım.

Müdir. Yox, İrfan bəy. Mənim bir çətin külfətim var. Qurban olum sənə. Mən ordan sənə bir sənəd versəm, sabah mənim atamı dalıma sarıyalar. Mənim özümü basarlar qoduqluğa. Nə sənəddir o?

İrfan. Müdir bəy, siz dünya görmüş adamsız.

Müdir. Lap qocaltdın ki mənə.

İrfan. Yox, elə demək istəmədim.

Müdir. Buyur, sözünü de.

İrfan. Müdir bəy, Nazim bəy çox həyəcanlıdır. Məsələ ondadır ki...

Müdir. Əşşi, keyf eyləsin də özü üçün. Siz də keyf eləyin. Gecə-gündüz düşüb qalmışdınız həbsxanada. Nazim Hikməti buraxdılar azadlığa. Gedin, yeyin, için, yaşayın özünüz üçün.

İrfan. Məsələ ondadır ki, yaşamağa qoymurlar, müdir bəy. İndi də hərbi komissarlıqdan göndəriş vərəqəsi gətiriblər. Nazim Hikməti əsgərliyə aparırlar.

Müdir. Hə... əsgərliyini çəkməyibsə, aparacaqlar. Çəkməlidir də... Bu, Vətəni xidmətdir, getməlidir. Burda nə var ki?..

İrfan. Onun sənədlərinin içində bir arayış vardı. Arayış ona hərbi komissarlıqdan verilmişdi. Həbsxanaya girəndə onun şəxsi

işini də gətiriblər bura. Arasında da əsgərlikdən azad olunmağı haqqında arayış. Arayışda açıq-aydın yazılıb ki, Nazim Hikmət səhhətinə görə əsgərlikdən birdəfəlik azad edilsin.

Müdir. Niyə axı hərbi komissarlığa müraciət etmirsiniz?

İrfan. Etməmişik. Deyirlər, bizdə belə bir sənəd yoxdur. Nazimin səhhəti indi heç qaydasında deyil. Sizdən çox xahiş edirəm, o sənədi verin. Mən arayışı götürüm, surətini çıxarıram, əslini qaytarım sizə.

Müdir. Nə deyirəm ki. Amma mən bilmirəm, o sənədi tapa biləcəyik, ya yox. O vaxt mən burda işləmirdim axı...

İrfan. Bilirəm. Rica edirəm kömək edin.

Müdir. Amma deməyin, məndən almırsız. Deyərsiniz ki, o vaxt surətini çıxatmışdınız. (*telefon dəstəyini götürür.*) Elə bilirsiniz, mən Nazimi sevmirəm? Alo, mənəm. Nazim Hikmətin sənədlərini gətir bura. Nazim Hikmətin... Hə... Elə bilirsiniz, mən Nazimi Sizdən az istəyirəm. Çox istəyirəm, çox! Şeirlərini də əzbər bilirəm. Amma ürəyim yanır ona. Denən, a zalım, nəyin çatmırdı sənə. Elə gərək hökuməti söyəydin? Özün üçün yaşa da... Başqalarının fikrini niyə çəkirsən?

Amma hər şeyə rəğmən mən Nazimi çox sevirəm. Nazimin bir şeiri var:

*Memleketimi seviyorum:
Çınarlarında kolan vurdum,
Hapishanelerinde yattım.
Hiç bir şey gideremez iç sıkıntımı
Memleketimin şarkıları
və tütününü gibi....*

Həbsxana işçisi (gəlir). İcazə olar? Müdir bəy, Nazim Hikmətin sənədlərini buyurmuşdunuz.

Müdir. Ver. Gedə bilərsən, sağ ol. (*İrfana*) Al, istəyirsən özün bax.

İrfan (şəxsi işi vərəqləyir). Nəse gözümə dəymir. Bu sənədlərin içərisində, deyəsən, yoxdur axı. Aha... müdir bəy, bura baxın.

Müdir. Nədir ki?

İrfan. Bu on yeddinci səhifə, bu on səkkizinci... on doqquzuncu səhifə yoxdur, on səkkizdən sonra iyirmi gəlir... burda.

Səhifələr nömrələnib. On doqquzuncu səhifə, görünür, elə o sənəd imiş. Çıxarıblar!

Müdir. Ola bilməz! Axı sənədlər seyfə saxlanılır. Oraya mənədən başqa bir adam girə bilməz. Açar mənədedir, bir də...

İrfan. Bir də kimdə?

Müdir. Bayaq gördüyün oğlanda.

İrfan. Aydındır.

Müdir. Yox, mən inanmıram. O mənsiz heç bir gizli iş görməz.

İrfan. Bəs necə olub? Bu sənəd öz-özünə yox ola bilməz axı?

Müdir. Görək onda başqa şəxsi işləri də yoxlayım bir-bir. Allah-Allah, bu məmləkətdə nə desən, baş verər, qardaş. Çörək vermishəm ona... Demək, belə! Görəsən, necə olub? Kim istəyib?

X şəkil

(Səhnənin sağ tərəfi işıqlandırılır. Hüseyn və həbsxana işçisi görünürlər.)

Hüseyn. Əvvəl-axır buranın böyüyü sən olacaqsan.

Həbsxana işçisi. Həmişə qulluğunuzdayam, əfəndim.

Hüseyn. Açı görüm seyfi.

Həbsxana işçisi. Əmr edərsiniz, əfəndim.

Hüseyn. Nazim Hikmətin şəxsi işini çıxar ordan.

Həbsxana işçisi. Baş üstə, əfəndim.

Hüseyn. Biz sənə inanırıq ha...

Həbsxana işçisi. Bu nə sözdür, əfəndim. Mənim yanımda baş kəsə bilərsiz.

Hüseyn. Baş kəsməyəcəm. Burdan bir şey götürəcəm.

Həbsxana işçisi. Qurbandır, əfəndim.

Hüseyn. Sənə yenə tapşırıqlarımız olacaq. Əvvəl-axır buranın böyüyü sən olacaqsan.

Həbsxana işçisi. Əmr edərsiniz, əfəndim. Əmr edərsiz!

Hüseyn. Mənim gəlişimdən heç kəs xəbər tutmamalıdır.

Həbsxana işçisi. Əlbəttə, əfəndim.

Hüseyn. Mükafatınız da olacaq.

Həbsxana işçisi. Təşəkkür edirəm, əfəndim.

(İşıq sönmür.)

XI şəkil

(Nazimin evi. Nazim, Münəvvər və İrfan)

İrfan. Şəxsi işini ələk-vələk elədim, Nazim. Axırda məlum oldu ki, həmin sənədi oğurlayıblar.

Nazim. Aydındır, hər şey aydındır. Həmin sənədi yox ediblər. Yox ediblər ki, məni əsgər aparsınlar.

İrfan. Bir çarə tapmaq lazımdır, Nazim. Sənin birçə yolun qalıb. Mütləq məmləkətdən ayrılmalısən. Yolunu tapmaq lazımdır. Etibarlı adam varmı? Motorlu qayığı olan etibarlı bir adam tapmaq lazımdır. Dəniz yolu ilə məmləkətdən çıxmaq ən doğru yol olar.

Nazim. Düz deyirsən. Amma məmləkətdən ayrılısam, bilirsən nələr deyəcəklər. Deyəcəklər qaçdı, Vətəninə satdı. Nələr deyəcəklər, Allah. Gözümün qabağına gəlir, səhər tezdən uşaqlar əllərində qəzetlər çıxıracaqlar: "Nazim Hikmət Vətəninə satdı, Nazim Hikmət Rusiyaya qaçdı. Nazim Hikmət Vətən xainidir." Rusiyadan başqa da gedəcəyim yer yoxdur. Rusiyaya getsəm, yenidən Azərbaycanı da görəcəyəm.

İrfan. Rusiyaya getməlisən. Başqa çarə yoxdur. Biz sonra Münəvvəri, Mehmeti də göndərərək, sonra görüşərsiz. Sən təkcə özünə deyil, hamımıza lazımsan. Xalqımıza lazımsan. Türk dünyasına gərəksən. Biz səni qorumahtıyıq, Nazim. Biz səni qorumahtıyıq, başa düşürsənmi?

(Telefon zəng çalır. Nazim dəstəyi götürür.)

Telefondakı səs. Nazim bəy, məne tapşırıblar ki, Sizə axırıncı dəfə xəbərdarlıq edim. Səhər 8-də hərbi komissarlıqda olmalısınız!

(Dəstəyi qoyur. Qapının zəngi çalınır. İçəri polis daxil olur.)

I Polis. Nazim bəy, bu axşam Sizi gəlib aparacaqlar. Gizlənin. Evdə qalmayın. Gizlənin! Əgər bizdən bir kömək lazımdırsa, hazırıq. *(gedir.)*

İrfan. Səni bu məmləkətin polisləri də çox istəyir, Nazim.

Nazim. Sağ olsunlar! Mən Münəvvərdən, Mehmetdən nigaran qalacam.

İrfan. Əsla nigaran qalma. Göz-bəbəyimiz kimi baxacağıq onlara.

Nazim (*Münəvvərə*). Bu nədir? Sən ağlayırsan? Münəvvəriyəm. Həyatım, ağlama. İstəyirsən, heç getməyim. Nə olar, olar...

Münəvvər. Sən nə danışırsan? Mütəlakə getməlisən. Sənin həyatın, sənin yaşamağın hamımıza hava kimi, su kimi gərəkdir.

İrfan. Bəli, hava kimi, su kimi, Nazim.

(Səhnə qaranlıqlaşır. Səhnə önünə yenə qəzetsatan uşaqlar gəlirlər.)

Səslər:

– “Axşam” qəzeti. Alın, alın! Nazim Hikməti əsgər aparırlar.

– “Hürriyyət” qəzeti. Alın! Nazim Hikmət əsgər paltarını geyinəcək.

– “Cümhuriyyət” qəzeti alın! Nazimi əsgərliyə aparıb öldürmək istəyirlər.

(Fonda motorlu qayıqın gurultusu. Nazim Hikmət görünür. Ancaq səsinə eşidir.)

Nazimin səsi. Rumıniya gəmisidir, Rəfiq qardaşım. Sürəti artır. Ona çatmalıyıq! Tez ol! Bax belə. Bir az da artır. Çatırıq. Çatdıq! Mən türk şairi Nazim Hikmətəm! Nazim Hikmət!

(Səs uzaqlaşır. Səhnənin önü işıqlandırılır. Yenə qəzetsatan uşaqlar görünür.)

Səslər:

– Nazim Hikmət Türkiyəni tərk etdi. Ən doğru xəbər bizdədir!

– “Vətən” qəzeti alın! Nazim Hikmət Rusiyaya qaçdı!

– Qaçmasaydı, öldürəcəkdilər!

– “Cümhuriyyət” qəzetini alın! Nazim Rusiyadadır!

XII şəkil

(Səhnədə fonda Kreml görünür. Monitorda Nazim Hikmətin Moskvağa gəlişi, təyyarədən enişi, tənənə ilə qarşılınması göstərilir. Ardınca müxtəlif kürsülərdən çıxışlarını əks etdirən kinokadrlar nümayiş etdirilir. Nazim Hikmətin Moskvadakı evi. Nazim və Vera. Divarda Veranın böyük, Mehmetin kiçik portretləri görünür.)

Nazim. Bu gün Moskvağa gəlişimin səkkiz ili tamam oldu. Bir göz qırpmında keçdi illər. Eh... ürəyim də heç sözümə qulaq asmır, Vera.

Vera. İşləməyi bir yana qoy, ürəyin ağrımasın. Günah özündədir. Həkim sənə nə tapşırırdı. Unutma. Darıxmağı, gərginliyi də bir tərəfə qoy. Beynində, xəyalında bilirəm kimlər var. Sən heç vaxt məni düşünmədin. Fikrin-xəyalın arvadının, oğlunun yanında. İtaliyada Lussu Salvatoriya necə yalvarırdın: “Münəvvəri, Mehmeti Moskvada görmək ən böyük arzumdur”, – deyirdin. Onu bil ki, bu görüş Moskvada ola bilməz. Harda istəyirsən görüş, amma burada yox.

Nazim. Sən əvvəllər belə danışırdın?

Vera. Əvvəllər belə danışırdım, indi danışram!

Nazim. Vera... Səni tanıya bilmirəm mən.

Vera. Elə mən də səni tanıya bilmirəm. Mən sənə görə ailəmi dağıtdım. Ərimi atdım. Mənə yazdığın o sevgi şeirləri nədir, Münəvvəri, Mehmeti Moskvağa gətirməyin nə?

Nazim. Münəvvərə, Mehmetə zülm edirlər Türkiyədə. Əvvəllər bir yol tapmışdım, pul göndərirdim onlara. İndi o da mümkün deyil. Dəhşətli ehtiyac içində yaşayırlar.

Vera. Sən ancaq onları düşünürsən, məni yox!

Nazim. Mən səni də düşünürəm, onları da!

Vera. Sən yalnız onları düşünürsən! Onları!

(Qapının zəngi çalınır. Vera qapını açıb yan otağa keçir. Gələn doktordur.)

Doktor. Xoş gördük, Nazim bəy.

Nazim. Xoş gününüz olsun, doktor

Doktor. Narahat görürəm sizi...

Nazim. Yox, yaxşıyam.

Doktor. Xahiş edirəm, bir müddət heç nə yazmayın. Dincəlin, təmiz havada olun. Pyeslərinizin məşqlərinə də getməyin heç. Eşitmişəm, son pyesinizə görə də xeyli əsəbiləşmişiz. Səhər zəng vurmuşdum. Vera dedi mənə.

Nazim. Təkcə pyes deyil ki... Başqa mətləblər də var. Mən özüm hiss edirəm, görürəm ki, rus xalqının mənə münasibəti yaxşıdır, xalq məni çox istəyir. Əsərlərim tərcümə olunur, rus dilindən başqa dillərə də çevrilir. Ancaq bəzi məmurlar düşmən kəsilib mənə. Mənim öz dərdim özümə bəsdir. Hər yerdə şeirlərim çap olunur, Türkiyədən başqa. Hər yerdə pyeslərim tamaşaya qoyulur, Türkiyədən başqa. Dözə bilmirəm. Ölmək zorundayam, doktor. Ölmək zorunda!

Doktor. Elə deməyin. Ölüm haqqında düşünməyin.

Nazim. Mən qərribə bir vəziyyətə düşmüşəm, doktor. Mənim ən böyük günahım odur ki, həmişə, hər yerdə sözümlü sax demişəm adamların üzünə. Bilirsiniz, Moskva mənim gəncliyimin şəhəridir.

Doktor. Bilirəm. Hamısını bilirəm. Mən Sizin bütün tərcümeyi-halınızı bilirəm.

Nazim. On üç il həbsxana divarları arasında yaşayarkən xəyalımda Moskvanı gəzirdim. Şairlərlə, yazıçılarla görüşürdüm. Pyeslərimi Rusiyanın səhnələrində görürdüm. Rusiyaya gələndə məni necə böyük sevgi ilə, məhəbbətlə qarşıladılar. Heç vaxt unutmaram o günləri. Amma qərribədir ki, hərdən həqiqəti deyəndə məndən elə üz döndərilər ki, özüm də məəttəl qalırım. Amma Moskvada oxuduğum illərdə belə deyildi, inanın mənə, belə deyildi. Hər şeyi açıq, aydın, qorxmadan, çəkinmədən deyirdim. Amma indi bir az vəziyyət dəyişib.

Doktor. Həyəcənsiz danışsanız olmazmı, Nazim bəy? Ona görə də ürəyiniz sözünüzdə qulaq asmır.

Nazim. Yox, mənim ürəyim çox vəfalı ürəkdir. Bir şeirimdə demişdim ki, camış gönüdəndir mənim ürəyim. Varnada yazmışdım o şeiri. Qara dənizin sahilində olanda mən dəliyə dönürəm.

Doktor. Sakit olun, Nazim bəy. Ancaq özünüzü düşünün. Hamı Sizi çox istəyir.

Nazim. Hamı yox. Mən bir pyes yazdım. O pyesdə İvan İvanıç adlı bir obraz var. Və o İvan İvanıç şöhrət əjdahası kimi bir şeydi və hər bir insanın içində var bu hiss. Əsərin sonunda baxıb görürlər ki, heç İvan İvanıç adlı adam olmayıb. Hamı bir-birindən soruşur ki, bəs İvan İvanıç hanı, hardadır? Belə bir adam olubmu, olmayıbmi? Mən sovet cəmiyyətində olan ən böyük eybəcərlikləri – şöhrət bəlasını, bürokratizmi bu pyesimdə ifşa etmişəm.

Biz türklərdə bir məsəl var, deyir, əgər dostsansa evə girən ilanı göstər. Mən də sovet cəmiyyətinə, sovet adamlarına bu ilanı göstərdim. Göstərdim ki, əgər belə bürokratik hərəkətlərlə siz adamları incitsəz, dağılacaq bu quruluş. Bu qəbul otaqları, bu gözləmə salonları insanları məhv edir.

Doktor. Pyesinizi nə vaxt tamaşaya qoyacaqlar?

Nazim. Bu yaxınlarda premyerası olacaq. Sizi də dəvət edəcəyəm. Amma o pyesin taleyindən çox nigaranam. Çünki...

(Qapının zəngi çalınır, Vera yan otaqdan çıxıb qapını açır.)

Nazim. Kimdir, görəsən?

Vera. *(otağa daxil olur)*. Bir türk qadınıdır. Adı Səbiyə.

Nazim. Səbiyə? Hansı Səbiyədir o? Qoy gəlsin, görək.

Səbiyə *(gəlir)*. Nazim bəy, sənə qurban olum! Güclə tapmışam ünvanını. Yazarlar Birliyinə getdim, ünvanını verdilər. Bağışla, səni narahat etdim. Mən Hacı Salehoğlunun arvadı Səbiyəyəm.

Nazim. Səbiyəciyim, sən nə yaman dəyişmişən. Hacı Salehoğlu hardadır bəs?

Doktor. Sizə həyəcanlanmaq olmaz, Nazim bəy. Xahiş edirəm.

Nazim. Narahat olmayın, doktor. *(Səbiyəyə)* Buyurun, əyləşin.

Doktor. İcazə verin təzyiqinizi ölçüm, sonra mən gedim. *(təzyiqini ölçür.)* Yüksəkdir. Dünən belə deyildi. Yoxsa əsəbiləşmişiz?

Nazim. Xeyr, canım.

Doktor. Sabah da gələcəyəm. Dərmanlarınızı vaxtılı-vaxtında içməyi unutmayın, çox xahiş edirəm.

Nazim. Baş üstə, doktorum.

Doktor. Sağ olun, mən gedim.

Nazim. Gedərsiz, bir dəqiqə dayanın, doktor. Bilirsiniz bu qadın kimdir? Bu qadın məşhur türk ictimai xadimi Hacı Salehoğlunun xanımı Səbiyədir.

Doktor. Çox məmnun oldum.

Səbiyə. Mən də. Allah Sizə cansağlığı versin. Nazimi qorursunuz.

Doktor. Bu mənim borcumdur. Nazim Hikməti qorumaq bizim üçün şərəfdir.

Nazim. Təşəkkür edirəm.

Səbiyə. Allah razı olsun.

Doktor. Yaxşı, mən gedim. Sağ olun.

Nazim. Gülə-gülə... Çox sağ ol.

Səbiyə. Gülə-gülə.

(Doktor gedir.)

Nazim. Hə, Səbiyəciyim...

Səbiyə. İllər amansızdır, Nazim. İllər insanı qocaldır, bütün sıxlığını, yaraşığını əlindən alır, belini bükür, dişlərini tökür, ürəyini gücdən salır. Ürəyinə qurban olum, dedilər xəstələnmişəm. Amma yaxşısan, məşallah.

Nazim. Yox, Səbiyəciyim. Hər gün güzgüyə baxanda dəhşətə gəlirəm. Özü də qərībədir, sənə bir söz deyim, insan qocaldığını birdən görür. Mən günlərin birində güzgüyə baxanda gördüm, ay aman, qocalmışam. Yaxşı, danış mənə görüm, Hacı Salehoğludan danış, başınıza gələnlərdən danış.

Səbiyə. Bu, bir saatın, bir günün söhbəti deyil, Nazim. Əgər mən başınıza gələnləri danışsam, gərək cildlərlə kitab yazasan. Biz Kirovabadda yaşayırdıq. Əsl adı Gəncə idi, amma Kirovabad deyirdilər ona o vaxt. Sən, gərək ki, 1927-ci ildə Azərbaycanda olmuşdun, hə?

Nazim. Hə, 1927-ci ildə mən Bakıda olmuşdum. İlk şeirlər kitabım da mənim Bakıda çap olunub. 1928-də. "Günəşi içənlərin türküsü". Bakı mənə çox əzizdir, çox doğmadır. Tez-tez gedirəm Azərbaycana. Bakıda mənim dostlarım var, şair dostlarım.

Səbiyə. Mən də tanıyırdım onları. Səməd Vurğununu, Süleyman Rüstəmi, Rəsul Rzani. Ağır illər idi. Mikayıl Müşfiqi, Hüseyn Cavid, Əhməd Cavadı yox elədilər. Bizi də Sibirə sürgün etdilər. Hacı Salehoğlu orda vəfat etdi. Mən nökr kimi yaşayırdım, qulluqçuluq edirdim. Nəhayət ki, bəraət aldım. Bakıya gəldim. Artıq tanıdıklarımından heç kəs qalmayıb. Gəncəyə də gəldim. Orda da elə. İndi heç kəsə yoxdur mənim bu dünyada, səndən başqa, Nazim. Ona görə də üz tutdum Moskvaya, sənənin yanına gəldim. Bir yerdə mənə iş düzəlt. Nə iş olur-olsun. Başımı gırləyim, bu qalan ömrümü yaşayım.

Nazim. Sən elə mənim evimdə qalacaqsan. Elə burda qal, bir otaq ayıraram sənə üçün. Hərdən türk yeməkləri də bişirərsən mənə. Bummumun ucu göynəyir Türkiyə üçün, türk yeməkləri üçün.

(Nazim Hikmətin bu sözlərini qapıdan boylanana Vera eşidir.)

Nazim. Görəsən, bir də İstanbulu görə biləcəyəmmi? Ah... ürəyim dözmür daha... Həsrətdən ölürəm...

*Yürek deyil be, çarıkmiş bu, manda gönündən,
teper ha babam teper
paralanmaz
teper taşlı yolları.*

*Bir vapur geçer Varna önündən,
Uy... Karadenizin gümüş telleri.
Bir vapur geçer Boğaza doğru.
Nazim usullacık okşar vapuru.
yanar elleri...*

*...Çok yorqunum, beni bekleme, kaptan.
Şeyir defterini başkası yazsın.
Kubbeli, çınarlı mavi bir liman
Beni o limana çıkaramazsın...*

Gəncliyimdə bir dostum mənə dedi ki, sən xalqın yolunda axırda yanıb kül olacaqsan. Onda mən "Kərəm kimi" şeirini yazdım və dostuma dedim ki, mən yanmasam, sən yanmasan, biz yanmasaq, necə çıxar qaranlıqlar aydınlığa?

Səbiyə. Hacı Salehoğlu bu şeiri əzbər deyərdi həmişə. Səni xatırlayanda “Kərəm kimi” şeirini deyərdi. Eh, zavallının ömrü, taleyi necə bəd oldu. Son günləri yadımdadır. Xəstələndi, yatağa düşdü. Özü də hər şeyə nifrət edirdi axır vaxtlar. Mübarizəmizdən söz düşəndə acı-acı gülər, deyərdi: “Dünyada görək heç vaxt siyasətlə məşğul olmayasan. Başını salasan aşağı, bir parça çörəyini qazanasan, vəssalam. Siyasət çirkin bir oyundur. Siyasət iki-üzlülükdür.”

Nazim. Əlbəttə, Hacı Salehoğlu siyasi oyunları yadına salanda bu sözləri deyərmiş. Yoxsa nə qədər dünya var, həyat var, cəmiyyət var, elə siyasət də olacaqdır. Düzdür, dövlətlər arasında olan münasibətlərdə bəzən siyasət, diplomatiya ikiüzlülükə baş alıb gedir. Amma düz siyasət və düz diplomatiya da var. Mən əvvəllər hər şeyi çəhrayı eynəklər arxasından görürdüm. Hər şeyə yüksək ideallar prizmasından baxırdım. Elə bilirdim biz istəyimizə çata biləcəyik. Bütün insanların bərabərliyini istəmişəm mən həmişə. Bu ideal təkcə mənim düşüncəm deyil, çox adamlar bütün bəşəriyyətin eyniliyini istəyiblər, yəni bütün insanlar görək hər cəhətdən bərabər olsun. Amma bu, mümkün deyil.

Səbiyə. Bəli, mümkün deyil!

Nazim. İndi başa düşürəm ki, bu, mümkün deyil. Hamı bərabər ola bilməz. Nə isə, mən çox ümid bəsləyirdim bu dünyaya. Neyləmək olar, ürəkdir. Hərdən ürəyim istəyir ki, göydəki ulduzlara əl atım. O ulduzları qoparıb kasıb türk kəndlilərinin evini aydınladım. Ürəkdir, neyləmək olar. Amma insan yaşa dolduqca, saç-saqqalı ağarınca başa düşür ki, yox. Əvvəla, düzlük, Ədalət çox vaxt kağız üzərində olur. İkinci tərəfdən də insan hər şeyi qocaldıqdan sonra anlayır. Cavan olanda elə bilirsən ki, ey, hələ neçə illər yaşayacaqsan, ömür sürəcəksən. Amma sonra görürsən, yox, ömür çox qısadır, ona görə də ölüm haqqında düşünməyə başlayırsan.

Səbiyə. Ölüm haqqında düşünmə, Nazim. Hələ sən çox illər yaşayacaqsan, çox əsərlər yazacaqsan, yaradacaqsan. Səninlə biz Türkiyəni görəcəyik hələ... gedib məmləkətimizi görəcəyik. İstanbulu, Ankaranı, İzmir, Konyanı. Hər yeri görəcəyik.

Nazim. Mən də əvvəllər elə düşünürdüm. Elə bilirdim ki, hər şey mənim istədiyim kimi olacaq. Amma elə olmadı. Vətənimə görməyəcəyəm, Səbiyə.

Səbiyə. Elə demə, Nazim.

Nazim. Nə yaxşı Azərbaycan var, nə yaxşı Bakı var. Mənim öz dilimdə danışılar mənimlə. Həmişə Bakıya gedəndə elə bilirəm, dünya mənimdir. Məni necə ürəkdən istəyirlər, necə ürəkdən sevirlər. Elə bilirəm ki, Türkiyədəyəm. Elə bilirəm ki, öz məmləkətimdəyəm. Süleyman Rüstəm, Rəsul Rza, Arif Məlikov. Mən Arifi oğlum kimi sevirəm. O mənim əsərim əsasında balet yazıb: “Bir aşk masalı”. Bir heykəltəraş var: Münəvvər Rzayeva... O mənim büstümü yaradıb. Heykəlimi yapmaq istəyəndə dedim: “Heykəlimi mən öldəndən sonra yaradarsan. Özü də bilir-sən necə? Yalnız iki gözlərimi verərsən. Bilinsin ki, mənəm baxan. Bilinsin ki, bu şəffaf damcılar Vətən həsrəti ilə yanan bir insanın gözləridir.” Hələ bir oğlum da var burda, Moskvada. Əkbər bərdi adı. Əkbər Babayev.

Səbiyə. Allah sənin bütün dostlarına can sağlığı versin. Yaxşı, mən heç soruşmuram. Axı necə oldu, sən Türkiyədən ayrıldın? Necə oldu ki, sən Münəvvəri, Mehmeti qoyub gəldin? İndi onlar hardadı?

Nazim. Hələ ki bu xəstə ürək aman vermir mənə istədiklərimi həyata keçirir. Türkiyədən ayrılmağım isə, Səbiyəciyim, çox dəhşətli oldu. Mənim belə fikrim yox idi. Mən həsxanadan çıxandan sonra tamamilə yeni bir həyat başlamaq istəyirdim. Qoymadılar. Burda da halım yaxşı deyil. Sənə hər şeyi danışacağam.

Səbiyə. Sonra... sonra danışarsan... İndi yorma özünü.

Nazim. Bu dəfə Bakıya gedəndə səni də aparacağam, Səbiyə.

Səbiyə (*pıçıltı ilə danışır*). Bu qadın kimdir, Nazim?

Nazim. Qara sevdaya tutuldum, Səbiyə. Evlənmişik. Verədir adı. Türkcə də bilir.

Səbiyə. Çox cavandır (*gülür*).

Nazim. Elədir.

Səbiyə. Bəs Münəvvər?

Nazim. Münəvvər Mehmetlə yaxın vaxtlarda əvvəl Afınaya, sonra Moskvaya gələcək.

Səbiyə. Bəs onda bu qadın necə olacaq?

Nazim. Bilmirəm. Əsas odur ki, Münəvvərlə Mehmeti Türkiyədən çıxarda bilim.

Səbiyə. Allah kərimdir. Ancaq Münəvvəri heç kəsə dəyişmə ha... Münəvvərdən bir dənədir. Yaxşı, mən gedim, sabah səhər gələm.

Nazim. Yığış, gəl. Səninçin bir otaq ayırarıq.

Səbiyə. Allah ömrünü uzun eləsin. Sağ ol!

(Səbiyə gedir. Vera otağa daxil olur.)

Vera. Nə bu qadın burada yaşayacaq, nə də Münəvvər Moskva gələcək!!! Başa düşdün? Bir də təkrar edirəm! Nə bu qadın burada yaşayacaq, nə də Münəvvər Moskva gələcək!!!

XIII şəkil

(İstanbul. Kasıb bir otaq. Münəvvər təkdir.

Pəncərə arxasında yenə polislər görünür. Mehmet gəlir.

Hiss olunur ki, kiminləsə dalaşır.)

Münəvvər. Nə olub?

Mehmet. Heç nə...

Münəvvər. De görüm, nə olub? Kiminlə savaşırsan?

Mehmet. Heç kəslə. Mən daha məktəbə getməyəcəm!

Münəvvər. Niyə? Nə olub ki?

Mehmet. Heç nə! Getməyəcəm! Vəssalam!

Münəvvər. Bunun axı bir səbəbi olmalıdır.

Mehmet. Səbəbi odur ki, məktəbdə mənə "vətən xaininin oğlu" deyirlər. Mənim atam vətən xainidir?

Münəvvər. Yox, oğlum. Sənin atan vətəninə ən sadıq insandır.

Mehmet. Bəs onda niyə mənə vətən xaininin oğlu deyirlər?

Münəvvər. Vətən xaini onların öz atalarıdır.

Mehmet. Mən daha məktəbə getməyəcəm!

Münəvvər. Canım, balam. *(onu qucaqlayır.)* Sənə bir sirt açım. Biz yaxın vaxtda Türkiyədən ayrılacağıq.

Mehmet. Niyə?

Münəvvər. Burada yaşamağımız mümkün deyil. Polislər qapımızın önündə. Səni də incidirlər məktəbdə.

Mehmet. Mən heç yərə getməyəcəm!

Münəvvər. Getməliyik!

Mehmet. Getməyəcəm!

Münəvvər. İtaliyalı milyonçu bir qadın var. O bizi qaçıracaq. Atanla görüşəcəyik. Bir yerdə yaşayacağıq, Mehmet, bir yerdə! Sevinmirsən sən?!

Mehmet. Yox, sevinmirəm! Mən atama nifrət edirəm!

Münəvvər. Nə? Nə danışırsan? Dediyin sözləri qulaqların eşidir?

Mehmet. Çox yaxşı eşidir! Niyə atam bizi atıb getdi? Hamının atası var, məndən başqa...

Münəvvər. Mən sənə hər şeyi danışacağam, Mehmet. Sən atanla fəxr edəcəksən.

Mehmet. Nə deyəcəksənsə, de!

Münəvvər. Nazim Hikməti bütün dünya sevir, oğlum. Diqqətlə qulaq as. Sənə hər şeyi bircə-bircə anlatım.

(Tədrisən səsi eşidilməz olur. Səhnə qaranlıqlaşır.)

XIV şəkil

(Moskva. Nazim Hikmətin evi. Əkbər Babayev və Valeh Nazimin qonağıdırlar.)

Valeh. Sizi çox yordum, ustad. Daha iki sualım da var, olarmı?

Nazim. Əlbəttə, olar. Sıxılma. Nə vaxt ürəyin istəsə, yenə gələ bilərsən. Qapım hər zaman açıqdır. Üç ay qalacaqsan Moskva, eləmi?

Valeh. Bəli, ustad.

Əkbər. Sizi çox yorduq, ustad. Yol gəlmisiz. Polşa səfərinə sonra heç dincəlmədiniz.

Nazim. Sizləri görəndə nə yorulmaq, mən təzələnirəm. Buyur, iki sualını da ver görək.

Valeh. Sözsüz ki, nə vaxtsa, inşallah, Türkiyəyə qovuşacaqsınız. Həmin günü necə təsəvvür edirsiniz?

Nazim. Çətin sual verdin. Açıgını deyim ki, Türkiyəyə qovuşmama inamım yoxdur, inanmıram. Siyasi, ictimai vəziyyət onu göstərir ki, hələ uzun müddət mənim adım Vətənimdə təhlükəli bir

isim kimi səslənəcək. Hətta indi bir adamın əlində mənim şeirimi görsələr, ya dilindən mənim şeirimi eşitsələr, onlar təqib və həbs olunurlar. Dəhşətdir! Amma gün gələcək ki, Türkiyə tam demokratik bir cümhuriyyət olacaqdır. O zaman adım da səslənəcək, Vətənimdə şeirlərim də çap olunacaq, pyeslərim də oynanılacaq. Təəssüf ki, o günü mən görə bilməyəcəyəm. Vətən mənim içimdədir. Türkiyə mənim yuxularımdadır, arzularımdadır. Türkiyə mənim dədəmin, babamın, əcdadımın torpağıdır. Mən hələ Türkiyənin çox yerini görə bilməmişəm. Gözümü açdım mübarizə, haqq uğrunda çarpışma, sonra da həbs. Ana. Ömür yaman sürətlə keçir.

Valeh. Əsərləriniz içərisində ən çox bəyəndiyiniz, şah əsəriniz hansıdır?

Nazim. “İnsan mənzərələri” dastanım. Onu mən həbsxanada yazdım. Gizlicə çölə ötürdüm. Amma it-bat oldu. Bəzi parçaları çap olunub. Amma bu günə qədər mənim “İnsan mənzərələri” dastanım bütünlükdə işıq üzü görməyib. Ya qismət.

Valeh. Çox təşəkkür edirəm, ustad. Müsəidənizlə mən gedim.

Nazim. Müsəidə sənin. Əkbərlə əlaqə saxlayarsan. Yaxınlarda Havanaya gedəcəyəm, inşallah. Dönüncə yenə gələrsən, görüşərik. Bir şeyi unutma. Mən heç bir vəznin təməl daşını qoymamışam. Məndən əvvəl də sərbəst vəznə yazanlar olub. Dram yazarlığım da adidir. Novatorluq-filan yoxdur. Olduğu kimi yaz.

Valeh. Baş üstə, ustad. Əkbər müəllim, siz qalırınsız, eləmi?

Əkbər. Qalırım. Ustadla işləyəcəyik.

Nazim. Tərcümə işləri var. Əkbər mənim həm tərcüməçimdir, həm dostum, həm oğlumdur. Azərbaycan olmasaydı, çoxdan ölərdim.

Valeh. Allah eləməsin. Azərbaycan da sizi çox sevir, ustad. Hələlik. Sağ olun.

Nazim. Gülə-gülə... Gözləyəcəyəm. Yenə gəl.

Valeh. Baş üstə. *(gedir.)*

Əkbər. Sizi bu gün çox dalgın görürürəm, ustad. Münəvvər xanımın Polşada görüşdünüzmü?

Nazim. Görüşdüm. Vəziyyəti ona anladım. Mehmet, məşallah, böyüyüb. *(kövrəlir.)* Bir müddət orda yaşasınlar. Sonra mütləq buraya gətirəcəyəm.

Əkbər. Nə vaxt?

Nazim. Bir ay sonra. Ev problemini həll edim.

Əkbər. Sağ olsun italyan qadın. Söz verdi, yerinə də yetirdi.

Nazim. Mərd qadındır. Münəvvərin Türkiyədə təqib edildiyini, pulsuz-parasız olduğunu dedim. Özümdən asılı olmayaraq gözlərim doldu. Qadın da ağladı. Sonra əllərimi tutub dedi: “Mən Münəvvərin əllərini bu əllərə qovuşduracağam”. Təşəkkür etdim. Qadın mənimçin Münəvvərin qaçış planını da cızdı. Ona çox minnətdaram.

Əkbər. Demək, bir aydan sonra mən də Münəvvər xanımı və Mehmeti görəəcəyəm.

Nazim. Görəcəksən, Əkbərçiyim. Görəcəksən. Məndən olsa, günü sabah gətirərəm. Ancaq indiki durumda Münəvvəri Moskva və yerləşdirə bilmərəm. Mənə Moskvada olan münasibəti bilirsən. Pyesimi repertuardan çıxardılar. Hər addımımlı izləyirlər. Çeçenlərin, bolqar türklərinin evimə gəlmələrindən də xəbər tutublar. Mənə rəsmi xəbərdarlıq da edildi. Bu yandan da, bilirsən, Türk Kommunist Partiyasının başçısı İsmayıl Bilən bunların tapşırığı ilə mənə tələ qurdu. Hələ Acubəy – “İzvestiya” qəzetinin Baş redaktoru, Xruşşovun kürəkəni... Allah lənət eləsin!

XV şəkil

(Səhnə qaranlıqlaşır. Ayrı-ayrı nöqtələrdə işıq halqalarında Nazim Hikmət və Acu bəy görünürlər.)

Acubəy. Sizinlə danışan Acubəydir!

Nazim. Buyurun.

Acubəy. “İzvestiya” qəzetinin baş redaktoru...

Nazim. Tanıdım, buyurun!

Acubəy. Siz bizim üçün hazırladığınız yazını Fransada, “Humanite” qəzetində nə haqla çap etdirmisiniz?!

Nazim. Bu mənim haqqımdır! Mən azad insanam! Heç kəsə də hesabat verəsi deyiləm!

Acubəy. Siz sovet vətəndaşısınız artıq! Bütün qanunlarımıza tabe olmalısınız!

Nazim. Sovet vətəndaşı olmaq kölə olmaq deyil!

Acubəy. Mənimlə söz gələcəkdə deyil!

Nazim. Siz də məni qorxutmayın!

Acubəy. Sualıma cavab verin. Siz nə haqla bizim üçün hazırladığınız yazını "Humanite" qəzetinə göndərmisiz?!

Nazim. Onda siz də mənim sualıma cavab verin: "Bəs siz nə haqla mənim yazımın sonundakı Meyerholda aid cümlələri mənədən icazə almadan çıxarmısınız?!"

Acubəy. Lap yaxşı eləmişik! Sən kimsən axı?! Özünü Qaf dağında görürsən. Sən onu bilirsənmi ki, aqibətin bizim əlimizdədir! Özünü bizim dostumuz kimi yox, düşmənimiz kimi aparırsan!

Nazim. Mərdi qova-qova namərd etməyin! Mən həyatım boya sovetləri tərənnüm etmişəm!

Acubəy. Sənin tərənnümünə bizim ehtiyacımız yoxdur!

Nazim. İndi yoxdur, hə?!

Acubəy. Heç vaxt olmayıb, olmayacaq da!..

Nazim. Siz mənimlə "İzvestiya"nın Baş redaktoru kimi yox, Xruşçovun kürəkəni kimi danışırsınız! Unutmayın! Hökmdarlar müvəqqətidir, sənət əbədi! *(dəstəyi çırpır.)*

XVI şəkil

(Yenidən Nazimin evi. Nazim və Əkbər)

Əkbər. Ustad, bəlkə, dərman atasınız, rənginiz...

Nazim. Heç nə olmaz...

Nazim. Nə böyük eşşəklik edib buraya gəldim. 20-ci illərin Moskvasının ab-havasını aldatdı məni. Təhsil aldığı o illərdə necə xoşbəxtdim. Qərībədir bu dünya, Əkbər. Mən həmişə demişəm: "Həyatda kimsənin canını yakmayın və aşağılamayın." Həmin an günahkar olarsınız. Fəqət unutmayın. Zaman sizdən daha güclüdür. Bir ağacdən bir milyon kibrit çöpü çıxar. Bir milyon ağacı yandırmaq üçün bir kibrit çöpü yetərlidir... Yaxşı adam olun. Yaxşı işlər görün. Amma təəssüf. Məni yakırırlar və aşağılayırlar. Türkiyəyə yolum bağlıdır. Moskva da zindan. Zindandan atılıb zindana düşdüm, Əkbər. Əvvəllər mən bunlara lazım idim. Limon kimi sıxıb məni atdılar. İndi mən onlara lazım deyiləm. Lazım deyiləm!

Əkbər. Dərdinizi anlayıram, Ustad. Əlimdən bir şey gəlmədiyinə görə ürəyim yanır.

Nazim *(Veranın divardakı portretinə işarə edir).* Mən evləndiyimiz ilk gündən ona demişdim ki, Münəvvəri, Mehmeti Moskvaya gətirəcəyəm. Deyirdi, qoy gəlsinlər. İndi başqa söz deyir. Nə isə... Ömrümün sonu gərək belə olmayaydı...

Gelsene dedi bana,

Kalsana dedi bana,

Gülsene dedi bana,

Ölsene dedi bana.

Geldim,

Kaldım,

Güldüm,

Öldüm...

(Vera gəlir. Salamlaşmadan yan otağa keçir.)

XVII şəkil

(Səhərdir. Nazim yataq otağından çıxır. Qapını açır. Qəzetləri qapı ağzındaki poçt qutusunda götürür və dibindən kəsilən ağac kimi yerə sərilir. Səsə Vera çıxır. Qışqırır. Telefonla təcili yardıma zəng vurur. Biz onun səsinə eşitmirik. Gur musiqinin səsi onun dediklərini eşidilməz edir. Sonra musiqi səsi həzin türk mahnısı ilə əvəz olunur. Sonra Nazim Hikmətin səsi ilə bir şeir səslənir.)

Bizim avludan mı kalkacak cenazem?

Nasıl indireceksiniz beni üçüncü kattan?

Asansöre sığmaz tabut,

merdivenlerse daracık.

Belki, avluda dizboyu güneş ve güvercinler olacak,

belki, kar yağacak çocuk çiğlikleriyle dolu,

belki, ıslak asfaltıyla yağmur.

Ve avluda çöp bidonları duracak her zamanki gibi.

Bakacak arkamdan mutfak penceremiz.

Balkonumuz geçirecek beni çamaşırlarıyla...

XVIII şəkil

(I hissədə olduğu kimi, səhnədə yanıb-sönən işıqlar vasitəsilə mikrofon qarşısında oturmuş diktorlar türk, ingilis, fransız, alman, rus və s. dillərdə Nazim Hikmətin ölümü ilə əlaqədar xəbərləri səsləndirirlər.)

Diktorlar. Bu gün 3 iyun 1963-cü il tarixində Moskvada dünyaya məşhur türk şairi, Beynəlxalq Sülh Mükafatı laureatı Nazim Hikmət Ran 61 yaşında qəflətən vəfat etmişdir. Nazim Hikmət bir çox görkəmli sənətkarların uyuduğu Novo Devičye qəbiristanlığında dəfn ediləcəkdir.

(İstanbul. Qəzətsatan uşaqlar səhnə önünə çıxırlar.)

Səslər:

- Böyük şairimizi itirdik. Nazim Hikmət öldü.
- Vətən xaini Nazim Hikmət Rusiyada öldü.
- Nazim Hikmət qürbətdə öldü.
- Nazim Hikmətin həyat yoldaşı Münəvvər və oğlu Mehmet Polşadadır. Nazim Hikmət onları qəbul etmədi!
- Nazim Hikmətin şeirləri çap ediləcək.
- Nazim Hikmətin dəfn mərasimində Türkiyə Böyük Millət Məclisinin nümayəndə heyəti iştirak edəcəkmi?
- Nazim Hikmət bizim milli faciəmizdir.
- Nazimin qədrini sağ olanda bilmədik. Bilmədik! Bilmədik!

(Ekranı Nazimin körpəliyindən başlamış ölümünə qədərki fotoşəkilləri bir-birini əvəz edir. Kinokadrlarla Nazimin dəfn mərasimi göstərilir.)

Epiloq

(Qaraxan müəllimin kabinetini. Valeh təkdir. O, əlaqədarlıq otaqda vurnuxur, qışqırır.)

Katibə (gəlir). Nə olub?

Valeh. Qaraxan müəllimlə söhbət edirdik. Birdən yox oldu.

Katibə. Qaraxan müəllim kimdir?

Valeh. Boy! Gəl mənə də tanıma. Qaraxan müəllim! Başımın böyüyü.

Katibə. Sizə nə olub, Valeh müəllim?

Valeh. Mənə heç nə olmayıb. Biz burda bir saatdan çoxdur ki, oturub Nazim Hikmətdən danışırıq.

Katibə. Sizi başa düşmürəm, Valeh müəllim.

Valeh. Mənə niyə müəllim deyirsən?

Katibə. Çünki Siz bizim rəisimizsiz.

Valeh. Bəs Qaraxan?

Katibə. Sizə nə olub, Valeh müəllim. Elə adam, o adda adam olmayıb axı burda.

Valeh. Onda mən dəli olmuşam? İnturistə getmişdim. Nazim Hikmətlə görüşdüm. Səsini lentə yazdım. Gəldim Qaraxan müəllimin yanına. Sən içəri girdin...Yadına gəlmi?

Katibə. Yox! Yox! Yox!

Valeh. Sonra mən Moskvaya getdim. Nazim Hikmətlə görüşdüm. Sonra Bakıya gəldim. Bir gün də radio ilə çox ağır bir xəbər eşitdim: "Nazim Hikmət qəflətən vəfat edib."

Katibə. Kim deyir, Nazim Hikmət vəfat edib? Nazim Hikmət sağdır. Sizə nə olub, Valeh müəllim.

Valeh. Bəs Qaraxan? O da sağdır?

Katibə. Qaraxan adlı adam olmayıb.

Valeh. Hə... yadıma düşdü. Nazim Hikmətin bir pyesi var: İvan İvaniç varmıydı, yoxmuydu? Həmin əsərdə...

Katibə. Oxumuşam o əsəri. Axırda məlum olur ki, aləmi bir-birinə qatan İvan İvaniç adlı adam heç yerli-dibli olmayıb. Qaraxan da elə! Amma Nazim Hikmət olub, var, həmişə də olacaq.

Valeh. Əlbəttə, olacaq. Nazimin bir "Ceviz ağacı" şeiri var, eşitmisən?

*Mən bir ceviz ağacıyım Gülhanə parkında,
Nə sən bunun farkındasın, nə də polis farkında.*

(Nazim Hikmətin "Ceviz ağacı" şeiri onun öz səsinə salona yayılır.)

OĞUL

(İki hissəli pyes)

Proloq

(Səhnədə xalqın müxtəlif zümrələrinin nümayəndələri görünür: Kiminin əlində Quran, kiminin sinəsində qərənfil, kiminin əlində şüarlar və plakatlar. Xalq hökumətə qarşı çıxış edir. Əli dəyənəkli milisionerlər camaatı itələyir, qovurlar.)

Səhnənin sol tərəfindən cüssəli bir kişi, sağ tərəfindən isə qara örtüklü bir qadın çıxır. Əjdər milis nəfərlərinə yaxınlaşır.)

Əjdər. Nə istəyirsiniz camaatdan? Demirsiniz, söz azadlığı var, mitinq keçirmək azadlığı var?!

I Milis. Sən kimsən, ə?! Çəkil burdan!

Əjdər. Yadından çıxarma ki, sən də azərbaycanlısan. Qardaş qardaşa əl qaldırmaz.

II Milis. Sən bizə leksiya oxuma! Qardaş özünü adam kimi aparsın, biz də onun başına dəyənək vurmayaq.

ANA (Əjdərə yaxınlaşır). Mən inanmıram, bu milis azərbaycanlıdır. Başımıza nə müsibətlər gəlirsə, elə özümüzüzlərdən gəlir. Yanvar qırğını dərs olmadı bizə, olmadı.

(Adamlar Ananın ətrafına toplaşirlar.)

I Kişi. Mən bu qadını tanıyıram, şəhid anasıdır. Heç olmasa, ona hörmət eləsinlər.

II Kişi. Eybi yox, hər şey qaydasına düşəcək. Qoy bir gəlsin, hər şey yaxşı olacaq.

III Kişi. Həri, yaxşı olacaq! Başımıza elə müsibət gətirməyiblər ki, yaxşı ola.

I Kişi. Ümitsiz olma, qardaşım. Heç vaxt Allahdan ümidini üzmə. Bir tərəfdən bağlayan, bir tərəfdən açar.

(Milis nəfərləri adamları dağıtmağa çalışırlar. Onları vurur, itələyirlər. Əjdər müqavimət göstərir.)

Əjdər. Sizin nə ixtiyarınız var bizə əl qaldırırsınız?

I adam (qışqırır). Allah sizin bəlanızı versin!

(Səhnənin sağ tərəfindən bir neçə şübhəli şəxs görünür.)

I şəxs (Əjdəri göstərir.) Tanıyırsan onu?

II şəxs. Tanıyırsan da sözdü? Dabbaqda gönünə bələdəm.

III şəxs. Bunlar istəyirlər, perevorot eləsinlər ey!

I şəxs. Perevorot nədir?

III şəxs. Çevriliş də! Camaat istəyir, O gəlsin.

II şəxs. Sən lap tapmaca ilə danışırsan. O kimdi?

III şəxs. Guya bilmirsən o kimdi. Görürsən onu? Bütün bu işlərin təşkilatçısı odur. Başına bir-iki nəfər də yığıb, hökumətin aleyhinə işləyir. Çalışırlar, Onu gətirsinlər Bakıya.

(Səhnənin sol tərəfindən canilər görünürlər.)

I cani. Nə məqamdı! Yaxınlaşıb dinməzəcə dirəyəsən bunu arxadan kürəyinə (gödəkcəsinin qaldırıb toqqasına taxılmış tapançanı göstərir, tez də gizlədir).

II cani. Başın xarab olub sənin? Bu qədər adamın içində?

I cani. Elə kayf ondadı də! Gərək işini tez bitirək, pulun qalanını da tez alağ.

II cani. Əşsi, bu çörək deyil, zəhərdi. Adam öldürüb uşağımıza çörək alırıq. Gecəni də yata bilmirəm. Yuxuda hey o dünyanı görürəm.

I cani. Gic-gic danışma! Yatmır, amma yuxu görür, özü də o dünyanı. (səsini qaldırır.) O biri dünya-zad yoxdur! Cənnət də bu dünyadadır, cəhənnəm də.

II cani. Necə yəni yoxdu? Öz gözümlə görmüşəm... yuxuda.

I cani (gülür). Qıl körpüsü də var, məhşər ayağı da! Hər kəs öz əməlinə görə cavab verəcək. Yaxşı adamlar cənnətə gedəcəklər, pis adamlar cəhənnəmə.

I cani. Biz səninlə toçnu cəhənnəmə düşəcəyik.

II cani. Hayıf ki elədir. Pula görə adam öldürürük.

I cani. Bəs neynəyək? Ac qalaq? Elə bilirsən, uşaqların əlini-cibini boş görüb sənə sağol deyəcəklər? Hələ arvad?! Mani-mani deməyəcək?

II cani. Bilmirəm! Daha bacarmıram. Bu mənim axırımı ovumdur. Halal işə qoşulacam.

I cani. Həri, gedib işləyib, qəpik-quruş alacağıq.

II cani. Gecələr ki, rahat yatacam.

(Milisionerlər Ananı və Əjdəri itələyib səhnədən çıxarmaq istəyirlər.)

I Milis. Nə qədər ki salamatsız rədd olun burdan!

II Milis. Ay arvad, elə elmə, başını dəyənəklə yarım.

III Milis. A kişi, eşitmirsən? Kar olub qulaqların? Çəkil də burdan! Ə, bu dəyənəyi görmürsən? Endirim başma?

Əjdər. Sənin dəyənəyin öz başını çatladacaq.

Ana. Heç eybi yox! Cəzanızı Allah özü versin! Belə yaşamaq olar?! Çörək yox, küçəyə rahat çıxmaq olmur. Təkcə biz yox, şəhidlərimizin ruhu da sizdən intiqam alacaq. Allah bunu bağışlamayacaq sizə. Gec-tez gələcək o qurban olduğum! Gələcək! Qurtaracağıq bu qara günlərdən.

(Əjdər Ananı izdihamın içindən alıb aparır. Camaat milis nəfərlərinə müqavimət göstərir.)

Səslər:

- Allah insafınızı kəssin!
- Bu zülm yerdə qalmaz!
- Az qalıb! Lap az qalıb! Gələcək! Gələcək! Gələcək!

(Səhnənin arxasından azan səsi eşidilir. Hamı donub yerində qalır. İzdiham uca səslə "Gələcək!", "Gələcək!" deyib, polis nəfərlərinin üstünə hücumu keçir. Pərdə bağlanır.)

I hissə

I şəkil

(Əjdərin iş otağı. O, ayaq üstə dayanıb telefonla danışır.)

Əjdər. Xalq Sizin yolunuzu gözləyir. Sağ olun, sağ olun!

ANA (gəlir). Bağışla, qardaş, icazəsiz girdim içəri. Boy! Axı mən səni tanıyıram! Harda görmüşəm?

Əjdər (gülümsəyir). Mitingdə! Çiyin-çiyinə dayanmışdıq.

Ana. Ay sağ olasan səni. Sən olmasaydın, o vicdansızlar öldürəcəkdilər məni.

Əjdər. Fikir elmə, bacı, hər qaranlıq gecənin bir gündüzü də var. Otur!

Ana. Adını da bilmirəm.

Əjdər. Adım Əjdərdir. Əyləşin!

Ana. Siz Allah, məni bağışlayın, qapıda bir oğlan var idi. Allah saxlasın onu. Deyən kimi nəşriyyatın direktorunu istəyirəm, o dəqiqə mənə yol göstərdi. Nə yaxşı insanlarsız siz. Heç soruşmadı, kimsən, nəçisən?

Əjdər. Niyə soruşsun ki? Mənim yanıma gəlmisən, demək, nəşə bir sözün var də...

Ana. Elədir, sözüm var, qardaş. Mənə dedilər ki, sənin yanına gəlsəm, istəyimi yerinə yetirərsən.

Əjdər. Eşidirəm səni, bacım.

Ana. Vallah, heç bilmirəm nədən başlayım. Mən şəhid anasıyam. Oğlum 20 Yanvarda həlak olub. Məzarı Şəhidlər xiyabanındadır. Oğlum şairdi. Bax, bu dəftərdə onun şeirləri var. Oxuyum sizə?

Əjdər. Verin mən oxuyum.

Ana. Əjdər qardaş, özüm oxumaq istəyirəm.

Əjdər. Yaxşı, oxu.

Ana. Bax, gör, mənim balam nə yazırdı.

*Bir içim su istədim,
Gec verdilər, içmədim.
Bir yolda gözüm qaldı,
Qoymadılar, keçmədim.*

*Bir şirin söz dilədim,
Hələ gözlə dedilər.
Haqqımı istəyirdim,
Haqqımı da yedilər.*

Əjdər. Haqqımı istəyirdim, haqqımı da yedilər. Bəli, haqqımızı yeyirlər. Bir içim su istəyənlərə su vermirlər. Amma dünya belə getməz. Həmişə deyirlər ki, belə gəlib, belə də gedəcək. Yox, razı deyiləm mən bu sözlə. Bu dünya belə gəlibə də, belə də getməyəcək.

Ana. Allah sənə ömür versin, qardaş. Sən lap mənim ürəyimdən xəbər verirsən. Bir şeiri də var şahid balamın.

Əjdər. Oxu, sənin çox gözəl şeir oxumağın var. Təhsilin nədi, haranı qurtarmısan?

Ana. Ədəbiyyatçıyam. Kitabxanada işləyirdim, ixtisara saldılar. Dedilər, yaşın çoxdur, pensiyaya çıxmalısan. Hər nəşə, başını da ağrıdıram. Nakam balam qəzətdə oxumuşdu ki, bir erməni dığası deyib ki, Qarabağ bizimdir. Gör oğlum nə yazıb.

*Od yurduyam, kipriyim od, gözüm od,
Od yurduyam, söhbətim od, sözüm od,
Başdan-başa aovluyam, özüm od,
Kül olarsan, torpağıma toxunma!*

Əjdər (dəftəri qadından alıb şeirin ardını oxuyur).

*Alovumla uşaq kimi oynama,
Dost demişdim, oturmuşdun boynuma,
İlan kimi sürünmüşdün qoynuma,
Kül olarsan, torpağıma toxunma!*

***

*Azərbaycan yer üzündə mayaqdır,
Qarabağım öz yurduma dayaqdır,
Babalarım torpaq altda oyaqdır,
Kül olarsan, torpağıma toxunma!*

***

*Göz dikdiyin o torpağın səsi mən,
Nəğməsi mən, atəşi mən, sözü mən,
Qılınc çəkdim, nəbə çəkən özümə,
Kül olarsan, torpağıma toxunma!*

Çox gözəl şeirdir, bacım. Vətən belə qeyrətli oğullarla yaşayır.
Ana. Çox sağ ol, Əjdər qardaş. Bir istəyim var mənim, Oğlumun kitabını buraxdırmaq istəyirəm.

Əjdər. Sənin oğlunun kitabını mən çap etdirəcəm. Babək. Gözəl adı var.

Ana. Ömrün uzun olsun, Əjdər qardaş. Nə qədər pul lazımdı bunun çapına?

Əjdər. Pula görə darıxdırma özünü.

Ana. Raykoma getdim. İçəri buraxmadılar. Yenə gedəcəyəm.

Əjdər. Raykomda nə işin var ki?

Ana. Kitab üçün pul istəyəcəm onlardan.

Əjdər. Dedim, pul lazım deyil. Sən mənə şahid şairin şəklini də gətir.

Ana. Sənə qurban olum mən. Nə gözəl insansan sən. Sən mənə dünyanı bağışladın.

Əjdər. Çox sağ ol, bacım. Biz sənə "sağ ol" deməliyik ki, belə bir oğul böyütmüsən. Nə sözün, çətinliyin olsa, mənə de.

Ana. Raykoma onsuz da getməliyəm. Neçə aydır başıma it oyunu gətirirlər.

Əjdər. Nə olub ki?

Ana. Mən İçərişəhərdə yaşayıram. Burda, lap Sizin yaxınlığınızda. Sabir bağından pilləkanla qalxırsan, "Zamkovski pereulok" deyirlər küçənin adına. Adım Sədaqət, fəmiliam Kərimovadı. İki otağım var. Çıxarırlar məni evdən. Günəşlidə bir otaq verirlər mənə. Deyirlər, neyləyirsən iki otağı. Ancaq mən köçmək istəmirəm. Otağın birini ayırmışam balam üçün. Onun ruhu ordadır. Divarlarda mənim balamın nəfəsi var. Həmin otaqda laylay çalmışam balama. Atası tez köçdü bu dünyadan. Ömür vəfa vermədi. Gözümü bircə oğluma dikmişdim. O da düşmə

gülləsinin qurbanı oldu. Lay divar oğlum vardı. Çinar boylu, qəddi-qamətli. Şəklini də vurmuşam divara. Hər gün söhbət eləyirəm onunla. Danışmır mənimlə. Elə baxır, baxır... Yuxularıma da gəlmir. Mən bilirəm, şəhid anası tək mən deyiləm. Amma bilirsən, Əjdər qardaş, oğul itkisi elədir ki, yaram heç cür köz bağlamır. Bu alçaqlar da hər gün gəlib mənə evdən çıxarmaq istəyirlər. Heç kəsə yoxdur. Arxam, pənahım bir göydəki Allahdır.

Əjdər. Səni heç kəs o evdən çıxara bilməz. Onların ixtiyarı yoxdur.

Ana. Deyirlər, sənənin evin tarixi abidədir, gərək boşaldasan. Ələ salırlar mənə. Deyirlər, beş metr hündürlükdə evi neyləyirsən. Uçacaqsan burda yoxsa. Milislər tez-tez gəlirlər.

Əjdər. Bu dəfə milis gələndə mənə zəng vur. Al, bu da telefonum. Heç nədən qorxma. Mənə öz doğma qardaşın bil.

Ana. Çox sağ ol, Əjdər müəllim. Allah sənənin ömrünü uzun eləsin. Allah ailənə, yoldaşına, balalarına can sağlığı versin. Ömrün uzun olsun. *(gedir.)*

Əjdər. "Allah yoldaşına, balalarına can sağlığı versin!" Yol-daş yoxdu, bacım! İtirdim Tamillanı, itirdim arxamı, dayağımı! İtirdim səni Tamilla... Sənsiz rəngini itirdi bu dünya. Qızlarımızın gözündən kədər çəkilmir. Ancaq yaşamahtıyıq. Həyat davam edir. Bu dünyadan köçənlə köçmək olmur. Olmur! Olmur!

(Bir dəstə adam hay-küylə Əjdərin otağına daxil olurlar. Onların başçısı Qədir.)

Qədir. Əjdər Xanbabayev sən sən?

Əjdər. Bəli, mənəm. Bəs sən kimsən?

Qədir. Mən xalqın nümayəndəsiyəm. Adım da Qədir. Bu dəqiqə sənənin kabinetini od vurub yandıraram. Hanı erməni köpək oğlanlarının kitabı?

Əjdər. Əlini çək! Sənənin götürmək istədiyən Qurani-Kərimdir.

Qədir. Bəs erməni dığalarının kitabı hanı?

Səslər:

– Ver görək o kitabı.

– Gizlətmə!

– Gəzin onun yeşiklərini!

Əjdər. Sakit olun! Elə bilməyin ki, Azərbaycanı istəyən elə bir cəzə sızdır. Yuxarıdan Mərkəzi Komitə əzir mənə, aşağıdan da siz.

Qədir. Bura bax, bizimlə o tonla danışma! Allaha and olsun, bütün nəşriyyatını yandırırıq. Hanı erməni it uşaqlarının kitabı?

Əjdər. Qulaq asın mənə. Mərkəzi Komitə bu vürhəvurda erməni yazıçıların əsərlərini çap etdirmək istəyirdi. Bizim "qeyrətli" azərbaycanlılardan biri, başda oturanlarımızın göstərişi ilə ermənilərin əsərlərini tərcümə edib gətirmişdi mənə. Qəbul eləmədim. Bu üzünə "vətənpərvər" getdi yuxarılara mənədən şikayət elədi. Mərkəzi Komitə təzədən ermənilərin əsərini göndərdi mənə. Mən də atdım bax bu küncə. Görürsüz? Başma güllə də çaxsalar, onu çap eləyən deyiləm. Mən müqəddəs kitabımızın nəşri ilə məşğulam.

Qədir. Əşşi, bunu əvvəldən belə de də. Uşaqlar, götürün o papkaları. Niyə belə çoxdur?

Əjdər. Üç cildir. Hər cild beş yüz səhifə. Min beş yüz səhifə var burda.

Qədir. Min beş yüz dənə güllə dəysin ermənilərin ürəyinə! İt uşaqları deyirlər, Qarabağ bizimdi, Şuşa bizimdi.

Səslər:

– Çox qələt eləyirlər.

– Günah özümüzdədir. Erməniləri mindirmişdik boynumuza.

– Bizim türk milləti belədir də. Sultan Əbdülhəmidin xəzinədarı Akop köpək oğlu olub. Kişilərimiz də erməni qızı görəndə ağızlarının suyu axıb.

Qədir. Yaxşı, çox çərənləməyin. Küçədə bir maşın saxla, bir şüşə benzin al. Öz əlimlə yandıracam bunları.

(Qədir və onun tərəfdarları qovluqları yığıb səhnənin önünə gətirir, od vurub yandırirlər.)

Qədir. Bu Əjdər yaxşı oğlana oxşayır. Birdən bunu işdən çıxarırlar, sonra başqası gələr çap etdirər. İndi bu dəqiqə bizim elə satqınlarımız var ki, cibinə bir az pul qoy, anasını da qurban verir. Bax belə! Yan! Çırtla-çırtla yan! Qoy yuxarılara ar olsun! Əliağa Vahidin kitabını buraxmırlar, erməni cizmaçaraçılarının əsərlərini çap eləyirlər. Ar olsun sizə! Ar olsun sizə!

II şəkil

*(Əjdərin evi. Qapının zəngi çalınır. Əjdər qapını açır.
Gələn Arzudur.)*

Əjdər. Nə olub, qızım?

Arzu. Heç bir şey.

Əjdər. Niyə belə gec gəldin? Nurəngiz də gəlib çıxmayıb.

Arzu. Rəfiqələri ilədir. Narahat olma. Mən də Leylagildə idim. Ad günü idi.

Əjdər. Ad günündən keyfi kök, damağı çağ gələrlər. Sənə nə olub belə?

Arzu. Sən bilirsən də, Leylanın atası harda işləyir.

Əjdər. Lap yaxşı bilirəm. Nə olub ki?

Arzu. Ehtiyatlı ol, ata. Yalvarıram sənə!

Əjdər. Mənə heç nə olmaz, qorxma, qızım. Lap az qalıb, bir azdan hər şey yaxşı olacaq. Müharibə də bitəcək, sabitlik olacaq. Sən küçəyə çıxanda daha qorxmayacaqsan. Üstünə maşın sürməyəcəklər.

(Telefon zəngi. Arzu dəstəyi götürür.)

Arzu. Alo!

Əjdər. Kimdi?

Arzu. Yenə danışdırlar, susurlar.

Əjdər. Eybi yox, az qalıb. Hər şey qaydasına düşəcək.

Arzu. İnanmıram, ata. İnanmıram! İnanmıram!

Əjdər. İnan qızım. İnan! Gec-tez tör-töküntülər məhv olacaq. Fəlakətdən qurtaracağıq.

Arzu. Bircə tez olaydı o gün! Tez olaydı! Tez!

Əjdər. Arzu, mən sənə bir şeir yazmışam. Dayan, bu daqiqə oxuyum. Amma şeir yazmağımı bircə sən bilirsən. Heç kəsə demə ha...

Arzu. Bu, sirt deyil, ata, sənəin şeir yazmağını hamı bilir.

Əjdər. Nə danışsən, Arzu?

Arzu. Mən demişəm, hamıya demişəm.

Əjdər. Ay mənim şeytan qızım! Demək, Nurəngiz də bilir, hə?

Arzu. Əlbəttə! Hələ Səriyyə bibi də, Vaqif əmi də bilir.

Əjdər. Sizdən, balam, heç nə gizlətmək olmur.

Arzu. Söhbəti dəyişirsən, hə?

Əjdər. Yox. Sənə şeir həsr etmişəm.

*Göy gözlərimin rəngi deyil Qərbə dəlalət,
Yurdum-yuvam Odlar Diyarı, xavəriyəm mən.
Əslim-nəsəbim kimdi, soran varsa, eşitsin,
Arzuyam, Əjdər qızıyam – azəriyəm mən.
Dağ lələsiyəm, Ordubadın dilbəriyəm mən,
Arzuyam, Əjdər qızıyam, Azəriyəm mən.
Şərq ulduzuyam...*

Arzu. Ata...

(Telefon zəng çalır.)

Əjdər. Alo... Alo... Alo... Danışın. Mənəm, Əjdərəm. Kişisənsə, danış! Qorxaq!

ARZU *(atasını qucaqlayır).* Özünü qoru ki, bizi yaşadasan, ata.

Əjdər. Mənim iki qızım yox, iki oğlum var.

(Telefon yenə zəng çalır.)

Arzu. Götürmə, ata!

Əjdər. Heç qoymadın şeiri axıra qədər oxuyum.

Arzu. Ata, 20 Yanvarda bir şeir yazmışdın ha... "Az sənə gərmədik müsibətlərə..."

Əjdər. "Vətən çox itirdi dayaqlarını".

Arzu. Onu oxu. Çox xoşuma gəlir.

Əjdər. 20 yanvar xalqımız üçün müsibət oldu. O gecəni unuda bilmirəm. Neçə-neçə cavanın ömrü parçalandı.

(Telefon zəng vurmaqda davam edir. Əjdər dəstəyi götürüb şeiri deyir.)

*Az sənə gərmədik müsibətlərə,
Vətən çox itirdi dayaqlarını.
Göylər də sallayıb səmadan yerə
Ay-ulduz şəkilli bayraqlarını.*

Arzu, qızım, mən bu şeiri qonşumuz Azərə həsr etmişəm. Şəhid balamıza.

*Sənə təbiət də yas tutur bu gün,
Tufanla, boranla, qarla, yağışla.
Qismətin olmadı sənin toy-düyün,
Vətən vida deyir sənə, bağışla.*

* * *

*Bağışla, ey şəhid, barmağındakı,
Nişan üzüyündə qan ləkəsinə.
Bağışla, nurani Şeyxülislamın
Müqəddəs surəli çərəksinə.*

Əjdər. Alo... Alo... Alo...

Səs. Ağlımı başına yığmasan, qızlarının meyidini görəcəksən!

(Qapının zəngi çalınır. Arzu qapını açır.)

Arzu. Ata, Nurəngizdir.

Əjdər. Xoş gəlib bizim Nurəngizimiz, səfa gətirib.

Nurəngiz. Salam, ay ata. Salam, Arzu. Necəsiniz?

Əjdər. Biz yaxşıyıq, ceyran qızım. Çalış hava qaralanacan evə gəl. Bilirsən də, indi nəinki qızların, kişilərin də küçəyə çıxması təhlükəlidir.

Nurəngiz. Özün bilirsən ki, mən həmişə tez gəlirəm. Bircə bu gün bir az gecikdim. Amma, sözün düzü, qorxa-qorxa gəldim. Elə bildim, keçən dəfəki kimi yenə qabağımı kəsəcəklər, üstümə bıçaq çəkəcəklər.

(Qapının zəngi çalınır.)

Əjdər. Kimdir, görəsən?

Nurəngiz. Bu dəqiqə baxım... *(qapıya gedir.)* Səriyyə bibimdir.

Əjdər. Nə gözəl! Xoş gəlmisən, ay bacım.

Səriyyə. Xoş günün olsun, qardaş.

Əjdər. Vaqif necədir? O niyə gəlmədi?

Səriyyə. Gəlir, gəlir. Onu bilmirsən, yüz dəfə maşınını yoxlayır, qapılara baxır.

Əjdər. O hər işdə ehtiyatlıdır.

Səriyyə. Amma sən yox.

Əjdər. Niyə ki?

Səriyyə. Sən ağına-bozuna baxmırsan. Yanvar qırğınından sonra "Qara yanvar" kitabını çap elədin. Nələr çəkmədi başın?!

Əjdər. Bircə Kişi tez gələydi Bakıya! Hər şeyi yoluna qoyaydı. Bircə sabitlik olaydı şəhərimizdə. İnsanlar istədiyi kimi, istədiyi vaxt şəhərə çıxaydı, gəzəydi, dolanaydı. Çörək olaydı. Yəqin, çox çətinlik çəkirsiz çörək üçün, hə?

Səriyyə. Əşşi, bircə can sağlığı olsun! Çörək olmayanda, bir şey tapıb yeyirik. Kişi gələndən sonra Bakıya hər şey düzələcək.

(Vaqif gəlir.)

Vaqif. Allah qoysa, o Kişi bizi bütün bələlərdən xilas edəcək.

Səriyyə. Allahın köməkliliyi ilə.

Əjdər. Qızlar, bəlkə, bir çay verəsiniz bizə?

Arzu. Baş üstə!

Nurəngiz. Bu dəqiqə!

Səriyyə. Əjdər, işdə nə var, nə yox?

Vaqif. Deyirlər dünən nəşriyyata hücum ediblər.

Səriyyə. Bunu bilirdin, mənə niyə demirdin?

Vaqif. Qorxdum, nigaran qalasan.

Əjdər. Əşşi, heç nə olmadı. Bilirsən, bizim xalqın çox qeyrətli oğulları var. Təəssüf ki, başda oturanlarımız naşidirlər. Ölkəyə rəhbərlik eləyən adam birinci növbədə gərək camaatı düşünsün. Həm onun güzəranını, həm də onun heysiyyətini gərək nəzərə alsın. Axı bu həngamənin içində erməni yazıçılarının əsərlərini çap eləmək olmaz. Ona görə də gəldilər, özləri öz gözləri ilə gördülər ki, mən o qovluqları otağın küncünə atmışam. Götürdülər, yandırdılar. Lap əcəb elədilər.

Səriyyə. Bəs sənə söz gəlməz?

Əjdər. Gəlsin də. Zəng elədilər, qışqırdılar, bağırdılar. Mən də sözümlü dedim. Məni ən çox yandıran mütərcimdir. Pula hər şeyi satırlar. Namusu da, qeyrəti də, mənliliyi də.

Səriyyə. İndi nə olacaq?

Əjdər. Heç nə. Uzaq başı məni işdən çıxaracaqlar. Çıxarsınlar da! Heç kəs mənim qızlarım kimi çay dəmləyə bilməz!

(Arzu ilə Nurəngiz çay gətirirlər. Səhnə dəyişir. Səhnənin sol tərəfi bir qədər işıqlanır. Canilər görünür.)

I Cani. At da, nədən qorxursan?

II Cani. Sən lap darqursaqsan ha...

I Cani. Niyə ki?

II Cani. Adam öldürmək üçün gərək onun dalınca düşsən, aylarla güdəsən, hara gedir, hardan gəlir, neçədə gedir, neçədə gəlir. Sonra rahatca gülləni vurasan gicgahına, özün də nömrəsiz məşinla çıxasan aradan. Al bunu da, qoy cibinə. "Beh" veriblər bizə.

I Cani. Nə qədər veriblər?

II Cani. Razi qalacaqsan.

I Cani. Yaxşı, indi nə deyirsən?

II Cani. Heç! Yavaş-yavaş gedək. Evdə adam çoxdur. Səhər gələrik, güdərik onu.

III şəkil

(Qəzənfərin kabinetini. Əjdərlə üzbəüz oturub.)

Qəzənfər. "Qara yanvar" kitabına görə başımız ağrıdı. Moskva-yə çağırıdılar bizi. Onu bilirsən? Heç xəbər var? Niyə dinc oturmursuz? Səni, Nazimi, Seymuru deyirəm. Dostlarınızla sən xalqa xidmət əvəzinə, qara qüvvələrin qulluğunda durmusuz.

Əjdər. Xeyr, Qəzənfər müəllim, mən də, dostlarınız da xalqa xidmət edirik. Rus qoşunları gəlib cavanlarımızı, qadınları, uşaqları, qocaları – hamımızı qırdılar. Dünya bunu bilməlidir. Əks halda şəhidlərin ruhu bunu bizə bağışlamaz!

Qəzənfər. Sən başa düşmək istəmirsən ki, imperiya dağılanda, azadlıq uğrunda mübarizə gedəndə ölüm olur, qan olur.

Əjdər. Mən bunu yaxşı başa düşürəm. Amma günahsız insanların qanı axıdılmamalıydı. Uşaqlara da qıydılar alçaqlar! Əliyalın qız uşaqlarını gülləbaran eləyiblər. Bir qadın eyvanda paltar sərəndə, onu da öldürüblər.

Qəzənfər. Sənin sözümdən belə çıxır ki, mən rus ordusuna haqq qazandırırım.

Əjdər. Biz "Qara Yanvar" kitabını minbir çətinliklə nəşr edəndə Mərkəzi Komitə bizə gərək "sağ ol" deyəydi. Daha deməyəydi ki, "bizi Moskvaya çağırıdılar". Bir də onu bil ki, mən bundan sonra da kitab buraxdıracağam. Dünyanın hansı nöqtəsinə getsəm, 20 Yanvar faciəsini hamıya danışacağam. Kitablari da özümlə aparacağam.

Qəzənfər. Türkiyədə, İranda gördüyün işlər bizə məlumdur.

Əjdər. "Sağ olsun" bizim satqın azərbaycanlılarımız. Nə tez çatdırıblar sizə. Bunlar simsiz teleqraf kimi işləyirləmiş ki... Ayda nə qədər pul verirsiniz onlara? Hə? Satqınları deyirəm. Pulla satın aldığınız alçaqları deyirəm.

Qəzənfər *(ayağa qalxır)*. Bilirsən nə var, çox qışqırma! Hələ məlum deyil kimdir satqın! Mən səni bura ona görə çağırمامışam ki, leksiya oxuyum, deyim ki, kitab burax, ya buraxma. Özün bilərsən. Mətbuat Komitəsi sədrinin birinci müavini idin. İşdən çıxartdıq səni. Amma yenə hörmət elədik, nəşriyyata direktor qoyduq. İndi də başqa yola düşməsən.

Əjdər. Nə yola? Haqq yoluna?! Niyə qorxursuz? Niyə əsirsiniz? Yarpaq kimi titrəyirsiniz Onun adı gələndə!

Qəzənfər. Sənə elə gəlir. Mən heç kəsdən qorxmuram. Məni maraqlandıran odur ki, niyə sən gündə beş dəfə Moskvaya zəng vurursan.

Əjdər. Bəli, mən gündə beş dəfə Moskvaya zəng vururam. Vuracağam da! Mən, həm də təkcə mən yox, bütün xalqımız Heydər Əliyevin yolunu gözləyir. Onun gəlişilə Azərbaycan bütün fəlakətlərdən qurtulacaq. Onun gəlişilə...

Qəzənfər. Bəsdir! Sən Moskva ilə əlaqəni üzməlisən. Başa düşdün? Bu təkcə mənim fikrim deyil!

Əjdər. Üzməyəcəyəm. Çünki mən sabahımızı Onun Azərbaycanaya qayıtmasında görürəm. Telefon söhbətlərimə qulaq asırsınız, bilirəm. Qulaq asın.

Qəzənfər. Başa düş, kişi səndən narazıdır.

Əjdər. Hər adama kişi deməzlər. Hər başına papaq qoyana kişi deməzlər! Mənimçün Kişi ancaq odur! Onun Azərbaycanda

olmadığı müddətdə sizin çoxunuz əl-qol açdınız... Qorbaçovlarla, yazovlarla birləşib bu zavallı milləti bu günə qoydunuz.

Qəzənfər. Əjdər, sənin dilin də, əməlin də başına bəla olacaq! Mən sənə xəbərdarlıq edirəm.

Əjdər. Qorxutmayın məni.

Qəzənfər. Başına nə fəlakətlər gəldi sənin. Həyat yoldaşını itirdin. Çiçək kimi qızların var, onlara qayğı göstər. Nə lazımdır, edək səninçin. Ev şəraitini düzəldək. Mərkəzi Komitə üçün təzə yaşayış binası tikiblər.

Əjdər. Mənə heç nə lazım deyil.

Qəzənfər. Yazığım gəlir sənə, Əjdər.

Əjdər. Əksinə, mənim sizlərə yazığım gəlir.

Qəzənfər. Nəşriyyatdan da çıxarıb atacaqlar səni küçəyə. Onu bil.

Əjdər. Çıxarsınlar. Kəsilsin o iki əl ki, bir başı saxlaya bilməyəcək.

Qəzənfər. Axı sənin istədiyin nədir?

Əjdər. Mən istəyirəm ki, müharibəyə son qoyulsun. Mən istəyirəm ki, sabitlik olsun, adamlar küçəyə çıxmaqdan qorxmasınlar. Mən istəyirəm ki, çörək olsun. İnsanlar firavan yaşasınlar. Mən istəyirəm ki, Azərbaycanımız parçalanmasın, məhv olmasın. Vətəndaş müharibəsi olmasın. Qardaş qardaşı qırmasın.

Qəzənfər. Şüardır bunlar hamısı. O gələndən sonra guya hər şey düzələcək?

Əjdər. Düzələcək. Heydər Əliyev burda olsaydı, 20 Yanvar faciəsi baş verməyəcəkdi. O gələndən sonra hər şey düzələcək. Mən o günü apaydın görürəm. Burda onu istəməyənlər var, gözü götürməyənlər var, kreslosundan qorxanlar var, yaltaqlar var. Səpi özümüzdən olan baltalar var. Sən məni bura çağırıb məzəmmət etməkdənsə, mənə kömək et, Kişini Bakıya gətirək, ayağının altına gül-çiçək səpək.

Qəzənfər. Bura bax, bura bax, get təbliğatı öz nəşriyyat işçilərinin yanında apar, necə ki, aparırsan. Nəşriyyatda necə nəfəs alırsansa, hamısı mənim stolumun üstündədir. Hələ onu demirəm ki, erməni yazıçılarının əsərlərini nəşriyyatın qabağında yandırdırıb kül eləmişən sən!

Əjdər. Ermənilərin özünü yandırardım.

Qəzənfər. Mən də ermənilərə nifrət edirəm. Amma indi, bu gün dostluqdan danışmaq lazımdır. Drujba! Drujba! Ancaq bu yolla biz Ermənistan-Azərbaycan münəqişəsini həll edə bilərik.

Əjdər. Çətin! Çox böyük səhvə yol verirsiniz. Zəng edin o Kişiyə, necə işləməyin üsulunu öyrənin. Qorxmayın! Özünüzü, kreslonuzu yox, xalqı düşünün.

Qəzənfər. Odlə oynayırısan ha, Əjdər. Axırı pis olar səninçin.

Əjdər. Mən heç nədən qorxmuram.

Qəzənfər. O gün Nazirlər Kabinetində də özündən çıxıb ağzına gələni danışmışan.

Əjdər. Mən ermənilərin – düşmənlərimizin əleyhinə danışmışam.

Qəzənfər. Üç-beş erməniyə görə bütün erməni xalqını təhqir etmək olmaz.

Əjdər. İlanın ağına da lənət, qarasına da. Belə düşündüyümüzə görə bizi qırdılar. Yenə qıracaqlar. Sən kimilərdir bizi bugünə qoyan.

Qəzənfər. Xoş gəldin! Get! Sən sən ol, biz də biz!

Əjdər. Əlinizdən gələni beş qaba çəkin! Lazımdırsa, bu dəqiqə ərizəmi yazım gedim.

Qəzənfər. Səni öz ərizənlə çıxarmayacaqlar. Sən o arzun da ürəyində qalacaq!

Əjdər. Qalmaqacaq! Mən də o günü görməsəm, balalarım görəcək! Azərbaycan xalqı görəcək! Qızlarının həyatıyla məni qorxudursan?! Lazım olsa, mənim qızlarım da kişi kimi canlarını qurban verərlər! (*gedir*).

Kölgə (peyda olur). Mən sizə deyirdim axı onunla danışmaq əbəsdir!

Qəzənfər. Necə bilirsiniz, qayıda bilər O? Hə? Qayıda bilər? Bəlkə, birdən qayıtdı? Qayıtsa, liçno mən batdım.

Kölgə. Onu qayıtmağa qoymayacağıq! Qoymayacağıq! Qoymayacağıq! Bütün yollarını bağlayacağıq. Bütün yollarını!

II hissə IV şəkil

(Raykomun qəbul otağı. Xeyli adam var. Şəhid anası raykomun kabinetinə girmək istəyir, köməkçi qoymur.)

Köməkçi. Ay arvad, çıx burdan, deyirəm sənə. Neçə dəfə deyirlər ki, kişi məşğuldur. Çıx deyirəm sənə.

Ana. Sizi görüm mənim günümə düşəsiniz. Sizi görüm ağlar qalası. Sizi görüm bir parça çörək pulu tapa bilməyəsiz. Mənim oğlum qurban gedib Vətən yolunda, başa düşürsən? O da sən kimi ayaq üstündə idi. Deyirdi, gülürdü, danışdı. Şairdiyə mənim oğlum. Bax, bu da onun kitabı. Oxu, gör necə şeirlər yazıb mənim oğlum.

Köməkçi. Bu millətin hamısı elə şairdir də. Bizim millətin doxsan faizi anadan şair doğulur. Biri bir qıza vurulan kimi şeir yazır. Hə, cavanlar şeir yazır, bir də işdən qovulan vəzifə adamları.

Ana. Mənim balam şəhid olub. Məni ələ salırsan sən.

Köməkçi. Əşşi, nə istəyirsən məndən?

Ana. Nişanlı idi balam... Toy edəcəkdim ona... Bax bu kitabda onun nişanlısına həsr etdiyi şeirlər də var... Oxu da. Təkcə sevgi şeirləri yox, ermənilərə və sizin kimilərə nifrət də var bu kitabda. 20 Yanvar müsibətimiz də var bu kitabda. Yanvar faciəsində sən kimi qaçıb gizləndilər. Ermənilərlə döyüşə kasıb-kusubun uşaqlarını göndərirlər. Sizin kimilər vəqzalm altında saqqız satırlar, arvad tumanı satırlar. Mənim balam... Mənim balam tankların üstünə əliyalın yeridi. Ərim vaxtsız başını götürüb getdi bu dünyadan, qoydu məni sizin kimilərin ümidinə. İndi də mənim evimə göz dikmisiz? Burax məni, sözüm var başçınıza, Peysər müəllimə.

Köməkçi. Ay arvad, Peysər nədir? Kişinin adı Qeysərdi. Mən sənə Azərbaycan dilində deyirəm ki, kişi məşğuldur. Nə vaxt boş olar, gələrsən. Girərsən yanına, sözünü deyərsən. Tək arvadsan. İki otaqda niyə yaşayırsan? Bir otaq bəsin deyil? Hündürlüyü də

beş metr. Antresol düzəldəcəksən orda? Yoxsa "nevesomiy" hava düzəldib uçaçaqsan? Bir də sənənin yaşadığın bina tarixi abidədir ey... Başqa ev verirlər də sənə. Boy!.. Otur, pensiyovu al, yaşa da özünçün. Günəşlidə ev verirlər ey sənə. Ada bax ey, Günəşli. Amma sənənin yaşadığın yerin adı nədir? İçəri şəhər. Min burda avtobusa, keyflə get özünçün Günəşliyə, yaşa da özünçün. Əvvəl-axır o evdən çıxacaqsan.

Ana. Çıxmayacam. O ki qaldı pensiyama... mən qəpik-quruş alıram. Ona pensiya deməzlər.

Köməkçi. Bəsindir. Tək canınla yaşa da...

Ana. Necə yaşayım? Çörək dükanlarında çörək yoxdur ey... Camaatı niyə bu günə qoymusuz? Eləyin xalqa bu zülmü. Axırı bir gün hamınız peşiman olacaqsınız. Günah sizdə deyil, günah başda oturandadır. Balıq başdan iy verər.

Köməkçi. Sən öləsən, bir dəli şeytan deyir, sumkasına nəşə at bunun, basdır getsin qoduqluğa.

Ana. Burax məni. Raykomla görüşməliyəm.

Köməkçi. Ya özün çıx get burdan, ya da indi milis çağıracağam, milislə çıxardacağam səni.

Ana. Mənə heç kəsin gücü çatmaz. Nə sənənin, nə milisin, nə də Peysər müəllimin.

Köməkçi. Ay arvad, sənə dedim ki, Peysər yox, Qeysər.

Ana. Bir dəfə görmüşəm onu. Peysəri piyin içindədir.

Köməkçi. Uzun danışma, özün də rədd ol burdan.

(Qəbul otağındakılar ayağa qalxır, qadını müdafiə edirlər.)

Səslər:

- Nə istəyirsən bu arvaddan?
- Keçən dəfə gəlmişdi oğlunun kitabı üçün, istəyirdi raykom pul versin ona.
- Raykom pul vermədi. Amma bu dünya xali deyil. Yaxşı adamlar tapıldı.
- Qoy girsin içəri, evinin işini həll eləsin.
- Şəhid anasıdır ey bu, şəhid anası.

Ana. Gözləri düşüb mənim evimə. Vermərəm o evi. O evin divarlarında mənim balamın nəfəsi var. Orda mənim balam boya-başa çatıb. Mənim sevincim var, kədərим var o evdə. Vermərəm!

Səslər:

- Qanın olsun. Şəhid anasıdır o.
- Burax onu içəri.
- Şəhid anasıdır o.

Köməkçi. Əşşi, neyləyim ey... şəhid anasıdır. Şəhid anasıdır, gəlsin minsin mənim boynuma. Ay arvad, bəyəm bir sənənin balan qurban gedib. O qədər adamın uşağı 20 Yanvarda qırılıb ki... Dedim sənə ki, indi kişi məşğuldur. Yüz dənə azar-bezarı var.

Ana. Mən burdan gedən deyiləm.

Köməkçi. Mən də səni içəri buraxan deyiləm. Daş qayaya rast gəlib, arvad. Başa düşdün?

Ana. Heç eybi yoxdur. Allah var başımızın üstündə. Allah lənət eləsin sizə! Allah hərəyə öz ürəyincə versin.

(Ana oğlumun kitabını qəbul otağında olanlara paylayır.)

Səslər:

- Mübarək olsun!
- Nə qəşəng oğlandır.
- Adamın dili də gəlmiş, Allah rəhmət eləsin.
- Təbrik eləyirik, Ana.

Ana. Odu söndürüb, küllə oynayırım, ay əzizlərim. İnsanın əlindən bir şey gəlməyəndə hər xırda şeyi özünə təsəlli sayır. Xırda deyəndə ki, əlbəttə, balamın şeirlər kitabı mənim üçün çox böyük şeydir. Allah Əjdərə can sağlığı versin. Əjdər bilirsiz kimdir? Passajla üzbəüz bina var ha, ora nəşriyyatdır. Bax oranın böyüyüdür. Kitab çıxan kimi getdim Şəhidlər xiyabanına, oğlumun gözlərindən öpdüm. Dedim, təbrik eləyirəm, ay oğul, sənənin şeir kitabın çıxıb. Baxdı mənə, dinmədi. Elə evdə də elədir. Baxıram şəklinə, söz deyirəm, sual verirəm, cavab vermir.

Səslər:

- Allah rəhmət eləsin.
- Belə oğul böyütmək hər ananın hünəri deyil.

– Nə yaxşı yazırmış.

– Belə oğula görə heykəl qoyalar.

Ana. Ona qalsa, Şəhidlər xiyabanında yatanların hamısına heykəl qoymaq lazımdır. Mən heykəl istəmirəm. Heç olmasa, balamın nəfəs aldığı otağı əlimdən almasın bu zalımlar.

Səslər:

- Ala bilməzlər.
- Allah lənət eləsin onlara.
- Çıxma evdən.
- Adamsızsan bəyəm?

Ana. Yox, adamsız deyiləm. Göydə Allahımdır, yerdə oğlumun ruhu, bir də Əjdər qardaşım.

Köməkçi. Ay arvad, nə atbaşı salmışan burda. Sənə dedim ki, ucadan danışma. Katib narahat olur.

(Qeysər kabinetindən çıxır.)

Qeysər. Nədir, ay arvad. Nə hay-küy salmışan burda. Köməkçi mənə məruzə eləməmiş heç kəsin ixtiyarı yoxdur buraya girsin. *(köməkçiyə)* Ay heyvərə, niyə çıxarmırsan bunu burdan?

Köməkçi. Bacarmıram bununla. Hamı ilə bacarıram, bircə bu... Çıxın hamınız bayıra.

Ana. Mənim balam Vətən uğrunda canını qurban verib. Sənənin balan neyləyib? Al, bu mənim oğlumun kitabıdır. Oxu, gör balam nə yazıb. Allah canını sağ eləsin Əjdər müəllimin.

Qeysər. Hansı Əjdər müəllimi deyir bu? "Qara yanvar" kitabını buraxan Əjdəri?

Köməkçi. Hə, onu deyir.

Ana. Bəli, bəli. O cür igid oğullar ölümlərindən belə qorxmurlar. Ancaq sizin kimilər...

Qeysər. Kəs səsini. Bu dəqiqə milis çağırtdırıb tutdurram səni.

Ana. Çağırtdır.

Qeysər. De görüm, nə istəyirsən axı sən?

Ana. Mənim evimə gözlünüz düşüb. O evi heç kəsə verməyəcəyəm. Özümü yandıracağam, heç kəsə verməyəcəyəm. O evin divarlarında mənim balamın nəfəsi var.

Qeysər. Axı evin tarixi abidədir. Özü də sənin nəyinə lazımdır o iki otaq? Özü də şəhərin göbəyində. İçəri şəhərdə. Orada yaşayanların hamısını köçürmüşük. İçərişəhər muzey olacaq ey... Açıq səma altında muzey!

Ana. Muzey olanda mən də gedərəm. İndi heç yana getməyəcəyəm. İki otağım var. Biri mənimdir, biri balamın.

Qeysər. Sənin balan şəhid olub, özün deyirsən.

Ana. Mənim balam sağdır. Şəhidlər ölmür. Eşidirsən? Mənim balam sağ-salamatdır. Yaşayır. Bax bu kitabda yaşayır. Oxu, bax gör nələr deyir sizin kimilərə. Əl çəkin mənim evimdən. Evin birini balam üçün ayırmışam. Pal-paltarı, çarpaytı ordadır. Kitabı da qoymuşam güzgüsünün qabağına.

Qeysər. Sənin başına hava gəlib, ay arvad. Get özünü müalicə elətdir.

Ana. Mənim ağlım yerindədir, Peysər müəllim.

Qeysər. Nə? Peysər?

Köməkçi. Şəhərdən yüz dəfə demişəm ona ki, Peysər yox, Qeysər.

Qeysər. Rədd ol burdan.

Ana. Getməyəcəyəm.

Səslər:

– Nə istəyirsiniz şəhid anasından?

– Qəbul eləyin, dərdini desin də.

– Belə haqsızlıq olmaz ki.

Ana. Siz mənim evimi satmaq istəyirsiniz. Olmayacaq! Mən adamsız deyiləm! (gedir.)

Qeysər (kitabı vərəqləyir): Bunun qələt eləməyinə bax. Gör bir nə yazır.

(İşıqlar sönmür. Səhnədə arxa planda şəhid Babək görünür. Arxasında şəhidlər.)

Babək: Vətənimə parça-parça böldülər,
İgid-igid oğlanlarım öldülər,
Söz verənlər sözlərindən
döndülər.

Ayl millət, yoxsa düşmən

çoxalar

Azərbaycan adlı torpaq

yox olar.

Dərdim bulaq,

zaman-zaman çağlayır,

Ruhum uşaq,

için-için ağlayır.

Ürəyimin şah damarı

ağrıyır,

Nə olacaq, sonrasını

bilmirəm.

Səma bulud, torpaq sükut,

ağac lal,

Sağ qalanlar arasında

qeyli-qal,

Şəhidlərin baş daşında

min sual,

Nə olacaq, sonrasını

bilmirəm.

(*Qeysər telefon nömrəsini yığır.*)

Qeysər. Alo, Qəzənfər müəllimdir?

Qəzənfər. Qeysər? Səsin niyə belə çıxır?

Qeysər. İstəyirəm, bir yanınıza gəlim.

Qəzənfər. Xeyirdimi?

Qeysər. Əjdər bir şəhidin kitabını buraxıb. Başdan ayağa hökumət əleyhinə şeirlərdir. Moskvadakı Xilaskardan da yazır.

Qəzənfər. Əjdər təhlükəli oyunlara başını soxub, işin olmasın.

Qeysər. Elə dayanaq baxaq? Heç olmasa, işdən qovun onu.

Qəzənfər. Qovarıq, tələsmə.

Qeysər. Başqa bir sözüm də var ey. Haçan gəlmişəm yanınıza?
Qəzənfər. İndi başım qarışıqdır. Sabahda-zadda zəng elə, gəl.
Qeysər. Çox sağ ol, Qəzənfər müəllim.

(İşıqlar söniür. Səhnənin qarşısında sağ tərəfdə Əjdər yanında iki nəfərlə söhbət edir. Səhnənin sol küncündə isə canilər dayanıb.)

Əjdər. Qəzənfər çağırmışdı məni. Hədə-qorxu gəldi. Sonra da dünən evimə bir minnətçi gəlmişdi. Deyirlər əl çək, Moskva-yə zəng eləmə. Dedim xeyr, zəng edəcəm. Öldü var, döndü yox! Kişini Bakıda mən də qarşılayacağam.

Seymur. Qərarımızı sənə də deyək. İndi Kişinin Bakıya gəlməsi təhlükəlidir. Burda böyük bir təxribat hazırlanır. Riskə getməməliyik. Onun həyatı hər şeydən önəmlidir.

Əjdər. Seymur, əzizim, axı ölkə batır, parçalanır. Qardaş qırğını olacaq. Vətəndaş müharibəsi başlanacaq. Vallah, belə getsə, Azərbaycanı itirəcəyik.

Nazim. Azərbaycanı itirməmək üçün xilaskarımızın həyatını qorumaalıyıq. İndi hissə qapılmaq olmaz. Seymura qulaq asmaq lazımdır. O, işin içindədir. Yuxarı necə nəfəs alırsa, Seymur bilir.

(Ekranı kinolent. Əjdər poçt şöbəsindədir. Kabinəyə girir. Moskva ilə danışır. Seymurla Nazim də buradadırlar.)

Əjdər. Salam! Bağışlayın, narahat edirəm. Mənəm, Əjdərəm. Ev telefonuma qulaq asırlar. Mühüm sözüm var. *(səsi tədricən itir.)*

(Əjdər, Seymur, Nazim poçt şöbəsindən çıxırlar. Onlar indi səhnədədirlər. Canilər onları izləyirlər.)

I Cani. Əsl məqamdır. Ver bura tapançanı! Tinin başında özüm vuracağam.

II Cani. Al! Amma ehtiyatlı ol. Çalış, başından dəysin.

I Cani. Mən onun başından yox, ürəyinin başından vuracağam. Moskva-yə zəng edən barmaqlarını güllələyəcəm.

II Cani. At də, nə oldu?

(Güllə səsi eşidilir. Seymur yıxılır. Səhnə işıqlanır. Kölgə canilərlə söhbət edir.)

Kölgə. Sizi dəhrə ilə doğrayacam. Düzdür, o da ölməli idi. Amma Əjdərdən sonra. Çünki təkcə Əjdəri yox, onun bütün dayaqlarını məhv etmək lazımdır. Amma birinci növbədə Əjdər gəbərməliydi. Aləmi bir-birinə qatan odur.

I Cani. Boynumuz tükədən nazikdir, şef!

II Cani. Bağışla bizi, şef. Bir xətdir işlətdik. Üç gün də bizə möhlət ver.

Kölgə. Keçən dəfə Ataş sizə üç gün möhlət vermişdi. Nə oldu? Hər gün sizə görə üzüm danlanır. Yenə çağırtdırıblar məni. Gedim nə deyim indi? Deyim iki zırrama bir nəfəri öldürə bilmir?

I Cani. Bu dəfə yüz faiz öldürəcəyik.

Kölgə. Görək də... Gedin, hər şeyi ölçün, biçin, tez həll olayın. Götürün aradan onu.

I Cani. O, hər şənbe günü, axşam dostu Rizvangilə gedir, onun ailəsinə baş çəkmək üçün. Rizvan çoxdan ölüb. Ailəsi qalıb. Rizvanın evi Poluxin küçəsindədir.

Kölgə. Zoğal çeynəmə mənim üçün. Bunları bilirəm. Üç gündən sonra gəlinizin yanına. Bu müddətdə Əjdəri öldürməsəniz, yerin dibindən sizi tapdırıb, hərənizin başına bir güllə çaxacam. Qandız?

Canilər. Bəli.

(Kölgə gedir.)

I Cani. Ürəyimə damıb ki, Əjdərdən sonra bu bandit bizi öldürtdürəcək.

II Cani. Gic-gic danışma. Biz hələ bunlara çox lazımıq.

(Gedirlər. Səhnə dəyişir. Şəhid anasının evi. Milislər içəri soxulurlar.)

I Milis. Yığışdır şələ-şüləni, arvad.

II Milis. Tez ol!

Ana. Rədd olun burdan! Allah haqqı yandırırım özümü! Bu evdən çıxan deyiləm!

I Milis. Əlimizdə sənəd var. Səni o sənədə əsasən evdən çıxarıyıq.

Ana. Çox qələt eləyirsiniz. Çıxın burdan bayıra.

I Milis. Ay arvad, bizi cin atına mindirmə.

II Milis. Nə qədər səni küçəyə tullamamışıq, özün sürüş burdan. Buna bax ey, iki dənə böyük otağı keçirib əlinə. Bir nəfərsən də. Bir nəfərə bu qədər kvadratmetr mənzil sahəsi nəyə lazım axı.

Ana. Ay dinsizlər, ay imansızlar, ay allahsızlar, mən axı raykoma dedim. Bu ev oğlumundur. Onun ruhu burdadır.

I Milis. Bu arvadın başına, deyəsən, hava gəlib.

II Milis. Zəng eləyək, gəlib aparsınlar da.

Ana. Siz yox, mən zəng eləyəcəyəm. Özü də bilirəm kimə zəng eləyəcəyəm. Mənim bir qardaşım var. Onun adı Əjdərdir. Yəqin, eşitmiş olarsınız. "Qara yanvar" kitabını o çap etdirib. Hələ üstəlik mənim oğlumun şeirlərini də buraxdırıb. Budur, telefonunu da verib mənə. Hünəriniz var, çıxardın məni bu evdən (*telefon nömrələrini çevirir.*) Tez ol mənə Əjdər müəllimi ver. Dənən, şəhid anasıdır, özü bilir. (*pauza*) Əjdər qardaş? Ümidim ancaq sənədir. Qurban olum, milislər gəlib tökülüşüblər, məni evdən çıxarmaq istəyirlər. (*telefon dəstəyini yerinə qoyur.*)

I Milis. Bu nə deməli arvadmış!

II Milis. Sənin Əjdərin gəlib bizə neyləyəcək? Heç gözümlü də üfürə bilməyəcək. (*I milisə*) Əjdəri tanıyıram mən. Gəl çıxmaq gedək.

I Milis. Gəl bilirsən neyləyək. İndi çıxmaq gedək. Gecə yarısı beş-altı nəfərlə gəlib bu arvadın özünü də, şələ-küləsini də atırıq bayıra. Ondan sonra görək Əjdər buna nə kömək edəcək. Zalımanın qızı "Əjdər" sözünü elə deyir ki, elə bil əjdaha deyir.

Ana. Elə o, əjdahadır. Sizin kimiləri ayağının altına salıb əzər.

I Milis. Bu nə danışır?

II Milis. Sən ona fikir vermə. Gəl çıxmaq gedək.

Ana. Getməyin. Hara gedirsiniz? Niyə Əjdərin adını eşidən kimi qorxub qaçırsınız?

I Milis. Mən bir dənə Allahımdan qorxuram.

II Milis. Elə mən də sənə kimi. Bizə milis deyərlər, milis. Camaat bizdən qorxur. Biz heç kəsdən qorxmuruq!

Ana. Qorxmursunuz, onda zəhmət çəkin gözləyin. Siz elə bildiniz ki, mənim oğlum şəhid olub deyə, daha heç kəsim yoxdur? Var. Mənim arxamda qardaşım Əjdər dayanıb. Göydə Allahdır, yerdə oğlumun ruhu ilə Əjdər qardaşım.

II Milis. Sən bu arvadın sözünə niyə qulaq asırsan? Gəl çıxmaq gedək də.

I Milis. Hara tələsirik? İşimizin adı nədir? Bir də görək bunun Əjdəri kimdir də.

II Milis. Sənə dedim mən tanıyıram də... Sən tanımırsan? Xanbabayevi deyir də.

I Milis. Tanıyıram də! Quranı da çap elətdirib.

Ana. Quran vursun belinizdən!

I Milis. Ay arvad, Allaha and olsun, baxmaram qadınsan, təpiyimin altına alıb səni öldürürəm.

(*Əjdər içəri daxil olur.*)

Əjdər. Sizin kimilərin gücü ancaq qadınlara çatır. Kişisənizsə, kişilərlə üzbəüz gəlin. Nə istəyirsiniz bu qadınsən?

I Milis. Qadın bu evi boşaltmalıdır.

Əjdər. Niyə? Nə sənədiniz var əlinizdə? Nəyə əsasən bu evi boşaltmalıdır? Kiminsə gözü düşüb bura, ona görə? Yoxsa gecə klubu edəcəksiz buranı? Ya da baha qiymətə satıb pul qazanmaq istəyirsiniz? Bunun oğlu canını Vətən yolunda qurban verib. Siz isti yorğan-döşəkdə yatanda bu ananın oğlu 20 Yanvarda düşmənlə üz-üzə gəlib. Cavan ömrünü Vətən uğrunda qurban verib. İndi siz də gəlmisiniz ki, evi boşalt. Burdan gedib hökumət telefonu ilə sizin nazirinizə zəng vuracam. Verin görüm, nə sənədiniz var əlinizdə?

I Milis. Bizim heç bir sənədimiz yoxdur. Raykom dedi ki, gedin o arvadı atın bayıra, biz də gəlmişik.

Əjdər. Sizin raykomun özünü küçəyə atmaq lazımdır, bu qadını yox.

II milis. Biz neyləyək? Ağa deyir sür dərəyə, biz də sürürük.

Əjdər. Çıxın burdan! Çıxın, deyirəm sizə!

Ana. Ay Əjdər qardaş, Allah səni mənə çox görməsin. Allah sənin balalarını saxlasın!

(Qəzənfərin kabinetini. Qeysərlə söhbət edir.)

Qeysər. Vallah, bu Əjdər zəli olub keçib boğazımıza. Bir şəhid anası var. Məni bura yığıb. Gəlib ki, iki otaq mənə bəs eləmir, mənə üç otaqlı ev ver. Köhnə evimi oğlum üçün muzey eləyəcəyəm. Əjdər də buna qaxmar çıxıb. Arvad zəng eləyib, Əjdər gəlib onun evinə, ağacı götürüb düşüb milislərin üstünə, eşşək kimi döyüb onları.

Qəzənfər. Gopa basmaqda tayın-bərəbərin yoxdur. Nə oldu, Əjdər bir tək canı ilə sənin iki milisini eşşək kimi döydü?

Qeysər. Mən gopa basmıram.

Qəzənfər. A kişi, mən səni cavanlığından tanıyıram. İnstitutda oxuduğumuz vaxt sənə "gopçu Qeysər" deyirdilər. Yadıma gəlir? Danışanda düz danış da. Özü də bu saqqal nədir saxlamısan? Sən katıbsən ey. Sənin üzün-gözün tərtəmiz olmalıdır həmişə. Bir də bir az ehtiyatlı ol. Yalan danışma. Qulağıma çatır yalanların. Bir də yalan danışsan, özün bil.

Qeysər. Özüm ölüm yalan danışmıram. İndi deyəcəklərim də yalan deyil. Bax, Əjdər Moskvaya zəng eləyə-eləyə evimizi yıxacaq ha. Bir də görəcəksən Moskvadakı tank kimi gəldi, qabağına çıxanı süpürüb atdı. Bax günümüz elə olacaq ha. Sən çatdır başçıya bu sözü. Gündə neçə dəfə yanına girib-çixırsan.

Qəzənfər. Bəs sən deməmişən ki, a... bu yaxınlarda başçı ilə pivə içmişən.

Qeysər. Kim? Mən? Mən qələt eləmişəm. Atamın goru üçün mən elə söz deməmişəm. Qəzənfər müəllim, sənin telefonun səs yazmır?

Qəzənfər. Yox, sözünü de.

Qeysər. Balam, aradan götürmək lazımdır Əjdəri, götürək də. Bir də nə mənə "hə" deyən, yox elətdirim də onu.

Qəzənfər. Axmaq-axmaq danışma. Başcımız elə şeylərə getməz. Onu sən yaratmışan ki, sən də öldürəsən? Allah adama qəzəb elər. Onu işdən qovmaq olar. Ac qoymaq olar. Uşaqlarının üstünə maşın sürdürüb qorxutmaq olar. Neçə dəfə də elətdirmişik onu. Özünü eşşəkə döydürmək olar. Amma öldürmək... Sən nə qansız adamsanmış, əə... Qeysər.

Qeysər. Məsəl üçün deyirəm də. Vallah, o, 37-ci ildə yaşayırdı, tutardılar onu, canımızı qurtarardı. Elə bilirsən, 37-ci ildə tutulanların hamısı günahsızdır? Elə bilirsən, Əjdər təkdir? Bilir-sən nə qədər Əjdər var indi respublikada? Hamısının da ürəyi gedir Moskvadakı üçün. O gəlsə, heç nə. Gərək qaçaq bu məmləkətdən. Deyirlər, uçan boşqablar ki var, gəlib yerdən adamları aparıb yox eləyir. O gün milislər ağzı-gözü qanlı şəkildə mənim yanıma gələndə dedim, ay Allah, nə olaydı, o uçan boşqablardan biri gəlib Əjdəri aparaydı, ilim-ilim itirəydi.

Qəzənfər. Mən səni indiyəcən tanımamışam, Qeysər. Nə qansız adamsanmış sən. Bəlkə, elə özün gedib bir güllə çaxasan onun başına?

Qeysər. Həzrət Abbas haqqı çaxaram.

Qəzənfər. Çox zalım adamsanmış sən. Onu da bir ana doğub da. İki qızı var ey. Arvadı bu yaxında ölüb. Necə rəva görürsən ki, onun iki balası yetim qalsın? Mən toyuğun başı kəsildə ona baxa bilmirəm. Qurban bayramı gələndə televizora baxa bilmirəm. Ay qardaş, qurban bayramıdır? Bir də nə simvolik qoyunun başını kəs, denən, bayramınız mübarək. Bu qədər heyvanı niyə candan eləyirsiniz axı?

Qeysər (ayağa qalxır). Nə isə... Mən gedim. Başa düşdüm sizi. Amma mənim sözümü unutmayın. Biz onun başını yemə-sək, o bizim başımızı yeyəcək.

Qəzənfər. Sən bu Əjdəri lap qəhrəman elədin ey.

Qeysər. Neynək. Baxarsınız. Mənim dediyimi unutmayın. Sağ olun!

Qəzənfər. Xoş gəldin.

(Qeysər çıxır. Kölgə otağa daxil olur.)

Kölgə. Xəcalətliyəm sizdən, Qəzənfər müəllim, xəcalətliyəm. Ölürəm xəcalətimdən. *(cibindən konvert çıxarıb Qəzənfərin stolunun üstünə qoyur.)* Uşaqlar üçün mer-meyvə alarsınız.

Qəzənfər. Yəni mənim mer-meyvə almağa pulum çatmır?

Kölgə. Söz gəlişi deyirəm də. O pula bütöv bir bazarı almaq olar.

Qəzənfər. Hə, sözünün canını de görüm. Nə oldu? Bu qədər adam bir nəfəri öldürə bilmirsiniz? İndicə yanımdan çıxan adamı tanıdın də...

Kölgə. Tanıdım. Köhnə qurdlardandır.

Qəzənfər. Hə... Həmin köhnə qurd deyir ki, "hə" de, on daqiqəyə aradan götürüm Əjdəri. Axı bu, sirt verməli adam deyil. Ona bir söz tapşırıdın, bütün aləm biləcək. Mən, sənin ölmüşünçün, indiyənəcən gopçu Qeysərin bir stəkan qazirovannı suyunu da içməmişəm.

Kölgə. Əcəb eləmişiz. Başa düşdüm Sizi. Üç gün möhlət. Qurban olum, üç gün möhlət.

Qəzənfər. Vuranda əməlli vurun ey. Tapşır bir güllə ilə kifayətlənməsinlər. Bir beş-altı güllə vursunlar başına. Özü də gəzərgi güllələrdən. Yüz faiz görsünlər ki, ölüb, ondan sonra qaçıb-getsinlər.

Kölgə. Toçni elə tapşırmişəm.

Qəzənfər. Xəlvət yerdə öldürün.

Kölgə. Sabah yox, biri gün şənbədir. Hər şənbə o, dostu Rizvanın evinə gedir. Çox xəlvət yerdə yaşayıb rəhmətlik Rizvan. Adamlarıma tapşırmişəm, pusquda duracaqlar. Çıxıb məşinə oturan kimi gülləni çaxacaqlar kölləsinə.

Qəzənfər. Tapşır ələ keçməsinlər ha... Uçsunlar başqa şəhərə.

Kölgə. Mütləq. Zirəng oğlanlardır. Narahat olmayın.

Qəzənfər. Yaman zirəngdirlər. Üç aydır bir adamı öldürə bilmirlər.

Kölgə. Olur da. Bir də görürsən, tapşırıq verirəm, axşam görürəm televizorda dedilər ki, filankəsi öldürüblər. Əjdərin bəxti var də. Bəlkə də, Quranı çap eləyir, ona görədir?

Qəzənfər. Quranın bura nə dəxli var? Yaxşı, sən get. Mən səbahdan "Günün ekranı" proqramına baxacağam. Belə elə ki, tez sevindirəsən məni.

(Əjdərin evi. Səriyyə, Vaqif, Nurəngiz, Arzu söhbət edirlər. Fotoqraf onların şəklini çəkir.)

Səriyyə. Xeyr ola, Əjdər. Fotoqrafı nə münasibətlə çağırımsan?

Vaqif. Deyəsən yeni albom düzəltmək istəyirsən, hə?

Əjdər. Yox, elə-belə, dedim xatirə olsun.

Arzu. Nurəngiz, gəl bura, sən sağ tərəfdə dur, mən də solda. Ata ilə şəkil çəkdirək.

Əjdər. Çək bizi, oğlum. Bax belə. Mənim balalarım!

(Ekran işıqlanır. Hər dəfə fotoqrafın çəkdiyi şəkil ekranda canlandırılır.)

Əjdər. Səriyyə, Vaqif, gəlin bura. Siz mənim ən əziz adamlarımsınız. Sizinlə də şəkil çəkdirmək istəyirəm. Bax belə durun. Çək, oğlum.

(Əjdər ömür dostunun portreti ilə yanaşı dayanır.)

Əjdər. Çək, oğlum! İkimizi ayrıca çək.

Nurəngiz. Arzu, gəl biz də *(göz yaşı ilə)* anamızın...

Əjdər. Ağlamaq olmaz! Gəlin bura, gəlin. Səriyyə, Vaqif, siz də gəlin.

Səriyyə *(Vaqifə)*. Bu nə deməkdir, Vaqif. Mənim ürəyimə, Allah eləməsin, pis fikirlər gəlir.

Vaqif. Niyə ki? Əjdəri tanıyırsan? Onun belə şeylərdən xoşu gəlir.

Əjdər. İndi qəşəng çay süfrəsi düzəldəcək mənim gözəl qızlarım. Haydı mətrbəxə!

(Qızlar gedirlər.)

Əjdər. Səməni də özləri göyərdiblər. Şəkərburanı, paxlavanı özləri bişiriblər.

Mənim gözəl qızlarım.

Bəxtimin ulduzları

(Qızlar çay dəstgahı ilə gəlirlər, süfrəni bəzəyirlər.)

Səriyyə. Afərin, qızlar! Atanız sizə şeir qoşur.

Vaqif. Halal olsun belə qızlara!

Əjdər. Xoşbəxt olun, qızlarım mənim!

Səriyyə. Ay Əjdər, yaxşı yadıma düşdü, sən niyə şeirlər kitabını çap elətdirmirsən?

Əjdər. Mən şair deyiləm axı. Bir şəhid anası var, mənə oğlunun şeirlərini gətirmişdi, çap elədim. Qızım, Nurəngiz, yan otaqda mənim yazı stolumun üstündə kitablar var, onlardan birini gətir bura.

Vaqif. Əjdər, çox xeyirxah iş görmüsən.

Arzu. Atam o qədər elə xeyirxah işlər görüb ki. Nə qədər adama kömək eləyib. Çap etdirdiyi kitablarla Azərbaycanı bütün dünyaya tanıdıb.

Əjdər. Arzunu qınamayın. Dünya nəşriyyatı tarixində mənim qızım Arzu tək cə mənə tanıyır. Elə bilir ki, məndən yoxdur.

Səriyyə. Qız atanı çox istəyər həmişə. Bir də Arzu həqiqəti deyir də...

Nurəngiz. Buyur, ata. Bu da kitab. Babəkin kitabı.

Əjdər. Hə, Səriyyə bacım, bax gör necə kitab buraxdırmışam.

Vaqif. Əjdər, sənəin də haqqında gərək bir kitab yazılsın. O qədər işlər görmüsən ki. Ya da öz xatirələrini yaz. Fotoşəkilləri də ver. Üz qabığımda da Tamilla xanımla sənəin şəklən çap olunsun.

Səriyyə. Ay Vaqif, qardaşımın yarasımın közünü niyə qopardırsan. Tamilla necə əlimizdən getdi, ilahi. Quş kimi uçdu.

Əjdər. Dərdimi təzələməyin. Ondan sonra mənə həyat yoxdur bu dünyada. Öz balası kimi baxırdı mənə. Düzdür, indi də qızlarım da mənə böyük qayğı göstərirlər. Amma Tamillanın yerini heç kəs verə bilməz.

Səriyyə. Özünü də kövrəldirsən, bizi də. Günahlar hamısı Vaqifdədir.

Vaqif. Nə bilim, vallah. Söhbət kitabdan düşdü, mən də dedim.

Səriyyə. Yaxşı, biz gedək, Əjdər.

Əjdər. Niyə tələsirsiz?

Səriyyə. Yox, gedək. Geddir. Özündən muğayət ol, ay Əjdər.

Vaqif. Özünü qoru, Əjdər.

Fotoqraf. Mən də gedim. Sabah şəkilləri sizə çatdıracağam.

Əjdər. Çox sağ ol, oğul. Çalış tez çıxar şəkilləri.

Fotoqraf. Baş üstə. *(gedir.)*

Əjdər. Nəşriyyatda mənim fotoqrafım var. Amma bu oğlan rəssam-fotoqrafdır. Sənətkardır.

Vaqif. Tanıyıram bu oğlanı. Bir dəfə onun sərgisində də olmuşam.

Səriyyə. Yaxşı. Sağ ol, Əjdər. Gecəniz xeyrə qalsın, qızlar.

Vaqif. Gecəniz xeyrə qalsın. Sağ olun.

(Əjdər və qızlar Səriyyə ilə Vaqifi yola salırlar.)

Əjdər. Siz gedib yatın, qızlar. Geddir. Gəlin öpüm sizi, mənim çiçək qızlarım.

(Əjdər telefon kitabçasını götürür, vərəqləyir.)

Əjdər. Telefon kitabçasını yandırmalıyam. Hər ehtimala qarşı. Hər şey ola bilər. Məndən sonra yaxın adamlarımı incidərlər.

(Kitabçanı, məktubları divar sobasına atır.)

Əjdər. Çoxdandır Rizvangilə getmirəm. Sabah işdən sonra gedərəm.

(İşıqlar sönür. Səhnə dəyişir. Səhnənin önü. Canilər görünür.)

I cani. İndi çıxmalıdı.

II cani. Dostunun evində heç vaxt belə yubanmamışdı.

I cani. Bir adam-zad gəlib keçsə burdan, heç, yenə vura bilməyəcəyik.

II cani. Gecənin bu vaxtında adam nə gəzir burda?

I cani. Heç vaxt belə yubanmazdı.

II cani. Dostunun arvadı ilə söhbət eləyir də.

I cani. Qanın olsun, alə. Evdə uşaqlar var. Öldürməyinə öldürürük, heç olmasa, böhtan atmayaq, günahdır axı.

II cani. Əntiqə oğlansan ey. Tapançanı hazır tutub əlində, deyir günah söz danışma.

I cani. Çıxdı! Maşını sür irəli. Vuran kimi qayıdırəm maşına. Sən hazır ol! Mən getdim. *(gedir.)*

II cani *(pıçıldayır.)* Uğur olsun!

(Güllə səsi. Adamlar evlərdən küçəyə tökülüşürlər. Qaranlıqdır. Milis maşınının səsi eşidilir.) (Səhnə işıqlanır. Əjdər səhnənin ortasında vüqarla dayanıb. Şəhid Babək arxadan ona yaxınlaşır. Qucaqlaşır.)

I cani. Alə, bu dirildi ki...

II cani. Batdıq. Şef bizi də öldürəcək.

I cani. Bəs sən vurmadın onu?

II cani. Vurdum.

I cani. Bəs niyə olmədi?

II cani. Mən nə bilim?

I cani. Aradan çıxmaq lazımdır.

II cani. Biz aradan çıxana qədər atamızı yandıracaqlar.

I cani. Gəl! Tez ol! Tez ol!

*(Səhnə tədricən bütün iştirakçılarla dolur.
Hamı səhnənin sağ tərəfinə baxır.)*

Əjdər. Mən sizə dedim ki, Heydər Əliyev gələcək. Azərbaycanın ümidi, pənahı, xalqımızın sabahı!

Səslər:

– Gözünüz aydın olsun!

– Ümidimiz, pənahımız gəldi!

– Gözünüz aydın olsun!

– Azərbaycan bütün bələlərdən qurtulacaq!

(Səhnə arxasından doğan günəş görünür.)

OLMUŞ ƏHVALAT

(İki hissəli pyes)

I hissə

I şəkil

(Bakı küçələrindən biri. Restoran üzərindəki "VƏTƏN" və başqa tərəfdə "QARABAĞI UNUTMAYIN!" sözləri nəzərə çarpır. Küçənin tən ortasında daş-kəsək var. Qurban kişi bulaq hürür. Alverçilərin səsi eşidilir. Şəhid Ceyhunun sevgilisi Xavər görünür.)

Qurban. Qızım, Xavər?

Xavər. Sabahınız xeyir, Qurban ata.

Qurban. Hara belə?

Xavər. İşə gedirəm.

Qurban. İşləyirsən, demək.

Xavər. Bəli!

Qurban. Harda?

Xavər. Qarabağ Əlillər Cəmiyyətində.

Qurban. Hərdən bizə də gəl, qızım. Sən axı Ceyhunun yadigarısan.

Xavər. Mən Ceyhunu, Sizi *(ağlamsınır)* heç vaxt unutmuram. Bir dəqiqə də unutmuram. Gəlmirəm ki, yaranızın... gözünü qopartmayım.

Qurban. Bizim yaramızın gözü həmişə qopuqdur, bala. Mən burda Ceyhun üçün bulaq tikirəm. Şəhid bulağı. Hazır olanda gələrsən, qızım, gül qoyarıq üstünə, ruhu sevinər Ceyhunun...

(Xavər tikilən bulağa diqqətlə tamaşa edir. Qəzətsatan Zakir gəlir.)

Xavər. Salam. Necəsən Zakir? Nə təhər dolanırsan? Ayaqların incitmir ki səni?

Zakir. Yox... Ürəyim hərdən... Orta məktəbdə oxuduğumuz illər yadımdadırmı, Xavər? Ceyhun, Cavanşir, bir də mən yuxarı sinifdə idik, sən isə üç sinif aşağı?..

Xavər. Hə... Sizə Zəhmətkeş Cəmiyyətin Cəsurları deyirdilər: Zakir, Ceyhun, Cavanşir.

Zakir. Hə, onların biri, doğrudan da, bu dünyadan cəsur kimi köçüb getdi, biri polis şöbəsinədir, biri də ki qarşında arabada...

Xavər. Bağışla, deməsəm, olmaz. Niyə belə köynək geymişən... Ayrısı yoxundur bəyəm? İncimə ha...

Zakir. Yox. Niyə inciyirəm ki... Atam yaşlı kişidir, güclə gəzir, mən də ki çörək pulumuzu çıxarıram. Bir də ki yaxşı geyindim, geyinmədim bundan sonra kimə lazımam ey, mən?

Xavər. Elə demə. Sənə belə bədbinlik yaraşmır.

Zakir. Nə bilim. Bədbin deyəndə ki... Daha taleyimlə barışmışam. Olmuşam qəzətsatan.

Xavər. Sənin rəssamlığın da var idi. Yenə şəkil çəkirsən?

Zakir. Pəncərəmdən görünən şəhər mənzərəsini azı on dəfə çəkmişəm.

Xavər. Portret niyə çəkmirən? Passajda o qədər portret sifariş verən var ki!

Zakir. Kimdir mənə sifariş verən.

Xavər. Belə olmaz, Zakir. Sən yaman bədbin olmusan.

Zakir. Özümdən asılı deyil.

Xavər. Hər şey insanın özündən asılıdır. Sən mənə təsəlli verməkdənsə, mən sənə...

Zakir. Bağışla məni, Xavər.

Xavər. Başını dik tut həmişə. Yaşamaq özü bir səadətdir.

Zakir. Düz deyirsən, Xavər.

Xavər. Mən gedim. Məni bağışla, işə gecikirəm. Sağ ol.

Zakir. Sağ ol, əziz bacım.

(Xavər gedir. Sevilə Cavanşir gəlirlər.)

Cavanşir. Gözümə qəmli dəyirsən, Sevil.

Sevil. Anamla bir balaca sözüümüz oldu.

Cavanşir. Mənim də atamla sözüüm çəp gəldi.

Sevil. Bilmirəm, kim qarğıdı bizi, Cavanşir? Ceyhun həlak oldu, sən həbsxanaya düşdün... Şükür, indi azad olmusan.

Cavanşir. Nə olsun ki, azad olmuşam, adım ki fəraridir. Elə bir damğa vurulub ki, mənə, deyəsən ömrümün sonuna qədər bu damğa ilə yaşamaq olacağam.

Sevil. Elə demə, Cavanşir. Məyər sən təksən? Mən qəzetdə siyahıya baxanda dəhşətə gəldim. Bir gör nə qədər adam həbsdəymiş. Allah o kişiyə cəsaqlığı versin. Hamını azadlığa buraxdı.

Cavanşir. Azadlığa çıxmışam, düzdür. Amma sən gəl gör mənə necə münasibət var. Heç işə də götürmək istəmirdilər. Sənə heç deməmişəm. Həbsxanadan çıxandan sonra əvvəl işlədiyim polis idarəsinə getdim. Get-gələ saldılar. Axırı bir gün atam mənimlə getdi. Günlərin birində də heç gözləmədiyim halda əmrimi verib məni işə götürdülər. Məəttəl qaldım. Sonra bu sirri anamdan öyrəndim. Demə, atam mənim işə qəbul olunmağım üçün rüşvət veribmiş. İndi rəisimin üzünə baxa bilmirəm. Amma o, düz gözlərimin içinə baxır. Amma mən onun üzünə baxmağa utanıram. O utanmır. Özü də haqqdan, Ədalətdən elə danışır ki...

Sevil. Cavanşir, indi bizim bundan da böyük dərdimiz var. O da bizim taleyimizdir. Mən atamı-anamı heç cürə başa sala bilmirəm ki, biz axı çoxdan bir-birimizə bağlıyıq.

Cavanşir. Mənim atam da başa düşmək istəmir. Ancaq bütün bunlar boş şeydir. Heç bir şey bizim istəyimizin qarşısına sədd çəkə bilməz. Bilmirəm, hansı yazığınmısa əsərində belə bir cümlə oxumuşdum. "Məhəbbət alov kimidir. Əgər o, zəif yanırırsa, əsən külək onu o dəqiqə söndürür. Yox, əgər güclüdürsə, əsən külək onu daha da alovlandırır."

Sevil. Gözəl sözlərdir. Mən də başa düşürəm ki, bizi ancaq bir-birimizdən ölüm ayıra bilər. Amma bir çıxış yolu görmürəm, Cavanşir.

Cavanşir. Çıxış yolu var! Əgər belə davam etsə, biz baş götürüb harasa getməliyik. Sən darıxma.

(Söhbət edə-edə gedirlər. Çətin bəy görünür.)

Çətin bəy. Efendilər! Rica ediyorum. İl sonu bir indirim də yapacağız. Hər şey ucuz olacaq. Almayıb keç də, bakmayıb keçmə!

Zakir. Lap təzə qəzetlər. "Azərbaycan", "Səs", "Azadlıq", "Krossvord", "Ulduz falı", "Oxu məni". Qurtarır ha...

Çetin bəy. Buyurun, efendilər! Buyurun supermarketə. Buyurun, hoş gəldiniz, bizlərə şərəf verdiniz.

Saqqızsatın. Saqqız var ha... İranski, turetski, amerikanski. Amerikanskinin içindən televizor da çıxır, videomaqnitofon da, avtomobil də, lap samolyot da...

(İsmayıl qabaqda, arxasında polis nəfəri və usta iri bir şəkil aparırlar.)

Çetin bəy. Buyurun, efendilər! Rica ediyorum! İl sonu indirim yapacağız. Böylə supermarket hiç İstanbulda da yok! Doğru söylüyürəm. Vallahi, doğru söylüyürəm.

Saqqızsatın. Saqqız var ha... İranski, turetski...

Çetin bəy. Efəndim, benim memleketimin adını İrandan öncə də!

Saqqızsatın. Bunun bir təfavütü var?

Çetin bəy. Elbette, var. Biz saqqız satanda iranlılar ayaqyalın koşuyordular.

(Elqız görünür.)

Çetin bəy. Elqız... Sizmişiniz? Dedim daha biz görüşmərik... Bən sənə para vermək istiyordum. Sen niyə kayb oldun?

Elqız. Efəndim, yəni siz, doğrudan, belə hesab edirsiniz ki, biz azəri qızlarını istədiyiniz qiymətə alıb-sata bilərsiniz?

Çetin bəy. Əstəğfərullah... mənim elə niyyətim yok.

Elqız. Bəs niyə məni odanıza dəvət etdiniz, para vermək istədiniz?

Çetin bəy. Sizə yardım etmək istədim. Sadəcə, yardım...

Elqız. Mənə elə yardım lazım deyildi, bəy əfəndi. Mən insan arayıram, para yox, mən məhəbbət axtarıram, əyləncə yox, mən ailə sədəti arayıram, boş xəyal yox... Bağışla... *(gedir.)*

Dilənçi qadın *(gəlir).* Ay qardaşlar, bacılar! Allah xatirinə çörək pulu verin. İki gündür acam...

(Qoçəli, Hiyləbaz və Ağciyər gəlirlər.)

Hiyləbaz. Bu türkü boğazlamaq lazımdır.

Ağciyər. Əcnəbidir, qoy rədd olsun, xataya düşərik.

Qoçəli. Sənə elə yaxşı eləyib ağciyər deyirlər!

Ağciyər. Türkdən pul qoparmaq olar?

Qoçəli. Mən qopararam.

(Qədəmşah iti addımlarla Qurban kişiye yaxınlaşır.)

Qədəmşah. A kişi, sən nə dilbilməz adamsan. Niyə məni cin atına mindirirsən?

Qurban. Cin var ki, atı da olsun. Sizin kimilər cini də atı ilə birlikdə pulla satın alırlar.

Qədəmşah. Qurban kişi, mənimlə söz oynatma. İcazən var?

Qurban *(kağızı göstərir).* Buyur...

Qədəmşah. Layihən var?

Qurban. Görmürsən... *(taxtaya yapışdırılmış layihəni göstərir.)*

Qədəmşah. Bu ki bulaq deyil, fəvvarədir?

Qurban. Şəhid balama bunu da çox görürsünüz?

Qədəmşah. Başa düş, a kişi, sən bu fəvvarəni tiksən, mənim restoranımın suyu quruyacaq.

Qurban. Qurusun da. Mənim ömrüm, taleyim quruyub.

Qədəmşah. Sənin oğlun Şəhidlər xiyabanında dəfn olunub. Get fəvvarəni də orada tik.

Qurban. Yox, qardaş, elə burda tikəcəyəm. Evimin düz qənşərində.

Qədəmşah. A kişi, mən sənə adam dilində deyirəm ki, sənin bulağın mənim restoranımın suyunu qurudacaq. Gözlərini yaxşı aç, mənim restoranıma bir də bax. Görmürsən, restoranın alnında nə yazılıb. "Vətən" yazılıb. Mən sənə desəm ki, bu "Vətən" restoranı kimindir, gözlərin köllənə çıxar. Sən heç özün də bil-mirsən, kimə "prot" gedirsən.

(Qurban kişi cavab vermir. Bulağı tikməkdə davam edir.)

Qədəmşah. Yaxşı. Sən tikməyində ol, mən də sökməyimdə! Atamın oğlu deyiləm, sənin şəhid bulağını uçurmasam.

(Zakir əlil arabasında gəlir.)

Zakir. Bura bax ey... Ölkə dərəbəylik deyil ha... Allaha and olsun, restoranını uçuraram.

Qədəmşah. Buna bax alə... Xox! Qorxdum səndən. Belə əlli-qollusan, qəzet nöş satırsan, get kazinolara, lotoxanalara şuluqluq salanları əzişdir. Səni arabaqarışq yox eləyərəm burdan.

Zakir. Ayaqlarım olsaydı, kazinolara yox, başqa yerə gedərdim. Sənin kimiləri məhv etmək üçün başqa peşə seçərdim.

Qurban (*öz-özünə*). Qurban olum Allaha! Allah var başımın üstündə. Gec eləyir, amma güc eləyir Allah. Mənim oğlum şəhid oldu, bununki qoyub qaçdı. Mənim oğlum torpağın altında çürüyür, bunun oğlu torpağın üstündə keyf eləyir. Neynək... Allah özü bilən məsləhətdir. Qurban olum Allaha!

Dilənçi qadın. Belə işə mane olmaq, günahdır, vallah...

Saqqızsatın. Qədəmşah müəllim, sən bu avaralara fikir vermə. Ayıb deyil, sən bunlara vnimanie verirənsən?

Zakir. Sən səsini kəs! Sən saqqızını sat.

Saqqızsatın. Əcəb eləyirəm havadar çıxıram. Lap əlimin içindən gəlir. Kişi düz deyir də. Qurban bulaq tikəcək, kişinin restoranının suyu quruyacaq. Pulu var, daş-kəsəyə niyə verir? Yesin canına, yaşasın özüyçün. Bu bulağı tikməklə onun oğlu diriləcək? Oğlu ölüb ey onun, dirilməyəcək. Ölüb ey, ölüb!

Qurban (*yüürüb onun boğazından yapışır*). İt köpək oğlu, donuz oğlu.

Saqqızsatın. A kişi, burax boğazımı.

Dilənçi qadın. A kişi, neynirənsən?

Cavanşir (*gəlir*). Sakit olun. Dayan, Qurban kişi!

Zakir. Ayır onları.

Dilənçi qadın. Keç bu yana, Qurban kişi, sən ağsaqqal adamsan!

Saqqızsatın. Burax boğazımı. Öldüm ki...

Qurban. Donuz oğlu! Mənim oğlum ölməyib. Qandı? İt oğlu! Sənin tayların Qarabağda döyüşdü, şəhid oldu, sənə saqqız satırsan. Boynu yoğun haramzada. Oğlum yaşdasan sən. Oğlum yolu yollanasan.

Cavanşir. Ata, sən niyə qoymursan Qurban kişi Şəhid bulağını tiksin. Axı bu bulaq Ceyhunun adıdır. Ceyhun da mənim dostum idi.

Qurban. Ceyhundan sənə dost ola bilməz. Ceyhun şəhid oldu, sən fərari. Sən Vətəni satmışan.

Cavanşir. Mən Vətəni satmamışam. Özümüzkülər mənə arxadan güllə atırdılar. Məcbur olub fərari oldum.

Qədəmşah. Gör sən kimləri müdafiə edirsən ey, Cavanşir. Hələ bir istəyirsən ki, bunların qızları da mənə gəlin olsun.

Cavanşir. Ata, mən səndən xahiş edirəm... Sevil haqqında qoymaram bir adam bir kəlmə artıq-əskik söz desin. Bir də mən haqqına danışırım. Niyə mane olursan? Qoy bu bulaq tikilsin.

Qədəmşah. A bala, restoran susuz qalır ey... Başa düşürsən?

Cavanşir. Cəhənnəmə susuz qalsın, qara gör də üstündən. (*acıqla çıxıb gedir.*)

Saqqızsatın. Saqqız var ha... İranski, turetski, amerikanski. Amerikanskinin içindən televizor da çıxır, videomaqnitofon da, avtomobil də, lap samolyot da...

Zakir. Qurban kişi, sən get bu gün dincəl. Daha bu həngəmədən sonra işləyə bilməzsən. Səhərdən mən də sənə kömək edəcəyəm.

Qurban. Nə yaxşı ki bu dünyada sən kimi adamlar var. Yoxsa asardım özümü boğazdan. (*kövrəlir.*) Yaşamaq istəmirəm.

Zakir. Sakit ol, Qurban dayı, sakit ol. Sənin oğlun Vətən uğrunda şəhid olub. Aqlama, Qurban dayı. Gec-tez haqq öz yerini tutacaq. Sənin oğlun Milli Qəhrəman adını alacaq.

Qurban. Neynirəm adı? Dirilməyəcək ki... Məni qoysunlar bu bulağı tikim. Başqa heç nə istəmirəm.

Zakir. Hayıf, beləyəm, Qurban dayı. Hayıf, arabada hərənirəm, qoltuq ağacları ilə gəzirəm. Yoxsa özüm daşı daş üstə qoyardım, özüm bulağı tikərdim. Mənim borcumdur bu. Tək mənim yox, bütün cavanların borcudur. Mənim bir-iki yaxın dostum var. Onlara deyəcəyəm, gəlib kömək etsinlər sənə.

Qurban. Çox sağ ol, ay oğul! Çox sağ ol, mən özüm tikəcəyəm bu bulağı... Qeyrətli oğul idi... Bütün şəhid balalarımız kimi getdi qayıtmadı... qayıtmadı...

Çetin bəy. Efəndim, ben bayaqdan seyr ediyorum sizi. Böylə esebilik neyə lazım?

Qədəmşah. Necə nəyə lazım? Bu burda bulaq tiksə, mən batdım. Elə sən də "Supermarket"inə ziyan olacaq, suyun gəlməyəcək ey, gəlməyəcək.

Çetin bəy. Yəni heç gəlməyəcək?

Qədəmşah. Heç gəlməyəcək!

Çetin bəy. Öylə şey olurmu? Ben memləketimi atıb Azərbaycanı ticari baxımdan kalkındırmaq amacı ilə buraya gəldim. Nasıl suyum olmayacaq?

Qədəmşah. Olmayacaq!

Çetin bəy. O zaman siz hakikatan haklıymışsınız. Bu bulak sökülməli, zətən heç inşa edilməməlidir. Bu, insanlığa haykırıdır.

Qədəmşah. Narahət olmayın. Qoy o tikməyində olsun, mən də sökməyimdə. *(gedir.)*

Çetin bəy. Allah kuvvetini versin!

(Qoçəli, Hiyləbaz və Ağciyər uzaqdan bunları seyr edirlər. Sonra Çetin bəyin qabağını kəsirlər.)

Qoçəli. Para... Para ver!

Çetin bəy. Nə parası, efəndim?

Qoçəli. Yemək parası, yaşamaq parası, keyf parası!

Ağciyər. Atatürk nə deyib? Azərbaycanın dərdi bizim dərdimizdir.

Hiyləbaz. Sən qazanırsan burda. Demək, bizə də para verməlisən. İndiyə qədər güzəşt eləmişik sizə, yetər. Bura bizim zənadır. Və hər ay bizə dolya verməlisən.

Çetin bəy. Ne münasibət, canım? Bu ne demək? Ben memləketimi atıb, Azərbaycanı ticari baxımdan kalkındırmaq amacı ilə buraya gəldim. Sizin hareketiniz insanlığa haykırıdır.

(Qoçəli bıçaq çıxarır.)

Qoçəli. Adam dilində danış. Heç nə başa düşmürəm.

Ağciyər. Nöş başa düşmürsən, alə?.. Deyir mən ölkəmi atıb gəldim bura ki, sizin ticarətinizi inkişaf etdirim.

Qoçəli. Pah atonnan... Bunu adam dilində desin də...

Hiyləbaz. Xalqımızın yarısı tacirdir. Sən bizim nəyimizi inkişaf etdirirsən axı?..

Çetin bəy. Bıçağı gizləyin, lütfən. Yoksa polis çağıra bilirim.

Qoçəli. Kimdi polisdən qorxan? Çağır! Çağırmayan heç kişi döyül.

(Qoçəli bıçağı Çetin bəyin böyrünə söykəyir. Adamlar laqeyd ötüb-keçirlər. Alverçilər də öz işindədirlər. Saqqızatan da həmişəki sözlərini deyir.)

Çetin bəy. Arkadaşlar, yardım edin! İmdad! İmdad! İmdad!

Qoçəli. Görmürsən, hərə öz işindədir. Əlin cibində olsun.

Çetin bəy. Peki, nə kadar vereceyim?

Qoçəli. Adama yüz dollar.

Çetin bəy. Yarın olmazmı?

Qoçəli. "Yarın" nədir, alə?

Çetin bəy. Sabah... sabah...

Hiyləbaz. Yox, əfəndim, elə bu gün. Şimdi, həmən şimdi, şimdi! *(mahnı oxuyur.)*

Ağciyər. Tez eləyin! Qurtarın görək! Gələn olar.

(Çetin bəy cibindən pul çıxarır. Qoçəli pulu alır.)

Hiyləbaz. Hər ay gələcəyik, bu qədər hazırlarsan. Və bir köpək oğlu, bizdən başqa, sənə gözün üstə qaşın var deyə bilməz. Hə, bunu da unutma, polisə-zadə desən, supermarketini dağıdarıq. *(Gedirlər.)*

Çetin bəy. Kahr olsun bu memləket! Paralarım getdi, yahu! Şimdi də bu aptal heriflər! Bu memləketdən bir an öncə kaçmaq lazım. Muhakkak! Muhakkak! Bu yılı başa vurub itəcəyim şu memləketdən! Yahu, türk türkü soyur! Dahşet!

(Səhnə qaranlıqlaşır.)

II şəkil

(Səhnə iki yerə bölünüb. Çox hissəsi Qələndərovun kabinetidir, az hissəsi isə qəbul otağıdır. Qələndərov telefonla danışır. Səsini eşitmirik. Söhbət qəbul otağında gedir. Qədəmşah daxil olur.)

İsmayıl. Qədəmşah müəllim, belə xoş gəlmisiz, belə səfa gətirmisiz, həmişə Siz gələsiz. Necəsiz, nətəhərsiz?

(Qədəmşah onun cibinə pul qoyur.)

İsmayıl. Hər dəfə bizə belə xəcalət verirsiniz, Qədəmşah müəllim, tarix bunu unutmaz.

Qədəmşah. Hay-küy salma görək. Şefin neynəyir?

İsmayıl. Telefonla danışır.

Qədəmşah. Kiminlə?

İsmayıl. Onu biz bilmərik və belə-belə işlərə qartışmırıq.

Qədəmşah. Onda gəl bir dənə öpüm səni.

İsmayıl. Kişi də kişini öpər.

Qədəmşah. Bəs sən televizora baxıb eləmirsən.

İsmayıl. O başqa məsələdir. Kimsə kimi çoxdan görməyib, ona qonaq gəlir, qucaqlaşır öpüşürlər. Sən ki hər gün burdasan.

Qədəmşah. Sən başa düşürsən, mən səni nə üçün öpürəm?

İsmayıl. Yox.

Qədəmşah. Mən səni ona görə öpürəm ki, sən başa düşəsən, qəbul otağında qız oturmalıdır. Sən pomoşniksən, pomoşnik. Dənən, bir dənə də ayrıca kabinet versinlər sənə. Qələndərov ki səni çox istəyir.

İsmayıl. Əlbəttə, çox istəyir. Özünü də mənə qız-zad lazım deyil. Özüm şiri-nər kimi oturmuşam burda, heç kəsi də içəri buraxmıram. Amma qız xeylağı olsa, bir balaca kompliment deyəcəklər ona, əriyəcək, buraxacaq içəri.

Qədəmşah. İndi sən oğlan olduğun üçün mənə içəri buraxmayacaqsan?

(İsmayıl ayağa qalxır.)

İsmayıl. Niyə buraxmıram, ay Qədəmşah müəllim. Siz insana elə hörmət eləyirsiniz ki...

Qədəmşah. Yaxşı, yaxşı... Kişiyə de, mənə qəbul eləsin.

İsmayıl. Məsələ bundadır ki, ay Qədəmşah müəllim, Qələndərov mənə belə bir şey tapşırıb. Deyib, əvvəlcə öyrən, görək, gələn adam nə istəyir, sonra burax mənə yanına. Siz görək mənə deyəsiz ki, nə istəyirsiniz, mən də sizin sözlərinizi gedib ona dokladlayam. Azərbaycanca buna deyirlər "məruzə etmək".

Qədəmşah. Bu da təzə çıxdı?

İsmayıl. Hə, təzə çıxdı.

Qədəmşah. Qələndərova de ki, şəhid atası var ha, Qurban kişi, özü onu yaxşı tanıyır. Nə var ki şəhid atasıdır, lap minib boynumuza. Dənən ona ki, "Vətən" restoranının yanında bulaq tikir bu səfeh. Qələndərovun öz restoranıdır da. Bunu kim də bilməsə, sən bilirsən. O bulaq tikilsə, restoran batdı. Bir damcı da su gəlməyəcək. Bütün su axıb gedəcək şəhid bulağına.

İsmayıl. İndi kişi neynəsin?

Qədəmşah. Qoymasın.

İsmayıl. Neyə qoymasın?

Qədəmşah. O tikir, mən də bu gecə onu sökəcəyəm. İstəyirəm, Qələndərov mənə bir söz deməsin.

İsmayıl. Özün bilirsən də, belə işlərin xərci var.

Qədəmşah. Verdim də.

İsmayıl. Mənə yox ey, kişiyə vermək lazımdır.

Qədəmşah. Yənə? Nə qədər?

İsmayıl. Sən girib çıxandan sonra summanı deyərəm.

Qədəmşah. Yaxşı. Gir kişiyə doklad elə.

(İsmayıl Qələndərovun kabinetinə girir.)

(Qələndərov telefonla danışır.)

Qələndərov. Əbdülzadə kimdir? O haranın itidir. Hər maşının öz qiyməti var.

İsmayıl. İcazə olar?

Qələndərov. Gəl görüm nə deyirsən? Amma qısa elə. Vəzariyat oxuma mənə üçün.

*(Maqnitofonun düyməsini basır. Maqnitofondan səs eşidilir:
"Buyur. Sözünün məmmədqulusunu de! Qısa elə, uzatma!")*

İsmayıl. Bilirsiniz, Qədəmşah müəllim gəlib.

Qələndərov. Nə istəyir?

İsmayıl. Qurban kişi var ha, şəhid atası, bulaq tikdirir, düz Sizin restoranınızın yanında. Qədəmşah müəllim deyir ki, bulağın fəvvarələri qoymayacaq ki, restorana su gəlsin.

Qələndərov. Mən neynəyim. Getsin, başqa yerdən su çəkdirsin. Müdir odur də... Pul qazananda yaxşıdır?

İsmayıl. Yox, Qədəmşah müəllim deyir ki, mən onun bulağını sökdürəcəyəm. Cənab Qələndərov mənə bir söz deməsin.

Qələndərov. Bu Qədəmşah başdan bir az xarəbdir. Onu bilirəm. Deyəsən, sən də başdan xarəbsən.

İsmayıl. Niyə ki Xosu müəllim?

Qələndərov. Çünki onun *(yuxarını göstərir.)* ordan icazəsi var. Mən neyləyə bilərəm ki?

İsmayıl. Qədəmşah müəllim bir dənə də söz dedi.

Qələndərov. Nə dedi?

İsmayıl. Dedi nə qədər lazımdırsa, mən hazırım. Bu zalımın pulu dəryadır ey, dərya. Nə qədər dartım ondan?

Qələndərov. Dart da, nə qədər dartırsan. Bəlkə, Qurbanın icazəsini ləğv elətdirim? Amma o başı boşu başa sal ki, kağızı ləğv elətdirmək üçün tərləmək lazımdır ha...

İsmayıl. Nə qədər deyim?

Qələndərov. Bir də mənə belə sual versən, iti qovan kimi qovacağam səni burdan.

İsmayıl. Günahım nədir, Xosu müəllim?

Qələndərov. Günahım odur ki, hər şeyin qiymətini bilməyinin vaxtı çoxdan çatıb. Qoy bu sənin üçün bir imtahan olsun.

İsmayıl. Baş üstə!

Qələndərov *(telefonda).* Nəqliyyat departamentidir?

(İsmayıl qəbul otağına gəlir.)

Qədəmşah. Oğlansan, qız?

İsmayıl. Mən həmişə oğlan olmuşam, oğlan kimi də köçəcəyəm bu dünyadan.

Qədəmşah. Niyə, evlənməyəcəksən?

İsmayıl. Yox. Zəhləm gedir qızlardan.

Qədəmşah. Sən elə qız kimi oğlansan da.

İsmayıl *(ciddi halda).* Əgər bir də məni təhqir etsən, heç bir işin düzəlməyəcək.

Qədəmşah. Yaxşı, yaxşı. De görüm, şefin axır sözü nə oldu? Bu iş düzələcək, düzəlməyəcək?

İsmayıl. Düzələcək. Amma sən get üç saatdan sonra gəl. Üç... Üç... Anladın? Üç dənə. İcazəni də ləğv elətdirəcək.

Qədəmşah. Demək, üç dənə? Hə-hə, başa düşdüm. Sənin dediyin üç min dollarla üç dənə arvad almaq olar.

İsmayıl. Üç arvadı neynirsən? İndi heç bircəciyini saxlamaq olmur. Nə isə... Bu gün kişinin qanı nədənsə yaman qaradır. Bir də öyrənərəm nə var, nə yox, axşam üstü dəyərəsən mənə.

Qədəmşah. Demək, məni qəbul eləməyəcək?

İsmayıl. Axşam gəl. Özünü də yaxşı-yaxşı gələrsən, sonrasına baxarıq.

III şəkil

(Yenə həmin küçə. Qurban bulaq hörməkdədir. Küçədən adamlar və satıcılar gəlib keçirlər. Klarnetçalan Yusif bir tərəfdə durub, qəmli bir melodiya çalır. Qoçəli, Hiyləbaz və Ağciyər gəzişirlər. Dilənçi arvad da öz işindədir. Qədəmşah görünür.)

Qədəmşah *(Klarnet çalana).* Alə, Yusif, saxla! *(Yusif çalmaqda davam edir.)* Demirəm dayan!

Yusif. Qurban kişi şəhid oğlu üçün abidə tikir, xeyir-dua verirəm də...

Qədəmşah. Ayıbdır, alə, ayıbdır. Belə lüks bir restoranın çalğıcısı küçədə zurna üfləməz!

Yusif. Qoy motivi çalım, gedərəm də...

Qədəmşah. Bu axşam borcunu da gətir.

Yusif. Mən səndən yenə pul götürmək istəyirdim, müdir. Təzə iş qurmaq istəyirəm. Qaz vurub, qazan dolduracağınq... Müdir...

Qədəmşah. Sən öləsən, nə qədər ki köhnə borcunu qaytar-mamısan, sənə bir çet də vermərəm!

Yusif. Qaytaracam də...

Qədəmşah. İnamım itib sənə daha, Yusif, itib! İndi moddur, biri birindən bərc alır, sonra qaytarmır. Bir anekdot var, eşitmisən? Məmməd Əlidən bərc alır. Deyir: "Bir aya qaytaracağam." Bir aydan sonra Əli gəlir. Məmməd deyir: "Niyə darıxırsan, verəcəyəm də..." İki aydan sonra gəlir. Məmməd deyir: "Ə, sən nə darqursaq adamsan. Dedim, verəcəyəm, verəcəyəm də..." Üçüncü dəfə gələndə Məmməd bir bloknot çıxarıb Əliyə göstərir. "Bax, – deyir, – adını görürsən. Yazmışam dəftərimə, qaytaracağam." Bu əhvalatdan bir müddət keçir. Əli yenə gəlib bərcünü istəyəndə Məmməd dəftərini çıxarıb deyir: "Adını görürsən?" Əli deyir: "Hə!" Məmməd qələmi götürüb Əliyə deyir: "Poza-ram ha..." İndi səninki də ona oxşayıb... Yığışdır zurnovu, rədd ol buradan, axşam toydan sonra danışarıq...

Yusif. Baş üstə, müdürüm... *(gedir.)*

Qədəmşah *(Qurbana).* Sənin xəbərdən xəbər yoxdur, deyəsən? Səhə müvəkkili gəlmişdi bayaq. Burada bulaq tikmək icazəni ləğv olunub sən! Küçənin ümumi ansamblı pozular, alverçilər də yığışar bura. Onsuz da hər axşam burdan bir ton zibil daşıyırlar, təmizləyib qurtara bilmirlər. Sən özün şəhərlisən, bilirsən ki, şəhərin harası gəldi, istədiyin inşaatı orada aparmaq olmaz. Heç bir ölkədə belə şey yoxdur. Sənə icazə kağızı verənlər öz səhvlərini başa düşüblər. Odur ki özünə əziyyət vermə... yığışdır...

Qurban. Yalan deyirsən. Mən sənə inanmıram. Əgər dediklərin doğrudursa, sənin əməllərinə bu! Namərd! Gedib rüşvət basmışan yenə. Vallah, keçərəm canımdan, bu lapatka ilə öldürərəm səni!

Qədəmşah. Qonşu, sakit ol, mən kiməm ki, dəvədən böyük fil var.

Qurban. Namərd! Elə bilirsən, xəbərimiz yoxdur? Ramazan ayı qurtarıb, düz dalbadal 25 toy sifariş almısan. Cibini doldurmaq xətirinə eləyirsən bunu... Olsun, sənin o filini mən milçək kimi əzim, o da baxsın.

(Evə tərəf yollanır. Qədəmşah tək qalır. Qoçəli, Hiyləbaz və Ağciyər onu araya alırlar.)

Ağciyər. Privet, Qədəmşah müəllim!

Hiyləbaz. Restoranda işlərin necə gedir, Qədəmşah müəllim?

Qoçəli. Əlin cibində olsun, Qədəmşah müəllim!

Qədəmşah. O gün sizə pul vermədim?

Qoçəli. O gün o gündə qaldı.

Hiyləbaz. Bu gün də bu gündür.

Ağciyər. Sabah nə olacaq, Allah bilir.

Qoçəli. Bu gün bu kişinin bulağını sökdürərlər, sabah da sənin restoranını dağıdılar...

Hiyləbaz. Qurban kişi ilə konfliktinizdən xəbərimiz var. Bir az maya qoy, bu kişi tikəni biz yox eləyək!

(Qədəmşah əlini cibinə salır.)

Qədəmşah. Onsuz da zakonnı hər şeyi həll eləmişəm. Qoy-mayacağam burda bulaq tikilsin. Yoxsa restoranımın suyu çatmır. Yuxarıdan da gəlib dünən baxdılar, dedilər, icazəsi ləğv olunub. Bu axmaq yenə tikir. Mən sizə bir az cibxərciyyə verirəm. Sabahdan gəlin bura baş çəkin. Lap tezdən gələsiz gərək ha... Görsəz ki, bir şey tikib, sökün getsin. Bir yük maşını tapın. Sökülən daşları da götürün, aparın.

Hiyləbaz. O da bizim gözlərimiz üstə.

Qoçəli. Amma gərək yaxşı pul verəsən ha, bizə.

(Qədəmşah çıxarıb pul verir.)

Ağciyər. Allah sənin atana rəhmət eləsin! Suyun bol olsun, cibin pulla dolu olsun, maşının heç vaxt yolda xarab olmasın. Heç kəsə işin düşməsin. Səni görüm ki, arvadın deyingən olmasın. Nə qədər qohum-əqrəban varsa, hamısı avariyyəyə düşsün.

Qədəmşah. Ə, nə gic-gic danışırısan?

Ağciyər. Gic-gic danışmıram. Sənə dua edirəm də. Kişi kimi dənən gərək sənə qohum-əqrəbandan bir xeyir dəyib?

Qədəmşah. Hə, onu düz deyirsən. İşləri çətinə düşən kimi daşırlar canıma. Hələ restoranda havayı çörək yemələrini demirəm.

Hiyləbaz. Yaxşı, getdik. Səhər sübhədən burda olacağıq!

Qoçəli. Bəs qruzovoy maşının pulunu vermirsən?

(Qədəmşah əlini cibinə salır.)

Qədəmşah. Al, bu da qruzovoy üçün!

Qoçəli. Çox sağ ol!

Hiyləbaz. Cibin həmişə dolu olsun!

Qoçəli. Səni görüm ki, deputat olasan. Səni görüm ki, on dənə zaqraniçni maşının olsun, hamısının da zapçastı tapılsın. Səni görüm ki, yuxarıda yaşayan qonşun adam olsun, başuva su tökməsin. Səni görüm ki, heç vaxt toya çağırmasınlar, pulun cibində qalsın. Səni görüm ki, sakraşeniyyəyə düşəsən... Yox, yox, çaşdım, düşməyəsən.

Qədəmşah. A kişi, əl çək yaxamdan. Bunun sinəsi doluymuş ki...

Qoçəli. Bu şairdir ey, şair.

Hiyləbaz. Sənə bir dənə şeir desin?

Qədəmşah. Yox, qalsın gələn dəfəyə.

(Qədəmşah gedir.)

IV şəkil

(Qələndərovun kabinet. Əvvəlki dekorasiya. Qəbul otağında xeyli adam var. Qurban daxil olur.)

Qurban. Mən şahid atasıyam. Qələndərova deyin məni qəbul eləsin.

İsmayıl. Ay Qurban dayı, səni kim tanımır ki... Sən amma bir şeyi nəzərə almalısan ki, siz çoxsunuz, cənab Qələndərov isə tək. Elə haçan keyfiniz istəsə, o sizi qəbul edə bilməz axı?

Qurban. Qəbul etməlidir. Çəkil görüm.

İsmayıl. A kişi, başa düş, olmaz deyirəm, olmaz! Usta gözləyirik. Qələndərovun başının üstünə şəkil vuracaqlar. Prezidentin şəklini.

Qurban. Prezidentin cəddi vursun belinizdən. O kişi nə qədər çalışır ki, bu xalqı ağ günə çıxarsın. Sizin kimilər öz bəd əməllərinizdən əl çəkmirsiniz. Çəkil görüm.

İsmayıl. Ancaq mənim meyidimin üstündən keçə bilərsən.

Qurban. Ay allahsız oğlu, mən icazə ilə şahid bulağı tikiyəm, bu gün gəlib deyirlər ki, icazən ləğv olunub. Bəs mən dərdimi kimə deyim?

İsmayıl. Həzrəti Abbasa, bir dənə ərizə yaz, apar at dənizə.

Qurban. Həzrəti Abbas qırsın sənin belini! Mənim şahid balam torpaq altında yatır, sənə pul basıb davaya getməmişən.

İsmayıl. Mən ikinci qrup invalidəm.

Qurban. Səni invalid ilan çalsın, sənin haran invaliddir. Qarabağda kasıb-kusubun uşağı həlak oldu. Lotu-potunun bala-ları sağ-salamatdır.

İsmayıl. A kişi, ey, danışığına fikir ver, yoxsa polis çağıraram, tutduraram səni. *(dəstəyi götürür.)* Daşdəmir, çıx yuxarı görüm...

Qurban. Mənə xox gəlmə, mən nə səndən qorxuram, nə sənin Qələndərovundan, nə də polisdən.

(Qapını açıb kabinetə daxil olur.)

Qələndərov. A kişi, səni kim içəri buraxdı? Adə, İsmayıl, bəs mən səni niyə qapıda oturtmuşam?

İsmayıl. Neynəyim, ay başçı. Elə hücum çəkdi ki, içəri.

(Polis Daşdəmir kabinetə daxil olub çəst verir.)

Qələndərov. Bəli də. İndi də işimi, gücümü bir tərəfə qoyub sənin məsələnlə məşğul olacağam? Çıx bayıra. Vaxt təyin edə-rəm, gələrsən.

Qurban. Mən daha bura ayağımı basan deyiləm. Bir kəlmə sözümlə var, onu da deyib gedirəm. Qədəmşah deyir ki, mənim tikdiyim Şahid bulağının qərarı ləğv olunub! Əgər bu belədirsə, əlimdən bir xəta çıxsə, özümə zəmin deyiləm.

Qələndərov *(qışqırır).* Bas bayıra! Daşdəmir, tulla bunu bayıra.

Daşdəmir. Qurban dayı, gəl gedək.

Qurban. Heç eybi yox... Allah var başımızın üstündə. Ney-nək... Qorx Allahdan! Allah gec eylər, amma güc eylər. *(gedir.)*

Qələndərov. Onu daha mənim yanıma buraxıb eləmə. Yu-xarılarla da danışdım. Qoymayacaqlar orda Şahid bulağı tikilsin.

(Polis gedir.)

Qələndərov *(İsmayıl).* Qədəmşaha deyərsən çox verməlidir.

II hissə

V şəkil

(Yenə həmin küçə. Səhərdir. Bulaq sökülüb, yeri tərtəmiz süpürülmüşdür. Klarnetçalan şən bir oyun havası çalır. Alverçilər, dilənçi qadın öz işindədir. Zakir əlil arabasını sürə-sürə gəlir.)

Zakir. Ey, abırsız, qansız, nə çalırsan?.. Niyə belə sevinir-sən? Yığışdır! Yoxsa vallah bu saat əlindəkini alaram, çırparam təpənə...

Xavər. Bu nədir, Zakir, bulaq hanı?

Zakir. Söküb gecəyənən daşyıblar bütün tikinti materiallarını. Bunun müdürünün işidir.

Xavər. Qurban kişinin xəbəri yoxdur?

Zakir. Var, səhərdən bir mərəkə qoparmışdı ki... Getdi polis şöbəsinə. Qəbul eləmədilər. Maşın tutub yollandı təzədən daş, sement, qum dalınca. Yazıq kişi, nələr çəkmir...

Xavər *(Yusif göstərir).* Bəs bu nə eləyir burada?

Zakir. Quyruq bulayır... Alə, demədim sürüş buradan!..

Xavər. Allah gec-tez bunların bəlasını verəcək.

Zakir. Sən yolundan qalma, Xavər. İşə gecikərsən.

Xavər. Narahat olma.

(Yusif uzaqlaşır. Cavanşir gəlir.)

Cavanşir. Nə olub?

Zakir. Görürsən də, necə olub bu boyda tikintini söküb yox ediblər, ətrafdakı evlərin də heç birisi bunu görməyib. *(qışqırır.)* Ay camaat, ay müsəlmanlar! Gecəni necə yatmışınız ki, bu boyda cinayəti görə bilməmişiniz? Çıxarın da başınızı pəncərələrdən, heç olmazsa, biriniz deyin ki, mən görmüşəm bu şəhidin ruhunu təhqir edni. Dillənin də, nə susursunuz? Çünki qorxursunuz. Hamınız pullulardan, rüşvətçılardan, qoluzorlulardan qorxursunuz!

Cavanşir. Sakit ol, Zakir. Bu dünyanı düzəldə bilməyəcəksən.

Zakir. Özümə ölüm arzulayıram, Cavanşir, yaşamaq istəmirəm.

Xavər. Mən tikdirəcəyəm bu abidəni! Cavanşir, nəyim var satacağam, tikdirəcəyəm. Zakir Ceyhunun böyük portretini çəkib. Onu da hördürəcəyəm bunun divarına.

Cavanşir. Mən eşitdiyimə görə bu tikintinin qərarı, deyərsən, ləğv olunub... axı...

Zakir. Cavanşir, sən yaxşı bilirsən, bu kimin işidir. *(cibindən şəkil çıxarır.)* Bura gəl. Bax bu şəkllə... Doqquzuncu sinifdə çək-dirmişik – sən, Ceyhun, mən. Biz sağ ola-ola, ölən dostumuza abidə ucaltmağa heç kəs mane ola bilməz!

(Qədəmşah gəlir. Xavər boynundan, qulağından və qolundan zinət şeylərini çıxarıb Qədəmşaha yaxınlaşır.)

Xavər. Buyur, şəhid bacısını istəyən oğlanın atası. Nişan aparmaq üçün komplekt satıram. Uçurduğun bu abidəni təzədən tikdirmək üçün. Götürürsənmi?

Qədəmşah *(qəzəblə Cavanşirə baxır).* Bu nədir?

(Tələsik çıxıb gedir. Yusif görünür. Xavər ona yaxınlaşır.)

Xavər. Əmi, komplekt satıram, ucuz.

Yusif *(qızillara nəzər salır).* Məndə bu qədər pul hardan, a bala? Yenə bu supermarketin böyüyünə də, o türkə.

(Xavər supermarketə yaxınlaşarkən Çetin bəy oradan çıxır.)

Çetin bəy. Mərhəbə, efəndim. Xoş bulduq. Nasılsınız? İyimisiniz? Supermarketimə gəlmənilə bana şərəf verdiniz, hanım efəndi.

Xavər. Çetin bəy, mən bu zinət şeylərini – sırğaları, üzükləri, qolbağı, hamısını satıram. Brilyandır hamısı. Ucuz verəcəyəm.

Çetin bəy *(qızillara diqqətlə baxır).* Neçin bunu satıyorsun, hanım efəndi?

Xavər. Para lazımdır, para.

Çetin bəy. Kaç para istiyorsun?

Xavər. Öncə siz qiymət deyiniz.

Çetin bəy. Ticarətin kanunu var, canım-efəndim. Öncə satan malının deyerini deməlidir. Buyurun içəriyə, konuşalım. Bir kahve içelim...

(Zakir əl arabası ilə sürətlə Çetin bəyə və Xavərə tərəf gəlir.)

Zakir. Sən neyləyirsən, ay Xavər? Nə qızillardır onlar? Yoxsa Ceyhunun yadigarıdır? Dayan, dayan, dayan!

(Çetin bəylə Xavər yox olurlar. Saqqızsatanın uzaqdan səsi gəlir.)

Cavanşir *(Saqqızsatanı çağırır).* Ey, boğazını yırtma, bura gəl...

Saqqızsatan. Hansından qədəş, iranski, turetski, amerikanski?

Cavanşir. İndiyə qədər səndən bir şey istəmişəm?

Saqqızsatan. Xeyr.

Cavanşir. Sabah axşam saat 12-də olursan burada. Mən gədirəm material dalınca, dostlarıma da xəbər eləyəcəyəm. Gəlirsən, bu Ceyhun bulağını tikirik. Səhərə kimi işləyirik və gündüz də bir-bir göztəçilik edirik, sökən, oğurlayan olmasın. Danışdıq?

Saqqızsatan. Sabah? Bəs mənim alverim?

Cavanşir. Gəlməsən, buralarda daha saqqız sata bilməyəcəksən! Qandın?

Saqqızsatan. Mən onsuz da Qurban kişinin xatirinə dəymişəm. Gəlim, günahımı yuyum...

Cavanşir *(Zakirə).* Sabah axşam hamımız buralarda olmalıyıq!

(Qurban kişi gəlir. Xavər ona yaxınlaşır.)

Xavər. Al bu pulları, işini davam elə. Daş, sement, qum, nə lazımdır, al.

QURBAN *(pullara təəccüblə baxaraq).* Hardandır səndə bu qədər pul?

Xavər. Sənin öz pullarıdır, Qurban ata. Mənimçin aldığımız üzüklerin, sırğaların, qolbağın puludur bu. Ceyhunsuz onlar mənim nəyimə görəkdir. Mənim üçün ən qiymətli şey sənin tikdiyin bu bulaq olacaq. Budur mənim təsəllim.

Qurban. Sən neyləmişən, ay qızım. Mən pul tapacaqdım. Bərk ayaqda lap borc alacaqdım. Kimə satmışan onları, hə? Apar qaytar, qızilları geri al.

Zakir. Qurban kişi, Xavər qızillarıнын hamısını Çetin bəyə satıb.

Xavər. Ay səni, Zakir.

Qurban. Aparıb özüm qaytaracağam ona pulları.

Xavər. Onda sən mənim ürəyimə dəyərsən, Qurban ata. Siz heç vaxt mənim ürəyimi qırmamısınız. Amma indi qıra bilərsiz.

Qurban. Ay qızım, sən də mənə başa düş. Mən istəmirəm, Ceyhunun nişanələri əriyib itsin.

Xavər. Onlar itmir, Qurban ata. Ətrafımızda çox zalım adamlar var. Biz onlara qarşı durmalıyıq. Həyat mübarizədir. Nəyin bahasına olursa-olsun, biz möhkəm dayanmalıyıq. Mənə başa düşün, Qurban ata. Əgər biz nadürüst adamların qarşısında əyilsək, minlərlə şəhid verib qazandığımız müstəqilliyimizi də itirə bilərik. Səni Ceyhunun ruhuna and verirəm. Bu pulları Ceyhun bulağına xərclə.

(Hərəsi bir tərəfə gedir. Əks tərəfdən Qədəmşah və Qoçəli çıxırlar.)

Qədəmşah. Mənim oğlum bax o gedəndir. Cavanşir.

Qoçəli. Tanıyırdıq.

Qədəmşah. Başdan xarab Qurbanın bir meymuna oxşayan qızı var, ona aşiq olub. Hər axşam işdən çıxanda gedib onu gətirib ötürür evlərinə. Kəsin qabağını, qızı biyabır eləyin... Özü-nüz bilirsiniz necə... Elə edin ki, qız oğlumun gözündən düşsün... Adı Sevildir. Amma davasız-şavasız...

Qoçəli. Birdən Cavanşir özü bizə əl qaldırsa?..

Qədəmşah. Ölməzsiz sizə bir-iki yumruq dəysə... Zərbələ-rini dəf edin, amma özünüz zərbə endirməyin!

Qoçəli. Bu bir az baha olacaq.

Qədəmşah *(bulaq yerini göstərir).* Belə tərtəmiz iş görsəniz, sizi narazı salmaram.

Qoçəli. Axşam, hə?

Qədəmşah. Sözü bir dəfə deyərlər.

(Gedirlər. Qurban kişi gəlir.)

Qurban. Zakir, Zakir... Buralarda ol, indi maşın sement, qum gətirəcək, denən boşaltsın bura. Mən daş dalınca gedirəm.

Zakir. Qurban dayı, Cavanşir bayaq dedi ki, bulağı özüm tikdirəcəyəm bu gecə.

Qurban. Lazım deyil, onların mənə kōməyi! Demək, atası sökdürəcək, balası tikdirəcək hə? Lazım deyil!

(Tələsik gedir. Axşam düşür. Cavanşirlə Sevil görünür.)

Cavanşir. Mənim bir həftəlik işim olacaq burda, Sevil. Onları qaydaya salım, sonra danışdığımız kimi, çıxıb gedərik burdan. Atamın sənə olan münasibəti mənə xəcalət verir, əzir, utandırır. Mən də üzünə qayıda bilmirəm.

Sevil. Eybi yox. Amma hara getsək də, sonra, yəqin ki, yenə qayıdırıq hə? Çünki, sözün düzü, mən evimiz üçün, küçələrimiz üçün, torpağımız üçün çox darıxacağam.

Cavanşir. Əlbəttə, qayıdırıq, Sevil. Buna sənin şübhən olmasın. Almaniyada, hərbi xidmətdə olanda gecələri yatıb, yuxumda Bakını görürdüm, səni görürdüm. Vətənsizlik çox çətindir.

Sevil. Bir nisgilim də var. Bircə atam bu bulağı tikib qurtara biləydi.

Cavanşir. Darıxma, Sevil. Mənim bir fikrim var. Polis yoldaşlarımla birlikdə bu gecədən Şəhid bulağını tikməyə başlayacağıq. Onda atam daha heç nə eləyə bilməz. Heç kəs sökə bilməz onu!

Sevil. Sən yaxşı oğlansan, Cavanşir.

(Qucaqlaşır. Qoçali, Hiyləbaz və Ağciyər hərəsi bir tərəfdən çıxır. Hər üçü özünü sərxoşluğa vurur.)

Ağciyər. Buy... Mən kimi görürəm. Sevilcan, bu gecə vaxtı hardan belə?.. Ay vəfasız!.. Demək, izmenit eləyirsən hə, mənə? Bu kimdir, yanında? Gör məni kimə dəyişmişən? Vallah, belə oğlanların yüzünü baş-başa vuraram, başları partlar...

Cavanşir (Sevilə). Tanıyırsan bunu?

Sevil. Birinci dəfədir, görürəm.

Hiyləbaz. Mənimlə gənclik laqerində keçirdiyin o eşq günlərini unutmusan? O vaxtdan haralarda itdin, maral? Bilirsən, səni necə sevirəm... Gəl gedək diskotekaya. Səhərəcən bir vurçatdasın olur, gəl görəsən... *(Sevilin əlindən tutur.)*

Cavanşir. Burax qızın əlini!

Hiyləbaz. Buna deyiblər ey, nə yoğurdum, nə yaptım, hazırca kökə tapdım. Bu məni sevəndə sən harada idin, bala?

Sevil. Mən tanımıram sizi, nə istəyirsiniz məndən?

Cavanşir. Rədd olun burdan!..

Ağciyər. Bura bax, bizimlə belə danışma ha, istədiyimizi eləyən oğlanlarıq ha, biz.

Hiyləbaz. Alə, qızımızı istəyirik də... Səninlə gəzəndə olar, bizimlə yox?

Cavanşir. Başından böyük danışma. Sərxoşsunuz, sakitcə çıxın gedin öz yolunuzla.

(Qoçali bıçaq çıxarır.)

Sevil. Cavanşir!

Cavanşir. Sevil, sən kənara çəkil!

Qoçali. Alə, sən də adını kişi qoymusan? Bayaقدan sizə qulaq asıram, bu cəyillərin halalca qızını yoldan çıxarmağın bəs deyil, hələ bizə meydan da sulayırsan? Bu qızı mən də tanıyıram... O qədər onunla...

Cavanşir. Köpək! Bu dəqiqə sənin boynunu toyuq başı kimi üzəcəyəm.

(Cavanşir bıçağı Qoçalının əlindən alır. Vuruş başlanır. Cavanşir üçünün də öhdəsindən gəlir.)

Hiyləbaz. Heç eybi yoxdur. Səninlə haqq-hesabımız sonraya qalsın.

Qoçali. Mənim əlimdə öləcəksən sən.

Ağciyər. Eybi yox, görüşərik. Borc olsun. *(Oğlanlar gedirlər.)*

(Səhnəyə Qədəmşah daxil olur. O, Cavanşirlə, Sevilə üz-üzə gəlir.)

Qədəmşah. Bu nədir? Üzün-gözün niyə bu gündədir? Köynəyin cırıq-cırıqdır.

Cavanşir. Heç nə olmayıb.

Qədəmşah. Sənin başına nə gəlsə, bax buna görə gələcək. Gözünü dağlayım sənin. Gül kimi qızlar var Bakıda. Gör kimi seçib.

Cavanşir. Ata!.. Danışığına fikir ver!

Qədəmşah. Gözündən gəlsin səninçin çəkdiyim əziyyətlər.

Məni gör kimə satırsan: Arxayın ol. Olmayacaq sənin istədiyin. O qız bizim evə ayaq basmayacaq.

Cavanşir. O qızın heç ehtiyacı da yoxdur, bizim evə ayaq bassın.

Qədamşah. Eybi yox. Bir gün gələcək, it kimi peşman olacaqsan! Ayılacaqsan! Onda da gec olacaq. Peşman olacaqsan!

Cavanşir. Peşman olmaram! Heç vaxt! Mən Sevili həyatımdan da çox istəyirəm.

(Qədamşah gedir. Sevil Cavanşirin üst-başını qaydaya salır.)

VI şəkil

(Qələndərovun qəbul otağı. Xeyli adam var.)

İsmayıl. Sakit, sakit, səs salmayın, səbriniz olsun. Kişi hamınızı qəbul edəcək. *(Usta gəlir.)* Budur, usta gəldi. Qələndərovun başının üstünə Prezidentin şəklini vuracaq. Oturun, gözləyin. Növbə ilə bir-bir buraxacağam hamınızı. *(Ustaya)* Sən keç içəri də... Nə var, dəvə nalbəndə baxan kimi gözlərini bərəldibsən?

(Qələndərovun kabinetini işıqlandır. O, ayağa qalxır.)

Usta. Salam-ələyküm, a başçı!

Qələndərov. A kişi, mən sənə neçə dəfə deyəcəm ki, bu şəkli vur başımın üstünə.

Usta. Uzun mıx yoxdur da... Neyləyim, a başçı?

Qələndərov. Mıx batsın gözünə, yuxarılardan gəlmişdilər, biabır oldum. Hara gedirsən hamının başının üstündə prezidentin iri şəkli var, bircə mən bədbəxtdən başqa. Nə var ki, bu xarabada uzun mıx yoxdur.

Usta. Tapmışam, tapmışam. Budu ha, bir dənə tapmışam. Saxlayacaq.

Qələndərov. Yaxşı, gəl vur görək!

Usta. Nə yaman ağırdır bu... Gətirəndə də qolumu qırılmışdı.

Qələndərov. Qoz ağacından düzəltmişəm ey... Ağır olar da...

Usta. Mən həm də qəbulunuza gəlmişəm ey... sözüm var, a başçı.

Qələndərov. İşini qurtar, çıx bayıra, növbən çatanda gələrsən.

(Usta şəkli divara vurur, Qələndərov isə qəbul otağına gəlib camaatla görüşür.)

Qələndərov. Əyləşin, əyləşin. Bu saat şəkli vuraq, qəbula başlayaq. Bilirəm, çoxu məndən narazıdır. Deyirlər ki, mən yaxşı adam deyiləm. İnanın mənə, bu xarabaya gələndən bircə nəfəri də sakraşenyaya salmamışam. Nöşün? Çünki hamının evi var, ailəsi var. Niyə pislik edim axı? Özü də hərə üç-dörd "şirvan" alır. Mən özüm on şirvan alıram. Məni qəbrə qoyasız, əgər yalan deyirəmsə. Üç balamın canıyçün, arvadımın canıyçün, güclə dolanıraq. Səhər görürsən ki, şirin çay içməyə pesok olmıyer. Yəni bir gün olar, bir gün olmıyer. Biz indi keçid dövründəyik də... Gərək dözək... Sonra bizim ölkəmiz Küveyt kimi bir dövlət olacaq. Əlimizi cibimizə salıb, paçka-paçka pul çıxaracağıq. Ona görə də gərək dözək. Dözməyinə dözək, amma işlədiyimiz yerin də gərək qədrini bilək. Bizim millət tənbəldir. Bir mıx nədir ki, onu tapıb ortalığa çıxarmırlar. Mən axı buranın böyüyüyəm. Bir mıx nədir ki?

Usta. Cənab başçı, portret hazır!

Qələndərov. Nə tez vurdun, ə? Yaxşı. Çox sağ ol!

Usta. Mən axı birinciyəm.

Qələndərov. Yaxşı də, çıx, çağıranda gələrsən...

(Usta qəbul otağına keçir. Qələndərov kabinetinə girib zəngi basır. İsmayıl içəri girir.)

Qələndərov. Yaxşı, get o adamları bir-bir burax içəri. Ustaya əvvəlcə yol ver.

(İsmayıl çıxır, əli ilə ustaya "içəri keç" işarəsi verir. Usta yenidən kabinetə daxil olur.)

Usta. Salam-ələyküm, a başçı!

Qələndərov. Ə, bayaq salam vermədin sən?

Usta. İndi priyoma gəlmişəm axı...

Qələndərov (maqnitofonun səsi). "Buyur. Sözüünün məmməd-qulusunu de! Qısa elə, uzatma!"

Usta. O səs hardan gəlir?

Qələndərov. Maqnitofondan. Sözüünü de.

Usta. Bilirsiniz, evimin yanında bomboş torpaq sahəsi var. İstəyirəm, orda bir dükan açım özümçün, dolana bilmirəm. Beş baş külfətik. Beş baş... Beş dənə bəsdir?

Qələndərov. A kişi, ustalıqdan başqa sənətin nədir?

Usta. Xalq təsərrüfatını qurtarmışam. Ekonomistəm.

Qələndərov. Qəzet oxuyursan?

Usta. Əlbəttə, əlbəttə, oxuyuram, cənab Qələndərov.

Qələndərov. Bəs prezidentin fərmanını oxumamısan?

Usta. Prezidentə də qurban olum, fərmanına da. Beş baş külfətik... Beş... Beş... Bəsdir?

(Qələndərov zəngi basır. İsmayıl içəri girir.)

İsmayıl. Bəli, cənab başçı.

Qələndərov. Bu kişi deyir, beş baş külfətik. Öyrən, gör, doğrudan da, bəsdir? Sonra bunun dokumentlərini aformit elə! Sonra kim var çağır, görüm.

(İçəriyə Yusif daxil olur.)

Yusif. Salam, cənab Qələndərov!

Qələndərov *(maqnitofonun səsi)*. "Buyur. Sözüünün məmmədqulusunu de! Qısa elə, uzatma!"

Yusif. Mənim qonşum qoca bir arvaddır. Üç gün bundan qabaq gecə lapdan "part" elədi ürəyi, öldü. İstəyirəm, onun otağını aformit eləyim. Arvadin 3-nü vermişəm, 7-ni, 40-nı da verəcəyəm. Halalı olsun. On nəfərik biz. On necədir? Mən kişi adamam, başıma güllə də çaxsalar, boynuma almaram. Gətirmişəm, yanımdadır, on dənədir.

Qələndərov. Klarnetçalan döyülsən sən?

Yusif. Bəli, bəli, klarnetçalanam.

Qələndərov. Qorxmursan, tutdurram səni?

Yusif. Qorxmuram. O qədər belə şeylər görmüşəm ki... Hər şey pulnandı da. Atam vaxtilə pul xərcləyib, anamı aparıb sva-debni puteşestviyaya, orda mənim təməl daşımı qoyublar. Sonra anadan olmuşam. Atam bolnitsaya pul verib, məni çıxartdırıb. Sonra pul verib bağçaya düzəldib... Sonra...

Qələndərov. Saxla! Dur çıx bayıra!

Yusif. Cənab Qələndərov, mən nə dedim ki?

Qələndərov. Vaxtımı alırsan. Camaat gözləyir orda.

(Qələndərov zəngi basır, İsmayıl gəlir.)

Qələndərov. Bu kişi ilə özün danış, həll elə məsələni. Bu gün yox a... Sabah. Özün vaxt təyin elə. Hə, çağır görüm o biri kimdir?

(İçəriyə dilənçi qadın daxil olur.)

Dilənçi. Salam, ay oğul!

Qələndərov *(maqnitofonun səsi)*. "Buyur. Sözüünün məmmədqulusunu de! Qısa elə, uzatma!"

Dilənçi. Salam, ay oğul!

Qələndərov. Uzatma, sözüünün məmmədqulusunu de!

Dilənçi. Mən şəhid anasıyam. Bir qızım var. Onu işə düzəldə bilmirəm. Hara gedirəm, rüşvət istəyirlər.

Qələndərov. Kişi-zad yoxdur ailənizdə?

Dilənçi. Yoxdur, bala...

Qələndərov. Hə, başıpaqlısız çətin olacaq sənə işin.

Dilənçi. Ömrün uzun olsun, ay oğul. Bizə iki aydır, yardım da eləmirlər. Korobka da gətirmirlər. Təminat şöbəsinə gedirəm, deyirlər, üçünə qol çək, birini apar.

Qələndərov. Ola bilər...

Dilənçi. Nə ola bilər? Düzünü deyirəm. Yetimin də malına göz tikərlər? Onu yemək olar?

Qələndərov. Bacı, sənə bir anekdot danışımı? Bir gün mollalar bir-birindən soruşurlar, əstəğfərullah, görəsən, peyğəmbər rüşvət alır? Axund çox fikirləşəndən sonra deyir, balam, o da adamdı, ağzı var? Mollalar cavab verirlər, əlbəttə, var. Axund gülərək bildirib ki, əgər ağzı varsa, demək, o da alır. Hansı şairdir bilmirəm, pul haqqında çox gözəl deyib:

Kişi arvada dönür, arvad olur qız pul ilə.

Dilənçi. Kafir oğlu kafir, demək, o deyilənlər doğrudur? Bu rayonun baş rüşvətçoru sənənmis? Yəni indi belə qudur-

musan ki, peyğəmbərə böhtan atırsan? Ay stolunun üstündəki bu Quran sənin belini qırırsın. Demək, başın üstündəki kişinin şəkli də, bu müqəddəs kitab da bic-bic əməllərini ört-basdır etmək üçündür sənin? Dur, çıx bu kabinetdən bayıra. Sənin burada oturmağa haqqın yoxdur... Dur!

Qələndərov. Xuliqanlıq eləmə, arvad. Bu saat polis çağırıb, basdırram səni qoduqluğa.

Dilənçi. Qoduğ özünsən. Dur, bu saat səni çırpı-çırpı qovacağam buradan... *(Qələndərovu vurur.)*

Qələndərov. Ay arvad, dəlisən, nəsen? Yığışdır ağacı... İsmayıl, İsmayıl! Aşağıdan polisi çağır.

(Dilənçi qadın Qələndərovu ağacla döyələməyə başlayır. Qəflətən prezidentin divardakı şəkli qopub Qələndərovun başına düşür. Hay-küy qopur. Qəbul otağında gözləyənlər hamısı kabinetə doluşurlar. İsmayıl imdad istəyir.)

İsmayıl. Ay camaat, kömək edin! Kömək edin! Niyə durub sakit-sakit baxırsız? Kişi öldü ey... Deyəsən, köpək oğlu usta amanabənd vurubmuş e, şəkli. Ay camaat, niyə belə sakit-sakit baxırsız? Kişi öldü ey... Xosu müəllim... *(ağlayır.)*

(Əlacsız halda stolun üstünə yıxılır və əli təsadüfən maqnitofona dəyir.)

Qələndərovun səsi. Sözü'nün məmmədqulusunu de!
İsmayıl *(şaşaraq).* Fatihə...

VII şəkil

(Səhnədə Qədamşah, Qoçəli, Hiyləbaz və Ağciyər görünürlər.)

Qədamşah. Bunlar dediklərindən dönmürlər. Siz sökürsüz, onlar yenə tikirlər. Bu dəfə qorxudun onları. Qovun getsinlər. Gecəni də sübhə qədər keşik çəkin.

Hiyləbaz. Silahsız?

Qədamşah. Bıçağınız yoxdur?

Qoçəli. Var, nōş yoxdur. Amma tapança yaxşıdır. Qorxutmaq üçün tapança yaxşıdır.

Qədamşah. Qorxan elə bıçaqdan da qorxur.

Hiyləbaz. Birdən onların tapançası oldu. Bıçaq tapançanın qabağında neyləyəcək?

Qoçəli. Yek kəlmə: tapança, min dollar da pul!

Qədamşah. Sizin başuvuza hava gəlib... Min dollara adam öldürürlər, ey...

Qoçəli. Bəs biz neynirik?

Qədamşah. Qorxudursunuz, vəssalam!

Qoçəli. Hə... Demək, belə... Gəlirəm, bıçağı çıxardıram və deyirəm: "Xox!" Onlar da diz çökürlər qabağında, deyirlər: "bolşe ne budu! Çox yemişəm, qələt eləmişəm."

Qədamşah. Bura bax, ə... Məni dolamısan?

Qoçəli. Yox, mən adam-zad dolamıram. Biz birinci dəfədir, bəyəm belə iş görürük. Adam da öldürmüşük, adam da qorxutmuşuq.

Qədamşah. Bəs bu vaxta qədər bu qədər pul qazanmışız, niyə silah almırsız özünüə?

Ağciyər. Silah gəzdirib cinayət törətmiş şəxslər qanun qarşısında bərabərdirlər və irqindən, milliyyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, qulluq mövqeyindən, əqidəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqlarına və digər ictimai birliklərə mənsubiyyətindən və digər hallardan asılı olmayaraq cinayət məsuliyyətinə...

Qədamşah. Yaxşı, uzatma. Pah atonnan... Bu yuristmiş ki... Biriniz gəlin mənimlə, tapança da verim, pul da... Amma qorxutmaq üçün ha...

(Ağciyərlə Qədamşah gedirlər. Qoçəli və Hiyləbaz onların arxasınca baxırlar.)

VIII şəkil

(Səhnədə Cavanşir və dostları görünürlər. Onlar şəhid bulağını tikməyə başlayırlar. Qoçəli, Hiyləbaz və Ağciyər üzə maskalı şəkildə gəlirlər. Kənarda dayanıb işləyənlərə tamaşa edirlər.)

Ağciyər. A kişi, Cavanşirdir ey, o. Mən ölüm, özüdür.

Hiyləbaz. Dörd nəfərdirlər...

Ağciyər. Əjdaha kimidirlər.

Qoçəli. Neynəyək?

Ağciyər. Çıxaq gedək. Onsuz da bir gecəyə tikə bilməyəcəklər. Yalandan deyərək ki, qovduq, getdilər. Sonra Qədəmşah özü sökdürər.

Qoçəli. Qədəmşah lotunun biridir. Biləcəm ki, aldadırıq onu. Tapançanı ver mənə, qorxudum onları, getsinlər. Ardımca gəlin. Hey, Cavanşir! Fərari bəy! Əl saxla!

Hiyləbaz. Rədd olun burdan!

Qoçəli. Ölmək istəmirsinizsə, rədd olun!

Zakir. Mane olmayın bizə!

Cavanşir. Əgər ölmək istəmirsinizsə, siz rədd olun! Biz onsuz da bu bulağı tikəcəyik!..

Ağciyər. Cavanşir, biz səndən başqa burada heç kəsi tanıyırmıq. Ona görə də sözüümüzü sənə deyirik, yaxşıyla çıxın gedin burdan.

Cavanşir. Niyə?

Ağciyər. Bizim xətrimiz belə istəyir!

Cavanşir. Sizin xətriniz qələt eləyir.

Qoçəli. Keçinin əcəli çatanda...

Cavanşir. Başından böyük danışma. Keçi sənsən, sənin böyüyüdür.

Qoçəli (*tapançanı çıxarır*). Mənim böyüyümə söyan hələ anasından olmayıb. Çəkil görüm, alə...

Cavanşir. Qoyun işimizi görək!

Hiyləbaz. Qoymayacağıq!

Qoçəli. Cənab fərari! Sənə Azərbaycan dilində deyirlər ki, rədd ol burdan.

Ağciyər. Sən Azərbaycan dilini bilmirsən?

Cavanşir. Bilirəm. Mən də sizə Azərbaycan dilində deyirəm ki, mane olmayın bizə! Qoyun işimizi görək!

Hiyləbaz. Ay bədbəxt, burda Şəhid bulağı tikilsə, sənin atanın restoranının suyu quruyacaq ey...

Cavanşir. Qoy qurusun.

Ağciyər. Sən atanın düşmənisən?

Cavanşir. Düşməniyəm, atamın da, sizin kimilərin də...

Qoçəli. Ə, bu nə biqeyrət adamdır.

Cavanşir. Biqeyrət sənin nəslindir.

Qoçəli. Deyəsən, əcəlin çatıb ha...

(Tapançanı Cavanşirə tuşlayır.)

Ağciyər. Eləmə, alə... Sonra bu tüllaba görə türmədə yatacağıq?

Qoçəli. Keç bu yana görüm.

Hiyləbaz. Keç, bunun qanı halaldır.

Cavanşir. Vur də... Nə oldu? Qorxursan? Qorxaqsan sən! Qarabağ davası başlayanda hərəniz bir lotuluqla aradan çıxdınız! Mənə fərari deyirsiniz! Əsl cinayətəkar özünüzsünüz.

(Güllələr açılır. Cavanşir yıxılır.)

Xavər (*fəryadla*). Cavanşir, Cavanşir! Ay camaat, kömək eləyin!

Sevil (*qaçaraq gəlir*). Cavanşir?

Zakir. Tez "Təcili yardım" çağırın!

(İşıqlar sönür. Sonra səhnə yenidən işıqlanır.)

Qurban. Gecə güllə səsi eşitdim. Sevil yüyürdü küçəyə, sonra ağlaya-ağlaya gəldi ki... Cavanşiri vurublar. Səbəbini bilmədim. Sonra yenə getdi. İndiyənəcən də Sevidən xəbər-ətər yoxdur.

Zakir. Elədir, Qurban dayı. Cavanşiri vurdular.

Qurban. Kim vurdu?

Zakir. Canilər.

Qurban. Niyə axı?

Zakir. Öz dostları ilə Şəhid bulağını tikdiyi üçün.

Qurban. Cavanşir? Şəhid bulağını tikirdi?

Zakir. Bəli, Cavanşir... Ay Allah, nələz çəkir başımız, nələz görür gözlərimiz.

Qurban. Allah neynəsin? Günahkar özümüzük. Hamımız günahkarıq. Elə mən də günahkaram... Mən də... Mən də... Hamımız günahkarıq.

(Uzaqdan saqqızsatanın səsi eşidilir.)

Saqqızsatan. Saqqız var ha... İranski, turetski, amerikanski. Amerikanskinin içindən televizor da çıxır, videomaqnitofon da, avtomobil də, lap samolyot da...

Sevil (gəlir). Ata, Cavanşir sağdır, həkimlər dedilər ki, sağalmasına ümid var.

Qurban. Şükür olsun Allaha!

Zakir. Allah lənət eləsin canilərə. Tutublar o alçaqları?

Sevil. Hələ yox!

Zakir. Tutacaqlar!

Qurban. Çətin. O qədər qiymətli adamların qatilləri tapılmayıb ki... Adam öldürtdürəndə pul verirlər ey... pul.

Zakir. Deyirəm, ay Qurban kişi, bəlkə, elə bu Qədamşah özünü pul verib canilərə.

Qurban. Ay Zakir, sən də hərdən elə söz deyirsən ki, bişmiş toyuğun gülməyi gəlir. Qədamşah pul verəcək ki, oğlumu vurun?

Zakir. Qədamşah hardan bilsin ki, Cavanşir hörəcək bulağı. Sənin ağılına gələrdi? Yox! Qədamşahın hardan ağılına gələydi?

Sevil. Qədamşahı xəstəxanada gördüm, ağlayırdı.

Zakir. Ağlayar da... Öz əlilə öz oğlunu vurdurub.

Qurban. Sən lap nağd elədin ki...

Sevil. Ata, mənim də ürəyimə damıb ki, Qədamşahın adamlarıdır canilər.

Qurban. Yaşayarıq, görərik. Təki tutulsun o namərdlər.

Sevil. Cavanşirin anası da oradaydı. Qucaqladı məni, öpdü.

Qurban. Nə deyim, ay qızım. Təki Cavanşir dursun ayağa, sağalsın... O da ananın bircə oğludur. Sözü düzü, biləndə ki, o Ceyhunumun şəhid bulağını dostlarıyla hörürmüş, yumşaldım. Təki sağalsın, tez sağalsın.

Sevil. Cərrahla özüm görüşdüm. Dedi, yaşayacaq. Güllənin birini çıxarıblar, o biri hələ döş qəfəsindədir. Bir müddətdən sonra yenə operasiya edəcəklər. Həkim dedi ki, hər şey yaxşı olacaq. Yaxşı, ata. Mən bir azdan yenə xəstəxanaya gedəcəyəm.

Qurban. Get qızım, get. Allah özü kömək olsun!

(Sevil gedir.)

IX şəkil

(Xəstəxananın həyəti. Qədamşah ağlayır. Xavər Sevilə ürək-dirək verir. Usta xəstəxananın qapısına baxır.)

Usta. Deyirlər, Qələndərovu başqa xəstəxanaya aparırlar.

Qədamşah. Cəhənnəmə aparsınlar. Mənim oğlum əlimdən gedir.

Usta. Əşşi, bir əmək pul alıb ey məndən. İsmayılı da tapa bilmirəm. Çıxıb aradan. Pullarımı versin, sonra hansı bolnitsaya gədir getsin.

Qədamşah. Kaş mənim də dərdim sənin kimi pul dərdi olaydı.

Usta. Bir manat, iki manat deyil ey, beş min dollar pul vermişəm.

Qədamşah. İstəyirdin işin düzəlsin, şəkli möhkəm vuraydın da divara.

Usta. Zalım oğlu qoz ağacından düzəldirmişdi də, mən neyləyim. Xarabada da uzun mıx yoxdur. Sovet vaxtında uzun mıxla bir binanı saxlamaq olardı, indi hər şeyin keyfiyyəti itib.

(Qədamşah Xavərlə Sevilə yaxınlaşır.)

Qədamşah. Sevil, qızım, ağlama.

Xavər. Bəs siz niyə ağlayırsız?

Qədamşah. Kim deyir, mən ağlayıram. Gözümə şey düşüb, ağlayıb eləmirəm.

Xavər. Ağlayırsız, ağlayırsız...

Sevil. Reanimasiyaya heç kəsi buraxmırlar. Amma içəridə mənim bir tanışım var, söz verib ki, bir nəfəri buraxa bilər. *(Qədamşaha müraciətlə)* Onda Siz gedərsiz.

Qədəmşah. Gedim, ordakıları da görüm də. Pul verməsən, heç nə düzəlməz.

Xavər. Elə şey var ki, pul onun yanında heç nədir.

(Xəstəxananın qapısı açılır. Qələndərovu çıxarırlar.)

Qələndərov. Salam, ay camaat. Məgər mənim bu gün qəbul günümüdü. *(çağırır.)* İsmayıl! Mən tələsirəm, gedirəm. Yaxşı, bir-bir danışın. Hay-küy salmayın. Sözüünüzün məmmədqulusunu deyən. Məmmədqulusunu!

(Usta irəli yüyürür.)

Usta. A başçı, mənim pullarım neçə oldu?

Qələndərov. A kişi, sözüünün məmmədqulusunu de. Məmmədqulusunu.

Usta. Məmmədqulusunu deyirəm də. Pulum necə oldu? İsmayıl çıxıb ey aradan.

Qələndərov. Hə, sənən? Privet! Tanıdım, tanıdım. Başımın üstünə portreti vuran usta deyilsən? Ay zalım. Yaşasın sənin kimi ustalar! Urrra! Ay usta, burda boltinsada bir həkim vardı, özüm ölüm, toçnı sənə oxşayırdı. Vallah, burnu da səninki kimi uzun, tapança kimi ydi. Sənin əkiz qardaşın var?

Usta. A kişi, nə əkiz, nə qardaş, nə burun, nə tapança, sən nə danışsan? Pulumu ver ey, pulumu.

Qələndərov. Nə pul, ə? Mən gedirəm ey... Mənim vəzifəmi böyüdüblər. İsmayıl demişəm üç günə mənim şaklimi böyüdürsün. Elə böyüdürcək ki, bu bolnitsa boyda. Bundan sonra başımın üstündə mənim öz portretim olacaq! Üç-beş günə gələrsən mənim təzə iş yerimə. Daha bir dənə uzun mıxla gəlmə ha. Bir yeşik uzun mıx gətir. *(ağlayır.)* Uzun mıx girsən sənin gözünə.

Usta. Hara gəlirəm mən, a başçı?

Şəfqət bacısı *(əli ilə topaşanlara işarə edir ki, Qələndərovun başı xarab olub).* Yol verin, xahiş edirəm. Xəstəni aparma-lyıq.

Qələndərov. Vurrey! Məni aparırlar ey, ay camaat. Mən bilirdim, vəzifəmi əvvəl-axır böyüdəcəklər. Qurban olum prezidentimizə. Vəzifəmi böyüdü mənim. Vurrey...

(Qələndərovu "Təcili yardım" maşınında aparırlar. Usta iki əli ilə başına qapaz vurur.)

Usta. Kül mənim başıma. Mənə bu da azdır. Uzun mıx. Uzun mıx... Uzun mıx girsən... mənim gözümə...

(Xəstəxananın qapısında bir qız görünür. Sevilə işarə edir ki, içəri keçə bilər. Sevil Qədəmşahı qabağa verir, içəri keçirir. Qədəmşah içəri girməmişdən əvvəl Sevilin əlindən tutur.)

Qədəmşah. Çox sağ ol, ay qızım. Sən məni bağışla... Sən Cavanşirin canı, bağışla məni.

(Sevil cavab vermir.)

X şəkil

(Şəhid bulağı tikilib qurtarmışdır. Bulağın üstündə Ceyhunun şəkli görünür. Qurban kişi ilə Usta bulaq ətrafında son təmizlik işləri aparırlar.)

Usta. Bilsəydim belə olacaq, heç ona pul verərdim? Kabinetdən çıxan kimi, köməkçisi İsmayıl aldı əlimdən pullarımı. Hələ bu bir yana qalsın, az qala özümü də ilişdirmişdilər. Onu dəlixanaya aparanda dedi, uzun mıx gətir, özü də bir yeşik. Şəkli, deyir, yaxşı vurmamısan, ona görə belə oldu.

Qurban. Yuxarılara şikayət eləmişən?

Usta. Nə xeyri. İsmayıl qeyb olub, yoxdur, çıxıb aradan. Özəl bankların müdiri kimi. Amma hara qaçacaq, gec-tez məhkəmənin qabağında dayanacaq.

(Dilənçi qadın görünür.)

Dilənçi qadın. O kafir oğluna peyğəmbər, Quran qənim oldu, Qurban qardaş. Peyğəmbərin ahı tutdu onu.

Usta. Bacı, sən o əzizlərinin canı, sən onu kətəkləyəndə heç şəkllə dəymişdi?

Dilənçi qadın. Nə bilim, ay rəhmətliyin oğlu! Gözüm elə qızmışdı ki, az qaldım cırım-cırım eləyəm o rüşvətخورu. Divara dəydi, deyəsən, ağacım.

(Zakir Sevilla gəlir.)

Zakir. Tutublar, Qurban kişi, Cavanşiri vuranları tutublar.

Usta. Nə danışırsan?

Zakir. Budur ey, bütün qəzetlər yazır. Təşkilatçısı da Qə-dəmşah imiş.

Qurban. Qədəmşah?

Zakir. İçərilərində bir ağciyəri varmış. Hamısını qoyub baqa-ja. Dedim sənə, oğlunun ölümünə özü fitva verib, inanmırdın. Bil-məyib, gecə bulağı tikənlər arasında Cavanşir də olacaq.

Çetin bəy (alində qəzet gəlir). Ata oğlunu öldürtdürüyor. Dah-şet! Vahşet! Bu memleketdən bir an öncə qaçmaq lazım.

Zakir. Qaç da...

Çetin bəy. Qaçacam. Budur bax, bulağı da tikdiniz. Demək, suyum olmayacaq. Bizləri buradan qaçıрмаq üçün ediyorsuz... Bu, hakaretdir.

Zakir. Yalançıya Allah lənət eləsin! Əvvəl ruslardan çəkirdik, indi də sizdən. Rus köpəkoğlunun nəyi də vardısı, qızları-mıza baxmağı yox idi.

Çetin bəy. Ben sizi polisə verə bilirim, efendim. Siz bana hakaret yapamazsınız.

Zakir. Düz demirəm yəni?

Çetin bəy. Qurban bəy, siz ixtiyar bir insansınız. Söyləyin, bana hakaret yapmasınlar.

Dilənçi qadın. Qurban kişi, bu dili dilimizdən, dini dini-mizdən, qanı qanımızdan olan Çətinə deynən ki Zakir haqlıdır.

Çetin bəy. Nasıl haqlıdır, hanım efendi?

Dilənçi qadın. Düz bir ildən çoxdur ki, mən buralarda hərlə-nirəm... Sənə də çox fikir vermişəm. Sən bura alver eləməkdən çox, kef çəkməyə gəlmişəm... Amma səhv eləmişəm, kabab iyinə gəlmişdin... Sənə axırıncı dəfə deyirəm, yığışdır özünü, bəsdir bizim qızlara sataşdığın...

Çetin bəy. Bu nə hakaret, canım, nə söylüyorsun, sübutun varmı?

Dilənçi qadın (kimisə çağırır). Ay qız, bura gəl!

(Elqız gəlir.)

Çetin bəy (təəccüb və sevinclə). Elqız? Nerede idin bu vaxta-can?

Dilənçi qadın. Bu mənim qızımdır. Ona fərli bir iş tapa bilmirəm.

Çetin bəy (Elqıza). Niçin bunu bana ilk gündəcə deməmişiniz, niçin? Rica ediyorum, ananla mənim supermarketə təşrif getirin. Şimdi bir kontrakt yaparız. Ben sizi işə götürürəm. Annənizi də, sizi də...

Dilənçi qadın. Lazım deyil. Çox sağ olun. Hər halda, bir Allah bəndəsi tapılar, mənə də, qızıma da kömək edər.

Çetin bəy. Rica ediyorum, əfəndim...

(Dilənçi qadın və Elqız gedirlər. Çetin bəy onların ardınca yüyürür.)

Çetin bəy. Bir dakika... Rica ediyorum.

(Xavər gəlir.)

Xavər (Ceyhunun şəklinə tamaşa edir). Şəklin sənin bula-ğına çox yaraşır, Ceyhun!

Zakir. Ürəyincədimi?

Xavər (başı ilə təsdiq edir). Yaxşı olub. Üzü qibləyə tərəf hür-müsünüz. Ceyhun... Ceyhun...

Qurban. Allah sənə can sağlığı versin, qızım.

Sevil (Cavanşirlə gəlir). Bu da biz... Hələ suyu açmamısınız?

Qurban. Həmişə ayaq üstə, ay oğul.

Cavanşir. Sağ olun, ata! Bulağın açılışı münasibətilə gəldim. Həkimlər deyir, hələ bir az da yatmalıyam.

Zakir (portreti göstərir). Ceyhunun bu vaxtı yadımdamı? Ceyhun mənim əziz dostum idi, indi artıqdır bunu demək. O şəkli Xavərin xahişi ilə çəkmişəm. 9-cu sinifdəki şəkildən kö-çürmüşəm. Amma ölənle ölmək olmur, Qurban kişi, yaşamaq lazımdır. Yaşamaq lazımdır. Həyat davam edir.

(Yusif gəlir.)

Usta. Yusif, sənə də pulların getdi?

Yusif. Nə pul alə?

Usta. O vaxt demədin, ev məsələsi, on min... rüşvət?

Yusif. Mən sənin kimi hərif-zadəm bəyəm? *(Cavanşirə)* Cavanşir, xoş gördük, həmişə ayaq üstə. Həbsə düşən dənca dənizmazlar. Atandan ev məsələsi üstündə on min dollar borc almışdım. Allah işi elə gətirdi ki, lazım olmadı. Al, bu pulları sənə qaytarıram. *(pulları Cavanşirə verir.)* Amma tezliklə toy eləməlisən. Heç fikir eləmə! Bu dünya belə gəlib, amma belə getməyəcək!

Sevil. Aç, qardaşımın şəhid bulağının suyunu, ata! Aç!!!

Dilənçi qadın *(qayıdır).* Dayan, Qurban qardaş. Qoy rəhmətliyin ruhuna bir Fatihə verim.

Hamı. Ruhu şad olsun!

(Qurban bulağın suyunu açır. Fantan vurur. Yusif klarnet çalmağa başlayır. Qurbandan başqa hamı rəqs edir. Bulaq başına gül səpələyirlər.)

Qurban *(Ceyhunun şəkli önündə dayanır).* Sənin adınla yaşayırıq, oğul. Sənin adınla yaşayacaırıq həmişə! Sənin adınla! Darıxma, oğul. Bilirəm, ruhun narahatdır dördimizə görə. Darıxma. Düşmənlər tapdağı altında olan torpaqlarımızın hamısını alacağıq. Qaçqınlarımız da öz yurdlarına qayıdacaqlar. O dağlar yenə özümüzün olacaq. Vallah, bizim olacaq. Onda sənin ruhun necə sevinəcək. Mən buna inanıram. Allah haqqı, inanıram, ay oğul!

MƏNİM ADIMDAN DANIŞMAYIN

(İki hissəli komediya)

I hissə

(“Parlaq ulduz” televiziya studiyasının pavilyonu. Açıılış üçün dekorlar qurulub. Açıılış mərasiminin məşqi gedir. Balet qrupu rəqs edir. Xor oxuyur.)
(Musiqi)

Xor. Hamınız xoş gəlmisiz!

Fərəhlənsin qəlbimiz!

Unudub dərdi, qəmi,

Bir azca dincəlin siz.

Məzəli əhvalatdır,

Bu gün görəcəyiniz.

Özəl kanal açanlar,

Onlara mane olub

Pul dənca qaçanlar:

Öz-özünü öyənələr,

Özlərindən deyənələr,

“Xalq” deyib bağıranlar.

Yalandan “torpaq” deyib,

Yalandan ağlayanlar.

Beş üzlü boşboğazlar,

Bir sözlə, hoqqabazlar,

Bir-bir gəlib keçəcək,

Gözləriniz önündən,

Yəni bizim səhnədən.

Bir daha xoş gəlmisiz!

Qoy sevensin qəlbimiz,

Qoy sevensin qəlbimiz!

(Səhnənin önü. Sol tərəfdən Nərgiz, sağ tərəfdən Aydın çıxır.)

Aydın. Nərgiz!

Nərgiz. Aydın!

Aydın. Bilsən necə darıxmışam səninçin.

Nərgiz. Mən də.

Aydın. Evə zəng vurdum, cavab vermədin.

Nərgiz. Burdaydım, Aydın, pavilyonda. *(Aydın tutulur.)* Nə oldu sənə, Aydın?

Aydın. Heç!

Nərgiz. Yenə qısqaneçliq? Yenə mənə qısqanırsan?

Aydın. Bu nə sözdür, Nərgiz? Mən qısqaneç deyiləm. Sadəcə, sənin bu televiziya kanalında işləməyini istəmirəm.

Nərgiz. Onda başqa televiziya kanalına keçim.

Aydın. Yox! Sən mənə başa düş, Nərgiz. Mən istəmirəm... istəmirəm, sən televiziya işləyəsən.

Nərgiz. Bəs harda işləyim, Aydın? Bu axı mənim sənətimdir. Arzumdur, istəyimdir. Mən aparıcı, ya da diktör olmaq istəyirəm. Təsəvvür edirsənmi, Aydın, milyonlarla insan mənə mavi ekranda görəcək. O gün qızların yanında bir mahnı oxudum. Müdirə çatdırıblar. Çağırdı mənə, dedi, Nərgiz, deyirlər, sənin yaxşı səsin də var. Bəlkə, açılışda sən də mahnı oxuyasan.

Aydın. Müdir... Müdir... Sənin müdirini mən tanıyıram. Belə insanlar təmənnasız iş görmürlər.

Nərgiz. Nə demək istəyirsən, Aydın?

Aydın. Mən istəmirəm, sən burda işləyəsən.

Nərgiz. Yox, Aydın. Mən burda işləyəcəyəm. Müdirə deyəcəyəm ki, səni də işə götürsün. Birləkdə hər ikimiz aparıcı olsaq, onda...

Aydın. Mən istəyirəm, sən də müəllim olasan, Nərgiz. Mən dərs demirəm? Sən də mənim kimi müəllimə ol də, nə olar? Müəllimlik ən gözəl sənətdir.

Nərgiz. Razıyam səninlə. Müəllimlik gözəl sənətdir. Amma mən diktör olmaq istəyirəm. Aparıcı olmaq istəyirəm. Universitet illərindən bu mənim arzum olub, Aydın. Düzdür, bizim müdir ideal adam deyil. Qohum-aqrəbasını yığıb bura. Hər gələnin

qabağında əyilir. Bunları bilirəm. Ancaq mən bu sənəti çox istəyirəm. İcazə ver mənə.

Aydın. Nə bilim. Özün bilərsən. Amma mən istəmirəm.

Nərgiz. Demək, onda mənə sevmirsən.

Aydın. Nə danışırısan, Nərgiz. Mən bütün varlığım ilə sənə bağlıyam.

Nərgiz. Mən də səni çox istəyirəm, Aydın. Sən məndən küsəndə mən bütün dünyadan küsürəm. Bir mahnı var. Sözləri belədir: "Dünyadan küsürəm küsəndə səndən".

Aydın. Gözəl sözlərdir. Nərgiz, inan mənə sənətsiz bu dünya heçdir gözümdə. Biz səninlə universitetin birinci kursundan tanış. Amma mənə elə gəlir, sənətsiz günüm olmayıb.

Mənə elə gəlir ki,

Sənətsiz günüm olmayıb.

Mənə elə gəlir ki,

Sənətsizliyim olmayıb.

Həyata göz açandan,

Mənimlə bir olmusan.

Bir vaxtda doğulmusan.

Yada sala bilmirəm,

Sənətsizlik günlərimi.

Günəşə doğru açıb,

Titrəyən əllərimi,

Balaca uşaq kimi,

Öyünmək istəyirəm.

Bilirsənmi, ay canım,

Niyə bəxtiyaram mən?

Çünki sənin sözündə

Sözümü tapmışam mən

İllərdən bəridir ki,

Özümü axtarırdım.

Özümü tapmışam mən.

Nərgiz. Elə bilirdim, məndən küsüb gedəndən sonra biz bir daha görüşməyəcəyik.

*Çiçəklər diksinib oyandı,
İnana bilmədim, mənimlə
Görüşə gəlirsən!
Ürəyim sevincdən dayandı,
İnana bilmədim, mənimlə
Görüşə gəlirsən!*

*Əllərim həsrətdən buz oldu,
Duyğular çevrilib söz oldu,
Gözlərim alışan köz oldu,
İnana bilmirəm, mənimlə
Görüşə gəlirsən!*

*Təbiət su kimi duruldu,
Qəlbimdə min büsat quruldu,
Ayrılıq, deyəsən, yoruldu,
İnana bilmədim, mənimlə
Görüşə gəlirsən!*

Aydın. Gözəl şeirdir. "Ayrılıq, deyəsən, yoruldu." Bəli, ayrı-
lıq yoruldu. Və biz yenə birlikdəyik... Sənə bir sualım var, Nərgiz.
Sən məni çox istəyirsən, yoxsa sənətini?

Nərgiz. İkinizi də çox istəyirəm.

Aydın. Lap çox hansımızı?

Nərgiz. İkinizi də! Gedək də səni yola salım.

*(Aydınla Nərgiz gedirlər. Özəl kanalın müdirinin kabinetini.
Tamaşaçılara üz tutur.)*

Müdür. *Gördüm hamı kanal açır,
Mən də açdım!
Gördüm hamı pulçun qaçır,
Mən də qaçdım!
Gördüm "Lider", "ANS" var.
"ATV" var, "Speys" var,
Hər birinin konkurenti,
İdarəsi, prezidenti,*

*Qoşa-qoşa "Mercedes"-i,
Gözəl-göyçək katibəsi...
Bunu görüb kanal açdım,
Aləmə nur, işıq saçdım.
"Parlaq ulduz" oldu adım,
Göyərçintək qanadlandım!
Amma mane olan çoxdur,
Mənə kömək edən yoxdur, yoxdur!*

Axşamınız xeyir olsun, əziz tamaşaçılar! Bizim "Parlaq ulduz" televiziya kanalına hamınız xoş gəlmisiz. Hamınızı təbrik edirəm. Mən bu kanalın prezidentiyəm. Açılışa hazırlaşırıq. Məşq edirik. Kadr yığıırıq. Birinci növbədə çalışmışam, qohum-əqrəbamı öz başıma toplayım. Məsələn, operator xalam oğludur, hə, doğmaca xalam oğlu, bibim oğlunu, dayım oğlunu, atamın dayısı oğlunun nəvəsini, bibim oğlunun xalası qızını, bir də bir uzaq qohumumuz var, bilirsən necə uzaq qohum, "körpü" məsələsi, körpüdən keçəndə dal-dala toqquşmuşuq... Hə, onu da gətirəcəm bura. Vacib deyil ki, mənim özəl kanalımda ancaq televiziya mütəxəssisləri çalışsınlar, əksinə, mütəxəssislər hər şeyə mız qoyurlar, işləmək olmur. Qohum, qohum, yenə də qohum. Yaşasın qohum-əqrəba. Amma Nərgiz adlı gözəl bir qız da götürmüşəm işə. Ağillı, tərbiyəli, nəzakətli. Oğlumçun almaq istəyirəm onu. Ancaq mənim balamı pul maraqlandırır. Bilmirəm, kimə oxşayıb. Deyirəm, ay oğul, gəl bir Nərgizə bax, xoşun gəlsə, elçi gedək. Deyir, bankda nə qədər pulu var onun? Baş yoxdur ki...

Hə, demək, mən təzə kanal açıram. Amma bu gəlib-gedənlərdən lap tənə gəlmişəm. Eşidiblər ki, təzə kanal açıram, adamdır ha, gəlir. Vallah, işləməyə qoymurlar.

*Özəl kanalıq biz,
Gözəl kanalıq biz,
Kim istəsə gəlsin,
Gəlsin də sevensin.
Olsun bizə sirdaş,
Olsun bizə yoldaş,*

*Olsun bizə qardaş.
Özəl kanalıq biz!
Gözəl kanalıq biz!*

Əziz tamaşaçılar! Əziz qardaşlar! Bacılar! Əmilər! Dayılar! Xalalar! Bütün bunları mən bilirsiniz, nə üçün eləyirəm? Ancaq xalq üçün! Xalqımız deyir ki... verilişləriniz gərək bir-birindən gözəl olsun. Xalqımız deyir ki...

Səs. Mənim adımdan danışma! Mənim adımdan danışma!

Müdür. Hə? Nə? Nə? Bu səs hardan gəldi? Kimdir bu? Axtarın onu. Tez tapın gətirin bura. Operator, operator... Xalam oğlu!

(Operator gəlir.)

Operator. Burdayam, burdayam, müdir.

Müdür. Yüz dəfə sənə demişəm ki, mənə ya xaloğlu de, ya prezident. Özü də heç vaxt yanımdan ayrılma.

Operator. Baş üstə.

Müdür. Mən nitq iradə eləyirdim. Mən xalqın adını çəkəndə qaibənə bir səs eşitdim. Birdən kimsə dedi ki, mənim adımdan danışma. Sən eşitmədin?

Operator. Yox.

Müdür. Qərribədir.

Operator. Bəlkə, sənə elə gəlib?

Müdür. Dəli olmuşam bəyəm? *(tamaşaçılara müraciətlə)* Ay camaat, siz eşitmədiniz?

Tamaşaçılar. Eşitdik!

Müdür *(Operatora üzünü tutur).* Nə təhər olur ki, mən eşidirəm, tamaşaçılar eşidir, sən yox.

Operator. Mən pavilyondan bir az aralı idim axı... Sanepidemstansiyadan tibb bacıları gəliblər. Birinci studiyanı dərmanladılar. Hücüm eləyirdilər kabinetinizə, qoymadım.

Müdür. Əstəğfürullah! Xalasına lənət! Gör getməyiblərsə, çağır, görüm nə istəyirlər. Başdan xarəbdir ey, bu. Bunu gələn kimi de də... Bu da qohum.

(Tibb bacıları gəlirlər.)

Tibb bacıları. Dərman səpirik biz,

*Dərman əkirik biz,
Quyruqlu siçanlar,
Bir də həşəratlar,
Qaçmaz əlimizdən,
Dərman selimizdən!*

I Tibb bacısı. Müdir, mən siçana qarşı mübarizə idarəsinin məsul işçisiyəm.

Müdür. Mən müdir deyiləm. Prezidentəm.

I Tibb bacısı. Prezident? Qurban olum prezidentimizə. Prezident bir nəfər olar də... Sən müdirsən, vəssəlam.

Müdür. Uzun danışma! Sözüdü de!

I Tibb bacısı. Sizde siçan var? Siçan yox ey... siçovull!

Müdür. Ay balam, bizdə siçovul nə gəzir.

II Tibb bacısı. Bizə siqnal gəlib ki, sizin kabinetinizdə, studiyalarınızda siçovul var. Bıqlı, quyruqlu, yağlı siçovullar. Biz onları öldürməliyik.

Usta. Başuva dönüm, remontu yarıda qoydular. Dərmanladılar birinci studiyanı. Mən elə iyda-qoxuda işləyə bilmərəm.

Müdür *(I tibb bacısına).* Saxlayın dərmanlamamı!

I Tibb bacısı. Olmaz! Biz hesabat veririk. Hesabat! Dövləti, xalqı aldada bilmərik. Xalq deyir ki... sanepidemstansiya siçan-siçovul baxımından hər yeri yoxlamalıdır. Xalq...

Səs. Mənim adımdan danışmayın!

I Tibb bacısı. Bu siçovulun səsidir. Siçovulun səsidir. O deyir ki, sanepidemstansiyadan gələnləri yola sal. Yola sal! Yoxsa sənin pavilyonunu, kabinetini, avadanlığını, bütün şey-şüyüvü elə dərmanlayarlar ki, sonra ona heç çarə olmaz!

Müdür *(cibindən pul çıxarıb verir).* Çarə olmaz?

I Tibb bacısı. Olar.

III Tibb bacısı. Elə ver ki, üçümüzdə də çatsın ha... Çox pul ver. Çox!

Tibb bacıları. Çox! Çox!

(Tibb bacıları gedirlər.)

Usta. Başuva dönüm, kabinetin aboyu üçün pul lazımdır.

Müdür. Dünən sənə vermədim?

Usta. O şpaklevka üçüdü.

Müdür. Sən öləsən, puldu gedir a... Bu remont olmasaydı, milyarder idim indi mən. Al görüm. Di get də...

Usta. Azdır.

Müdür. Bəsindir. Get!

(Usta gedir.)

Müdür. Pul xərcələyəndə elə bil ətimi kəsirlər.

(Qapı açılır. Kişi ilə Arvad içəri daxil olurlar.)

Kişi. *Qaş deyirsən, bundadır,
Baş deyirsən, bundadır,
Göz deyirsən, bundadır,
Söz deyirsən, bundadır.
Dəli edir insanı,
Belə gözəl de hamı?
Dodaqları lələdir,
Gözləri piyalədir.
Mənim şöhrətim, adım,
Gözəl, göyçək arvadım.
Sizin özəl kanala,
Sizin gözəl kanala,
Nur, işıqdır arvadım,
Yaraşıqdır arvadım.*

Kişi. Mən vodoprovodun prezidentiyəm. Bu da mənim arvadımdır.

Müdür. Vodoprovod?

Kişi. Bəli! Su! Su! Yəni həyat. Biz sizə su veririk. Siz isə bunun müqabilində haqsızlığa, Ədalətsizliyə yol verirsiniz, insanların ürəyinə, hissiyyətinə, mənəviyyətinə toxunursuz.

Müdür. Ə kişi...

Kişi. Mən kişi deyiləm. Mən vodoprovodun prezidentiyəm.

Müdür. Mən də özəl kanalın prezidentiyəm.

Kişi. Biz də sizin özəl kanala xahişlə gəlmişik. Xahişimiz odur ki, mənim arvadım gərək burda Baş diktör işləsin.

Müdür. Qardaş, bu başdan deyirəm ki, sizin qadınınızın fakturası, yəni üz cizgiləri televiziyona uyğun deyil. Həm də mənim diktorum var. Xaloğlu, Nərgizi bura çağır.

Kişi. Nə boş-boş danışsın, alə. Əvvəlcə bir videodiskə çək, oturaq səninlə bir yerdə baxaq, görək mənim arvadımın gözəlliyinə çatan olar, ya yox. Siz mənim arvadımı yaxşı tanımırsınız. Tanısaydınız, sinəsindən vurub geri qaytarmazdınız. Bu xanım universitetdə nitq mədəniyyətindən dərslər deyir. Nərgizdir, qərən-fildir, nə bilim nədir, mənim arvadımın yanında...

Müdür. Ola bilər nitqi yaxşıdır, amma sifəti uyğun deyil, qurban olum sənə, sifəti, gözü, qaşı, burnu... burnu...

Kişi. Demək deyirsən ki, mənim arvadım kifirdir, hə? Nə olub onun burnuna. Sən mənim arvadıma kifir deyirsən? Hamı sənə o Nərgizin?

Müdür. Mən qələt elərəm, kifir nəş olur? Sadəcə, diktör üçün münasib deyil.

Kişi. Necə yəni münasib deyil? Ay qız, sən diktör olmaq istəyirsən?

Arvad. İstiyirəm. Əlbəttə, istiyirəm.

Kişi. Eşitdin?

(Nərgiz daxil olur.)

Nərgiz. Buyurun, eşidirəm sizi.

Müdür. Bir baxın bu qıza.

Kişi. Bah... Bunun harası gözəldir.

Arvad. Abıknavenni qıjdır. Öjü də çox arıxdı. Arvadı, qıjdı, gərək kök olsun.

Müdür (öz-özünə). Vkusuva lənət. Yaxşı, Nərgiz. Sən buralarda ol, qızım. Məşqə başlayacağıq.

Nərgiz. Oldu.

(Nərgiz çıxır.)

Kişi. Mənə bax, eşitdin, arvadım nə dedi?

Müdür. Eşitdim, ancaq xanımın dilində bir balaca defekt var, deyəsən.

Arvad. Çim deyil onu? Mənim zilimdə defekt-şad yoxduy.

Müdür. Ay balam, necə defekt-zad yoxdur.

Kişi. Müdir bəy, biz gərək sənənlə ümumi dil tapaq.

Müdür. Tapaq də, nə deyirəm ki. Bilirsiniz, bu diktör üçün elə sənətdir ki...

Kişi. Mənə leksiya oxuma, qədəş. Diqqətlə bax mənim arvadıma. Handa bir qadın diktoru heçdir mənim arvadımın yanında. Gözəllik deyirsən, mənim arvadımda, baş deyirsən, yəni ağıl deyirsən, mənim arvadımda.

Müdür. Düz deyirsiz, düz deyirsiz. Amma...

Kişi. Nə amma? Bir diqqətlə bax buna...

Müdür. Bilirsiniz, biz kişilərə elə gəlir ki, arvadımız dünya gözəlidir. Bu bir. İkincisi də, bu diktorluq elə sənətdir ki, heç olmasa, gərək nitqində defekt olmasın. Demək istəyirəm ki, yəni pəltəy olmasın.

Kişi. Mənim arvadım pəltək deyil. O nə sözdür deyirsən? Pəltək ha... Mənim arvadımın dili şirindir, bir az şirin danışır.

*Sən bilmirsən, pəltək nədir, şirin nə,
Dinləməmiş qılınc çəkmə üstümə.
Arvadımın dili baldan şirindir.*

Arvad. Şirindir, şipşirindir.

Kişi. Bax bu gözəl mənimdir ey, mənimdir.

Bax bu ceyran mənimdir ey, mənimdir.

Arvad. Düy deyir, düy deyir!

Müdür. Ay qurban olum sənə, başqa iş verim də arvadına. Nə iş istəyir, verim. Amma diktor olmaz ondan. Vallah, olmaz.

(Usta gəlir.)

Usta. Gəlmək olar?

Müdür. Nədir?

Usta. Parketçin 500 dollar lazımdır.

Müdür. Sonra... sonra... Görmürsən işlə məşğulam. Rədd ol!
(kişiyə) Hə. Harda qaldı sözü mü? Hə... Diktor olmaz, vallah.

Kişi. Sən elə bilirsən, mənim xahişim sənə görədir, özümə görədir, arvadıma görədir? Yox! Mən xalqı düşünürəm. Azərbaycan xalqını! Nə üçün axı xalq belə bir gözəlin surətini televiziya ekranlarında görməsin. Sonra xalq deyər ki... bu boyda Azərbaycanda bir gözəl qadın tapmadız ki, "Parlaq ulduz"un diktoru olsun!

Səs (xalq). Mənim adımdan danışma!

Kişi. Bu nə səsdir? Hardan gəldi bu səs?

Müdür. Vallah, bu səs məni dəli eləyəcək.

(İçəriyə yangınsöndürən geyimində bir nəfər oxuya-oxuya daxil olur.)

Yangınsöndürən. Yangınsöndürənəm mən,

Qaçmazsan əlimdən.

Pul verməsən hərgah,

Qoymam qalasan sağ.

Ataş saçaram mən,

Qaçmazsan əlimdən!

Qaçmazsan əlimdən!

Yangınsöndürən. Mən yangınsöndürənlərin prezidentiyəm. Gəlmişəm sənə özəl kanalına baxım. Görüm, yangından mühafizə işlərinə necə riayət edirsən? Bizim müəllimimiz var idi. Universitetdə. O belə deyirdi: Əvvəla, mümkün verməmək ki, yangın baş versin. İkincisi, əgər yangın baş versə, yangın istifadə etdirici materiallar ibarətdir aşağıdakılardan: yeşikdə qumdan, boçkada sudan, gidropult vedrolarından, baltalardan və ilməklərdən...

Kişi. Bura bax ey, yangınsöndürən! Mane olma bizə. Get, sonra gələrsən. Sonra... Sonra!

Yangınsöndürən. Sən kimsən, alə? Mən müdirlə danışırım ey, sənənlə danışmıram.

Kişi. Mən vodoprovodun prezidentiyəm.

Yangınsöndürən. Mən də Yangından mühafizə idarəsinin prezidentiyəm.

Kişi. Bizim ikimizin başı bir qazanda qaynamaz.

Müdür. Tamamilə doğrudur.

Kişi. Amma mən səndən yüksəkdə dururam. Mənim suyum olmasa, sən yangını nə ilə söndürə bilərsən?

Yangınsöndürən. İndi elə təzə kimyəvi maddələr tapılıb ki, su onun yanında heç nədir.

Kişi. Susuz həyat yoxdur.

Yangınsöndürən. Var! Var!

Müdür. Bir dəqiqə sakit olun. Keçək mətləbə! Üç naçalnik olan yerdə gərək mübahisə olmasın. Yoldaş yangınsöndürən, olarmı ki, sən beş dəqiqə qəbul otağında oturub gözləyəsən, mən bu kişi ilə, bu qadınla söhbətimi qurtarım, sonra səni qəbul edim?

Arvad. Şonra dələrsən də. Otuy qəbul otağında da. Boy... Adama sözü neşə dəfə diyəllər.

Yangınsöndürən. Mən qəbul otağında otura bilmərəm.

Kişi. Ay yoldaş yangınsöndürən, sənə dedilər ki, qəbul otağında otur. Başa düşmürsən?

Yangınsöndürən. Heç yana gedən deyiləm, söhbətinizi eləyin, mən də sizə tamaşa eləyəcəyəm.

Müdür. Yaxşı, gəlin biz söhbətimizi qurtaraq, sonra mən yangınsöndürənlə danışaram, görüm nə istəyir.

Yangınsöndürən. Nə istəyəcəyəm. Baxan kimi görürəm ki, sən başdan ayağacan cəriməlikdən. Cərimə edəcəyəm səni, özü də böyük məbləğdə.

Müdür. A kişi, mən nə qazanmışam ki, nə də cərimə verim sənə.

Yangınsöndürən. Qazanmamısan, qazanarsan. Reklamın hər birinə min dollar alıb verəcəksən efirə. Milyarder olacaqsan. Maşınların, villaların olacaq. Lap "Xalq artisti" adını alacaqsan.

Səs. Mənim adımdan danışma. Bu adı bəzən elə adamlara verirlər ki, heç mənim xəbərim olmur!

Yangınsöndürən. Bu nə səsdir?

Kişi. Həmin səsdir.

Müdür. Həmin səsdir. Deyir, mən xalqam. Bu səs öldürəcək məni. Vallah, öldürəcək. Daş düşsün mənim başıma!

Kişi (Yangınsöndürənə): Yaxşı, sən çıxacaqsan burdan, çıxmayacaqsan?

(Qapı açılır. İcəriyə Operatorla Rejissor daxil olurlar. Rejissor oxuyur.)

Rejissor.

*İstanbuldan geliyorum,
İstanbulu seviyorum.
Sanatım nədir, bir sor,
Rejissorum, rejissor!*

*Təzə kanal açmısan?
Parlaq işıq saçmısan?
Çox yaxşı iş görmüsən.
Amma unutma ki, sən,
Əsl rejissoram mən!
Əsl rejissoram mən!*

Müdür. Boy... Sən hardan çıxdın? Bu kimdir?

Operator. Bu, rejissordur. Bir ay Türkiyədə, İstanbulda işləyib. Sənət xadimidir. Əla rejissordur.

Müdür. Neyləyim, əla rejissordur.

Operator. Bəs siz özünüz demədiniz ki, açılış günü üçün çıxışçılar gətirim. Şair, bəstəkar, rejissor. Mən də gətirmişəm də

(Usta gəlir.)

Usta. Gəlmək olar? 500 dollar parketçin.

Müdür. Əşşi, rədd ol başımdan!

Usta. Bağışla, bağışla. Tanımaq olmur müdiri. Hərdən lap mehriban olur, hərdən də zalım!

Müdür. Parket, parket. Katibəsizlik belə şeydir də... Kim nə vaxt istəyir, zürhaylayır otağıma. Gözləyin, gözləyin bayırda. Bir dənə qız tapa bilmirəm də... Katibə götürüm. Qız yoxdur də...

Rejissor. Əfəndim, bənim bekləməyə hiç zamanım yok! Şimdi beni videoya alsanız, almışsınız, almasanız, elvida!

Müdür. Bu türkdür, yoxsa azərbaycanlı?

Rejissor. Beni təhkir ediyorsunuz. Bən azəriyim. Fəkat bir ay İstanbulda çalışdığım sürəcə o kadar türkcə konuşdum ki, şimdi azəriçə konuşmaqda zorluq çekiyorum. Çok zorluq çekiyorum. Çocuklarımla da azəriçə konuşamıyorum. Vallahi, konuşamıyorum.

Müdür. Pah atonnan! Camaat 5 il, 10 il Türkiyədə qalır, heç bu günə düşmür.

Rejissor. Təkrar beni təhkir ediyorsunuz. Benim yaşadığım sokakda...

Müdür. Bu nə danışır? Sokak nədir?

Operator. Sokak? Doğrudan, sokak nədir?

Rejissor. Sokağın nə olduğunu bilmiyorsunuz? Cəhalet, cəhalet. Sokak küçə deməkdir. Küçə.

Yanğınsöndürən. Kəs səsinə görə. Düşün qabağıma. Getdik qəbul otağına, əfəndim. Gəlin, gəlin.

Rejissor. Əfəndim, əfəndim... Bu nə demək? Əfəndim.

Yanğınsöndürən. Düş qabağıma deyirəm.

(Yanğınsöndürən Operatorla Rejissoru otaqdan çıxarır və qapıdan çıxarkən müdirə üz tutur.)

Yanğınsöndürən. Mən nəzakət naminə bunları da çıxarıram, özüm də çıxıram. Sən söhbətini tez qurtar, sonra ikilikdə sənə sözüm var mənim. Neyləyim, tərbiyəm belədir. Getməli oldum. Həm də istəyirəm, bu Rejissorla söhbət eləyim, görədim İstanbulda nə var, nə yox.

Müdür. Bir dənə qız tapa bilmədim də...

Kişi. Hə, nə deyirsən, cənab müdir, mənim arvadımı diktör götürürsən işə, yoxsa götürürsən? Xərçi nədir, de, mən hazır...

Müdür. Ay qurban olum sənə, axı mən dedim də. Sizin xanımınızdan diktör olmaz. Diktör olmaq üçün gərək... Axı görmürsünüz arvadınızın nitqində defekt var?

Kişi. O defekt deyil, dedim sənə. Şirinlikdir, şirinlik... Nujeli bunu başa düşürsən?

Arvad. İşdəmirəm daha. Gəl gedək. Bu adamın məndən xoşu dəlmir də. Dəlmir də... Jor döyül ki...

Kişi. Onun xoşu gəlməməyilə deyil axı. Bu dəqiqə onu stolunun dalında boğaram, bax, bu əllərimlə boğaram, ağı gələr başına. Bax belə! *(Boğmağa başlayır.)*

Müdür. Kömək edin! Kömək edin!

(Operator içəri girir.)

Kişi. Sakit ol! *(Operatora)* Sən çıx bayıra! De ki, sən arvadın Baş diktör olacaq. Yoxsa, atamın gору üçün, öldürərəm səni. De! *(Operatora)* Sənə demirəm çıx!

Operator. Baş üstə! *(çoxılır.)*

Kişi *(Müdirə).* De ki, sən arvadın baş diktör olacaq!

Müdür. Olmayacaq! Atamın gору üçün olmayacaq. Nə Baş? Heç...

Kişi. Say pulları, bir gör nə qədərdir. Olacaq, olmayacaq?

Müdür. Olacaq! Olacaq! Koneşno, olacaq. Sənin arvadın diktör olacaq.

Kişi. Tez ol, ay arvad. Gəl ərizəni yaz. *(Müdirə)* Kağız-qələm ver görək. Tez elə!

Müdür. Baş üstə!

Arvad. Diktör olmağışun ərizə nöş yajım mən. Dötürür dötürsün, dötürmür dötürməşün. O pulları ver mənə, heç diktör olmaq istəmirəm.

Kişi. Az pul verirəm sənə? Ağıni çıxartma da. Götür, bu kağız, bu da qələm. Yaz. *(Müdirə)* Özəl kanaluvuzun adı nədir?

Müdür. "Parlaq ulduz"...

Kişi. Yaz. "Parlaq ulduz" kanalının böyüyünə... boş yer qoy, ad-familiyasını özü yazar, hə... Yaz. Xahiş edirəm... Axırda bu günün tarixini yazarsan...

Arvad. Ayın neşəsüdü?

Kişi. Mən nə bilim neşəsüdü. Yaz. Xahiş edirəm, mənə Baş diktör oformit eləyəsiz. Vəssalam. Altından da qol çək. Ad-familiyavı yaz.

Müdür. Baş diktör?..

Kişi. Baş diktör. Yənə pul verəcəyəm. Bilirsən, necə razı qalacaqsan mənim arvadımdan. İstəyirsən, lap katibəlik də eləsin səninçin.

Müdür. Yox. Katibə yox. Katibə qız götürəcəyəm.

Kişi. Ay tapdın ha... Özün bil. Mən səninçün deyirəm. Deyəsən, heç xeyrini başa düşən adam deyilsən. Yaz üstündən "oformit". Anketi, şəkli sonra gətirər. İndi yaz: "oformit".

Müdür. Qoy qalıb, yazaram də. Nə olub? Nə qaçhaqaçdır?

Kişi. Yaz, qol çək. Aldada bilməzsən bizi. Yazmırsan? Qol çəkmirsən?

Müdür. Yazıram, yazıram. Çəkirəm, çəkirəm.

Kişi. Sabah neçədə işə gəlsin sənin Baş diktörün?

Müdür. İstəyir, heç gəlməsin. Nə var gəlir?

Kişi. Yənə, deyəsən, boğulmaq istəyirsən ha, müdir bəy.

Müdür. 12 tamamda gəlsin. Ya da 1-də.

Kişi. Yox. Doqquz tamamda burda olacaq sənə Baş diktörün. Özüm gətirəcəm. Eşidirsən, aaazzz... 9-da burda olmalıyıq!

Arvad. Eşidiyəm, eşidiyəm.

Kişi. Xudahafiz. Biz getdik.

Müdür. Xoş gəldiz. Səfa gətirdiz.

Kişi. Getməmişdən səninçin bir rəqs etmək istəyirik ki, ürəyin açılsın.

Müdür. Nə deyirəm ki...

(Kişi ilə Arvad rəqs edirlər.)

Kişi. Axır ki, diktör oldun.

Arvad. Axır ki, diktoy oldum.

Kişi. Sən öz arzuna çatdın.

Arvad. Mən öz arzuma çatdım.

Kişi. Mavi ekran sənindir.

Arvad. Mavi ekran mənimdir.

Kişi. Özün gözəl, özün can.

Arvad. Özüm gözəl, özüm can.

Kişi. Sevinsin Azərbaycan.

Arvad. Sevinsin Azərbaycan.

Kişi. Sağ ol, müdir bəy.

Arvad. Şao! Şao! Şao!

(Çıxırlar. Yanğınsöndürən daxil olur.)

Yanğınsöndürən. Eşitdim, bu pəltəyi diktör götürürsən?

Müdür. "Şao" dedi mənə?

Yanğınsöndürən. Çao deyirmiş, yəqin. Hə... bunu işə götürdün?

Müdür. Neyləyim. Boğurdu mənə əri. Çığırıdım-bağırdım. Sən köməyə gələydin də. İt oğlu xalam oğlu gəldi, o da qorxub qaçdı.

Yanğınsöndürən. Mənim indiyə qədər hələ üzümə bir kəsin silləsi dəyməyib. Bizim nəsil öz əmin-amanlıq ənənələri ilə məşhurdur. Ona görə də sizin aranızda girə bilməzdim mən. Bir də ki nəş ürəyüvü yeyirən? Götürmüşən, götürmüşən də. Nə olsun dili pəltəkdir. Diktorda əsas gözəllikdir.

Müdür. Gözəlliyi neyləyirəm mən.

(Operator qapıdan boylanır.)

Operator. Yoldaş müdir, Rejissor gedir ey.

Müdür. Getsin də...

Operator. Acıq eləyib gedirdi. Gücnən saxlamışam.

Müdür. Cəhənnəmə gedir!

Operator. Bir ay İstanbulda işləyib ey.

Müdür. Cəhənnəmə işləyib, qara gor da üstündən! Dedim gözləyin, qurtardı getdi! Mən bu kişini görək yola salım, ya yox?

Operator. Yaxşı!

(Operator qapını örtür.)

Yanğınsöndürən. Xalqımızın nə gözəl sözləri var. Məsələn, "yola salmaq!" Cavan vaxtı müfəttiş işləyirdim. Rayona gedirdim. Katib məni qəbul edirdi. Sonra sovxoz direktorunu çağırırdı, deyirdi, bunu yola sal. Xalqımız çox qonaqpərvər xalqdır. "Yola salmaq", "hörmət etmək" xalqımızın çox sevdiyi gözəl ifadələrdir. Hə, "yola sal" məni görək, qardaşım.

Müdür. A kişi, vallah, hələ mən bu özəl kanalı işə salmamışam. Qoy bir işə salım, reklamdan-zaddan verim, əlimə bir az pul gəlsin, xəcələtindən çıxacağam də... Mən bilirəm ki, yanğınsöndürənlər, yəni pojamniklər hamıdan pul alırlar.

Yanğınsöndürən. Lap əcəb eləyirlər. Hökumət nə maaş verir ki? Mən bu maaşla nətəhər dolanım, hə? Yaxşı siqaret od qiymətinədir. Özü də mən "Kent" çəkirəm həmişə. Amerikanski. Gələndə dəfə bir blok alıb qoyarsan yeşiyinə, gələndə verərsən mənə.

Müdür. Yaxşı. İstəyirsən indi aldırım. "Kent" nədir ki?

Yanğınsöndürən. Yox, indi lazım deyil. Varımdır. Gələndə dəfə bir blok "Kent", bir də konvert hazırlayarsan. İndi pul ver, bazarlıq eləməliyəm. Gələndə dəfə həm "Kent", həm də konvert.

Müdür. Nə konvert?

Yanğınsöndürən. Ömründə konvert-zad verməmişən? İçinə pul qoyursan konvertin, verirsən gələndə adama.

Müdür. Vallah, hələ mən heç nə qazanmamışam. Adamdı, gəlir, deyir ver. Hardan verim mən?

Yanğınsöndürən. Bəs bu qədər aparatı necə almısan? Nə pulla almısan? Bu qədər adama necə maaş verəcəksən? Bax, məsələn, o, gözəl-göycək diktörünə nə qədər maaş verəcəksən? Mənim də pulumu ver də.

(Qapı açılır. Rejissor boylanır.)

Rejissor (*içəri girir*). Əfəndim! Ben gidiyorum! Beni bekletmek hakaretdir. Gidiyorum! Siz bir daha beni görmeyeceksiniz. Görmeyeceksiniz!

(Qapı örtülür.)

Yanğınsöndürən. Birdən bu türk olar ha. Ayıbdır. Türklər 1918-ci ildə bizi ermənilərin əlindən alıb xilas etdilər. Türklər olmasaydı, biz heç bu dünyaya gəlməyəcəkdik. İndi türkü qapıdan qovursan? Mənim pulumu ver, gedim, sonra sən bu türkü qəbul elə.

Müdür. Sənin pulunu bu gün verə bilməyəcəyəm.

Yanğınsöndürən. Bə havaxt verəcəksən?

Müdür. Sabah 11-də gəlib apararsan.

Yanğınsöndürən. Səhər 11-də, yoxsa axşam 11-də.

Müdür. Axşam olsaydı, deyərdim 23-də.

Yanğınsöndürən. Nə qədər verəcəksən?

Müdür. Nə qədər gücüm çatsa.

Yanğınsöndürən. Yaxşı, sağ ol, mən gedirəm. Belə elə ki, sabah 11-də səndən razı qalım. Yoxsa birisi gün sənin özəl kanalında yanğın baş verə bilər ha... Başın haqqı pojar olar burda. Heç açılışını da görə bilməzsən.

(Yanğınsöndürən çıxır. Operator içəri girir.)

Müdür (*Operatora*). Hə... Nə oldu sənin türkün?

Operator. Türk deyil ey, azərbaycanlıdır. Bir ay İstanbulda işləyib...

Müdür. Əşşi, bunu dedin də. Bu İstanbulu nə var dəqiqəbaşı soxursan mənim gözümə. Acıq eləyib getdi, hə?

Operator. Yox əşşi, hara gedir? Oturub ey, burda. Qəbul otağındadır.

Müdür. Bir dənə qız tapa bilsəydim... Çağır gəlsin, görək. Kağız-qələm də ver ona, qoy çıxışını yazsın. Sonra Qərənfil kompyuterdə yazar.

Operator. Çıxışında nə yazsın, yoldaş müdir?

Müdür. Çağır onu bura, mən başa salaram.

(Operatorla Rejissor gəlib müdirin qabağında dayanırlar.)

Rejissor. Beni çox bekletdiniz, əfəndim. Böylə hakareti ben İstanbulda görmədim, əfəndim! Orada bana çox böyük sayıq göstərdilər. "Əfəndim, şurda oturma, burda otur" dedilər. Amma siz bəni bekləmə odanızda haps etdiniz, əfəndim!

Müdür. Yaxşı da, olub keçdi də. Gördün də nə qədər adam gəlmişdi yanıma. Onları gərək yola salaydım axı... Sən indi belə elə. Adın nə oldu sənin?

Rejissor. Rejissor.

Müdür. Sənətini demirəm ey, adını deyirəm.

Rejissor. Benim babam, yəni azərilərin dili ilə desək, atam məşhur sanat adamı olub. Ben doğduğum gün adımla Rejissor qoyub. Ben də onun isteyini hayata keçiriyorum.

Müdür. Paha atonnan sənin. Benzin ad eşitmişdim, MTS eşitmişdim, yəni maşın-traktor stansiyası, Büro eşitmişdim, Siyasət eşitmişdim, Marks eşitmişdim, Partkom eşitmişdim, Mestkom eşitmişdim, amma Rejissor eşitməmişdim, onu da eşitdim. Adam gündə bir təzə söz eşitməsə, qulağı kar olar. Yaxşı, cənab Rejissor, sən bir dənə balaca çıxış hazırla özün üçün. Əvvəlcə bizi təbrik et, de ki, bu özəl kanalı, bu gözəl kanalı ürəkdən təbrik edirəm, sonra da İstanbul xatirələrindən danış. Amma, çox xahiş edirəm, qısa olsun. Xalq yorulmasın. Xalqın gözü tərəzidir. Ona görə də...

Rejissor. Özür dilərim, bir dakika, özür dilərim... Bir şey söyləyeyim. Əfəndim, canım-gözüm, hayatım, yavrum, bircə tənəm, bir problem var arada. Problem də şu ki, bən yazsam, türkçə çıxacaq. Benim bir ay İstanbulda olub dönüşümdən sonra türkçə konuşmam Azeri xalqına bir az tuhaf gələcəkdir.

Müdür (*Operatora*). Tuhaf nə deməkdir?

Operator. Bilmirəm. Evdə bişməyib, qonşudan gəlməyib.

Rejissor. Tuhaf, yəni stranno, yəni qəribə.

Müdür. İndi nə deyirsən? Biz sənin üçün çıxış yazaq?

Rejissor. Öylədir. Başqa çözümlə yolu yoxdur, əfəndim. Bunu xalq rica ediyor. Xalq talep ediyor.

Səs. Mənim adımdan danışmayın.

Müdür. Ah...yənə bu səs.

Rejissor. Yahu, bu ne ses?!

Müdür. Tapa bilmirik, əfəndim. Dəli olmuşam, əfəndim. Nə işə... Xaləqlu. Apar bunu Ceyhunun yanına, bir dənə çıxış yazsın. Sonra gəlin bura.

Operator. Baş üstə.

Müdür. Amma çıxış böyük olmasın ha.

(Qapı açılır. İcəriyə Müğənni daxil olur.)

Müğənni. Salam-ələyküm!

Müdür. Sən kimsən?

Müğənni. Tanımadız məni? Heç televizorda görməmişiz məni?

Duet oxuyuram da.

Müdür. Nə duet?

Müğənni *(oxuyur)*. Yanaqlarımı neynirsən. oğlan?

Müdür. Hə, hə. Tanıdım, tanıdım. *(Operatorla Rejissorla)* Siz gedin. Amma tez eləyin. *(Müğənniyə)* Hə, de görək sözünü. Amma əvvəlcədən sənə deyim ki, mənim bu mahnıdan xoşum gəlmir.

Müğənni *(oxuyur)*. Dodaqlarımı neynirsən, oğlan...Yaxşı mahnıdır. Xalq mahnısıdır.

Müdür. Yaxşı, yaxşı, oxumağın qalsın sonraya. De görək, nə istəyirsən?

Müğənni. Eşitdim, təzə kanal açırsan.

Müdür. Elədir.

Müğənni. Gəldim deyəm ki, mənim çox gözəl parodiyalarım var. İcazə versəz, deyərəm.

Müdür. Otur, de görək.

Müğənni. Bilirsiniz, mən bir ay bundan qabaq başladım xalq mahnılarımızı seçməyə. Bir-bir oxudum, oxudum özümçün. Bir şey kəşf elədim.

Müdür. Nədir o şey?

Müğənni. Onu kəşf elədim ki, bizim xalqımızın aşıqları, yəni sevənlərimiz qarınquludur. Məni videoya çəksəz, günündə verərsiniz.

Müdür. Nə parodiya? Necə yəni aşıqlərimiz qarınquludur?

Müğənni. İcazə verin bir-bir deyim. Məsələn, *(oxuyur)* "Mən gəlmişəm sizə qonaq, mənə bişir bir qayqanaq." Görürsən, sevgilisinin yanına gəlib, yazıq qıza qayqanaq bişirtirir. Yaxud belə bir mahnımız var: "Aç xurcunu, kəs almanı, ver yara dilim-dilim, dilim-dilim..." Və ya: "Araz üstə, buz üstə, kabab yanar köz üstə, qoy məni öldürsünlər, bir ala göz qız üstə." Ölməmişdən qabaq kabab istəyir.

Müdür. Yox, bu o qədər maraqlı olmaz. Şitdir, bayağıdır.

(Usta gəlir.)

Usta. Gəlmək olar? 300 dollar lazımdır.

Müdür. Rədd ol, başımdan!

Usta. Baş üstə! *(gedir.)*

Müğənni. Mən bu parodiyanı sizə sxematik şəkildə dedim. Amma siz məni zəpis eləyin, görün bir nə dəstgah alınacaq.

Müdür. Sən belə elə, get səsyzma studiyalarının birinə, çəksinlər səni videoya, diski gətir bura, bir yerdə baxaq.

Müğənni. Olmaz ki, məni elə burda çəkəsiniz. O səsyzma studiyalarında, yəni videozəpis studiyalarında adamın dərisini soyurlar. Filan qədər onlara verəcəyəm. Çəkəcəklər məni. Sonra diski gətirəcəyəm bura. Baxacaqsız, xoşunuza gəlməyəcək. Mən elə həmin pulu verim sizə də...

(Pulu çıxarıb müdirə verir. Bu vaxt operatorla rejissor içəri daxil olurlar.)

Operator. Gəlmək olar?

Rejissor. Bir daha "Merhaba, əfəndim."

Müdür. Yüz dəfə demişəm ki, qapını döyməmiş içəri girməyin. Gözləyin qəbul otağında. Bir dənə qız tapa bilmirəm də...

Rejissor. Siz yəni hakaret ediyorsunuz. Para gerekişə, ben də ödeyə bilirim, əfəndim. Siz şimdi benim gözlerimin önündə rüşvət alıyorsunuz. Məhkəmə bunu duysa, sizi həmmən içəriyə sokarlar.

Müğənni. Bu kimdir? Arkadaş, görürəm, sən türksən.

Rejissor. Hayır, əfəndim. Ben türk deyiləm. Xalis azəriyim. Özü də Gədəbəydenəm. Hiç duydunuzmu "Gədəbəy" keliməsini?

Müğənni. Gədəbəydənsən? Onda türkcə niyə danışırısan?

Operator. Bir ay İstanbulda olub ey. Təzəcə gəlib ey.

Müğənni. Eh, mən də deyirəm, görəsən, kimdir bu. Çıx bayıra. Borcum var idi kişiyə, gətirmişəm verim. Lap rüşvət verirəm, sonra? Bizim xalqımız belədir. Bir-birini dolandırırıq da... Çıxın burdan bayıra! Yaşasın Azərbaycan xalqı!

(Operatorla Rejissor çıxırlar.)

Müdür. Sənin kimi bir insan mənim yanımda olsaydı, dərdim nə idi. İt uşaqları eşidiblər ki, təzə kanal açırım, günüm-güzəranım yoxdur. Biri gəlir, biri gedir, biri gəlir, biri gedir. Qoymurlar, xalqa xidmət edək. Hələ bayaq bir kişi də gəlmişdi, pəltək arvadı ilə, az qalmışdı boğsunlar məni.

Müğənni. İstəyirsiz, məni posovmestitelstvu götürün işə.

Müdür. O nə deməkdir?

Müğənni. Yəni yarım ştat. Lap istəyirsiniz, bir ştat götürün. Lap istəyirsiniz, katibə götürün.

Müdür. Olmaz. Bir dənə qız tapa bilmirəm də. Tanıdığın qız varsa, göndər, baxım, bəlkə, katibə götürdüm özümə.

Müğənni. Qız? Qız deyirsən? Baxaram.

Müdür. Bax, canım. Azərbaycanda nə qədər deyirsən qız var. Görmədin, yeni ilin ilk günündə də qız doğuldu. Oğlan azdır.

Müğənni. Mən baxaram, görüm kimi taparam. Amma sizə məsləhət görürəm, kişi götürün.

Müdür. Görəkməz ki, iki saatdan, üç saatdan bir gözəl bir xanım bir stəkan çay gətirsin mənə, könlüm açılsın.

Müğənni. Onu da düz deyirsiz, müdir bəy. Məni görəndə gözlünüz, könlünüz açılmadı bəyəm? Səhərdən axşamacan oxuyaram sizin üçün. *(oxuyur.)* Mən gəlmişəm sizə qonaq...

Müdür. Baxarıq, baxarıq... Sən az qalmışdı, məni xataya salasan. Götür pullarını.

Müğənni. Papa canı, götürməyəm. Burda operatorlar, rejissorlar, osvetitellər necə əziyyət çəkəcəklər məni zəpis eləyəndə qədər. Payla onlara, qoy köülləri xoş olsun.

Müdür. Yox, mən işçilərimə rüşvət verə bilmərəm.

Müğənni. Onda özünüz xərcləyin. Uşaqlara qırmızı ikra alarsınız.

(Qapı açılır. Rejissor içəri girir.)

Rejissor. Müsəidə edersinizmi? Yəni icazə... Bayaq itfaiyyə, yəni yanqınsöndürən erkek çox iyi etdi ki, sizi boğmaq istədi. Şimdi həmən funksiyonu ben hayata keçireceyəm. Bana qarşı yaptığımız hakaretlərin cavabında sizi gəbərdəcəyəm. Boğazınızı bana verin, lütfən, əfəndim. Ben sizi boğmaq istiyorum! Boğmaq istiyorum!

Müdür. Kömək edin! Kömək edin!

(Nərgizlə Operator içəri daxil olurlar. Rejissor onları görüb qaçır.)

Müdür. *(Operatora)* Su gətir mənimçin. *(Nərgizin əlindən tutur. Qapıda Aydın görünür.)* Nərgiz, qızım, kömək elə, durum ayağa.

Aydın. Nərgiz.

Nərgiz. Aydın.

Aydın. Mən bayaqdan səni qapıda gözləyirəm.

Nərgiz. Aydın, bilirsən...

(Xalq şairi daxil olur.)

Şair. Salam, mən xalq şairiyəm. Sənin yeni kanal açdığını, aləmə nur saçdığını eşitdim, ürəyimdən, qəlbimdən, könlümdən bir səs qopdu. O səs mənə dedi ki, hələ bunlar nədi ki, Azərbaycanı sabah daha gözəl, daha şirin, daha ləzzətli, daha şərəfətli, daha ləyaqətli, daha mətanətli, daha sədaqətli, daha məhəbbətli...

Müdür. Dayan görüm, ay kişi.

Şair. Mən kişi deyiləm, mən xalq şairiyəm.

Səs. Sən bu adı nə vaxt aldın, mənim xəbərim olmadı.

Şair. Boy... İnteresno! Bu, qaibənə səs neredən gəldi, əcəbə?

Müdür. Mən səhərdən o səsi axtarıram. Nə işə, sözünü de!

Şair. Mənim sözüm odur ki, ay qağa, özəl kanal açırsan, bəs maa niyə demirsən?

Müdür. Sən nə hayda, mən nə hayda. Adın nədir sənin?

Şair. Vəzir Eloğlu.

Müdür. Mən belə şair adı eşitməmişəm.

Şair. Niyə eşitməmişəm? Mənim bir kitabım çıxıb.

Müdür. Min?

Şair. Yox, a kişi, bir. Bir dənə. Sabirin də, Mirzə Ələkbəri deyirəm ey... Bircə kitabı vardı, dayna! Bir şeir oxuyummu sana?

Müdür. Oxu.

Şair. Dağlar dağımdır mənim,

*Qəm oylağumdur mənim,
Dindirmə, qan ağlaram,
Yaman çağımdır mənim.*

Səs. Bu mənim şeirimdir! Mənim şeirimdir!

Şair. Boy! İnteresno! Bu nə səsdir?

(Usta gəlir.)

Usta. Gəlmək olar?

Müdür. Olmaz! *(qışqırır.)* Rədd ol, burdan!

II hissə

(Səhnənin önü. Aydınla Nərgiz qarşı-qarşıya gəlirlər.)

Aydın. Nərgiz!

Nərgiz. Aydın? Çoxdan gözləyirsən məni?

Aydın. Yox. Necəsən?

Nərgiz. Yaxşıyam. Sən necəsən?

Aydın. Mən də yaxşıyam.

Nərgiz. Hirsin soyuyub.

Aydın. Bəli. Mən səni çox istəyirəm, Nərgiz.

Nərgiz. Çox istədiyinə görə məni qoyub getdin?

Aydın. Bağışla məni, Nərgiz. Mənim bu qısqanclığımı başıma bəla olub. Özümdən çıxıram, sonra peşman oluram. Qısqanclıq da... bilirsən, sevgidən doğur, Nərgiz.

Nərgiz. Yox, Aydın. Qısqanclıq inamsızlıq deməkdir. Demək, sən mənə inanmırsan.

Aydın. Yox, Nərgizim. Bu nə sözdür. İnanıram. Özümlə bacara bilmirəm.

Nərgiz. Nahaq yerə!

(Operator gəlir.)

Operator. Nərgiz xanım, müdir səni gözləyir.

Nərgiz. Oldu. Yaxşı, Aydın. Məni gözlə, gəlirəm.

Aydın. Olar, mən də gəlirəm. Sənin müdirinlə yaxından tanış olmaq istəyirəm.

Nərgiz. Nə bilim, istəyirsən, gəl.

(Müdür görünür.)

Müdür. Nərgiz, xoş gördük.

Nərgiz. Xoş gününüz olsun.

Müdür. Bu kimdir? Hə... Başa düşdüm. Cavan oğlan, onu bil ki, sən yer üzünün ən xoşbəxt bəndəsisən.

Aydın. Bilirəm, narahat olmayın.

Müdür. Narahat? Mən niyə narahat oluram? Yaxşı, Nərgiz, qızım, gedək, məşqi çoxdan başlamışıq.

Aydın. Olar mən də gəlirəm?

Müdür. Gəlirsən, gəl də.

(Səhnə fırlanır. Studiya.)

Müdür. Başladıq! Nərgiz qızım, bura gəl, yaxın gəl. Əlini ver mənə. Bax belə!

(Aydın çıxır. Məşq davam edir. Baş diktör Arvad gəlir. Studiyanın girəcəyində dayanmış Operatorla görüşür.)

Arvad. Şalam-əleyküm. Şabahın xeyir olsun.

Operator. Sabahınız xeyir olsun.

Arvad. Məni tanımırsan? Şijin təjə diktorunujam da.

Operator. Yaxşı, keç otur qıraqda.

Arvad. Bura bax, mənim müdirlə şöbətım var. *(Müdürə yaxınlaşır.)* Salam!

Müdür. Salam. Boy, niyə gəlmisən? Sənlik hələ ki iş yoxdur.

Arvad. Əjəb eləmişəm. Ərim dedi, tey get işə, mən də gəldim. Tekştuvuj var, verin oxuyum.

Müdür. Nəyimiz?

Arvad. Tekş... Mətn... Matilyal... Diktörşun.

Müdür. Yox. Hələ heç bir tekstimiz yoxdur.

(Səhnəyə Tarixçi daxil olur.)

Tarixçi. Gəlmək olar? Salam-aleyküm. Mən tarixçiyəm. Eşitdim, təzə televizor açırsız, dedim, gəlim çıxış eləyim. Azərbaycanda nə qədər televiziya kanalı varsa, birinci orda mən çıxış eləmişəm, sözümlü demişəm.

Müdir (öz-özünə): Xeyir a, işə düşdük. Qoymurlar ki, məşq eləyək. *(Tarixçiyə)* Yaxşı, məni başa salın görüm, siz çıxış edib nə deyəcəksiniz?

Tarixçi. Mən, əvvəla, onu deyim ki, xalq hərəkətinin müəxəssisiyəm. Milli Dirçəliş Günü mənim gözlərimin qabağında zühur edib. Domsovet yadınıza gəlir? Mən Leninin dal tərəfində dayanıb bütün camaatı bir tarixçi kimi seyr edirdim. Yadınıza gəlir, xalq necə qışqırırdı? "Oturmayan erməni!" "Oturmayan erməni!" O vaxt biz gərək oturmayaıdıq, o gün biz oturduq. Oturmasaydıq, bu gün Qarabağ düşmən tapdağı altında olmazdı. Bax mən belə şeylərdən danışacağam. Mən xalq adından danışacağam.

Səs. Mənim adımdan danışma.

Tarixçi (çaşqın halda). Yoldaş xalq! Cənab xalq! Vallah, mən həqiqəti deyəcəyəm, gördüklərimi deyəcəyəm.

Müdir. Bu səsi bir yaxalaya bilsəydim.

(Müdir hər tərəfə baxır.)

Müdir. Yox balam, heç kəs yoxdur. Qayıbanə səsdir bu. Əs-təğfürullah, göydən gəlir yoxsa bu səs?

Tarixçi. Yox, göydən gəlmir.

Arvad. Mənə şu verin, şu, qorxdum mən. Mənə dərman verin. Şu verin, ərimə jəng vurun, tej gəlsin. Ölüyəm! Ölüyəm! Ölüyəm!

Tarixçi. İstəmirəm, atam, mən nə çıxış eləyirəm, nə söz deyirəm. Mən getdim. Bu arvad ölüb elər, mən xataya düşərəm.

Arvad. Olsun öj arvadun.

Müdir (Arvada). Yaxşı, sən ərivün telefon nömrəsini de mənə görüm.

(Arvad sumkasını açıb içərisindən vizitkartını çıxarır.)

Arvad. Bilirşij də, mənim ərim böyük adamdır. Bu da onun vizitkaşı. Jəng elə. Denən, xanımın ölüy. Vay... Ölüyəm! Ölüyəm! Ölüyəm!

(Müdir telefon nömrələrini yığır.)

Müdir. Alo! Katibədir? Mənəm danışan, mən, özəl televiziya kanalının prezidentiyəm. Naçalnikinizə deyın ki, onun arvadının halı pisdir. Çox pisdir.

Arvad. Naçalnik demə. Prijident de... Ölüyəm. De, ölüyəm.

Müdir. Ölür. Yox, hələ ölməyib. Ölmək üzrədir. *(Öz-özünə)* Ölsəydi, canım qurtarardı.

(Operator gəlir.)

Operator. Müdir, bir dənə rəssam gəlib, sizi görmək istəyir.

Müdir. Əşşi, bir dayan görək bu arvada nə oldu?

Arvad. Arvada yox, Baş diktoya... Baş diktoya...

Müdir. Hə, Baş diktora.

Operator. Bəlkə, skori çağırım.

Müdir. Əri gəlir indi.

Arvad. Yənə şu iştiyirəm.

Müdir. (Operatora) Su ver ona.

Operator. Baş üstə.

Müdir. Tez elə.

(Operator Arvada su verir.)

Operator. Rəssam gəlsin?

Müdir. Gəlsin, görüm nə deyir. Öldürəcəklər bunlar məni.

(Rəssam içəri girir.)

Rəssam. Bonjur!

Müdir. Bu fransızca danışır ki.

Rəssam. Kaman sava? Sava biyən?

Müdir. Əcəb işə düşdük.

Operator. Bu, iyirmi gün Fransada qalıb.

Müdir. Ay balam, ay başınıza dönüm. Bu Fransada qalıb. Mən ki qalmamışam. Başa düşmürəm axı nə deyir.

Operator. Hal-əhval tutur da sizdən. Mən orta məktəbdə bir az fransızca oxumuşam. Bir müəlliməmiz var idi, yazığın başına it oyunu açırdıq. İçəri girən kimi qışqırırdıq: "Bonjur lömetr". O da qorxa-qorxa deyirdi: "Bonjur lözanfan". Müdir bəy, "bonjur"

salam deməkdir, "lömetr" müəllim deməkdir, "lözanfan" uşaqlar deməkdir. Bu rəssam sizdən soruşdu ki, "Kaman sava?" Yəni o bilmək istəyir ki, siz necəsiniz, əhvalınız yaxşıdır mı, yəni "Sava biyən?"

Müdür. Sən atanın goru, fransızca-zadəca danışmayın mənimlə. Gedin, Ceyhun tekst hazırlasın sizinçün, gəlin. *(Rəssama)* Əvvəla, sən mənə de görüm, əsərlərin haralarda nümayiş etdirilib?

Rəssam. Mən abstrakt, yəni mücərrəd cərəyanın nümayəndəsiyəm. Əsərlərim bir çox dünya məmləkətlərində göstərilib.

Müdür. Bu abstrakt nə deməkdir axı?

Rəssam. Abstrakt, yəni mücərrəd. Tutaq ki, bir qaya parçası çəkirəm, deyirəm, bu, sizsiniz, yəni özəl televiziya kanalının müdiri. Siz gərək saatlarla o qayanın qarşısında kreslodə oturub tabloda özünü tapasınız və biləsiniz ki, niyə mən sizi gül şəklində, çiçək şəklində, ağac şəklində deyil, məhz qaya parçası formasında əks etdirmişəm. Bunun qayaaltı mənası var.

Müdür. Yaxşı, yaxşı, gedin, gedin. *(Öz-özünə)* Bir şey başa düşdümsə, atama lənət.

(Operatorla Rəssam çıxır. Arvad ayağa durur, səntirləyib divanın üstünə yıxılır. Müdir diz üstə oturub qulağını arvadın ürəyinə sөykəyir. Bu vaxt qapı açılır. Qadının əri içəri girir.)

Kişi. Hanı mənim arvadım? Nə olub mənim arvadıma? Bu nədir belə?

Müdür. Birdən-birə oldu. Həzrət Abbas haqqı, mən ona heç güldən ağır söz demədim.

Kişi. Bəs diz üstə niyə oturmusan qabağında?

Müdür. Pol zəhrimar mastikalı idi, ayağım sürüşdü...

Kişi. Demək, sən ayağısürüşkənsən. Elə mənim arvadım da... *(Arvadına)* Düş qabağıma görüm.

(Kişi ilə Arvad gedirlər. Yanğınsöndürən içəri daxil olur.)

Yanğınsöndürən. Bu nədir ə, qapıda bir sürü adam saxlamısan yenə. İçəri keçmək olmur.

Müdür. A balam, hamısı getdi ki. Daha kim gəlib mənim qəbuluma?

Yanğınsöndürən. Mən gəlmişəm.

Müdür. Sənə zəhmət verəcəyəm, sabah bir də gələcəksən.

Yanğınsöndürən. Bura bax ə, yoxsa sən elə bilirsən, mən səninçün uşaq-zadəm. Bu gün gəlmə, sabah gəl, birigün gəl, alt-dakı gün gəl. Xeyr, atam. İndi ver görüm.

Müdür. Yaxşı. Dayan. *(Pul çıxarır.)* Azdır, çox bil. Qoy əlimə bir pul gəlsin, səni necə lazımdır, o cür təmin edəcəyəm. Bir dənə xahişim var səndən. Bir bu evin damına-zadına çıx, gör kim gizləniş orda. İki dəqiqədən bir xalq adından qışqırır kimsə.

Yanğınsöndürən. Sən heç narahat olma. Mən bu məsələni briqadamla gəlib birlikdə həll edəcəyəm. Briqadam 12 nəfərdən ibarətdir. Onların da payını hazırla.

Müdür. On iki nəfər?!

Yanğınsöndürən. Mənimlə birlikdə on üç nəfər.

Müdür. On üç nəfər?! Briqada lazım deyil. Özün tap! Özün!

(İşıqlar sönür. Səhnə önündə Aydın görünür.)

Aydın.

*Yuxudan oyananda
Səni görmək istərəm, Nərgizim.
Üfüq alovlananda
Səni görmək istərəm, Nərgizim.
Qalxıb yataqdan hər gün,
Əl-üzümü yuyanda,
Saçımı darayanda
Səni görmək istərəm, Nərgizim.
Pəncərədən boylanıb,
Həyatə baxanda da,
Küçəyə çıxanda da
Səni görmək istərəm, Nərgizim.
Bu ayrılıq, bu həsrət,
Sənəmə dağ çəkdi, dağ,
Gecələr qalıb oyaq
Ulduzların zərində
Səni görmək istərəm!
Səni görmək istərəm, Nərgizim.*

(Aydın telefon budkasına yaxınlaşır, Nərgizə zəng vurur.)

Aydın. Məni bağışla, Nərgizim.

Nərgiz. Allah bağışlasın. Səni başa düşə bilmirəm.

Aydın. Küssümsən məndən?

Nərgiz. Birdən yox oldun. Niyə gözləmədin məni?

Aydın. Nə bilim. Məni bağışla, Nərgiz.

Nərgiz. Hardasan?

Aydın. Səninlə ilk dəfə görüşdüyüm yerdə. Gözləyirəm səni, Nərgiz. And içirəm. Səni incitməyəcəyəm daha. Qışqanmayacağam!

(Pərdə açılır. Pavilyon. Aydınla Nərgiz kənarında dayanıblar.)

Müdür. Başladıq!

Usta (*Müdürə yaxınlaşır*). Parket ...

Müdür (*Ustanı itələyir*). Başladıq!

Rejissor. Mərhaba, əfəndilər. Kardeşlər, kız kardeşlər, amcalar, xalalar və bibilər! Amca əmi deməkdir. Bu xanım əfəndi isə – bizim Nərgiz qızımız – aparıcıımızdır.

(Arvad hücum çəkir.)

Arvad. Kim? Nərgiş? Nərgiş kimdir? Diktoy mənəm. Şalam-əleyküm. Həmişə bijimlə qalın. Bijdən ayrılmayın.

Müdür (*Rejissor*). Eybi yox! Qoy hələlik o aparsın. Məşqdir də...

Arvad. Mən piş adam döyüləm. Əvvəl-əvvəl mən diktoy olacağam, şora bu qıj – Nərgiş. Yaxşı? İndi şöj rejisoyundur!

Rejissor. Bu gün ilk proqramımıza bütün sanat sahibləri gəlmişlər və bizi şərəfləndirmişlər. Ben eminim ki, Azərbaycan halkı bizi ürəkdən beyeniyor. Bizi sevir. İftixar hissi keçiriyor. Azərbaycan halkı...

Səs. Mənim adımdan danışmayın. Dilim qabar oldu bu sözü deməkdən.

(Birdən pavilyon silkələnir.)

Səslər:

– Zəlzələdir!

– Zəlzələ...

– Ay aman! Zəlzələ!

– Tez çıxın bayıra.

– Şəlşələ... Şəlşələ... Mənim ərimə jəng vurun!

– Nə qədər xalq adından danışmaq olar?

Müdür. Vay, mənim avadanlığım! Nə qədər pul xərcləmişəm. Bir əmək pul vermişəm, ay camaat! Kömək edin! Kömək edin!

Aydın. Bu, zəlzələ deyil. Bu, xalq qəzəbinin xəbərdarlığıdır. Bu, əyirlik, rüşvətخورluq, fırıldaq əleyhinə silkələnmədir. Sən təzə kanal açırsansa, qohum-əqrabanı başına yığma. Hər gələnin qarşısında əyilmə. Qorxma! Gəncliyə güvən! Gəncliyə!

(Aydınla Nərgiz səhnə önünə gəlirlər.)

Aydın və Nərgiz. Xalqın adından yalan danışmayın! Düz olun, təmiz olun!

Səs. Bax bu sözlər mənim ürəyimdəndir. Sizin kimi insanlar mənim adımdan danışa bilirlər!

ŞEYTANIN YUBİLEYİ

(İki hissəli musiqili komediya)

Proloq

(Bütün xor, balet və iştirak edən aktyorlar mahnı oxuyub, rəqs edirlər.)

*Beş günlük ömrümüzdə gəlin mehriban olaq,
Acıları, kədəri, qüssələri unudaq.
Xalq üçün, Vətən üçün qoy döyünsün qəlbimiz,
Bir yumruq kimi olaq hər sözdə, hər işdə biz.*

*Yaxşıları qoruyaq!
Şeytanlara bəd olaq!
Bu qısa ömrümüzü
Məhəbbətlə yaşayaq!
Səadətlə yaşayaq!
Sədaqətlə yaşayaq!*

Aktyorlar: Şeytan, meydan!
Meydan, şeytan!
Şeytan, meydan!

(Meydan səhnəyə daxil olaraq, aktyorlarla birlikdə oxuyur.)

*Mən Meydanam, Meydanam,
Ər doğub məni anam.
Heç kəsə pisliyim yox,
Səxavətli insanam.*

*Kimi mənə Meydan deyir,
Kimi mənə şeytan deyir,
Meydan deyən düz deyir,
Şeytan sözü düz deyil!*

*Arzularım çinbəçin,
Bir dünyadır mənimçin.
Xəyaləni sevmişəm,
Əlləri ağ göyərçin.*

*O qız mənə yar desə,
"Sənə eşqim var" desə,
Təkcə onu sevərəm,
Mən baxmaram heç kəsə.*

I şəkil

Məryəm. Meydan müəllim! Meydan müəllim!

Səlim, Şirvan. Hörmətli vitse-prezident.

Ceyran. Meydan müəllim!

Şirvan. Getdi gurum-gumbaz!

Səlim. Tənqid belə olar!

Məryəm. Yaşasın demokratiya! Yaşasın demokratiya!

Səlim. Yaşasın Meydan müəllim və onun qəzeti! Meydan müəllim təsisçi, mən də baş redaktor. Hələ bir dənə də qəzet buraxacağıq.

Meydan. Doğrudan da, qəzet böyük qüvvədir! Nə vəzifə, nə ad-san, nə var-dövlət... hamısı iti qələmin ucundadır.

Məryəm. Meydan müəllim, qabaqdan yubileyiniz gəlir.

Səlim, Şirvan, Ceyran. Elədir, elədir.

Səlim. Bilirsiniz ki, bizim studiyamızın prezidenti Həlimov 10-15 gündür Almaniyaya aparatura almağa gedib. Bilinmir, nə vaxt gələcək.

Şirvan. Meydan müəllim, xəbəriniz var ki, bizim Akifin dayısı yuxarılarda ... böyük adamdır?

Meydan. Doğrudan? Adı, soyadı nədir?

(Şirvan Meydanın qulağına nəşə pıçıldayır.)

Meydan. Nə danışırısan?!

Şirvan. Bəli, bəli.

Meydan. Bunu mənə indiyə qədər niyə deməmişən?

Şirvan. Saxla samanı, gələr zamanı. İndi məqamdır. Həlimov gedib...

Səlim. Allah bilir, nə vaxt gələcək.

Məryəm. Bəlkə, heç gəlmədi! Akifnən təkliddə danışın. Həm vəzifənizi həll eləsin Həlimovun yerinə, həm də yubileyinizi keçirək.

Səlim, Şirvan, Ceyran. Yaxşı olar, yaxşı olar. Urta!

Meydan. Doğru buyurursuz. Bizim rəhbərimiz "Halal" studiyasının prezidenti Həlimov çoxdan yetişib, qocalıb, güclə nəfəs alır. Biz qocalara həmişə hörmət eləyirik. Amma cavanlara da yol açmaq lazımdır. Düzdür, mənim 50 yaşım var.

Səlim, Şirvan, Ceyran. Maşallah, maşallah. Heç demək olmaz.

Meydan. Amma Məşədi İbad demişkən, dəyərəm min cavana.

Səlim, Şirvan, Ceyran. Göz dəyməsin.

Meydan. Xülasə! Gedin təşkil eləyin, Akif gəlsin!

Səlim, Şirvan, Ceyran. Bu dəqiqə, bu dəqiqə. Gedirik.

Ceyran. Keç də! *(italəyir.)* Aaaa... Akif özü gəldi ki...

Akif. Buyurun, mən hazır.

Meydan. Xəbər var?

Akif. Nədən, Meydan müəllim?

Meydan. Bu gün-sabah yubileyimdir.

Akif. Təbrik eləyirəm.

Meydan. Sən nə təhər oğlansan? Mən, "Halal" studiyasının vitse-prezidenti bu günə qədər xəbərim yoxdur ki, sənin hörmətli dayın yuxarılarda işləyir.

(Səlim Akifə işarə edir ki, "hə" desin.)

Akif. Bilirsiniz, demək.

Meydan *(Akifi kənara çəkir).* Mən hər şeyi bilirəm. Günə bu gün o kişiynən görüşüb, mənim vəzifə məsələmi həll eləməlisən Həlimovun yerinə, sonra da yubileyimi təntənə ilə keçirməliyik.

Akif. Meydan müəllim, yubiley asandır, amma vəzifə məsələsi, bu çox çətin məsələdi.

Meydan. Nə desə, mən hazır. Bir limon istəsə, beş limon verəcəyəm. Sən də olacaqsan mənim birinci müavinim.

Akif. Mən müavin olmaq istəmirəm, Meydan müəllim.

Meydan. Müavin olmaq istəməzsən, "Qarabağ" restoranımı verərəm sənə. Qoy düşmənlərin çatlasın.

Akif. Mənim düşmənim yoxdu. Kimə pislik eləmişəm ki?

Meydan. Sənin düşmənin yoxdu? Gecə-gündüz dalınca danışrlar.

Akif. Kim, Meydan müəllim?

Meydan. Həlimov başda olmaqla elə hamısı.

Akif. Həlimovdan başqa daha kim?

Meydan. Sonra deyərəm sənə. Ağıllı oğlansan, qulaq as mənə. Sən bilən, dayın nə qədər istəyər, görəsən. Sən belə şeyləri bilirsən, yəqin.

Akif. Əlbəttə, bilirəm, amma utanıram ey...

Meydan. Utananın oğlu olmaz.

Akif. Onda deyim?

Meydan. De gəlsin. *(qulağına nəşə deyir.)* Yaman çox istəyir ha... Beş limon bunun yanında toya getməlidir lap.

Akif. Meydan müəllim, çox deyil. Həm jivoy prezident Həlimovu çıxardır, sizi onun yerinə qoyur, özü də yubiley günü gətirərəm əmrinizi. Xahiş edərəm dayımdan ki, belə olsun.

Meydan. Nə deyirəm ki, səhər gəl, apar.

Akif. İndi olmaz?

Meydan. Tələsmə də. Banka getməliyəm axı...

Akif. Yaxşı, Meydan müəllim. Mən gedirəm. Məhləmizdə bir ağsaqqal ölüb, onun cümə axşamısıdır, orda olmalıyam. Xahiş eləyiblər ki, gəlim, onlara bir az kömək eləyim. Mənsiz cümə axşamlarını yola verə bilmirlər. Sabaha da mənə icazə verin, birisi gün gəlib pulları apararam.

Meydan. Tələsmə! Əvvəlcə al bu kağız-qələmi, mən sənə bir məktub verəcəyəm, üzünü köçürdərsən.

Akif. Mənim gözüm üstə, nə məktubdur?

Meydan. Dayının adına bizim prezident Həlimov haqqında bir məktub göndərmək lazımdır.

Akif. Nə məktub?

Meydan. Mənim qəzetimdə – "Vətən" qəzetində Həlimovu biabır eləyiblər.

Akif. "Vətən" qəzeti bəyəm sizin qəzetinizdir? Heç orda adınız yazılmayıb.

Meydan. Hərifəm bəyəm adımı yazım. Sən mənə qulaq as. İndi sənə bir məktub verəcəyəm, üzünü köçürdərsən, bu qəzeti də qoyarsan məktubun içinə, göndərərsən yuxarılara. Adresi deyərəm, yazarsan.

Akif. Kimin məktubudur bu? Yəni kimin imzası ilə göndərəcəyik?

Meydan. İmzanı özümüzədən toqquşduracağıq. Məsələn, imzanı yazarsan F.Feyzullayev. Ünvanı da Xuluflu küçəsi, 583-cü məhəllə, ev № 515, mənzil 89. Məsələcün deyirəm də.

Akif. Bu anonimka oldu ki...

Meydan. Anonimka niyə? Ünvan var, ad, soyad da var.

Akif. Nə tafotu var? Bu olacaq imzalı anonimka. Meydan müəllim, mənim belə şeylərlə aram yoxdur. Qoy mən gedim sizin işinizlə məşğul olum. Dayımı görüm, söhbət eləyim.

Meydan. Nə deyirəm, get!

Akif. Mən getdim!

Meydan. Eybi yox, bu anonimkanı Şirvana yazdıraram. Nahaq yerə Akifə dedim, indi gedib orda-burda danışacaq. Cəhənnəm! *(Telefon zəng çalır.)* Alo, eşidirəm. "Halal" studiyasının vitse-prezidenti Meydan müəllimdir. Kim? Həlimov? Həlimov Almaniyadadı. Mən əvəz eləyirəm. Aaa... Əbdülağa müəllim, sizsiz? Bağışlayın, səsinizi tanımadım. Buyurun, buyurun, eşidirəm. Nə yeniliklər var? Bu dəqiqə deyim. Bu gün bir paçka istedad baxış keçirəcəyəm. Televiziya kanalları ilə danışmışam, qalibləri səhər, günorta, axşam mavi ekrana buraxdıracağam. Qoy xalq görsün, onun necə istedadlı oğulları, qızları var. Tərif olmasın, siz ki mənim həyat yolumu yaxşı bilirsiniz. *(Xəyalə içəri girir.)* Qarabağda qızgın döyüşlər gedəndə mən öz dəstəmlə konsert proqramları ilə çıxış eləyirdim. Bəli. Həmişə hazırım. Sağ olun, Əbdülağa müəllim, sağ olun.

Xəyalə. Gəlmək olar?

Meydan. Xoş gəlmisən, həyatım, nə əcəb səndən? Heç Ceyran mənə məruzə eləmədi ki, sən gəlmisən.

Xəyalə. Ceyran harasa çıxıb. Meydan müəllim, mənim yadıma gəlmir ki, siz Qarabağda qızgın döyüşlər gedəndə cəbhəyə getmisiz.

Meydan. Ay canım, mən bəyəm hər şeyin otçotunu verməliyəm sənə? Yaxşı, de görüm necə oldu ki, Ceyran mənə məruzə eləmədi ki, sən gəlmisən.

Xəyalə. Dedim də, Ceyran harasa çıxıb.

Meydan. Lap əcəb eləyib. Sənin kimi gözəl mənim yanıma gələndə ceyranlar qoruğuna yol alar da.

Xəyalə. Meydan müəllim, gəlmişəm deyim ki, bir də mənim adımı orda-burda çəkmə!

Meydan. Nə demişəm ki?

Xəyalə. Çox şey demisən.

Meydan. Mən, sadəcə olaraq, demişəm ki, Xəyaləni sevirəm. Özü də hər itin, qurdun yanında deməmişəm. Bayaq Akif yanımda idi, heç sənin adını çəkmədim.

Xəyalə. Mən Akifi sevirəm. Bunu bilin.

Meydan. Yaxşı, Akifin məndən nəyi artıqdı. *(Seyfi açır, bir cüt sırğa çıxardır.)* Bəlkə, yaşına görə mənə bəyənəmirsən? Yaşın nə fərqi var?

Xəyalə. Götür bunları. Mənim sırğama nə gəlib. Orda-burda da boş-boş danışma. Söz gedib çatar arvadının qulağına.

Meydan. Çatsın da. Ondan qorxan var? Onsuz da onu boşayacağam.

Xəyalə. Doğrudan? Bu, səhv eləmirəmsə, sənin üçüncü arvadındı, hə?

Meydan. Nə olsun üçüncüdür? Başqaları kimi məşuqə saxlamıram ki. Təzəsini tapan kimi köhnəsini göndərirəm arxivə. Eh... Xəyalə, heç bilirsən, qəlbimi necə titrədirsən? Sən Akifi sevirsən, amma Akifin gözü başqasındadı.

Xəyalə. Kimdədi? Tez ol, de... Tez!

Meydan. O təzə qız gəlib e... bizə, Gülsüm... gözünü ondan çəkmir Akif.

Xəyalə. Meydan müəllim, şeytanlıq eləmə.

Meydan. Əzizim, mən bu günə qədər bir adamdan başqa adama söz aparıb gətirmişəm? Hə? Nə istəsən, alacağam sənin üçün. Mən səni ürəkdən sevirəm, Xəyalə! Sənsiz yaşaya bilmirəm.

Xəyalə. Gopa basma.

(Ceyran qapının ağzından Meydanı və Xəyaləni Akifə göstərir.)

Meydan *(üzünü tamaşaçılara tutur).* Ay camaat, mən neynəyim? Bu qız mənə inanmır. Ay camaat, mən... Xəyaləni sevirəm! Sevirəm!

Xəyalə. Meydan, bəsdı, camaatdan ayıbdı.

Meydan. Neynəyim, sevirəm də! Ay camaat, yalvarıram sizə, ona deyın, rəhmə gəlsın.

Xəyalə. Meydan, bəsdır, çığırma! Uşaq deyilsən, 50 yaşın var.

Meydan. Nə olsun 50 yaşım var. Başımda bir dənə də ağ tük yoxdur. Xəyalə, mən səni gözlərim üstə saxlayaram.

Xəyalə. Bəsdır!

Meydan. Mənim restoranlarım var, obyektlərim var. Akif kimdi?

Xəyalə. Meydan!

Meydan. Mən sənin üçün villa tikdirəcəyəm, üstündə də yazdıracağam: "Xəyalə". Reklam kimi! Səhər-axşam da səni mersedə saxlayacağam. Sev də məni, nə olar? Gəl də mənə, nə olar?

(Oxuyur.)

*Ömrümün payızında,
Qızılı bir şafəqsən.
Könlümün sarayında,
Solmayan bir çiçəksən.
Solmayan bir çiçəksən.*

*Səni görəndən bəri,
Mən gözləri yaşlıyam.
Niyə belə cavansan?
Niyə belə yaşlıyam?
Niyə belə yaşlıyam?*

*Sən mənim taleyimdə
Min ulduzlu çıraqsan.
Niyə belə yaxınsan?*

Niyə belə uzaqsan?

Niyə belə uzaqsan?

Hə, nə deyirsən, Xəyalə?

Xəyalə. *Əl çək belə sevdadan,
Sən evlisən, a Meydan.
Mənim öz sevgilim var,
Yarını kim unudar?
Yarını kim unudar?*

*Belə məcnunluq olmaz.
Belə sevda yaramaz.
Ürəklər bir olanda,
Sevgi pula satılmaz,
Sevgi vara satılmaz.*

Xəyalə. Meydan, mən sənin qızın yerindəyəm, adam da qızına aşiq olar?

Meydan. Yənə başladın? Xəyalə, bu sevda bir bələdi gəlib başıma, neynəyim?

(Qapıda Ceyran görünür.)

Ceyran. Meydan müəllim, Şir gəlib e, van gəlib, yəni ki Şirvan gəlib, özü də çoxdan gəlib. Xəyalə xanım, Akif də sizi axtarırdı. Dedim, bir saatdı içəridəsiz. Heç nə demədi. Getdi.

Xəyalə. Mən indicə gəldim ki, nə bir saat? Bəs niyə içəri buraxmadın Akifi?

Ceyran. Mən icazəsiz buraxa bilmərəm, Xəyalə xanım.

Xəyalə. Meydan!

Meydan. Can! Nədi, həyatım? Akifdən nigaran qalma. O, cümə axşamına getdi, ujinə!

Xəyalə. Allah bilir, Akif nə fikirləşəcək! Sən məni məhv elədin *(gedir).*

Meydan. Xəyalə! *(Qışqırır.)*

(Şirvan, Səlim, Ceyran və Məryəm gəlirlər.)

Şirvan. Meydan müəllim, gətirmişəm, bir xeyli oxuyan, çalan, oynayan, bəstəkar, şair, müğənni...

Səlim. Ay maşallah!

Məryəm. Şirvan, kişisən e... kişi!

Meydan. Məni kişi-zad maraqlandırır. (*Şirvanın qulağına deyir*) Yaxşı pul al onlardan. Kim qalib gəldi, televizorda gösdərtirəcəyəm.

Şirvan. Çağırım gəlsinlər?

Meydan. Gəlsinlər, bir-bir gəlsinlər.

Şirvan. Ceyran, burax!

Ceyran. Gözlərim üstə. Buraxıram!

Musiqi, rəqs qrupu, oyun.

Şirvan. Meydan müəllim, xoşunuza gəlir?

Meydan. Pis deyil.

Səlim. Ortadakı başqa candır a...

Meydan. Məni elə şeylər maraqlandırır.

Məryəm. Bunlar lap qatı açılmamış istedadlardı.

Şirvan. Bir dənə yaxşı müğənni var, şeirini də özü yazır, musiqisini də özü yazır, özü də oxuyur.

Məryəm. Hardan tapırsan bunları sən?

Şirvan. Tapıram də... Özü də sakitcə dayanıb oxumur e... dingildəyə-dingildəyə oxuyur.

Meydan. Yaxşı. Ceyran, burax onu gəlsin!

Ceyran. Gözlərim üstə!

Müğənni. *Eşqin atasında
Od tutub yandım.
Səni sevən kimi
Bir şeyi qandım:
Sənsiz həyat heç nədir.
Ürəyimi titrədir
Sənin gözlərin, oğlan!
Şirin sözlərin, oğlan!*

Meydan. Bunun heç səsi yoxdur. Bu nə sözlərdir? (*Şirvanın qulağına deyir.*) Nə qədər verib?

Şirvan. Min dollar.

Meydan. Min?

Şirvan. Bəli.

Meydan. Yox, voobşe pis deyil səsi. Hətta səsi çox gözəldir, şeiri də.

Müğənni. *Qana salma sən məni,
Axı sevirəm səni.
Mən yaşaya bilmirəm
Ağlayıram, gülmürəm.
Həyatım, sən sev məni!
Yoxsa öldürürəm səni!
Vallah öldürürəm səni!*

Meydan. Afərin, bərəkallah!

Səlim. Anadan əmədiyin süd sənə halal olsun, qızım!

Məryəm. Səni görüm evlərdə qalmıyasan, ay qız! Tezliklə arə gedəsən.

Səlim. Bunu ki mən belə görürəm, evdə qalmayacaq.

Məryəm. İndi belələrinə alırlar də...

Şirvan. Sizin aranızda ala qarğa bala çıxarmaz.

Meydan. Lazım olsa, çıxardar. Bəh... bəh... Nə gözəl səsi var.

Hamı. Bülbüldü, bülbül.

Səlim. Quşdu da. Quş!

II şəkil

Xəyalə. *Məni kim axtarır, kim?
Hanı mənim sevgilim?*

Akif!!! (*Gedir.*)

Akif (*başqa tərəfdən çıxır.*)
*Hara getdi bu qız?
Gözdən itdi bu qız.*

Xəyalə!!! (*Gedir.*)

Meydan (*gəlir.*)
*Olmasa mərdüməzar
Nəyə lazımdır hasar?*

Xəyalə!!! (*Gedir.*)

(Xəyalə ilə Akif üz-üzə gəlirlər.)

Akif. Xəyalə...

Xəyalə. Akif.

Akif. Səni axtarıram. Hardasan?

Xəyalə. Studiyanın prezidentinin – Meydanın yanında.

Akif. Əvvəla, o prezident deyil, vitse-prezidentdir. İkincisi də, o Meydan deyil, şeytandır.

Xəyalə. Şeytan da olsa, mənim rəhbərimdi. Mən rəhbərimə tabeyəm.

Akif. Sən düz yolda deyilsən, Xəyalə. Unudursan ki...

Xəyalə. Nəyi unuduram?

Akif. Unudursan ki, Akif səni canından artıq sevir. *(Qızıl zəncir verir.)* Bunu səninçin almışam.

Xəyalə. Çox sağ ol. Akif, deyəsən, məni qışqarırsan, hə? Lap Otelloya oxşayırsan.

Akif. Şitdik eləmə. Mən səninlə ciddi danışırım.

Xəyalə. Akif, heç mən səni kiməsə dəyişərəm? Mən Meydan müəllimin yanına ona görə getdim ki, ona deyim adımlı orda-burda çəkməsin. Mən onun bir sözüne inanmıram. Məsələn, o deyir ki, sən bizə təzə gələn qız var ha... Gülsüm, ona göz qoymusan.

Akif. Mən? Gülsümə göz qoyanın atasına lənət.

Xəyalə. Qoy desin də... Mən ki ona inanmıram. Özü də iyərə-nirəm ondan. Onun çənəsindəki saqqalından, sulu dodaqlarından, sırtıq gözlərindən. Hərdən saçları başında elə burulur ki, elə bil iki buynuzu var. Şeytan kimi.

Akif. Vallah, boğaram onu!

Xəyalə. Sənin işin olmasın. Onun öhdəsindən özüm gələcəyəm.

Akif. Vallah, doğrayaram onu!

Xəyalə. Mən Meydanın başına oyun açacam!

Akif. Lazım deyil. O şeytandır! Yer üzündə bilirsən, nə qədər şeytan var? "Qurani-Kərim"də də yazılıb. Məkkədə şeytani daşqalaq eləyirlər. Eybi yox. Meydanın başına mən oyun açacağam. Ona bir tələ qurum ki... Onda sən görərsən, Akif kimdir. Meydan şeytandır. Çox adam onun sözüne inanır. Qəzet buraxır. Ona-buna "xox" gəlir. Reketçilik eləyir. Pul yığır. Şeytandır Meydan. Ondan buna söz deyir, bundan ona söz deyir.

Xəyalə. Şeytanın sözüne yalnız iradəsiz adamlar inanırlar. O adam ki şeytanın fitvasına gedir, günahkar özüdür. İndi de mənə görüm, Meydanın başına nə oyun açacaqsan?

Akif. Açaçağam da, görərsən. Xəyaləm!

Xəyalə. Akifim!

Akif. Mən səni çox istəyirəm.

Xəyalə. Mən də səni çox istəyirəm. Heç kəsin sözüne inanma. Xüsusən o şeytanın.

Akif. Bəzən şeytan yalan danışır, insanları bir-birindən elə küsdürür ki, əlli il də keçsə barışdırmaq olmur.

Xəyalə. *Qələt eləyir şeytan!
Mənim qısqanc sevgilim,
Qısqanclığın mübarək!
Unut qəmi, qüssəni,
Sevin görək, gül görək!*

Akif. *Necə sevinim, gülüm,
Ay ömrümün gülşəni?
Necə mən qısqanmayım?
Axı itirəm səni!*

Xəyalə. *Nə yaqutam, nə qızıl,
Oğurlanım, itim mən.
Özgülərin bağında
Çiçək kimi bitim mən.*

Akif. *Sən mənim yaqutumsan.
Mənim şanı-m-şöhrətim.*

Xəyalə. *Aylar, illər ötsə də,
Tükənməz məhəbbətim!*

(Xəyalə gedir. Meydan və Akif üz-üzə gəlirlər.)

Meydan. Akif, bayaq sən demədin, cümə axşamına gedirsən?

Akif. Meydan müəllim, araya söz qatma. Sən bilmirsən ki, neçə illərdir biz Xəyalə ilə bir-birimizi sevirik.

Meydan. Sevin də, mənim sizinlə nə işim var.

Akif. Meydan müəllim, bir də Xəyaləni sənin kabinetində görsəm, ömürlük qalacaqsan vitse-prezident. Bəlkə də, lap...

Meydan. Akif, eləmə, qurban olum sənə, elə şey eləmə! Kollektivimizin ölmüşü üçün, mənim Xəyalə ilə işim yoxdur. Xəyalə cavan uşaq, mən əlli yaşında kişi. Özü də mənim arvadım var, uşaqlarım var.

Akif. Sizin nəfəsiniz də yalanla gedib gəlir.

Meydan. Akif! Sözlərinə fikir ver.

Akif. Əl çək də bu camaatın dalınca danışmaqdan.

Meydan. Akif! Sözlərinə fikir ver.

Akif. Əl çək adamları bir-birilə salıxdırmaqdan.

Meydan. Atamın goru üçün, üçüncü arvadımın ölmüşü üçün mənim heç kəsdə işim yoxdur. İstəyirsən, pulun bir hissəsini indi verim. Hə, nə deyirsən?

Akif. Bayaq pulun yox idi bəs?

Meydan. Yox. Sonra seyfə baxdım, gördüm var.

Akif. İndi lazım deyil. Dedim də, sabah yox, birisi gün gəlib pulu səndən alacam.

Meydan. Əşşi, bunu indi götür, qalanını da sabah yox, birisi gün gəlib apararsan da.

Akif. Nə deyirəm, ver.

III şəkil

Meydan. Ay qız, Ceyran. O yerkomu çağır yanıma.

Ceyran. Yerkom?

Meydan. Mestkomu deyirəm, Məryəmi.

Ceyran. Gözlərim üstə! Meydan müəllim, elə o, bayaqdan burdadı. Deyir burax, buraxmıram. Bu dəqiqə buraxaram.

(Məryəm içəri girir.)

Məryəm. Sənin bu katibən Ceyran deyil, Ərəbzəngidi.

Meydan. Maşallah, maşallah! Katibə gərək elə Ərəbzəngi olsun da... Məryəm xanım, yubileyimdə neyləyəcəksiz?

Məryəm. Hörmətli Meydan müəllim, sizə əla bir hədiyyə alacağıq yerli komitə adından.

Meydan. Çox sağ ol, Məryəm xanım, səndən də analar doğmayıb aaa... Qoy Həlimovun dalından dəyim, səni müavin götürəcəm özümə.

Məryəm. Təşəkkür edirəm.

Meydan. Xəbərin var, Həlimov Almaniyaya gedəndə sənin haqqında mənə nə dedi?

Məryəm. Qurban sənə, nə dedi?

Meydan. Dedi ki, Məryəm xanım yetişib ey... yetişib. Gələn kimi işdən çıxardacağam onu.

Məryəm. Mən yetişmişəm? Bütün sağlam kollektivimiz bilir ki, mən qız uşağıyam. İt oğlu itin bir ayağı burdadı, o biri ayağı gorda, mənə işdən çıxartmaq istəyir? Heç eybi yoxdu, qoy gəlsin, onun abırını atəyinə elə bükəcəyəm ki...

Meydan. Ay Məryəm xanım, onda mən pis vəziyyətdə qalaram axı. Cəhənnəm olsun Həlimov. Dedim ki, dostunla düşməni tanıyasan. Vəssəlam! Gəl mənim yubileyimdən danışaq. Nə almaq istəyirsiz mənimçin?

Məryəm. Nə xətriniz istəsə...

Meydan. Mənim xətrim xəncər istəyir. Daşlı-qaşlı, bahalı xəncər.

Məryəm. Xəncər?

Meydan. Suvenir mağazalarında bu boyda, bu boyda xəncərlər var e... üstünü yazdırarsız, aparıb vuraram evdə xalçanın üstünə. Gələnlərə də deyərəm ki, bunu mənə doğma kollektivim bağışlayıb. Kollektivimizin ölmüşü üçün, mənim pula ehtiyacım yoxdur. Qonaqlığı da verəcəyəm öz restoranımda. "Qarabağ" restoranında. Əla stol açacağam. Fısqırıq qonaqlıq olacaq. Sən bir danə şəffaf qutu qoyarsan restoranın başında. Şirvanı oturduracağam orda, ağappaq konvertlər qoyduracağam. Kimin qabiliyyəti nədir, orda özünü göstərəcək. Konvertin içinə qoyacaq pulu, üstündə adını yazacaq, atacaq şəffaf qutuya.

Məryəm. Aaaa... Yəni toy kimi?

Meydan. Yubiley elə toydur da. Özbəkistanda yubileyə "toy" deyirlər. Hə, keçək indi xəncər məsələsinə. Yaxşı xəncər alarsan ha.

Məryəm. Üzr istəyirəm, indi yaxşı xəncərlər neçəyədi, görəsən?

Meydan. 500 dollara da var, 1000 dollara da var.

Məryəm. Yox, yox, o cür xəncər çox bahadır. Mestkomun ona gücü çatmaz.

Meydan. Məryəm! 50 yaşında mestkom mənə qotur bir xəncər də verməyəcək yəni?!

Məryəm. Verəcək, verəcək. Əsəbiləşmə. Mən bir şey fikirləşərəm.

Meydan. Bax belə. Təşəkkür eləyirəm. Çox sağ ol.

Məryəm. Meydan müəllim, o kaftar Həlimov bu studiyada mənə çox zülm eləyib. Axı mən neçə dəfə müraciət eləmişəm ki, mənim səsimi yoxlasın, etiraz eləyib. Xahiş eləyirəm, siz yoxlayın da məni. Yoxlayın da, nə olar.

Meydan. Məryəm xanım, kabinetdə?

Məryəm. Harda istəyirsiniz?

Meydan. Məryəm xanım, indi televiziyadan rejissor, redaktor, operator gələcək, bu məqamda səni necə yoxlayım mən?

Məryəm. Nə olar, qalsın sonraya! Amma mütləq yoxlayın məni. Mənim çox gözəl səsım var. Yoxlayın da məni, nə olar. İndi demirəm, sonra. Amma yoxlayın.

Meydan. *Yubileyimi qeyd etməsəz,
Onda məndən inciməyin.
Mənə xəncər gətirməsəz,
Onda məndən inciməyin.*

Məryəm. *Qoy pul yığaaq, bir şey alağ.
Qeyd eləyək ad gününü.
Səni öpüb qucaqlayağ.
Qeyd eləyək şad gününü.*

Ceyran. Televiziyadan redaktor, rejissor, operator gəlib. Buraxım?

Meydan. Burax!

Camiyyə, Şamiyyə, Əhmədiyyə.

*Xoş gördük, Meydan müəllim!
Adına qurban, müəllim!
Heyranıq, heyran, müəllim!
Sizdəki səxavətə.*

Meydan. *Buyurun, xoş gəlmisiz!*

Bilirəm, nōş gəlmisiz.

Bəxtiniz orda gəlib,

Siz mənə tuş gəlmisiz.

Camiyyə, Şamiyyə, Əhmədiyyə.

Gəzsək bütün dünyanı,

Sizin tək insan hanı?

Sizsiz əsərimizin

Ölməyən qəhrəmanı.

Meydan. Ay qız, Ceyran, indi sənətkarlar məni çəkəcəklər, gəl sən də yanımda dayan, kadra düş!

Əhmədiyyə. Kadr hazır!

Şamiyyə. Lentə qənaət elə!

Camiyyə. Başla!

Meydan. Boy çəkdiz uje?

Əhmədiyyə, Şamiyyə, Camiyyə. Əlbəttə, çəkdik.

Meydan. Pay atonnan. Bu gecə yuxuda görürəm ki, sevgilimi qucaqlayıram, siz də gəlib çıxırsız üstünə, o dəqiqə də çəkirsiz. Sonra da xahiş eləyirəm, bunu efiyə buraxmayın ha... Siz də deyirsiniz, bunun xərci var, Meydan müəllim. *(Qəhqəhə ilə gülür.)*

Camiyyə. Narahat olmayın, bu kadri ekranda verməyəcəyik, göstərməyəcəyik...

Əhmədiyyə. Kişinin ağzına girmə, Camiyyə.

Camiyyə. Mən işdəyəm, Əhmədiyyə.

Şamiyyə. Yənə başladız.

Meydan. Mən istəyirəm, müsahibəni açıq havada verim.

Əhmədiyyə, Şamiyyə, Camiyyə. Açıq havada?

Camiyyə. Kabinet yaxşıdır, Meydan müəllim.

Əhmədiyyə. Dedim ki, kişinin ağzına girmə, Camiyyə.

Şamiyyə. Meydan müəllim, həqiqətən kabinet yaxşıdır.

Ceyran. Mən gedim, yoxsa qalım?

Meydan. Hara gedirsən, Ceyran, bir bax da, necə intervü verirəm.

Ceyran. Qorxuram, mane olum sizə.

Meydan. Sən mane olan qızlardan deyilsən.

Ceyran. Çox sağ olun.

Meydan. Hörmətli sənətkarlar, mən təbiət adamıyam. Çıxaq açıq havaya.

Camıyya. Meydan müəllim, axı biz razılaşdıq kabinetdə.

Əhmədiyyə. Kabinetdə kreslo var, kabinetdə taxt var, stol var, stolun yeşikləri var. Yeşiklərdə...

Şamiyyə. Sənətkarlara hörmət eləmək üçün konvertlər var.

Meydan. Ay Şamiyyə xanım, ay Camıyya xanım, ay Əhmədiyyə bəy, Meydan elə şəxsiyyətdir ki, istər kabinetdə, istər küçədə olsun, istər qoz ağacının başında olsun, sizin xəcalətinizdən çıxacaq. Mən özüm elə başdan-ayağa konvertəm də...

Əhmədiyyə, Şamiyyə, Camıyya. Halal olsun, halal olsun.

Camıyya. Allah balalarınızı saxlasın.

Əhmədiyyə. Kadra girmə, Camıyya.

Şamiyyə. Lap ağıni çıxarmısınız e... Başlayaq.

Əhmədiyyə. Əhmədiyyənin kamerası hazır!

Meydan. Ceyran, maqnitofonu hazırla!

Ceyran. Gözlərim üstə!

Şamiyyə. Camıyya, sualını ver.

Camıyya. Meydan müəllim, yubileyinizə hazırlıq barədə bir neçə kəlmə deyərsinizmi, əcaba?

Meydan. Yubileyim qeyd olunacaq. Özü də yüksək səviyyədə. Ad da alacağam. Fəxri ad. Özü də birbaşa xalq artisti. Əməkdarıız.

Əhmədiyyə. Camıyya, kadra girmə də.

Camıyya. Bəs mən harda durum?

Əhmədiyyə. Kişinin yanında dur, bir az aralı.

Şamiyyə. Bəsdirin! Bir də sizinlə çəkilişə gəlməyəcəyəm.

Əhmədiyyə. Şamiyyə xanım, mən bir söz demədim ki...

Şamiyyə. Meydan müəllim, üzr istəyirik. Xahiş eləyirəm, davam edək. Camıyya, ver sualını da...

Camıyya. Meydan müəllim, qəlbinizdə olan gizli sözləri xalqa yönəldə bilərsinizmi, əcaba?

Meydan. Yönəldərəm, lap canını da alaram. Bizim "Halal" studiyasının prezidenti Həlimov cənabları çoxdan yetişib, qocalıb, işləyə bilmir, bu yaxında onu işdən çıxardacaqlar.

Camıyya. Onda, yəqin ki, Meydan müəllim, onun yerinə sizi qoyacaqlar. Hımı?

Meydan. Mənim heç kəsin yerində gözüm yoxdur.

Əhmədiyyə. Camıyya, soldan girdin.

Camıyya. Soldan girdim, sağdan tuşla.

Şamiyyə. Eybi yox. Çəkilişdən sonra hər ikinizə elə tuşduraçağam ki, adivız da yadınızdan çıxacaq.

Meydan. Mən davam eləyim, yoxsa davam eləməyim.

Şamiyyə. Siz bizə fikir verməyin, döşəyin gəlsin. Onsuz da montajda düzəldəcəyik.

Meydan. Mən istəyirəm ki, bizim "Halal" studiyasının adı, "Halal" studiyasının şöhrəti təkcə Azərbaycana yox, bütün dünyaya yayılsın. Bunun üçün onun başında ləyaqətli adam oturmalıdır. Elə bir adam ki, incəsənəti başa düşsün. Özü sənət xadimi olsun. Həm də pulu olsun, imkanı olsun.

Camıyya. Yəqin ki, belə adam sizsiniz, hə, Meydan müəllim?

Meydan. Dedim də, mənim heç kəsin yerində gözüm yoxdur. Yuxarılar kimi məsləhət bilsə, onu da qoyacaqlar.

Camıyya. Meydan müəllim, şəxsi həyatınız barədə bir neçə kəlmə deyə bilərsinizmi, əcaba?

Meydan. Abırlı adamlar şəxsi həyatları haqqında danışmazlar.

(Cibindən konvertlər çıxarır.)

Camıyya. Çox sağ olun, çox sağ olun!

Əhmədiyyə. Cibiniz dolu olsun!

Şamiyyə. Verən əlinizi Allah kəsməsin!

Meydan. Hörmətli sənətkar, hörmətli sənətkarələr! Balaca çıxmadı ki, intervüm?

Şamiyyə. Biz o qədər balaca intervüləri dartıb böyütmüşük ki... Klip kimi verəcəyik ey... Dəniz, dağ, meşə. Onların içəri-sindən sizin surətiniz çıxacaq.

Meydan. Çox yaxşı. Amma yenə sual verin də.

Əhmədiyyə. Kişinin ürəyində sözü var e...

Camıyya. Biz nə deyirik ki... Buyurun. Buyurun, Meydan müəllim.

Əhmədiyyə. Kamera hazır!

Şamiyyə. Əhmədiyyə, aşağıdan panorama elə.

Əhmədiyyə. O da baş üstə. Mənim belə gözlərim üstə.

Cəmiyyə. Xalqa müraciətlə bir söz deyə bilərsinizmi, əcaba?

Meydan. Əziz xalqım, məni dinlə. Mən qurban olum Azərbaycan xalqına. Qurban olum Qarabağa. Qurban olum bir milyon qaçqınımıza. Qurban olum düşmən əlində qalan 20 faiz torpağımıza. Bilin və agah olun! Mən başdan ayağa qədər talantam. Uşaqlıqda xorda oxumuşam. Yüksəlib gəlib bu günə çatmışam. Bütün həyatım xalqa xidmətdə keçib. Musiqi mənim həyatımdır. Mən mahnı da yazıram. Bir dəfə Moskvaya gəldirdim qatarla, ikinci polkadan başıma ağır bir çamadan düşdü. Xalqımın canına and olsun, kollektivimizin ölmüşü üçün ondan sonra başladım şeir də yazmağa.

Cəmiyyə. Bəlkə, şeirlərinizdən bir nümunə deyəsiniz.

Əhmədiyyə. Cəmiyyə, sualı sağdan verə bilmirsən?

Cəmiyyə. Sən məni bir də çərçivəyə salsan, axşam üzümü nə sağdan görəcəksən, nə də soldan.

Əhmədiyyə. Mən səni çərçivəyə salıram?

Şamiyyə. Qızışmayın! İşdən sonra ikinizi də çərçivəyə mən salacağam. Meydan müəllim, davam eləyin.

Meydan. Bəli, həm şeir yazıram, həm mahnı yazıram, həm yeni istedadları tapıram, xalqa təqdim edirəm. Mən heç gecələr də yatmıram. Poetik yaradıcılığım gecələr olur.

Cəmiyyə. Meydan müəllim, bir şeir deyə bilərsinizmi, əcaba?

Meydan. Deyim də. Satirikdi amma.

Cəmiyyə. Eybi yox, deyin.

Meydan. *Eşşək ol, eşşəklik et,
Eşşəkliyin əyyamıdır.
Kim ki eşşəkdir bu gün
Dövrən onun dövranıdır.
Dalını muzıkayla deyəcəm.*

Hamı. Çox yaxşı, Meydan müəllim, deyin, gəlsin.

Meydan. *Yaxşı geyin, yaxşı kecin, yaxşı al,
Almışansa, yaxşı ver ki, yaxşı qal.
Yerli-yersiz çox da salma qalmaqal,
Danışmaqdan danışmamaq yaxşıdır.*

Əhmədiyyə, Şamiyyə, Cəmiyyə. Halal olsun, halal olsun! Bravo!

Meydan. Mənim dədəm aşıq olub da. Hələ dalına qulaq asın.

*Tərif söylə nadanların şənini.
Düz söz demə böyüklərə, sənə nə?
Görsən əgər söz də verirlər sənə,
Danışmaqdan danışmamaq yaxşıdır.*

*Axirətin bir üzü var, bilirsən.
Birdən əgər o dünyada dirilsən,
İnkir-minkir söz diləsə, dirənsə,
Danışmaqdan danışmamaq yaxşıdır.*

Əhmədiyyə, Şamiyyə, Cəmiyyə. Halal olsun, halal olsun! Bravo! Bravo!

Cəmiyyə. Siz böyük istedadsınız. Mən vuruldum sizə.

Əhmədiyyə. Cəmiyyə, mən bir də səninlə syomkaya getsəm, əcdadıma lənət.

Şamiyyə. Mane olma, Əhmədiyyə.

Cəmiyyə. Meydan müəllim, sizin necə də kövrək qəlbiniz var. O dünya... İnkir-minkir...

Əhmədiyyə. Qəlbin yeridir heç?

Şamiyyə (*Əhmədiyyənin qulağına deyir*). Adik, o bizim üçün çalışır ey...

Əhmədiyyə. Sən də başqa cansan a...

Meydan. Əziz xalqım! Məni Türkiyəyə, İrana, Portuqaliyaya, Buenos-Ayresə, hətta Zimbabveyə musiqi müəllimi kimi dəvət eləyiblər. Amma istəməmişəm.

Cəmiyyə. Neçin?

Meydan. Onunçün ki mən Azərbaycan xalqından ayrı yaşaya bilmərəm. Ceyran, knopka.

Ceyran. Basdım! (*Alqış səsləri*)

Meydan. Bayaq dediyim kimi, torpaqlarımızın 20 faizi işğal olunub. Bir milyondan çox qaçqınımız var. Amma torpaqlarımızı biz qaytaracağıq! Ceyran, knopka.

Ceyran. Baş üstə.

Meydan. Bu gün çadır düşərgələrində yaşayan qaçqın uşaqlarını görəndə göz yaşlarımı saxlaya bilmirəm. Ürəyim parça-parça olur. Onların dərdi düşsün mənim ürəyimin başına. (*Ağlayır.*)

Camiiya. Həyəcanlanmayın, Meydan müəllim.

Şamiyyə. Siz ağlayırsız?

Əhmədiyyə. Kameramda göz yaşları görürəm.

Meydan. Ey mənim xalqım (*kövrəlir*). Qurban olum sənə!

Camiiya. Kövrəlməyin, Meydan müəllim. Y.P. haqqında bir neçə kəlmə deyə bilərsinizmi?

Meydan. Y.P. nədi, az?

Camiiya. Yaradıcılıq planları haqqında bir neçə kəlmə.

Meydan. Ceyran, mən işarə eləyəndə knopkanı basarsan.

Ceyran. Gözlərim üstə.

Meydan. Yaşasın mənim xalqım! Qarabağ bizimdir. Özüm əlimdə silah düşmənlərlə döyüşəcəyəm. Son damla qanıma qədər vuruşacağam. Ermənilərin atasını yox, anasını... yandıracağam. Sülh yolundan bir şey çıxmasa... Müharibə! Müharibə! Mənim planım budur! Müharibəyə getmək! Ceyran, bas knopkanı!

Ceyran. Gözlərim üstə!

Meydan. Kstati, Qarabağ haqqında mahnım da var, istəyirsiniz oxuyum.

Camiiya. Yox, mahnı lazım deyil!

Şamiyyə. Onsuz da süjetimiz uzun çıxacaq.

Əhmədiyyə. Uzun çıxdı, çıxmadı, onsuz da lentim qurtardı.

Meydan (*cibindən pul çıxartır*). Əziz sənətkarlar, bu sizə əlavə mükafat. Bu sənin (*operatora*), bu sənin (*rejissor*), bu da sənin (*redaktora*). Sən də, Ceyran, bizim adamsan da... Səninlə sonra haqq-hesablaşarıq.

Ceyran. Əlbəttə, əlbəttə, şef.

Meydan. Sağ olun, çox sağ olun.

Əhmədiyyə, Şamiyyə, Camiiya. Siz də çox sağ olun, çox sağ olun, çox sağ olun! (*gedirlər*.)

Ceyran. Meydan müəllim, siz doğrudan Qarabağa döyüşməyə gedəcəksiz?

Meydan. Ay qız, kimdi Qarabağa gedən? İndiyə qədər getmişəm ki, bundan sonra da gedim? Vay, yadımdan çıxdı ki, sənin yanında söz danışmaq olmaz. Akif bilirsən, sənin haqqında nə deyir?

Ceyran. Akif mənim haqqında nə deyə bilər ki?

Meydan. Deyir, bu gün mən studiyanın prezidenti olsam, səhər Ceyranı işdən çıxararam.

Ceyran. Akif deyir? O keymolla? Getsin o öz dərdini çəksin. Xəyalə istəyəndə onu o tərəfə də fırladır, bu tərəfə də. Bu saat gedib onun dərslərini verərəm.

Meydan. Sənə də söz deməli deyil e... Akifə desən, məni pis vəziyyətdə qoyarsan axı. Bunu sənə dedim ki, dostunla düşmə-nini tanıyasan. Vəssalam. Yaxşı. Maqnitofonu yığışdır apar. Şirvan gör hardadır, gəlsin.

(*Şirvan gəlir*.)

Şirvan. Mən hazır.

Meydan. Yadımdan çıxdı. Ay qız, Ceyran, Səlimi də çağır, Məryəm də gəlsin.

Səlim. Gəldim!

Məryəm. Mən də gəldim. Deyəsən, indi yoxlayacaqsız məni, hə?

Meydan. Dedim sonra da. Hövsələn olsun da. Sizi başqa şey üçün çağırmışam. Üçünüz də Həlimov haqqında Nazirliyə, Prezident Aparatına, Milli Məclisə, Nazirlər Kabinetinə şikayət məktubu yazmalısınız.

Şirvan, Səlim, Məryəm. Şikayət məktubu?

Meydan. Uzun sözün qısa, məktubu özüm yazmışam. Gedin üzünü köçürün, bir az cümlələri dəyişin, bir-birinə oxşamasın, göndərin getsin.

Şirvan. Baş üstə!

Səlim. Bu mənim lap ürəyimdən oldu.

Məryəm. O mənim uşaqlıqdan anamdan əmdiym südü burnumdan gətirib. Bir-iki söz də artırmaq olar?

Meydan. Olar, əlbəttə olar. İnşallah! Mən bu studiyada prezident olan kimi sən birinci müavin olacaqsan, sən, Şirvan, ikinci müavin, sən də, Səlim, üçüncü müavin olacaqsan. Sonra da... bəli, sonra da mən deputat olacağam.

Hamı. Deputat?

Meydan. Deputat!

Hamı. Urrra!!!

Şirvan. Meydan müəllim, qapıda dumbul çalanlar var, gəlsinlər?

Meydan. Gəlsinlər?

Səlim. Bir dənə də göyçək göbək rəqsi oynayan var.

Meydan. Gəlsin ey... Gəlsin! Deputat! Deputat! Ay zalım, deputat olacağam ey, mən. (*Öz-özünə*) Amma ilk növbədə Həlimovun başını yeməliyəm, onun yerinə keçməliyəm. (*Ucadan*) Gəlsin dumbul çalanlar, gəlsin göbək rəqsi.

II hissə

Meydan (*əl telefonu ilə danışır*). Camiyyə, salam! Verilişə nə vaxt baxacağıq? Elə? Lap yaxşı. Əzizim Camiyyə, saatın neçədi indi? Hə? Bir azdan mən kabinetdə olacağam. Gələrsən... Sənin xəcalətindən ayrıca çıxmaq istəyirəm. Amma tək a... Ay qız, Əhmədiyyə gəlməsin ha... Səninlə vacib bir söhbətim də var. Gözləyəcəm...

Akif. Meydan müəllim! Danışdığımız kimi, vaxtında gəlmişəm.

Meydan. Sən doğrudan da dəqiq oğlansan. Ona görə də gələcəyin parlaqdır. Bizim Həlimov, bilirsən də, sənə nə ad qoymuşdu. Keymolla!

Akif. Mən onu tərbiyəli adam bilirdim. Keymolla onun özüdür. Tərbiyəsiz adammış ki!

Meydan. Bizim "Halal" studiyasında iki tərbiyəli, vicdanlı adam var, biri sənənsən, o biri də mən.

Akif. Meydan müəllim, əmanəti gətirmisiz?

Meydan (*seyfi açır*). Mən əmanətə xəyanət eləyən kişilərdən deyiləm. Al! Bu da qalanı! İnşallah, yubileyim günü əmrimi verdirsən, sən əlavə mükafat da alacaqsan.

Akif. Bu nə xəcalətdi? Mən gözü tox adamam. Hər halda, dayım bu əmanətdən mənə də dadım-duzum eləyər.

Meydan. O öz işinizdir. Sənin mükafatın ayrıca çatacaq. Həm pul mükafatı alacaqsan, həm də mənim birinci müavinim olacaqsan.

Akif. Sizin neçə müavininiz olacaq ki?

Meydan. Ürəyim nə qədər istəsə. Sənin xatirinə lap Xəyaləni də özümə müavin elərəm.

Akif. Lazım deyil. Xəyalədə işiniz olmasın. Bizim məhəbbətimizə mane olmayın.

Meydan. Qələt eləyərəm. İstəsən, heç Xəyaləyə salam da vermərəm.

Akif. Çox sağ olun.

Meydan. Hə... Get yaşa, yarat özünçün! Sən mənim işimi düzəlt. Sonrasını görərsən.

(*Akif gedir.*)

Meydan. Ay qız, Ceyran, gör Xəyalə buralardadırsa, çağır gəlsin yanıma. Görəsən, Akif yanındadır, bir söz demə. Görəsən, təkdir, çağır gəlsin.

(*Meydan otaqda var-gəl edir, mahnı oxuyur. Xəyalə içəri girir.*)

Xəyalə. Elə mən sizin yanınıza gəlmək istəyirdim.

Meydan. Xeyir ola.

Xəyalə. Xeyirdir.

Meydan. Sən mənim həyatımsan, mənim çiçəyimsən. Bircəciyimsən.

Xəyalə. Bu dediklərin doğrudur, yoxsa boğazdan yuxarı deyirsən?

Meydan (*ucadan*). Mənim gözüm səndən başqa heç kəsi görmür, Xəyalə!!!

Xəyalə. Qışqırma, ayıbdır.

Meydan. Ayıb sevməyənlər üçündür.

Xəyalə. Demək sevirsən?

Meydan. Əlbəttə, səni görəndə başımdakı tüklərim biz-biz olur. (*Seyfi açır. Xəyaləyə hədiyyə vermək istəyir.*) Bunu məndən al, canım mənim.

Xəyalə. Mən hədiyyə almıram. Əvvəl sən sözünü de. Sonra mən deyəcəm.

Meydan. Xəyalə, sən, heç olmasa, iynənin ucu boyda mənə sevirsən?

Xəyalə. Meydan, iynənin ucu nədir, mən səni Azadlıq meydanı boyda sevirəm.

Meydan. Dolayırsan məni?

Xəyalə. Xeyr.

Meydan. Bəs onda niyə hərdən mənimlə acı-acı danışırsan?

Xəyalə. Əcəb eləyirəm.

Meydan (*öz-özünə*). Bu qız məni lap gic qoyun eləyib. Bilmirəm, məni istəyir, yoxsa dolayır. (*Zaldan soruşur.*) İstəyir? Siz bilərsiz a... Alsam onu, apararam Antalyaya, svadebniy puteşestviyaya. (*Öz-özünə*) Vay, vay, axı Camiyyəyə kabinetimdə görüş təyin eləmişəm. Onda Xəyaləni tez yola salım. Ömür beşgünlükdür. Gərək ondan istifadə eləyəsən.

Xəyalə. Nə fikirləşirsiniz, Meydan müəllim?

Meydan. Fikirləşirəm ki, arvadımı boşayıb səni alandan sonra biz hara svadebniy puteşestviyaya gedərik. Mən fikirləşirəm ki, Antalyaya, Türkiyəyə.

Xəyalə. İndi mənə dediyiniz sözləri hamının yanında deyə bilərsiz?

Meydan. Əlbəttə, deyə bilərəm.

Xəyalə. Mən bilirsiniz, bura niyə gəlmişəm?

Meydan. Məni görməyə.

Xəyalə. Xeyr. Üçüncü arvadınız qəbul otağındadır. İcazə verin, onu dəvət eləyim, mənə dediyiniz sözləri onun yanında deyin.

(Meydan özünü itirir. Əli ilə üzünü tutur. Qapıya yüyürür.)

Meydan. Xəyalə, tez ol get burdan, məni xataya salma. Arvadım bura nöş gəlib? Ay qız, Ceyran, hanı arvadım?

Ceyran. Arvadınız?

Xəyalə. Qorxma, səni sınađım. Sənin iç üzünü tanıđım.

(Meydan ürəyini tutur.)

Ceyran. Nə oldu sizə, Meydan müəllim? Təcili yardım çağırın?

Meydan. Yox, yox. Su ver, su.

Ceyran. Bu dəqiqə, Meydan müəllim.

Meydan. Çox sağ ol, qızım. Mən çıxım həyətə, bir az hava alım. Allah bu Xəyaləyə lənət eləsin. Ürəyim düşdü.

(Kabinet. Şirvan, Məryəm, Ceyran)

Ceyran. Niyə kabinetə soxulmusuz?

Şirvan. Ceyran, atova-anova yaraşmayan sözləri dilüvə gətirmə. Sən ləyaqətli qızsan axı...

Ceyran. Onu bilirəm.

Məryəm. Mən sizdən xahiş eləyirəm, Meydan müəllim gələn kimi mənimlə onu tək buraxın.

Şirvan. Mənim də sözüm məxfidir axı.

(Meydan gəlir.)

Ceyran. Meydan müəllim, bunlar məni çərrədəcəklər! Cənabım üçün bunları kabinetə mən buraxmamışam, özləri giriblər.

Meydan. Əzizlərim, yubileyqabağı mənim əsəblərimlə oynamayın. Onsuz da ürəyim ağrayır. Hamınıza tapşırıram, icazəsiz bir köpək oğlu, yaxud bir it qızı mənim kabinetimə girə bilməz! Çıxın! Şirvan, sən qal. Məryəm xanım, sən sonra gələrsən, otur qəbul otağında.

(Məryəm çıxır. Şirvan qalır.)

Şirvan. Meydan müəllim, bunu... O istedad var e... mamlımtan... göbək tansı oynayan. Onu saxlayan şəxsən sizə göndərib.

Meydan. O...

Şirvan. Hə də... Dedi məşhur eləyin onu, mən həmişə hazırım.

Meydan. Allah balalarını saxlasın!

Şirvan. Ordan mənə bir şey düşmür?

Meydan. Götürməmişən üstündən?

Şirvan. Özüm ölüm yox.

Meydan. Yaxşı. Sonra verərəm. Sən get, Məryəmi çağır.

(Məryəm gəlir.)

Meydan. Məryəm xanım, xəncəri aldın?

Məryəm. Alacağam! Xəncər barədə narahat olmayın.

Meydan. Bir az tez elə də.

Məryəm. Xəncər barədə arxayın olun.

Meydan. Lap yaxşı.

Məryəm. Meydan müəllim, əgər indi bir vacib işiniz yoxdursa, bir ağız oxuyum da, yoxlayın da məni.

Meydan. Bunlar məni dəli eləyəcəklər e... Hərənin ağızından bir avaz gəlir. Məryəm xanım, bu həngamədə mən səni necə yox-

layım? Yubileyim bir yanda qalıb, vəzifə məsələm o yanda, bu vurhəvurda mən səni necə yoxlayım?

Məryəm. Meydan müəllim, özünüz dediniz də. Yoxlayırsınız, yoxlayın, yoxlamırsınız, yoxlamayın. Siz Həlimovdan da bəşbetər oldunuz ki... Qoy bu istedad batsın. Ümumiyyətlə, bizim respublikada istedadları belə məhv eləyirlər də. Eybi yox, ölərim, qəbrimdən çıxan ruhum oxuyar. Mən öləndən sonra televiziya da haqqımda veriliş verəcəklər, bir dənə videoyazımı tapa bilməyəcəklər. Amma mənim səsim... *(oxuyur.)*

Meydan. Ceyran!

Ceyran. Bəli!

Meydan *(yavaşca)*. Şirvanı da çağır. Bunu çıxardın bayıra. Qəbuluma gələn olacaq.

Ceyran. Gözlərim üstə!

(Şirvanla Ceyran Məryəmi zorla çıxarırlar.)

Meydan. Ceyran! Gözümün işığı...

Ceyran. Nədir, Meydan müəllim! Axır vaxtlar mən ovsaytda qalmışam a... Mənə heç diqqət yetirmirsiniz. Elə kuryer kimi işlədirsiniz. Əvvəllər siz belə deyildiniz mənə qarşı.

Meydan. Ay Ceyran, ay Ceyran, bunların hamısı köçəri quşlardı, mənə qalan sən olacaqsan, sənə qalan mən. İndi işim çoxdur. Qurban sənə, indi yanıma gələn olacaq. O operator qız vardı ey, o gələcək. Yubileyimlə əlaqədar söhbətim var onunla.

Ceyran. Bilirəm nə söhbətiniz var. Sizin, inciməyin, ürəyiniz, deyəsən, "obşejitiya"dır.

Meydan. Danışığına fikir ver, a qızım.

Ceyran. Yox bir nəvəm!

Meydan. Səlimi çağır yanıma.

Ceyran. Çağırım də! *(gedir.)*

(Səlim gəlir.)

Meydan. Səlim, mən sənin üçün burda hər şərait yaratmışam, həm studiyada çək-çuk eləyirsən, həm təsisçi olduğum qəzetdə baş redaktor kimi fəaliyyət göstərirsən. Amma son günlər sənin qəzetin çıxmır.

Səlim. Təzə qəzet üçün materiallar yığıram, Meydan müəllim. Bu qəzetimizin adı "Vətən"dir. Müxbirləri obyektə göndərirəm, hörmət eləmərlər qəzetə. Bu adı bəyənmirlər. Bir düdük var. Ondən dəhşət tənqidi yazı vermişdim. Yazmışdım "ardı var". İt oğlundan səs çıxmadı.

Meydan. Kimdir o düdük?

Səlim. Zavod direktoru. İndi istəyirəm, təzə qəzet buraxaq.

Meydan. Çətin olmaz?

Səlim. İndi qəzet buraxmaq nədir ki... Su içmək kimi bir şeydir. Bir dənə məktub göndərəcəyik Ədliyyə Nazirliyinə, vəsalam. Nə icazə, nə micazə. Əsas ad məsələsidir.

Meydan. Əsas o deyil ey. Əsas odur ki, adamlara "xox" gələsən gərək, qorxudasan gərək. Deyəsən, səni yazıb biabır eləyəcəyəm. Pul qazanmaq lazımdır ey. Gedib deyirsən ki, sənin filan zibil işin var, qorxur, əlini o dəqiqə atır cibinə. Başqa qəzetlər bilirsən nə qazanırlar.

Səlim. Biz də qazanacağıq, Meydan müəllim. Amma adın böyük əhəmiyyəti var.

Meydan. Yaxşı, nə ad qoymaq istəyirsən təzə qəzetə?

Səlim. "Maliyyə işlərinə nəzarət".

Meydan. Bu başqa məsələ. Bu dəfə belə eləyək. Sənəddə mənim adım təsisçi, sənin adın baş redaktor olsun. Amma qəzetdə başqa adlar yazarsan. Qoy bilməsinlər, kimin qəzetidir. Yaz: "Müstəqil ictimai maliyyə qəzeti".

Səlim. Baş üstə, Meydan müəllim. Amma yenə pul lazımdı ey...

Meydan. Pul olacaq, darıxma. Birinci səhifədə yenə o kafardan yazarsan. Həlimovdan. Yazarsan ki...

Səlim. Bir dəqiqə, diktafonu yandırım. Hə... Döşə gəlsin.

Meydan. Yaz ki, Azərbaycanda nə qədər ki Həlimov kimi rəhbərlər var, işlərimiz qaydasınca getməyəcək. Bir balaca da məni təriflə. Yaz ki, Meydan müəllim ömrünü xalq üçün əridib. Qarabağa, döyüş meydanlarına gedib. Yaz ki, əgər o studiyada prezident olsa, hər şey düzələcək. Mənim istədiyim odur ki, camaat bilsin, Həlimov kto, Meydan kto.

Səlim. Əlbəttə. Sizi tərifləyib, dağın başına qoyacağam, Həlimovu isə dağın ətəyinə yuvarlayacağam. Yəqin ki, Həlimovun əxlaq pozğunluğu da var.

Meydan. Əlbəttə var. Guya sən bilmirsən? Bilmirsən ki, onun iki dənə lübovnitsası var? İkisi ilə də şahmat oynayır.

Səlim. Şahmat oynayır?

Meydan. Adə, mal kimi üzümə baxma, şahmatda xod eləyir də... eşq-məhəbbət xodu.

Səlim. Eşq-məhəbbət xodu? Meydan müəllim, Həlimovda rüşvətxorluq da var, yaqın ki...

Meydan. Əlbəttə. O həm rüşvətxordu, həm də əyyaş. Səndən də zəhləsi gedirdi. Almaniyaya gedəndə mənə dedi ki, qayıdan kimi o maygülünü işdən çıxaracağam.

Səlim. Mən boyda kişi maygülü?

Meydan. O deyib e... Mən deməmişəm. Xülasə, yaxşı yaz! Sonra da həmin qəzətdən mənim üçün 50 nüsxə gətir, hər yerdə yayacağam. Mətbuat, radio, televiziya kanalları – bunlar çox qüdrətli silahdır! Bir dəfə qış vaxtı maşınla rayona gedirdik, maşının yan şüşəsi xarab olmuşdu, qaldırırdıq, düşürdü. Götürdüm bir parça qəzeti, soxdum şüşənin dibinə, bağladım. Sənin canın üçün bir də açılmadı.

Səlim. Qəzətdə gücə bax e... Əla, Meydan müəllim, əla!

Meydan. Səlim, and olsun başımdakı qara tükələrə ki, Həlimovu yaxşı biabır eləsən, necə lazımdı, səni mükafatlandıracağam. Amma "xox" gəlib pul yığmağı da unutma.

*Sağ ol, Səlim, bu dünyada min yaşa!
Məqaləni sən tezliklə vur başa!
Həlimovun dədəsinə od vuraq.
Keyf eləyək, pul qazanaq, varlanaq.*

Səlim. *Şeytan dayı, ey, çaşdım ey,
Meydan dayı, sənsən elin şöhrəti,
Cəsarəti, şücaəti, qüdrəti.
Sənsiz yoxdur bu dünyanın qiyməti,
Böyüyümsən, sən nə desən, "baş üstə".*

Birlikdə. *Gəl birləşib bu gün verək əl-ələ,
Sorağımız yayılsın eldən-elə.
Xəbislər də od tutub dönsün külə,
Keyf eləyək, pul qazanaq, varlanaq!*

IV şəkil

Ceyran. Meydan müəllim, xanım operator gəlib.

Meydan. Kim?

Ceyran. Camiyyə də... Yekə bir eynək də taxıb. Güclə tanıdım e... Deyir, bir saat əvvəl siz ona görüş təyin etmişiniz.

Meydan. Hə... Sənə dedim də. Yubileyimlə əlaqədar bir məsələ var... O, məşğul olmalıdır... Qoy gəlsin... Amma başqa kim məni soruşsa, denən, yoxam. (Tək) Fürsət qanadlı bir quşdur. O quşu əldən qaçıranın atasına lənət, ölüsünə lənət, dirisinə lənət. Allah Xəyaləyə lənət eləsin. Yaman qorxutdu məni. Amma gərək bir az ehtiyatlı olum.

Camiyyə. Meydan müəllim, salam.

Meydan. Ay xoş gəlmisən, Camiyyə qızım. Gəl bir öpüm səni.

Camiyyə. Qorxuram, Meydan müəllim. Əhmədiyyədən qorxuram.

Meydan. Qorxma qızım. Mən səni Əhmədiyyənin əlindən almıram ki?

Camiyyə. Əhmədiyyə ilə gələn ay toyumuz olacaq.

Meydan. Ay Allah mübarək eləsin! Xoşbəxt olasınız!

Camiyyə. Sırağagün axşam Əhmədiyyə mənə dedi ki, əgər toy gününə qədər səni bir kişi ilə görsəm, məndən incimə. Öldürəcəyəm səni.

Meydan. Camiyyə, əzizim, şəkərim, öldürən adam o sözü dilinə gətirməz axı.

Camiyyə. Meydan müəllim, siz düz deyirsiniz, siz nə qədər məntiqli kişisiniz?

Meydan. Məntiqim var ki, yanıma gəlmisən də. (Seyfi açır, qıza hədiyyə verir.)

Camiyyə. Meydan müəllim, bura gəlib eləyənlə olmaz?

Meydan. Kim cəsarət eləyə bilər e... Qapıda Ceyran durub e... Ərəbzəngi kimi.

Camiyyə. Mən heç bilmirəm necə oldu ki, bura gəlməyə razılıq verdim.

Meydan. Çox yaxşı elədin. Mən hiss eləyirəm ki, sənin çox məlahətli səsin var. Gərək özüm yoxlayam səni. Bir də ki... Qis-

mət... Yaşın nə fərqi var ki... Bizim adlarımızın birinci hecasına fikir vermisen? Sənin adının birinci hecası "cam"... Mənim adının birinci hecası "mey"... Bəh-bəh, bu o deməkdir ki, sən cam olacaqsan, mən mey.

Camıyya. Qəribə sözlər deyirsiniz ey.

Meydan. Mən özüm də qəribə oğlanam.

Camıyya. Siz hardan bilirsiniz ki, mənim məlahətli səsim var?

Meydan. Mən adamın üzünə baxan kimi bilirəm ki, onun məlahətli səsi var. Bir də... Səni görən kimi hiss elədim ki, ilk baxışdan vurulmuşam sənə, papa canı.

(Səhnənin arxasından səslər eşidilir.)

Əhmədiyyə. Buraxın məni! O burdadı.

Ceyran. Olmaz! Meydan müəllim yerində yoxdur.

Camıyya. Vay, bu Əhmədiyyədir. Mən bədbəxt oldum.

Əhmədiyyə. Camıyya, tez çıx bayıra, sındırram qapını.

Camıyya. Vay, mən biabır oldum. Öldürəcəm məni.

Meydan. Həyəcanlanma, sən moteldə deyilsən, Meydan müəllimin kabinetindəsən. Səni heç kəs öldürə bilməz.

Əhmədiyyə. Buraxın məni!

Ceyran. Olmaz! Meydan müəllim öz yubiley məsələsi ilə məşguldur.

Meydan. Ceyran, kimdi orda qışqıran?

Əhmədiyyə. Mənəm, mənəm qışqıran!

Ceyran. Meydan müəllim, mən belə insan görməmişəm. Dağdır aləmi.

Meydan. Qoy gəlsin.

(Əhmədiyyə gəlir.)

Meydan. Əhmədiyyə, nə olub?

Əhmədiyyə (Camıyyaya deyir). Vəfasız! Axı mən səndən xahiş eləmişdim ki, toy günümüzə sənəni heç bir kişi ilə görməyim.

Meydan. Əhmədiyyə, mən kişiyəm? Mən "Halal" studiyasının prezidentliyinə namizəd Meydan müəlliməm. Biz mənim yubileyimlə əlaqədar söhbət edirdik.

Camıyya. Əhmədiyyə, sən mənim burda olmağımı hardan bildin?

Əhmədiyyə. Ətrindən! Bütün küçələri, prospektləri iynəyə-iynəyə gəlmişəm.

Meydan. Əhmədiyyə, indi Camıyya xanım toyqabağı işləməməlidir, pul qazanmamalıdır? Mən Camıyya xanımı çağırmışam ki, haqqımda bir sənədli, bədii, portret, videofilm yaratsın. Sən də gəlib deyirsən ki, Camıyya toy gününə qədər yad kişilərlə danışmamalıdır. Belə çıxır ki, mən yad kişiyəm?

Camıyya. Hələ toy olmayıb. Gör toydan sonra neynəyəcək bu.

Meydan. Əhmədiyyə, adam öz sevgilisini belə təhqir etməz, üzr istə.

Əhmədiyyə. Mən... bilirsiniz... başqa cür...

Meydan. Üzr istəmək sənin xeyrinədir, Əhmədiyyə.

Əhmədiyyə. Camıyya, mən səndən üzr istəyirəm. Neynəyim, sevirəm də səni. Qışqanıram da.

Meydan. Yaxşı, gedin, toydan sonra gələrsiz. Mənim haqqımda əla portret-film çəkərsiz. Hörmət də ki yüksək səviyyədə olacaq. Əhmədiyyə, söz verirsən mənə ki, daha Camıyyanı mənə qışqanmayacaqsan? O mənim qızım yaşındadır. O mənim balamdır.

Əhmədiyyə. Söz verirəm. *(Gedirlər.)*

Meydan. Ceyran, yerkoma denən yanıma gəlsin, sözüm var...

Məryəm (gəlir). Meydan müəllim, məni çağırmissız?

Meydan. Məryəm xanım, üzündəki təbəssüm harda qaldı?

Məryəm. Oğünkü hadisədən sonra hələ istəyirsiniz, üzüm gülün də... Məni az qala qovdunuz kabinetdən.

Meydan. Yaman kinlisən. Yaxşı, mənim yubileyimə hazırlıq işləri nə yerdədir?

Məryəm. Yubileyinizi yüksək səviyyədə təşkil eləyəcəyik. Xəncər də evdə hazırıdı. Bütün gecəni qırmızı məxmərlə silib parıldatmışam. Meydan müəllim, nə olar, yoxlayın da məni. Bir ağız oxuyum?

Meydan. Hələ tezdi... Yubileyim günü restoranda bir-iki ağız oxuyarsan. Orda da çəkəcəklər. Sonra mənim haqqımda portret-film yaradacaqlar. Deyərəm, sənin də kadrını ora salsınlar.

Məryəm. Çox sağ olun! Meydan müəllim, üç gündür ki, studiyamızın prezidenti Həlimovu hər yerdə biabır eləyirəm.

Meydan. Məryəm xanım, sən onu çoxdan eləməliydin. Yatmışdın, mən səni oyatdım.

Məryəm. Mən bütün kollektivi onun üstünə qaldıracağam. Qaygımıza qalmır, maaşımızı artırır. Mənimçin deyib ki, mən yetişmişəm. Mən yetişmişəm, yoxsa sən yetişmişən, cənab Həlimov!

Meydan. Darıxma, Məryəm xanım. Hər şey yaxşı olacaq. Bu studiyanın prezidenti mən olacağam. Onda görərsiz, sizin qayğınıza necə qalacağam.

Məryəm. Çox sağ ol, ay Meydan müəllim. Allah sizi bizim başımızdan əskik eləməsin.

Meydan. Şənbə günü bütün işçilər yubileyimdə iştirak etməlidirlər ha. Təşkilatçı sənə. Şəffaf qutu yadımdan çıxmasın ha. Belə danış, 100 dollardan az pul salmasınlar ha.

Məryəm. Ay Meydan müəllim, siz pulu neyləyirsiniz ey. Maşallah, sizin o qədər pulunuz var ki...

Meydan. Baxma. İnsan gərək məhəbbətini pul ilə izhar eləsin. Mən gərək bilim ki, kim mənə necə istəyir.

Məryəm. Hər şey yaxşı olacaq, heç narahat olmayın.

Meydan. Çox sağ ol, ay Məryəm xanım. Demək, hamıya deyirsən ki, şənbə günü axşam altı tamamda "Qarabağ" restoranında yubiley gecəsində görüşürük, inşallah.

Məryəm. Mən indidən təbrik edirəm sizi. İcazə verin, bir öpüm sizi.

Meydan. Lazım deyil. Restoranda öpərsən. Gedə bilərsən.

(Məryəm gedir.)

Meydan. Ay qız, Ceyran Akifi tap, gəlsin yanıma.

(Akif gəlir.)

Akif. Buyurun, Meydan müəllim.

Meydan. Altıncı gün gəlibsiz də Xəyaləynən mənim məclisimə.

Akif. Xəyaləni deyə bilmərəm, amma mən gələcəm.

Meydan. Balam, mən Xəyalədən küsməkdənsə, o məndən küsüb?

Akif. Bilmirəm. Mənə bir şey danışmayıb. Nə olub ki?

Meydan. Heç nə demədi sənə?

Akif. Görməmişəm axı onu.

Meydan. Gəlin, gəlin, ikiniz də gəlin yubileyimə. Yəqin, əmrini də gətirərsən də şənbə günü.

Akif. Çalışaram.

Meydan. Çalışaram yox da, söz vermisen axı. Mən elə bildim, sən yubileyimdən qabaq gətirəcəksən əmrini.

Akif. Elə bu gün gedərəm dayımın yanına, xahiş elərəm ondan ki, tapşırırsın bizim nazirə, əmri mənə versinlər, mən də yubiley günü hamının yanında onu sizə təqdim eləyim. Necə olar?

Meydan. Lap ola olar. Sən əntiqə oğlansan. İndi get, yaşa, yarat özünçün. Qoy mən prezident olum, səni birinci müavinim qoyacağam, demişəm də.

Akif. Mən müavin-zad olmaq istəmirəm.

Meydan. Adam böyüyün sözündən çıxmaz! Birinci müavin olacaqsan. Ayrıca kabinetin, hətta katibən də olacaq. İstəsən, Gülsümü verərəm sənə katibə.

Akif. Oldu. *(Öz-özünə)* Sən saydığını say, gör fələk nə sayır.

V şəkil

Akif. Xəyalə!

Xəyalə. Akif!

Akif. Neynəmişən ki, şeytana?

Xəyalə. Dədəsinə od vurmuşam. Sonra danışaram.

Akif. Əsl odu onun dədəsinə mən vuracağam. Şənbə günü görərsən.

Xəyalə. Bizi toya çağırıblar ey...

Akif. Kimin toyuna?

Xəyalə. Rəfiqəmin.

Akif. Bəs bizim toyumuz nə vaxt olacaq?

Xəyalə. Az qalıb.

Akif. *Xəyaləmsən, Xəyaləm!*

Bir aləmsən, bir aləm.

Səninlə ömür sürən

Heç vaxt bilməz nədir qəm.

Gözlərin qapqaradır,
Camalın ayparadır,
Yanaqların lələdir,
Saçların şalələdir.

(Rəqs edə-edə Xəyalənin başına dolanır.)

Sən qızılsan, incisən,
Qəlbimin sevincisən.
Gözəllərin içində
Dünyada birincisən.

Xəyalə.

Ürəyimi əzəldən
Bil ki, sənə vermişəm.
Mən səni bəyənmişəm,
Təkcə səni sevmişəm.

VI şəkil

İnzibatçı. Meydan müəllim, baş aşbaz dedi ki, bugünkü yemək-içmək yüksək səviyyədə hazırlanıb.

Meydan. Təşəkkür eləyirəm... Qərībədi, saat altı olub... Hələ heç kəs gəlməyib...

İnzibatçı. Bizim camaatı tanımırırsız... Saat altıya çağırırsan, səkkizdə gəlirlər...

(Əhmədiyyə, Camiyyə, Şamiyyə səhnəyə daxil olurlar.)

Əhmədiyyə, Camiyyə, Şamiyyə. Biz gəldik, Meydan müəllim!

Şamiyyə. Təbrik eləyirəm. (Gül verir.)

Əhmədiyyə. Ömrünüz uzun olsun. (Gül verir.)

Camiyyə. Gün o gün olsun sizin 60, 70, 80, 90...

Əhmədiyyə. Ağ eləmə də.

Camiyyə. 100 illiyinizi qeyd eləyək. (Gül verir.)

Meydan. Çox sağ olun... çox razıyam. Buyurun, keçin içəri, əyləşin, mən də gəlirəm.

(Səlim səhnəyə daxil olur.)

Səlim. Meydan müəllim, ay Meydan müəllim!

Meydan. Nə olub, nə bağırırısan?

Səlim. Qəzetimizi, deyəsən, bağlayacaqlar! Zavod direktoru bizi məhkəməyə verib.

Meydan. Əşşi, nə yatdıq, nə yuxu görək? Nə məhkəmə? Mən bu dəqiqə yubileydən başqa bir şey fikirləşmirəm. Sabah söhbət elərik. Sən keç içəri. (Əl telefonu ilə zəng vurur.) Alo, Akif... Hardasan? Yoldasan... Gözləyirəm, tez gəl... Qonaqlar da gəlir ey...

(Məryəm gəlir.)

Məryəm. Hörmətli Meydan müəllim, təbrik eləyirəm, bu da xəncər.

Meydan. Gözümə niyə soxursan? Tələsmə... Xəncəri içəri-də təqdim edərsən...

Məryəm. Başa düşdüm... Mənə söz verərsiz. Bir dənə yaxşı mahnı oxuyaram. Çəkərlər mənə. Xəncəri də təqdim eləyəyəm.

(Şirvan gəlir.)

Şirvan. Bəh-bəh-bəh... Meydan müəllim, kim deyər ki, sizin 50 yaşınız var. Bu dəqiqə sizə ancaq 49 yaş vermək olar.

Meydan. 49? 49 da 50-nin tayıdır da.

Şirvan. Yox, Meydan müəllim. 49 50 deyil.

Meydan. Birdən tost deyəndə də bu cür danışırsan, camaat gülər sənə. Keç içəri, keç içəri.

(Ceyran gəlir.)

Ceyran. İcazə verin sizi öpüm. Bu gün həqiqətən tarixi bir gündür...

Meydan. Çox sağ ol, Ceyran qızım. Sən düz deyirsən. Bu gündən etibarən "Halal" studiyasının yeni tarixi başlayır. Gəl mən də səni öpüm, Ceyran. (Öpür.) İndi keç içəri, qızım.

(Meydan əl telefonu ilə Akifə zəng vurur.)

Meydan. Akif? Əşşi, gəl çıx da. Ola bilməz! Əmrimi gətirirsən? Öpürəm səni, mənim birinci müavinim. Öpürəm. Bravo! Eşq olsun!

İnzibatçı. Meydan müəllim, aşağıda beş-altı nəfər sərxoş maskalı adamlar restorana soxulublar, getmək istəmərlər...

Meydan. Maskalı adamlar?

İnzibatçı. Bəli, deyirəm, bu gün restoran bağlıdır, banket olacaq, deyirlər, bizə dəxli yoxdur... Biz banketdə iştirak etmək istəyirik...

Meydan. Qələt eləyirlər... qov getsinlər...

İnzibatçı. Necə qovum, mən tək, onlar çox... öldürərlər ey məni.

Meydan. Polis çağır...

İnzibatçı. Polis heç ağılıma gəlməmişdi...

Meydan (*öz özünə*). Ağıl var ki...

Məryəm. Meydan müəllim, gəlin içəri, çəkiliş başlayıb.

Meydan. Gəlirəm, gəlirəm, altı aylıq olma.

(İçəri beş nəfər maskalı adam daxil olur.)

I adam. Bizi banketə niyə buraxmırlar?

II adam. Yəqin, bizim pulumuz pul deyil də.

III adam. Kimin başı bədəninə ağırlıq edirsə, gəlsin qabağa...

IV adam. Mənim əlimdən, deyəsən, xata çıxacaq ha...

V adam. Səbirli ol!

İnzibatçı. Güzəl insanlar, bu gün hörmətli Meydan müəllimin 50 yaşı tamam olur.

I adam. Əla! Biz də onu təbrik eləyirik...

II adam. İstəyir lap gedib onun üçün podarka da alağ.

III adam. Mələməmiş quzu kəsərəm ona...

IV adam. Mənim əlimdən, deyəsən, xata çıxacaq.

V adam. Səbirli ol!

İnzibatçı. Güzəl insanlar, mən artıq polisə zəng eləmişəm...

I adam. Nə? Polis?

II adam. Sən bizi polislə qorxudursan?

III adam. Sən öləsən, səni polisə qatartıq, polisi də sənə...

IV adam. Mənim əlimdən deyəsən xata çıxacaq.

V adam. Səbirli ol!

Meydan. Eh, siz məni lap boğaza yığdınız... Məryəm, ay Məryəm, ay uşaq, get içəridən mestkom Məryəmi çağır bura, de-nən gələndə xəncəri də gətirsin.

(Məryəm xəncəri gətirir.)

Meydan. Ver bura görüm. Bu dəqiqə burdan getməsəz, hamını doğrayacağam.

I polis. Ey, silahı yerə at!

II polis. Eşitmirsən?

Meydan. Nə silah? Bu xəncərdir. Ad günüm münasibətilə mestkomumuz mənə hədiyyə alıb.

I polis. Nə hədiyyə? Soyuq silahdı bu.

II polis. Eto xolodnoe orujie!

I polis. Silahın sənədini verin görək.

II polis. Dokumentini, dokumentini.

Meydan. Nə sənəd? Bu dəqiqə zəng vuraram rəisinizə.

I polis. Pah, qorxdum...

II polis. Zəng elə də... Kimi qorxudursan?

I və II polis. Biz asayişin keşiyindəyik!

Məryəm. Əziz və sevimli sistem işçiləri, möhtərəm polislər, bu xəncər xolodnu orujie deyil. Mənim atam general olub. Bu xəncəri ona pensiyaya çıxanda bağışlayıblar...

Meydan. Atanın xəncərini mənə niyə gətirmisən? Aaa... üstündə atanın adı da var...

Məryəm. Pozdurmağa vaxtım olmadı... Sabah aparıb atamın adını pozdurub, sizin adınızı qızıl hərflərlə yazdıracağam.

I polis. Sən bizimlə polis bölməsinə getməlisən...

II polis. Xəncər bölmədə qalacaq.

Meydan. Ay polislər, bu gün mənim yubileyimdir. Qanıma qaraltmayın. Saçımdakı qara tellərə and olsun ki, bu xolodnu orujie deyil.

I və II polis. Xolodnoe orujiedir, vəssalam.

(Akif gəlir.)

Akif. Üzr istəyirəm, nə olub burda?..

Meydan. Gəldin? Əmrimi gətirdin?

Akif. Darıxmayın. Əmriniz mənim cibimdədir. Deyin görək, nə olub burda?

I polis. Sənə dəxli yoxdur.

II polis. Eşitmirsən, düş qabağımıza...

Akif. Ay qardaş, bu gün Meydan müəllimin yubileyidir. Bir dəqiqə dayanın. O, yubileyi münasibətilə hamıya pul paylayacaq...

I və II polis. Pul? Nə pul?

I polis. Sənin adın nədir?

Akif. Akif.

II polis. Sən bizə də pul verəcəksən?

Akif. Siyahıda sizə pul vermək yox idi... Amma eybi yox, öz payımdan bir iki yüz dollar verərəm sizə.

I və II polis. Dollar?

Meydan. Akif, sənin üçün pul hardan? Əmrimi ver də.

Akif (*güla-güla*). Bu pullar verdiyiniz pullardır da, Meydan müəllim. Demişdiniz yuxarıda işləyən dayıma bu pulları verim... Sizi "Halal" studiyasının prezidenti Həlimovun yerinə qoysun... Dayım bilirsiniz, nə dedi? Dedi ki, apar bu pulları payla kollektivə...

(Hay-küyə içəridəki qonaqlar bayıra çıxırlar.)

Akif. Əziz əməkdaşlar! Meydan müəllimin 50 illik yubileyi münasibətilə hər birinizi mükafatlandırırım... Buyurun, zərfləri alın...

Meydan. Keymolla, sən mənim pullarımı paylayırsan? Əmrim hanı mənim?

Akif. Bu da sizin əmriniz. Bu günlük toxunmuruq sizə, çünki yubileyinizdir. Səhərdən etibarən işdən azad olunursunuz.

Meydan. Nə? Kim məni çıxarıb işdən?

Akif. Çərxi-fələk!

(Akif qonaqlara üz tutur.)

Akif. Şirvan! Ceyran! Səlim! Məryəm! Xəyalə! Əhmədiyyə! Camiyyə! Şamiyyə! Ay camaat! Alın zərflərinizi. Keyflə xərcləyin özünüz üçün. Meydan müəllimdən nə pul qoparsaq, halaldır bizə.

Meydan. Qaytarın, qaytarın mənim pullarımı.

Akif. Gecdir, Meydan müəllim.

Xəyalə. Gecdir, ay Şeytan müəllim.

Akif. Polis qardaşlar, bu sizin, xərcləyin, keyf eləyin.

(Meydan xəncəri çıxarıb camaatın üstünə cumur. Polislər onu tutub xəncəri alırlar. Ara qarışıq, Meydan yox olur...)

I polis. Meydan hanı? Onu polis məntəqəsinə aparmalıyıq.

Hamı:

– Doğrudan, nə oldu bu Meydan?

– Meydan demə, şeytan de!

– Şeytanı həm işdən çıxartdılar, həm də pulları getdi.

– Afərin, Akif!

Xəyalə. Halal olsun sənə, Akif!

Akif. Şeytanların aqibəti budur. Doğrudan, bu hara getdi.

II polis. Elə bir yerə girdi.

Akif. Bura baxın. Bu saç Şeytan müəllimin deyil?

Xəyalə. Bu ki parikdi... Demək, şeytanın başındakı saç da yalanmış.

Hamı:

– Yalanmış! Yalanmış!

– Yalanmış! Yalanmış!

XOR

Hara getdi bu Meydan?

Meydan demə, de Şeytan.

Kim apardı bəs onu?

Şeytanın çatdı sonu.

Şeytanın çatdı sonu.

Mahnı

Beş günlük ömrümüzdə gəlin mehriban olaq,

Acıları, kədəri, qüssələri unudaq.

Xalq üçün, Vətən üçün qoy döyünsün qəlbimiz,

Bir yumruq kimi olaq, hər sözdə, hər işdə biz!

Yaxşılari qoruyaq!

Şeytanlara bəd olaq!

Bu qısa ömrümüzü

Məhəbbətlə yaşayaq!

Səadətlə yaşayaq!

Sədaqətlə yaşayaq!

ƏYRİ OTURAQ, DÜZ DANİŞAQ

(İki hissəli komediya)

(Səhnənin önündə Cəfər görünür. Əlində qovluqlar var.
İşıqyahnı onu göstərir. Əl telefonu zəng çalır.
Tamaşaçılara üz tutur.)

I hissə

Cəfər. Siz mənə baxmayın. Telefonlarınızı söndürün. Söndürün, lütfən.

Alo! Kimdir?

(Səhnənin sol tərəfində işıq haləsində Əkbər görünür.)

Əkbər. Cəfər müəllim, sən sən?

Cəfər. Bəli, mənəm.

Əkbər. Tanımadın mənə?

Cəfər. Yox, tanımadım.

Əkbər. Belə olar da. Qardaşını tanımadın.

Cəfər. Qardaşımı? Mənim qardaşım var?

Əkbər. Biz bir-birinə qardaş demirdik xəstəxanada? Nə tez unuttun mənə, ay vəfasız? Bir də yaxşı fikirləş. Diqqətlə səsə qulaq as. Xəstəxana, xəstəxana... Kəndçi balnisası. Sənin boğazını operasiya eləmişdilər. Mənim də apendisitimi. Tanıdın?

Cəfər. Əkbərsən sən?

Əkbər. Əlbəttə, Əkbərəm! Ay vəfasız! Bir deməzlər ki, ha, bu qardaş harda itdi-batdı? Axı telefonlarımızı bir-birmizə vermişdik. Nə təhər oldu ki, unuttun mənə? Ay zalım...

Cəfər. Necəsən, Əkbər, hardasan indi?

Əkbər. Papağımın altında.

Cəfər. Harda işləyirsən indi?

Əkbər. İşləyirdim. İndi bekaram. İş axtarıram. Bir münasib iş olsa, misalçun sizin bankda, işləyərdəm. Nə deyirsən? Kömək edərsənmi mənə?

Cəfər. Ay Əkbər, yadımdan çıxıb sənə sənətin nədir?

Əkbər. Mənim sənətim var bəyəm? Heç onuncu sinfi qurtara bilmədim o vaxt. Əşşi, qorxma ona görə zəng eləmişəm.

Cəfər. Bəs xeyir ola?

Əkbər. Xeyir olar? İnşallah! Zəng eləmişəm sənə deyim ki, xəstəxanaya yanıma gəlirdi ha... sonbeşiyim, hə, bax o qızımı köçürürəm. Səni toya dəvət edirəm. Dəvətnaməni özüm gətirəcəyəm! Lişni çatdıracam qulluğuya!.. Əyib şeydü ki! Bəs qardaş-qardaşı nə gündə axtarar?! Dəvətnamədə hamısı yazılıb – “Paklıq” şadlıq evi, stolunun nömrəsinə var orda: nömrə 1. Onuncu mikrorayon...

Cəfər. Ayın neçəsindədir toy, ay Əkbər?

Əkbər. Birisi gün.

Cəfər. Ay Əkbər, birisi gün mənə toya çağırblar ki... Sabah da toydur, birisi gün də. Məzhəb haqqı, özüm ölüm!

Əkbər. Ə kişi, heç nə olmaz. Belə şeyə görə ürəyini niyə sıxırsan. Mən sənə bunun çarəsini deyim. Axşam saat 6-da gələrsən mənim toyuma, düz 8-də buraxaram səni, gedərsən o biri toya. Əşşi, müğənnilər bir gecədə 3-4 toya necə yola verillər?! Burda nə çətin iş var ki? Onsuz da toy saat 8-də qızıdır. Xudahafiz, qardaş... Gözləyəcəm! Öpürəm! Bəlkə, sabah axşam sizə gəldim. Balaca bir məsləhətə ehtiyacım var...

Cəfər. Dedim axı, sabah mən toydayam. Allah haqqı! Həzrət Abbas haqqı, dədəmin goruyçun...

Əkbər. Ə kişi, sən heç ürəyini sıxma. Taparam ey səni! Öpürəm!

Cəfər. Sağ ol! Hələ mənə öpür də! Demək, bu oldu dördüncü dəvətnamə. (deyinir.) Əcəb işə düşmüşəm. Dörd dənə toy. Batdım mən! Qabaq yenə belə idi ki, toya bir hədiyyə alıb gəldirdik. İndi toyun biri olub yüz dollar. Hardandı mənə o qədər pul? Demək, birisi gün bir toy, gələn həftənin əvvəlində bir toy, həftənin axırında yenə toy. Yoox, işlər şuluqdur, balam. Belə getsə, bu toylar malımın nədi, canımın da axırına çıxacaq. Bu bir dəvətnamə, bu iki dəvətnamə, bu da üç dəvətnamə! Atamın görüyçün sezonu gələndə yuxumda da “Dəvətnamə” görürəm. Hələ mənə öpür də! Gedim Kamandar müəllimin yanına... Kişi rüblük

hesabatı gözləyir. Daş düşəydi o günə ki, mən buxalter oldum. Camaat da mənə bəxtəvərlik verir. Deyirlər, Cəfər özəl bankın buxalteridir, dirəyi də qızıldandır zalımoğlunun. Hanı?! Dörd dənə dəvətnamə almışam, ürəyim xırıpp eləyib düşüb ayaqlarımın altına. Getməsəm, xəcalətli qalacağam... Gedim, necə gedim? Ay bu pullu restoran toyu çıxaranın atasına lənət! Mən qızıma evdə toy eləyəcəm. Camaatdan da pul yığsam, atama lənət!

(Pərdə açılır. Musiqi. Rəqs və xor)

(Musiqi)

*Toy da bizim, yas da bizim,
Söz də bizim, saz da bizim,
Toy çox olsun, yas olmasın,
Şadlıq, busat az olmasın.
Hər şeyin bir qaydası var,
Toy da olar, yas da olar,
Toy da bizim, yas da bizim,
Söz də bizim, saz da bizim.*

(Musiqi bitir.)

Bank müdiri Kamandarın qəbul otağı.

Cəfər. Sabahın xeyir olsun, ay qızım!

Katibə. Aqibətin xeyir olsun, ay Cəfər müəllim. Necəsiniz?

Cəfər. Belə də... Kim var kişinin yanında?

Katibə. Təkdir.

Cəfər. Zəhmət olmasa, deyin ki, hesabatı gətirmişəm.

(Qız Kamandar müəllimin otağına girir. Səhnə fırlanır.)

Kamandar *(telefonla danışır).* Mən çox pis. Dəvətnamələr yanır. Hərə bir bəhanə gətirir. Biri deyir naxoşam, o biri deyir Türkiyəyə gedirəm. Bilmirəm, heç neyləyim. Bir dəqiqə dayan görüm. Nə deyirsən, ay qız?

Katibə. Qlavbux Cəfər müəllim gəlib. Hesabatı gətirib.

Kamandar. Qlavbux? Cəfər? *(Öz-özünə.)* Hə... Lap yaxşı oldu. Dəvətnamənin birini Cəfərə verərəm. O birini... Cəfər? Hə, denən gəlsin. Alo... Sonra sənə zəng vuraram. Camaatın bəxti var ey. Toy eləyirlər, əla pul yığırlar. Adam var toy eləyir ev alır, məşin alır.

(Cəfər içəri daxil olur.)

Cəfər. Gəlmək olar?

Kamandar. Buyur, buyur, əlbəttə, olar. Cəfər, sən bizim idarənin ağsaqqalısan. Səni mən çox istəyirəm.

Cəfər. Çox sağ ol, ay müdir, Allah ömrünü uzun eləsin. Allah sənə can sağlığı versin, ay Kamandar müəllim. Mən də həmişə evdə deyirəm ki, əşşi, bu Kamandar müəllim olmasa, mən neylərəm.

Kamandar. Çox sağ ol, ay Cəfər kişi. Mən də səni çox istəyirəm. Sabah gözümün ağı-qarası birçə oğlumun toy məclisidir. İki dənə yer ayırmışam sənin üçün, düz muzıkanların yanında. İstəməsəm, heç toya çağıraram səni? Al, bu da sənin dəvətnamən. Restoranda dörd yüz yer var. Bilirsən, hansı restorandır? "Qarabağ".

Cəfər. Aaaa, lap bizim evin yanındadır ki, "Qarabağ" restoranı.

Kamandar. Elədir. Sizin eviniz bu Statistika idarəsinin yanında deyil?

Cəfər. Bəli, bəli...

Kamandar. Hə, "Qarabağ" restoranı da sizin binaya lap bitişikdir. Ey Cəfər, Cəfər. Gün o gün olsun torpaqlarımızı düşmənlər tapdığından azad edək. Qaçqınlarımız öz yurd-yuvalarına qayıtsınlar. İnşallah olacaq. Hər şey yaxşı olacaq. Hə, onu deyirdim axı. Restoranda cəmi dörd yüz yer var. Adam da çox! Hələ nə qədər adam məndən inciyəcək ki, onları toya çağırmağam. Neyləyim? Dost-aşna çox, yer az. Sənin işçilərin bilməsinlər ha... Sonra inciklik olar. Buxalteriyadan bir dənə səni çağırmağam. Dəvətnamələri də dünən axşam gətirdilər. Mütəəzzəblər gəl ha. Sən mənim əzizimsən.

Cəfər. Çox sağ ol.

Kamandar. Bir balandan görəsən sən də, inşaallah. Gülnazə toy eləyəsən, məni çağırmağam, başın haqqı dindirmərəm səni. Restoranı da özüm seçəcəyəm. Mənim tanışlarım çoxdur.

Cəfər. Mən restoranda toy eləməyəcəm, Kamandar müəllim. Elə evdə eləyəcəm. Beş-on adam çağıracağam, vəssalam.

Kamandar. A kişi, beş-on nəfərənə toy olar?! Toy insan ömründə birçə dəfə olur. Toyu ki restoranda eləmədin, heç nə.

Toyçün ki, qəşəng dəvətnamə çap etdirmədin, heç nə. Görürsən də necə dəvətnamədir. (*göstərir*) Bəh, bəh, bəh... Gələrsən, inşallah, keyf elərsən özünçün. Bizim kişilər indi toya gələndə arvadlarını götürürlər. Arvadağa ilə gəl ha... Nə var ki, az pul salsınlar. (*gülür*) Mən bilirəm, sən o kişilərdən deyilsən. Bu yazıq arvadlar gecə-gündüz xörək bişirirlər, paltar yuyurlar... Hər-dən bir bunlar da gün görməlidirlər, ya yox?! Toydan da gözəl istirahət harda var?... Heç yerdə! Elə döyül?

Cəfər. Əlbəttə, elədir.

Kamandar. Hə, qardaş, odur ki, səni xanımınla bərabər gözləyəcəyəm. Otaq yoldaşların bilməsinlər ha... Onlar xəbər tut-salar, gəlib yalvaracaqlar ki, bizə də dəvətnamə ver. Yer də çox oqraniçennıdır. Əşsi, o qədər toya getmişəm ki, indi özümüz birinci toydu eliyirik...

Cəfər. Rəhmətliyin oğlu, kaş dərd elə yer dərdi olsun. Bax, misalçun, bu, (*dəvətnaməni göstərir.*) beşinci toydu! İndi iş onadı ki...

Kamandar (*sözünü kəsir*). Necə yəni beşinci?

Cəfər. Bundan başqa dörd toya da çağırıblar məni. Sizin dəvətnaməniz oldu beşinci.

Kamandar. Eyni gündə?!

Cəfər. Yox, yox. Başqa-başqa günlərdə.

Kamandar. Ürəyim düşdü ki... Hə, nələr?! Təki elə toy olsun. Bax sən toya gəlməsən ha, heç nə. Bilirsən, necə toy olacaq?

Cəfər. Yaxşı, heç deməduz, qız kimlərdəndir, ay Kamandar müəllim?

Kamandar. Toyda bir-birini görüb bəyənilər. İndi mənim oğlumun toyunda da oğlanlar, qızlar bir-birini görüb bəyənləyəcəklər. Bir mahnı var ey: "Qohum oldu atamız da, anamız da". Dünya belədir də. Hə... Mənim çox yaxşı dostlarım var. Türkiyədə, Qırğızıstanda, Qazaxıstanda, Gürcüstanda. Onlar da gələcəklər, orda yazılıb... Başlayır axşam saat 6-da. Gecikməyin ha... Bir şou-konsert proqramı zakaz eləmişəm ki, gəl görəsən. Bir nəfər çağırmışam. Butulkani götürüb çiy-çiy çeynəyir. Mıxları düzür-lər yerə, ayaqyalın çıxır üstünə. Əlində iki dənə yanar şiş tutur,

sonra həmin şişləri soxur ağızına. Neçə il Hindistanda yaşayıb. Yoqdur ey, yoq.

*Toyda ki şou olmadı, heç nədir,
Toyda ki alov olmadı, heç nədir,
Toyda ki sən şad olmadın, heç nədir,
Toyda ki partapart yoxdu, heç nədir.*

Cəfər. *Yandı dədəm, ay rəis,
Halım oldu yaman pis.
Beş toya çağırılmışam,
Alışmışam, yanımışam.
Yıxdı bizi bu toylar,
Adamı lap soydular.*

Kamandar. *Təki, qardaş, toy olsun,
Cibimiz pulla dolsun.
Pulun olmasa da gəl,
Mənim toyumda dincəl.*

Cəfər. Kamandar müəllim, mən gedim.

Kamandar. Get!.. Amma bax arvadağa ilə gözləyirəm ha səni. Durub yaxşı bir tost da deyərsən. Sonra görüşərik, mən sənə temasını deyərəm, çətin olmasın səninçün...

Cəfər. Ay Kamandar müəllim, vallah, mənim tost deməknən heç aram yoxdur...

Kamandar. Yəni deyirsən, mənim oğluma xeyir-dua verməyəcəksən? Olmadı ki, bu.

Cəfər. Yaxşı, yaxşı. Çalışaram...

Kamandar. Xudahafiz. Gün o gün olsun sənin balanın toyuna gələk. (*Telefon zəng çalır. Kamandar danışır.*)

Cəfər (*öz-özünə*). Əcəb işə düşdüm... Beş toy!.. Batdım mən. Demək, beş yüz dollar?! Mən o qədər pulu hardan tapacağam? Əşsi bir dənə Kamandarın toyuna gedəcəm, vəssalam! Atamın goruyçun, bu restoran toyları adamın dərisini soyur. Kamandar deyir, pulun olmasa da, gəl. Əşsi elə-belə deyir də...

A başına dönüm, sən oğluva toy eləyirsən, mənim günahım nədir? Özün deyirsən ki, gözümün ağı-qarası, aman-zaman bir

oğlum var. Özün də, maşallah, kalansan. Pulun, varın, maşının, bağın-bağatın. Nəticən üçün də ev almısan. İndi nə var, göz tikmişən yetim-yesirin puluna. Yeyən deyiləm, içən deyiləm. Arvadım da mənim kimi. Nə olardı, cibindən pul qoyub toy eləyəydin. Qabaqlar belə deyildi, vallah. Sovetin vaxtında Kamandar kimi adamlar qorxardılar. İndi heç kəs qorxmur. Gedirsən böyük bir adamın toyuna, görürsən, qapıda iki zırpı adam oturub. Qabaqlarında dəftər, şıdırğı yazırlar. Gəlirsən, pul salmağa, görürsən, səndən qabaq gələn əlini atdı cibinə filan qədər çıxardıb tulladı pul yığının qabağına. Sən də utana-utana ya "əlli" deyirsən, ya "yüz". Sonra da gözüvü zilləyirsən dəftərə ki, əskik yazmasın. Sonra da toyun axırınacan fikirləşirsən: görəsən, toy sahibi bu az pulu görüb sənənin dalınca nə deyəcək.

Kamandar (*dəstəyi yerinə qoyur*). Cəfər, öz-özünə danışırısan, nədir. Başuva hava gələr ha...Qurban sənə. Nə deyirdin öz-özünə...

Cəfər. Yox, mən özümə danışmırdım.

Kamandar. Hə, demək, onda mənim telefon söhbətimə qulaq asırdın? Hə?

Cəfər. Əstəğfürullah, mən sizi heç eşitmirdim. Mən heç vaxt başqasının söhbətinə qulaq asmıram.

Kamandar. Yaxşı, get, Cəfər. Səni toyda gözləyirəm. Pul fikri də çəkmə.

(İşıq sönmür, yenidən yanır. Cəfərin evi)

Məleykə. Lap əcəb oldu. Öl! Elə bilirsən, Allahın cəzası yoxdu? Öl, canın çıxsın...

(Aramsız qapı zəngi eşidilir. Məleykə qəflətən ayılmış kimi yerindən sıçrayır, televizoru söndürür və özünü evin dəhlizinə atır. Qapını açır.)

Məleykə. Gəldim, gəldim... Cəfər?.. Gəl görək.

Cəfər (*tənə ilə*). Əleyküm-salam! Yenə seriala baxırdın? (*dərindən "ah" çəkir*.)

Məleykə. Nolub? Nöş beləsən? Ürəyin ağrıyır?

Cəfər. Bu zırlıya ürək dözər?!

Məleykə (*tələsik telefonun dəstəyini qaldırır*). Alo... Alo... Skoraya pomoş?

Cəfər. Məleykə!... Qoy görüm o trupkanı yerinə. Otboy ver. Mənə skorıy pomoş lazım deyil!

(Dəhlizdən otağa daxil olurlar.)

Cəfər. Gülnaz gəlməyib?

Məleykə. Hələ tezdi axı... Bir azdan gələr.

Cəfər. Nə xəbər-ətər?

Məleykə. Səlim gəlmişdi indi. Oturub səni gözlədi, getdi. Dedi, yenə gələcək.

Cəfər. Xeyir ola?

Məleykə. Atasının halı yaxşı deyil.

Cəfər. Mən neyləyim? Həkim-zadam bəyəm?..

Məleykə. Pisdirdi də halı. Lap pisdirdi!..

Cəfər. Əşşi, pidi, o dey, "Skorı pomoş" a zəng eləsin...

Məleykə. Skorıdan keçib ey, kişi ölüb.

Cəfər. Allah rəhmət eləsin. Gedib dəyəyəm...

Məleykə. Deyir, nəyə sözü var sənə! Bəlkə, zəng eləyəsən?..

Cəfər. Demirsən, gələcək, gələr deyər də!.. Vay, ürəyim!

Məleykə (*qətiyyətlə*). Yox, vsyo-taki skorıya zəng vurum.

Cəfər. Məni, deyəsən, "Skorıy pomoş" deyə-deyə sən özün öldürəcəksən.

Məleykə. Qorxuram axı... Birdən deyirəm, dilim-ağzım qurusun, yenə infarkt vurur səni.

Cəfər. Ağzını xeyirliyə aç, Məleykə.

Məleykə. Dedim, dilim-ağzım qurusun da!

Cəfər (*öz-özünə*). Ay bu pullu toy çıxaranın lap atasına lənət... (*ciblərini gəzir*.)

Məleykə (*Sevincək*). Maaş almısan?

Cəfər. Həri, maaş...Buyur, dörd yerə dövətnamə gətirmişəm sənənin üçün. Hələ birini də göndərəcəklər... Bu elədi beş yüz dollar. Kamandar deyir, pul salmasan da olar. Amma yalan deyir. İndi mən bilmirəm, hardan pul tapım.

Məleykə. *Bəsdir a Cəfər, ürəyim şişdi lap, Mən nə bilim, hardan tapırsansa tap.*

*Vacib deyil toya dollar salasan,
Sonra da ki ac-yalavac qalasan...*

Cəfər. *Mənim cəmi yüzə manat pulum var.
Mən bilmirəm, razı qalar Kamandar?*

Məleykə. *Razı qalar, razı qalar, a Cəfər
Pullu toyun sonunda salsan əgər!*

Cəfər. Nə fərqi var, ya əvvəli, ya sonu

Məleykə. Fərqi çoxdur, gərək biləsən bunu... Cəfər, bəsdə sən Allah. Vacibdir ki, hər toya yüz dollar salasan? Hanı bizim o qədər pulumuz? Sayıblar, getmək lazımdı, intəhası...

Cəfər. Heç birinə getməyəcəyəm, Məleykə. Getsəm, bir Kamandarın toyuna gedəcəm. Rəisimdir də, neyləyim. Oğlunun toyudur. Səni də çağırıb.

Məleykə. Mən gedib eləyəm deyiləm.

Cəfər. Olmaz! Dedi mütləq yoldaşını da götür gəl.

Məleykə. Yaxşı, çörəyini ye, sonra məsləhətləşərik.

Cəfər. Nə bişirmisən?

Məleykə. Doğa...

Cəfər. Noxudu var?

Məleykə. Bəs yox? Noxudsuz dovğa olar?

Cəfər. İşimiz var ki!

Məleykə. Vacib deyil hər toya yüz dollar atasan. Əlli bəsdir.

Cəfər. Ay danışdın a! İndi toya əlli dollar salana it qulağınyan gülər... Toy sahibi bir yana qalsın, pul yığan özü bizə deyər ki, xoş gəldiz! Heç olmasa, gərək iyirmi şirvan salaq, paçtı əlli dollardı.

(Qapı zəngi çalınır. Hər ikisi bir-birinə baxırlar, amma yerlərindən tərpənmirlər.)

Cəfər. Gör kimdir?.. Birdən işıq yazan gələr a!

(Məleykə qapıya tərəf gedir. Bu vaxt telefon zəng çalır.)

Cəfər. ...Adamı sakit yaşamağa da qoymurlar *(telefonun dəstəyini qaldırır)*... Bəli!

Əkbər. Mənəm ey, Cəfər müəllim. Yadımdan çıxdı deyim sənə, sən Allah, gecikmə! Düz altıda ol, restoranda! Məclisi sən açacaqsan. Ağsaqqalım yoxdur. Hamısı qırılıb gedib. Sabah da gələcəm sizə, qohum-qardaşın spisokun verəcəyəm.

Cəfər. Ay Əkbər, vallah, mən heç bilmirəm, gələ biləcəm, ya yox? Birdən gələ bilmərəm. Özüm də naxoşam, ölürəm. Həzrət Abbas haqqı, davleniyam var, ürəyim də bu yandan... dədəmin goriyçun...

Əkbər. Bu olmadı ay Cəfər müəllim! Bəs qardaşlıq harda qaldı? Mənim ümidim sizədir. Siz gəlməyə, heç nə. Mən indi hardan gedim ağsaqqal tapım? Qurban olum sənə, ay Cəfər müəllim, başına dönüm sənə, ay Cəfər müəllim, mənə yetim qoyma, ay Cəfər müəllim! *(kövrəlir)*

Cəfər *(ürəyini tutur)*. Yaxşı, yaxşı! Sabah zəng eləyərsən, danışarıq. Yox, əşsi, gəlib-eləmə. Evimi tapa bilməzsən. Mən özüm güclə tapıram.

Əkbər. Nə danışırısan, ay Cəfər müəllim. Evin ki telefon nömrəsini bildin, vəssalam da. Spravoçnıdan soruşursan, adresi deyir sənə. Oturursan taksiyə, düz gətirir səni istədiyin yerə. Eşidirsən mənə, Cəfər müəllim?

Cəfər. Eşidirəm.

Əkbər. Öpürəm səni, ay Cəfər müəllim, qurban olum sənə, ay Cəfər müəllim. Birisi gün saat altıda gəlmədən, öldürərəm özümü, ay Cəfər müəllim, toy yasa dönər, ay Cəfər müəllim. Sabah onsuz da tapacağam səni, ay Cəfər müəllim.

Cəfər *(dəstəyi çıxır)*. Allahu Əkbər!.. Əcəb işə düşmüşəm! Off ürəyim... Məleykə!

Məleykə *(dəhlizdən səsi gəlir)*. Gəlirəm indi... *(oğrun-oğrun telefonda danışır.)* Alo, skorıy pomoşdur?

(Cəfər daxil olur.)

Cəfər. *Öldürəcəksən mənə?
Adam bilirdim səni.
Yaxın durma telefona,
Əlini vurma telefona,
Təcili yardım nədir?
Vay, bədənim titrəyir...*

Məleykə. *Axı ölürsən, Cəfər!
Həkim tez gəlsə əgər,
Sənə bir çarə qılar.
Əhvalın yaxşı olar!*

Cəfər. *Yox, yox, həkim gəlməsin,
Qol-qıçımı dəlməsin,
lynə-bıçaq istəməz,
Bu həkimlər olmasa,
Qəbiristanlıq böyüməz.*

Məleykə. *Elə demə, a Cəfər,
Həkim tez gəlsə əgər,
Sənə bir çarə qılar,
Əhvalın yaxşı olar.*

Cəfər. *Bunlar hamısı kələkdir.
Həkim təşrif buyursa,
Ona da pul gərəkdir,
Ona da pul gərəkdir.*

Cəfər. Öldürəcəksən sən mənə. Birdəfəlik bil ki, bu skoriy pomoş adam öldürür ey... Yaşamağımı istəyirsənsə, skoriy pomoşa zəng vurma. Gəlib bir dənə iynə vururlar, olaram o yanlıq.

Məleykə. Yaxşı, yaxşı. Sakit ol! Başına bir iş gələr, hər şey cəhənnəm olsun! Çağırma deyirsən, çağırمامaram.

Cəfər. Kaş bu toy sahiblərinə də "çağırma" deyə biləydim... *(qətiyyətlə.)* Getsəm, bir Kamandarın oğlunun toyuna gedəcəm, vəssalam! Kimiydi gələn?

Məleykə. Bilmirəm... Dayandı, dayandı, getdi... Mən də açmadım.

(Yenə qapının zəngi çalınır.)

Məleykə. Bu, deyəsən, Gülnazdır.

Cəfər. Tələsmə, qlazoka bax. *(öz-özünə)* ...Bu gün-sabah bizim qızın köçən vaxtıdır, heç əməlli-başlı cehizi də yoxdur. Bu toylar qoyur ki. Kimdir gələn?

Məleykə. Otopleniye pulu istəyirlər.

Cəfər. Çox qələt eləyirlər. Otoplenie var bəyəm, pul da istəyirlər? Nə həyasız adamdır bunlar! Aç onun cavabını verim!..

Məleykə. Sənin qışqırığımı eşidib getdi.

Cəfər. Cəhənnəmə getdi, qara gor da üstündən. O gəlir su pulu ver, bu gəlir işiq pulu ver. Bu da təzə çıxıb: işiqin-suyun gəlmədiyinə görə pul yığırlar... Vallah, təngə gəlmişəm. O gün

biri də gəlib ki, kanalizasiya pulu ver. Zalım balası, əvvəlcə gəl xolodilnikimə bax, sonra kanalizasiya pulu istə də!

(Qapının zəngi yenə çalınır.)

Cəfər. Bəs dedin çıxıb getdi? Dayan, onun cavabını verim.

(Məleykə qapını açır və onların qızı Gülnaz görünür.)

Məleykə. Aaaa... Gülnazdır ki...

Gülnaz. Salam... Necəsiniz? Nə olub?

Məleykə. Salam, a bala... Heç nə. Yaxşıyıq.

Gülnaz. Qanınız qaradır, deyəsən.

Məleykə. Yox, ay qızım, qanımız niyə qara olur?!

Gülnaz. Məndən söz gizlədə bilməzsiz.

Məleykə. Vallah heç nə olmayıb, qızım. Beş toya çağırblar bizi. Atan onun pulunun dərdini çəkirdi, bu yannan da otopleniye pulu yığan gəldi. Atan onnan hirsələnib...

Gülnaz. Belə şeylərə görə əsəbiləşməyin. Toydur da... Təki həmişə toy olsun.

Məleykə. Onu düz deyirsən. Amma bəs pulu hardan tapaq?

Gülnaz. Pul yoxdur, getməyin!

Cəfər. Olmur axı.

Məleykə. Heç olmasa, birinə gərək gedək də.

Cəfər. Heç birinə də getməyəcəyəm. Kamandarın toyundan başqa. Bu camaat elə bilir ki, mənim evimdə dollar ağacı bitib. Ürəyim istəyəndə yüz dollarlıq bir yarpaq qoparıb aparacağam toya.

Gülnaz. Belə şeylərə görə qanınızı qaraltmayın. Getmirsiniz, getməyin, vəssalam!

Məleykə. Onda da inciyillər axı, qızım.

Gülnaz. Qoy incisinlər.

Məleykə. Maşallah, indiki cavanlar bizim kimi deyillər. Heç nəyi problem eləmillər. Yaxşı, gəlin, gəlin. Oturun çörək yeyək, sonra görək neyləyirik...

Cəfər. Televizoru qoş görək, qızım, bir az fikrim dağılsın.

Gülnaz. Sən də, ay ata, hər şeyi özünə dərd eləyirsən. Təki həmişə toy olsun, ölüm-itim olmasın.

(Televizorda Seysmologiya idarəsinin rəisi görünür.)

Səs (*burnunda danışır*). Son günlər bizim idarəyə camaat tez-tez zəng edir. Soruşurlar ki, zəlzələ olacaq, ya yox? Hətta mənə evə də zəng vururlar. Hamınıza, əziz vətəndaşlar, birmənalı şəkildə deyirəm, Bakıda zəlzələ olmayacaq. Əgər olsa da, qorxulu heç bir şey yoxdur. Havalər istidir. Bir balaca titrəyiş olan kimi, lazımı əşyalarınızı götürüb qalın geyinərək evdən çıxın. Parklarda, uşaq baxçalarının həyətlərində müvəqqəti olaraq məskunlaşa bilərsiniz. Amma sizi tam arxayın edirəm, zəlzələ olmayacaq!

Cəfər. Əşşi, keçir görüm başqa kanala. Zəlzələ, zəlzələ! Keçən dəfəki zəlzələdən gör nə qədər vaxt ötüb, elə iki gündən bir çıxırlar televizora ki, camaat zəng eləyir.

Gülnaz. Sən də bəhanə gəzirsən əsəbiləşməyə.

Cəfər. Necə əsəbiləşməyim ey. Beş toya birdən çağırıblar.

Məleykə. Əşşi, dünyanın işi borca-boredü da! Sabah qızının toyu olanda, Allah qoysa, sən də çağırırsan... Olar da pul salacaqlar da! Heç kəsin tikəsi heç kəsin boğazında qalmır.

Cəfər. Atamın goruyçun, mən bir adamdan bir qəpik pul almayacam. Hərə bir dəstə gül gətirər, vəssalam.

Gülnaz. Gül elə bilirsən ucuzdur?

Cəfər. Yüz dollar deyil ki.

Gülnaz. Zato azı əlli dollardır!..

Cəfər. Əlli dollara gül olar?

Məleykə. Niyə olmur, lap ondan da artığına olar. Gül alanda da gərək özünə layiq alasan axı.

Gülnaz. Gül var biri beş manatadır. İyirmi bir dənə alsan, eləyəcək yüz beş manat.

Cəfər. Əcəb...

Məleykə. Yaxşı, yaxşı. Əlli dollar verərəm, salarsan. Özü də tək gedərsən, mənim nə işim var ey o toyda?.. Tanımıram, eləmirəm...

Cəfər. Yox, ay Məleykə, Kamandar möhkəm-möhkəm tapşırı ki, mütləq arvadınla gəl.

Məleykə. Neylək, gedək deyirsən, gedərik də. Əlli az puldu bəyəm?..

Cəfər. Eh, əlli dollara nə bazarlıq elərdim? Ət, balıq, toyuq, meyvə...

Məleykə. Yaxşı gərək, şişirdərsən bizi... Heç nə olmaz, inşaallah, sən də qızının toyuna gələcəklər...

Cəfər. Sən, deyəsən, məni yaxşı tanımırsan! Məleykə, elə bilirsən, atamın goruna boş-boşuna and içirəm. Dedim, qurtardı getdi. Heç kəsi qoymayacağam ki, pul versin. Allaha and olsun!

Məleykə. Bəs onda restoranın pulunu nəylə verəcəksən?

Cəfər. Mən restoranda toy eləməyəcəm. Toyu eləyəcəyəm evimdə. 5-10 nəfər qohum-qardaş çağıracam, vəssəlam. Mənim öz toyum evdə olmuyub? (*Gülnaz kəsüb gedir.*)

Məleykə. Ay Cəfər. Aman-zaman bir qızımız var. Onun üçün restoranda toy eləməsək, ta bu nə oldu?

Cəfər. Ay bu restoran toyu çıxaranın atasına lənət!

*Toy evdə olsun gərək,
Bir az yemək, duz-çörək,
Xeyir-dua desinlər,
Nuşcanlıqla yesinlər.
Pul yığan da olmasın,
Toya gələn yazığın,
Sif-sifəti solmasın.
Qonşudan borc almasın,
Sonra da ac qalmasın.*

(*Qapının zəngi çalınır. Ər arvad bir-birinə baxırlar.*)

Cəfər. Bax gör kimdi yenə gələn.

(*Məleykə qlazokdan baxır.*)

Məleykə. Səlimdi, qonşumuz.

Cəfər. Qoy gəlsin!

(*Məleykə qapını açır, Səlim içəri daxil olur.*)

Səlim. Axşamınız bir də xeyir olsun. Kişi evdədir?

Məleykə. Bəli, buyurun keçin.

(*Səlim ağlamsınaraq içəri keçir.*)

Cəfər. Gəl gərək, ay Səlim. Allah rəhmət eləsin, ay Səlim. Ney-nəmək olar? Səksən, doxsan, bir gün yoxsan.

Səlim. İtirdim ey, kişini. İtirdim. Elə birdən getdi. Quş kimi uçdu.

Cəfər. Əyləş görək, ay Səlim. Neynəmək olar? Adamın əlinədən nə gəlir? Məleykə, çay ver bizə...

Səlim. Yox, yox, çox sağ olun, gedirəm mən. Sizinlə ikilikdə bir söhbətim var.

Cəfər. Buyur.

Səlim. Cəfər kişi, bilirsən ki, indi yasin xərci toyunkundan da çox olur. Toy belədir ki, xərc çəkirsən, pul da yığırsan. Amma yasda elə bir ucdan xərcləyirsən. Mən də, bilirsən ki, kasıb babayam. İndi görək bərc eləyim də. Sabah dəfndir. Kənddən də xeyli adam gələcək. Düzdür, deyirlər, birinci gün yemək verməzlər, amma görək mən verim. Çünki qohum-əqrəba hamısı uzaq yerdən gələcək. Ona görə mənə bir az bərc pul lazımdır. Bir az tapmışam. Min dollarım var. Biznes Qurban verib, qonşumuz. Min dollar da siz versəz, yəni bərc ha... mən kişinin qırxına qədər məclislərimi yola verərəm...

Cəfər. Nə danışsən, ay Səlim. Məndə o qədər pul hanı. Allah haqqı heç o pulun cərəyi də məndə yoxdur. Neçə toya çağırblar mənə, qalmışam belə. Sabah axşam toydur. Özü də rəisimin oğlunun toyudur. Qalmışam, heç bilmirəm, neyləyim? Gedim, necə gedim, getməyim, necə getməyim?

Səlim. Demək, sabah axşam bizə gəlməyəcəksən? Dəfnə də gəlməyəcəksən?

Cəfər. Dəfnə gələ bilməyəcəyəm, çünki işdə olacağam. Altıda da toy başlayır. Əvvəl gəlib sizə dəyərəm, sonra toya gedərəm. Neynəyim. Getməliyəm.

Səlim. Çalış özünü yeməyə çatdırasan. Yaxşı ehsan vermək istəyirəm. Atamın adına layiq. *(kövrəlir.)*

Cəfər. Allah qəbul eləsin!.. Yaxşı, yaxşı. Ürəyini sıxma. Amma məsləhət bilmirəm, bu qədər bərcə girəsən.

Məleykə. Ay Səlim qardaş, sonra bu bərcu qaytarmaq da var axı. Sən o balaca budkadakı alverinlə o qədər bərcu necə qaytaraçaqsan?

Səlim. Neyləyim? El var, oba var, dost var, düşmən var. Deyəcəklər, atasına hörmət eləmədi. İndi gəl bu camaatı inandır ki,

yoxumdur! Mən elə eləyə bilmirəm, ay Cəfər kişi. Sən bizim qohum-əqrəbanı tanımırsan. Görək kişinin hüsrünü hər dəstgahı ilə eləyim. Atamın şəklini də tapmışam. Onu böyütdürüb vuracağam xalçanın üstünə. Əla da süfrə açacağam. Görək, heç olmasa, bir beş qoyun kəsim. Bunun halvası var, şorqoğalı var, paxlavası var, şəkərburası var, meyvəsi var, mineralı var... Hələ mənə məsləhət bilirlər ki, başqa şeylər də eləyim. Bəlkə, deyirəm qırxına, yeddisinə "Dəvətnamə" çap elədirim. Belə... qara rəngdə. Üstündə qəbiristanlıq şəkli.

Cəfər. Onu eləmə!

Səlim. Yaxşı. Mən gedim, Cəfər kişi. Sənə əziyyət verdim, narahat elədim. Bağışla mənə. Görək də... Görək neyləyirəm. Amma sabah gözləyəcəm!

(Səlim gedir. Cəfər qapını onun ardınca bağlayır.)

Cəfər *(deyinə-deyinə)*. Qərībā olub e... dünya. Camaat bu yas məclisini də özünə şən-şövkət bilir. Yoxundur, eləmə! Çox ailələr tanıyıram ki, heç cümə axşamı da vermirlər. Üçünü verirlər, yeddisini verirlər, bir də qırxını. Ehsanda çay, limon, halva bəsdə də. *(Ucadan Məleykəyə)* Mənə bax, ölüb-eləsəm, məclisimdə halva-dan başqa bir şey olmasın a... Yoxsa qiyamət salaram. Bir az yattım.

Məleykə. Bu nə vaxtın yatmağıdır.

(Cəfər yatağa uzanır. Yuxu görür.)

Cəfərin yuxusu səhnədə göstərilir.)

(Yuxu)

(Cəfərlə Məleykə toy məclisinə daxil olurlar. Birinci mərtəbədə Əkbər qəzet satır.)

Cəfər. Boy. Əkbər?!

Əkbər. Canım, gözüm Cəfər.

Cəfər. Sən qəzet satırsan?

Əkbər. Bayaq sənə dedim də, işsizəm axı, neyləyim. Bayaqdan küçədə dayanıb səni gözləyirdim. Soyuq oldu, girdim içəri.

Cəfər. Hardan bildin, mən bura gələcəyəm?

Əkbər. Özün demədin?

Cəfər. Hə, demişdim.

Əkbər. Çox üzr istəyirəm, bacı da bağışlasın, saxlayıram sizi.

Məleykə. Eybi yox, eybi yox.

Cəfər. Sözünü de.

Əkbər. Deyirəm, elə hazır gəlmişkən mənim bir toy siyahıma baxaydın.

Cəfər. Elə indi?

Əkbər. İstəyirsən, get pulunu sal, bacını oturt, sonra gəl bura. İncimə ha.

Cəfər. Bunu başqa vaxt eləsək, olmaz?

Əkbər. Yox, qurbanın olum. İndi baxmasan, gec olar. İstəyirsən, evinizə gəlim?

Cəfər. Yox, evimə gəlmə. Sən qəzetini sat, mən bir azdan düşərəm.

Qarderobçu. Ay dayı, a kişi, gəlin əvvəlcə plaşınızı çıxarın da. Gəl, gəl, əlin cibində olsun.

(Arxadan Səlim sinəsində atasının şəkli Cəfərə yaxınlaşır.)

Səlim. Cəfər müəllim.

Cəfər. Səlim? Sən hardan çıxdın?

Səlim. Elə Siz çıxdığınız yerdən, burdan – qapıdan.

Cəfər. Sənə bayaq dedim də, Allah atana rəhmət eləsin!

Səlim. Bilirsən, Cəfər müəllim, bacını da saxlayıram, bağışlasın məni, gəldim məni Kamandar müəllimlə görüşdürəsən, ondan icazə alım ki, sabah atamı basdırım, yoxsa basdırmayım. Lazım gəlsə, birisi günə də saxlaram. Beş kilo suxoy buzdur, canı pak. Düzərəm...

Cəfər. Dayan görüm. Sən atanı basdırmaq üçün Kamandardan niyə icazə almalısan?

Səlim. Sənə bir xətər dəyməsin deyə. Kamandar axı sənin rəisindir, sabah sənə deyər ki, qonşun Səlim atasının yası ilə mənim toyumu paçtı eyni vaxta salıb. Kömək elə mənə Kamandardan icazə alım. Amma Kamandarı aşağı düşürt ha. Mən yuxarı çıxsam, gərək toya pul salam.

Cəfər. Sən, ay Səlim, deyəsən, bu gecə yuxunu qarışdırmısan. Ona görə də hər şeyi çaş-baş salırsan. Yas yiyəsi toy yiyəsindən icazə almaz. Toy yiyəsi yas yiyəsindən icazə alar. Düşdün başa?

Səlim. Nə bilim vallah? Rəhmətlik atam həmişə elə deyərdi.

Cəfər. Allah rəhmət eləsin!

Səlim. Allah sənin də ölənlərinə rəhmət eləsin!

Qarderobçu. A balam, gəlin plaşlarınızı asın da. Dilim qarbar çaldı. Qabiliyyətli adamlar toya gələndə də qarderoba pul verirlər, gedəndə də. Gələndə ona görə pul verirlər ki, olmadı elə, oldu belə, oğurladılar paltolarını, plaşlarını, şubalarını, dublyonkalarını, kurtkalarını. Gedəndə də ona görə pul verirlər ki, "çox sağ ol" deyirlər. Amma bunlar nə gələndə pul verənə oxşayırlar, nə gedəndə.

Səlim. Ay Cəfər müəllim!

Cəfər. Sən mənə "müəllim" niyə deyirsən ey, bu da təzə çıxdı?

Səlim. Yaxşı "müəllim" demərəm. Bir danə də xahişim var. Sənə spisok verim.

Cəfər. Yənə spisok?

Səlim. Sənə spisok verim, bir neçə adam var, onlara denən, aşağı düşsünlər, yasa çağırma lıyam onları. Özüm yuxarı çıxa bilərəm. Çıxsam, gərək toya pul salam.

Məleykə. Cəfər, gedək plaşlarımızı soyunaq da.

Səlim. Əgər görsən həmin adamlar orda yoxdur, bir nəfərdən xahiş elə düşüb aşağı mənə desin ki, spisokdakı adamlar yoxdur. Amma mən bilirəm ki, spisokdakı adamlar burdadır, toydadırlar. Məsələn, Zaur, Məhərrəm, Ədalət, Surxay...

Cəfər. Yaxşı, yaxşı. Gəl Məleykə, gəl plaşımızı soyunaq.

Qarderobçu. Xoş gəlmisiniz. Həmişə toyda... Verin plaşlarınızı. Bu dəqiqə bunları səliqə ilə asım. Bu da nömrəniz. Bəs siz... Siz qarderoba para vermirsiz?

Cəfər. Axırda verəcəyik. Gəl, Məleykə!

Pulyıqan.

Ay belə xoş gəlmisiz,

Bilirəm, nəş gəlmisiz.

Hə... buyurun pul salın,

Pul verin qalın-qalın.

Pul hörmətdir, izzətdir,

Pul əsl məhəbbətdir.

Cəfər. *Sən tələsmə, əzizim,
Heç pulsuz da toy olar?
Axırda verərik biz.
Dəftərin xeyli dolar,
Bir damla da bizimki.*

Pulyıǵan. Bir damla da sizinki?

Cəfər. *Bir damla da bizimki,
Dəftərin xeyli dolar.
Dama-dama göl olar,
Dama-dama göl olar.*

Pulyıǵan. Ay xoş gəlibsiz, səfa gətiribsiniz! Həmişə toylarda!.. Ay kişi, bir dəftər-kitaba bax... Pul sal, sonra ağzını şirin elə, sonra keç içəri.

Cəfər. Salacağam qardaş, qoy bir nəfəsimizi dərək...

Kamandar. Xoş gəlmisən, ay Cəfər müəllim. Xoş gəlmisən, ay Məleykə bacım. Keçin, əyləşin. Toyun lap şıdırgı vaxtıdır. Camaat yeyib-içib keflənib. Gəlin bura, gəlin bura, musiqiçilərin yanına. Bax burda oturun!

Tamada. Həzərat! Mən sizin məclisin tamadasıyam. Ona görə də xahiş edirəm, əvvəla sakitliyə riayət edəsiniz. Görürəm, bəzi stollarda diskussiyalar gedir. Buna yol vermək olmaz! Kim çıxış etmək istəyir, əvvəlcədən "zapiska" göndərsin.

Bu gün iki cavanın qəlbi birləşir. Ona görə də bütün sağlıqlar bəylə gəlinimizin ətrafında olmalıdır. Artıq söz-söhbətə icazə verməyəcəyəm! Bu məclisə hər kəs öz töhfəsini verməlidir. Gələnlərdən bir istəyimiz var: yemək, içmək, şənlənmək və bir də... *(barmaqlarını bir-birinə sürtür)* məclisi şərəfləndirmək... Sizdən əlavə pul alınmayacaq. Bura məktəb deyil ki, hər uşaqdan remont üçün pul yığılsın. Bura institut deyil ki, zaçot üçün, imtahan üçün ayrıca pul alınsın. Bura xəstəxana deyil ki, operasiya üçün para ödənilsin. Biz "o Məcnunlardan deyilik". Damarlarımızda azərbaycanlı qanı axır. Yaşasın Azərbaycan! Urrra! Yaşasın xalqımızın səxavətli oğulları! Urrra! Yaşasın o adamlar ki, bu gün bu toya əməlli-başlı pul salıblar. Mən həmin adamların adlarını bir-bir oxumaq istəyirəm ki, qoy kimin yadından çıxıb, o da getsin pul salsın...

Yerdən səslər: Lazım deyil! Lazım deyil!

Tamada. Yaxşı, siz deyən olsun. Amma tarixən bizim xalqımız səxavətli olub. Bir-birinə əz uzadıb, köməklik edib. Bizim səxavətli oğullarımız ölməz ənənələrimizi davam etdirirlər. Amma aramızda hacıqaralar da var. Mənim elə adamlardan zəhləm gedir. Pulu var, amma xərcəlmir. Burda bir beyt şeir düşdü yadıma!

Səslər:

- Sən Allah, rədd elə!
- Zəhləm şeirdən gedir.
- Heç olmasa, qoy toyda şeirsiz yaşayaq.

Tamada. *Əbləh odur, bu dünyada qəm yeyə,
Kim nə bilir, kim qazana, kim yeyə!*

Əziz qardaşlar, xanımlar, ağalar, bəylər, cənablar və s. Pulu-nuz varsa, xərcəlyin. Bizim bir qonşumuz vardı...

Yerdən səslər: A kişi, musiqiçilərə de, bir oyun havası çalsın. Bəsdir danışdın.

Tamada. Sakit! Mənim sözümü kəsmək olmaz. Çünki mən burda Tam-Atayam! Hə... Bizim bir qonşumuz vardı, ömrü bo-yu pul yığdı. Axırda kim gəlib aparsa yaxşıdır bu pulu? Oğru. Düz elədi. Əcəb elədi. Əşşi, pulun var, xərcələ də... Ver əyninə, başına, qamına. Artıq qalanını ver dosta, qohuma-qardaşa, toya xərcələ... Nahaq deməyiblər ki: yedin, dadındır, verdin, adındır, qaldı, yadındır! Toya çox pul salmaq savabdır.

Yerdən səslər: A bala, bu musiqiçilərə deyən, bir oyun havası çalsın! Yordu bizi bu zəvzəy...

Tamada. Mən çox səbirli adamam, təkminli adamam. Heç kəsin qəlbinə dəymək istəmirəm. Amma oyun havasına qədər sizə bir şeir oxuyacağam.

Yerdən səslər:

- A kişi, vallah, lazım deyil.
- Bu toyda şeir oxumaq nədir ey...
- Alə, ofisiyant, cavan oğlan, al bu pulu, ver muzikantlara.

Denən, bir dənə "Hop-stop" çalsınlar.

Xor. *Pulyıǵanı gözəltməyin, a dostlar,
Pulları siz gizlətməyin, a dostlar.
Xeyir-dua pul ilə deyiləndə,*

*Razı qalar bəylə birgə, gəlin də.
Bəy atası razı qalar sizdən ey...
Gəlsə manat, evro, dollar sizdən ey...*

Nəqərat *Pulyğanı gözlətməyin, a dostlar,
Pulları siz gizlətməyin, a dostlar.*

Məleykə. Pulu indi salma ha... Tamada xəbər tutar, biabır eləyər bizi. Gedəndə salarsan.

Cəfər. Hə, elə eləyəcəyəm. Gedəndə əlli dolları pul yığanın üstünə atıb gedəcəyəm. Sən məndən qabaq çıxarsan.

Məleykə. Yox, elə niyə? Bir yerdə çıxarıq. Yadından çıxmasın ha, familiyanı da yazdır.

Cəfər. Əşşi, guya Kamandar məni tanımır? İdarəmizdə ala itdən məşhuram. Kamandarı yuxudan oyadıb soruşsan ki, Cəfər kimdir? Deyəcək, qlavını buxalter. Daş düşəydi mənim buxalter olan günümə. Əlim pulla oynayır, cibimsə bomboş.

Məleykə. Yaxşı, bir parça çörək ye.

Cəfər. Heç boğazımdan keçir ki. Bəlkə, bir balaca vurum, necə bilirsən?

Məleykə. Ürəyindən qorxmursan?

Cəfər. Az içəcəm, lap az. *(içir.)* Fu..! Bu, zəhərdi ki...

Müğənni. *Mənə desən varlıyam,
Canımı verərəm mən.
Ürəyimi gül kimi,
Yoluna sərərəm mən.
Mənə desən pulluyam,
Sevərəm səni, ay qız.
Yüz nöqsanın da olsa,
Sənsən bəxtimə ulduz.
Desən ki, maşının var,
Evin var, eşiyin var,
Lap çox sevərəm səni.
Mənə gedəndən sonra,
Başqa eşqin də olsa,
Yenə sevərəm səni.
Yenə sevərəm səni.*

Məleykə. Yaxşı, çörəyini ye. Kamandar bizə baxır ey... Bəlkə, xəbəri var, hələ pulu salmadığından?!

Cəfər. Nöş haram eləyirsən mənə? Qoy bir parça çörəyimi yeyim də.

Məleykə. Mən nə dedim ki?!

Cəfər. Dayan, görək. Budey, bu da Kamandarın yoqu!

Məleykə. Gəl çıxacaq gedək, ay Cəfər. Mənim belə gic-gic şeylərə baxmağa hövsələm yoxdur. Pulumuzu salaq, çıxacaq gedək evimizə... *(çixırlar.)*

Cəfər. Dayan görüm, ay qız, bu üzükləri hardan tapmısan?

Məleykə. Birovuzdu da, prokat! Yaxşı döyül axı, o boyda bankda işləyirsən.

Cəfər. Əh! Belə eləyirsiz ki, məni gündə bir toya çağırırlar da... Mən pul tapmıram ki, toya atam, bunun qır-qızılına bax! Gəl görüm!

Cəfər. Al, oğlum, bu pulu. Yaz orda Cəfər. əlli dollar.

Pulyğan. Əlli dollar? Familiyanı noooldu sənin?

Cəfər. Familiyanı neynirsən? Yaz, Cəfər əlli dollar. Vəs-salam də...

Kamandar. Cəfər?

Cəfər. Bəli...

Kamandar. Götür əlli dollarını, rədd ol burdan! Bilsəydim, səni heç toya çağırmazdım!.. Adanı biabır eləyirsiz siz!..

Cəfər. Kamandar müəllim! Ay Kamandar müəllim!..

Kamandar (hökmlə). Götür pulunu, vur başına. Demək, mənim qiymətim belə düşdü ki, ya, toyuma əlli dollar salırsan?

Cəfər. Ay Kamandar müəllim...

Kamandar. Zəhrimar Kamandar müəllim! Rədd ol burdan! Cəhənnəm ol! Gözüm səni görməsin! Sabahdan heç işə də gəlmə! Eşitdin?! Sənin kimi işçi mənə lazım deyil!

Cəfər (qışqırır). Əşşi, əlli dollar bilirsən nə qədərdir? Bu pula bilirsən, nələr almaq olar? Ət, toyuq, meyvə... qalbası... Ay qız, Məleykə, gəl dalımca. Buranın qapısı hanı? Hardan çıxacaq biz?! Aaaa... Burda da toydur ki! Boy, bu nədir? Gülnaz gəlinlik paltarında! Ay Məleykə, mən axı dedim, restoranda toy eləməyə-

cəm. Niyə məndən xəbərsiz görmüsünüz bu işi? Ay camaat, ay Məleykə! Məleykə, Gülnazı çağır bura görüm. Məleykə! Deyirəm, əlli dollar az pul döyül, inanmır mənə. Əlli dollar!!! *(Bərkdən qışqırır və yuxudan ayılır.)*

(Səhnə qaranlıqlaşır. Sonra yenidən işıqlanır.)

Məleykə. Cəfər? Ay Cəfər! Ay Cəfər! Pis yuxu görürdün?

Cəfər. Yuxu?! *(sevincək.)* Şükür, şükür!

Məleykə. Yaman qışqırırdın.

Cəfər. Nə qışqırırdım?

Məleykə. Əlli dollar! Əlli dollar!

Cəfər. Nə yaxşı, yuxuymuş!

Məleykə. Nə görürdün yuxuda? Danış də...

Cəfər. Səhər podrobni danışaram sənin üçün. İndi gərək yatam, yuxunun dalını görüm.

Məleykə. Vallah, sən nəhaq özünə hər şeyi dərd eləyirsən, ay Cəfər. Qonşumuz Biznes Qurban orda, sən burda... Səhər işə gedəndə Qurbanla görüş, denən mənə yüz dollar lazımdır. Sonra qaytararıq, qurtarar-gedər. Səndə, məndə olanı da evə xərcələyək. Yuxu görüb, sayıqlamaqdansa, borc al, gedək toya. Dünya dağılmaz ki...

Cəfər. Bir stəkan su ver mənə. Bir dənə də sitramon. Başım çatlayır.

Gülnaz. Aaa, yenə atama nə olub?

Məleykə. Heç, qızım, nəyə pis yuxu görüb atan!

Gülnaz. Nə görüb ki?

Məleykə. Deyəsən, müdiri Kamandarı görüb! Qoy yatsın, sən Allah...

Cəfər. O Kamandar məni təhqir elədi. Gedim yuxuda tapım onu, dərslərini verim. Başa düşsün ki, insanlıq pulla ölçülmür!

(Səlimin evi. Səlim arvadı Firuzə və oğlu Həmidlə yas tədarükü görür.)

Səlim. Yazdığımı oxu görək!

Həmid. On kilo pesok, beş kilo qoz ləpəsi, altı kilo badam. Bir kisə düyü, şabalıd, turşu, yağ. Beş dənə də qoyun.

Səlim. Bəs meyvə?

Həmid. Banan, alma, üzüm, armud, şaftalı...

Firuzə. Yox bir dombalan!

Səlim. Azz, abırın olsun. Adamın yaraşığı abırdı, ölümün yaraşığı qabır. Qoysana işimizi görək.

Firuzə. Mənim padşah kimi dədəm öldü, ehsanı bu dar düddək otaqda verdin. Amma indi dədən üçün gör bir nə dəsgah açırsan. Allah bilir, nə qədər borc eləmişən.

Səlim. Azz, sənin dədənin yasında çürük Qədimnən bir əmək borc almadıq?

Firuzə. Hər dəfə lələmin üstünə gedəndə xəcalət çəkirəm. Kişi qəbir daşındakı şəkildən boylanıb pastayannı mənə deyir ki, "ayıb olsun Səlimə ki, mənə urvatlı bir başdaşı qoymadı".

Səlim. Amma sənin lələn mənə başqa söz deyir. Deyir ki, sənşən, ay Səlim, bu Firuzənin hikkəsinə dözən.

Firuzə. Dədə mənimdisə, o sözü deməz.

Səlim. Firuzə, qoy kişinin ehsanını verim, borclarımı qaytarım, Həzrət Abbas haqqı sənin dədəvin... heykəlini qoyacam.

Firuzə. Mənim dədəmə heykəl-zad lazım deyil. Öz dədən-cün qoyarsan.

Səlim. Həmid, harda qaldıq?

Həmid. Dombalanda...

Firuzə. Qoyunları özün alarsan! Düyünü artıq eləyək. Birdən gələnlər çox olar. Yaxşı yadıma düşdü, Cəfər nə dedi?

Səlim. Əşsi, Cəfər acından günorta durur. Biznesmen Qurbana Allah can sağlığı versin, qonşuluqdan əskik olmasın, ağzını açan kimi min dolları qoydu stolun üstünə.

Firuzə. Sonra qaytara biləcəksən o pulları?

Səlim. Canım da çıxacaq. Qaytarmayıb neyləyəcəyəm? Məşinimi sataram.

Həmid. Sonra day biz də Cəfər kişi kimi acından günorta durmayacağıq, elə axşamcaq yatacağıq...

Səlim. Ə, kiri! Mən elə belə ehsan verə bilmərəm. Vur-tut bir dənə dədəm vardı. Camaat nə deyər mənə. Harda qaldıq?

Həmid. Dombalanda...

Səlim. Dombalan demişkən, bu kartofa oxşayan bir meyvə var haaa, qara, üstü də tüklü.

Həmid. Kivi.

Səlim. Ay sağ ol! Ondan bir yüz dənə yaz!

Firuzə. *Bu toydu, yoxsa yas?
Bir oxuyan da çağır,
El-oba qulaq assın!
Mənim dədəm öləndə,
Əlin qurudu sənin.
Bir mağar da qurmadın,
Qulluğunda durmadın.*

Səlim. *Çox çörək itirənsən,
Yadımdan çıxarma sən.
Evin cüvəzənisən,
Az danışıb, az dınsən,
Hörmətin lap çoxalar,
Arvad həyalı olar.*

Firuzə. *Mənə ağıl öyrətmə,
Səndən ağıllıyam mən.
Borcları qaytaranda,
Mən deyəni bilərsən.*

Firuzə. Dədənə toy eliyirsən, Səlim? Ac Məsinin yasına elə birə kivi çatmırdı.

Səlim. Min dəfə demişəm ki, dədəmdə işin olmasın. Oldu, kişi yemədi?

Firuzə. Tağı əmimə xəbər vermisiz?

Səlim. Lüt Tağıya? Qoysana... Azz, heç başım işləyirmi sənin? Dədəm onuynan küsülü döyüldü?

Firuzə. Dədənin minnəti olsun ki, əmim onun məclisinə gəlir.

Səlim. Bala, Həmid, o, Məmişə deyərsən ki, dədəm deyir, adamın abrı olar. Küçədə itnən gəzir, cəhənnəmə gəzsin. Heç olmasa, yas yerinə itnən gəlməsin.

Firuzə. Aaa, Məmiş neyləsin? İti ona Məsi kişi bağışlamışdı. O da dayısının iyini itdən alır də.

Səlim. Azz, abrın olsun. Adamın yaraşığı abırdı, ölünün yaraşığı qabır. Ə, Həmid, qulağını bəri elə.

Həmid. Aaa, ay ata, günahdı e...

Səlim. Biznes Qurban tapşırıb. Şollar butulkasına tökərsən. Kişi bir əmək borc verir. Onun dediyini eləməyim?! Onun hörmətinə hələ nə qədər adam onun üzünə gələcək məclisə.

Firuzə. Birdən bəzi urusbabılar kimi sən də içki-zad verərsən ha?

Səlim. Az... gic-gic danışma. Nə içki?

II hissə

(Cəfərin evi. Qapının zəngi çalınır. Məleykə toy paltarında televizora tum çırtlayaraq baxır. Qapının zəngi davamlı çalınır.)

Məleykə. Ə, kişi, gəldim, gəldim.

Cəfər. Yənə seriyala baxırdın?

Məleykə. Yelena doğdu ey...

Cəfər. Cəhənnəmə doğdu, qara gor da üstündən.

Məleykə. Yaxşı, yaxşı! Nə tez gəldin? Bıy... nə tez axşam oldu? Bayaقدan elə sənin fikrini çəkirəm. Həm yasa gedərsən gərək, həm də toya. Səhərdən pəncərədən baxıram, qoyundur ha... kəsilir. Səlim elə bil lap milyonerdir. Görürsən, nə boyda palatka qurub?!

Cəfər. Onun başı xarab olub. Sən demişkən, o qədər borcu necə qaytaracaq?

Məleykə. İndi də onun fikrini çəkəcəksən?

Cəfər. Onun fikrini niyə çəkirəm.

Məleykə. Yaxşı, de görüm, Biznes Qurbanı görə bildün?

Cəfər. Məleykə, sənin canın üçün, heç ağız açmaq istəmirəm. Borc istəyəndə elə bil atamı söyüllər.

Məleykə. Onda istəmə. Əlli dollar bəsdir də... Gəl bir parça çörək ye, onsuz da bilirəm, sən nə toyda çörək yeyənsən, nə də yasda. Sonra da deyəcəksən, başım ağrıyır.

Cəfər. İstəmirəm, ay Məleykə. Heç iştaham yoxdur. Saat yeddiyə işləyir, gedim Səlimə başsağlığı verim, bəlkə, Qurbanı da gördüm, görüm Kamandanın toyunun pulun neynirəm. Tez gələcəyəm. Otur özünçün serialına bax. Mən də gəlirəm, gedirik toya.

Mələykə. Hə... Yaxşı yadıma düşdü. Əkbər üç dəfə zəng eləmişdi ey... Dedi sabah toydur.

Cəfər. O da canımı lap boğazıma yığıb. Əşşi şingilə olub yaşıb ey mənə!

(Səhnə fırlanır. Səlimin atasının yas məclisidir. Xalçanın üzərinə Səlimin atasının böyük portreti vurulub. Stolların üstü meyvə ilə bəzədilib. Cavan oğlanlar əllərində aş dolu nimçələr camaata qulluq edirlər. Yas məclisi toy məclisindən seçilmir. Səlim qonaqları qarşılayır.)

Səlim. Bu qədər ehsan neyçün bişib, yeyilməkcün... Öz canımçun, beş cür xuruş hazırlatmışam. Keçin, keçin, keçin. Qoy kişinin ruhu şad olsun.

Səslər: Allah rəhmət eləsin!

Səlim. Çox sağ ol!

(Molla danışır. Onun səsinə əvvəlcə aydın eşidirik, sonra onun danışdıqları dialoqların fonunda itib-batır.)

Molla. Toyumuzun da, yasımızın da özünəməxsus qaydaları var. Bu qaydalara riayət eləməyənlər qiyamət günündə cavab verəcəklər. Adət və ənənələrimiz tarixi köklərə malikdir. Sovet vaxtı istədilər bütün bunları bizim əlimizdən alalar, ala bilmədilər. Dilimizi də əlimizdən almaq istədilər, ala bilmədilər. Dilimizi də qoruduq, dinimizi də. Ta qədimlərdən günümüzdə qədər gələn adət-ənənələrimizə hər birimiz gərək riayət edək, əziz qardaşlar!

(Cəfər məclisə daxil olur.)

Səlim. Xoş gəlmisən, Cəfər kişi. Buyur, keç, gəl bura. Sən Qurban dayı ilə bir stolda oturaçaqsan.

Cəfər. Neynək. Amma mən tez gedəcəm.

Səlim. Eybi yox, haçan istəsən, gedərsən. Həmid, oğlum, apar Cəfəri, oturt Qurban dayının yanında.

Həmid. Baş üstə. Buyurun, Cəfər müəllim.

Cəfər (öz-özünə). Gör nə dəstgah açıb bu. Pah atonnan sən. Bu qədər borcu necə qaytaracaqsan, ay Səlim? Camaat da gör necə yeyir?! Elə bil acliqdan çıxıblar.

Qurban. Xoş gəlmisən, ay Cəfər kişi. Gəl bura, gəl mənim yanıma. *(dostlarına müraciətlə)* Bu Cəfər kişi bilirsiniz, kimdir?

Bu bizim respublikamızın bir nömrəli maliyyəçisidir. Özəl bankda işləyir. Neçə dəfə təklif etmişəm ona ki, gəl mənim yanımda işlə, gəlmir. Məhəlləmizin ağsaqqalıdır bu Cəfər kişi.

Cəfər. Çox sağ olun. Məni utandırırırsız.

Qurban. Həqiqi sözümdür. O boş nimçəni mənə ver görüm, Cəfər kişiyə bir qulluq eləyim.

Həmid. Qurban dayı, "Şollar" gətirim?

Qurban. Gətir, oğlum, gətir. Etiketsiz "Şollar"dan gətir.

Həmid. Baş üstə.

Cəfər. Lap az qoy ha mənimçin. *(Gözü Mollaya sataşır. Diqqətlə baxır.)* Mən bunu harda görmüşəm?

Qurban. Hə, Cəfər kişi, istəyirəm, bu qardaşlarımızı səninlə tanış eləyim. Bax bu qəşəng oğlan mənim yanımda işləyir. Həm maliyyəçidir, həm də bəstəkar, özü də belə obiknovenni bəstəkarlardan deyil ey. Qabaq bir dənə mahnının hazır olması üçün gərək şair şeir yazaydı, bəstəkar ona musiqi qoşaydı...

Ləzgi. Qurban qədəş, stəkanınızı bəri verin bir, elli-elli süzüm.

Qurban. Tələsmə, aman ver, bir sözü mü qurtarım da.

Ləzgi. Sözün ortasında elli-elli vuranda sözün özü çox dadlı-ləzzətli olur.

Qurban. Tələsmə. Hələ burdayıq ey. Hara tələsirik.

Cəfər. Mən axı gərək tez gedim.

Ləzgi. Elli-elli vurarsan, sonra gedərsən. Qurban qədəş, bağıtla, sözünü kəsdim. Bilirsiz, harda qaldı? Şair gərək şeir yazaydı, bəstəkar da ona mahnı qoşaydı...

Qurban. Hə... Bəstəkar da gərək ona mahnı qoşaydı. Hələ sonra da gərək müğənni tapaydılar, bu mahnını oxuyaydı. Amma indi bizim bu qəşəng oğlan həm şeir yazır, həm sonra ona musiqi yazır, sonra özü də oxuyur. Bir yaxşı təzə mahnısı var. Adı belədir: "Dağıdaram dünyanı". Burdan çıxarıq, küçədə oxutduraram sizin üçün. Sevgi mahnısıdır. Qıza deyir ki, sən mənim olmasan, bu dünyanı dağıdaram. Mən ona məsləhət görmüşəm, yas məclisləri üçün də musiqi yazsın. Necə fikirdir? Bir yenilik olmalıdır ey adət və ənənələrimizdə. Düz deyirəm?

Bəstəkar. Tamamilə düz deyirsiniz, Qurban müəllim. Mütləq novatorluq olmalıdır. Bir yenilik olmalıdır adət və ənənələri-

mizdə. O cür mahnını, inanın mənə, lap bu dəqiqə yazaram. Oxuyum o mahnını?

*Dağdaram dünyanı,
Mənim kimi yar hanı?
Mənim olmasan əgər,
Bu yer üzünü titrəyər.
Zəlzələ olar, inan,
Heç nə qalmaz dünyadan.
Dağlar yerindən oynar,
Vulkanlar coşub çağlar.
Bir sözlə, ay gözəl qız,
Sən məni yaxşı tanı,
Məni sevməsən əgər,
Dağdaram dünyanı!
Dağdaram dünyanı!*

Qurban (*Ləzgiyə*). Görürsən necə sənətkardır?

Ləzgi. Əşşi, musiqi yazmağa nə var ey... Duxu var, yas məclisində elli-elli vursun. Toyda içməyə nə var ki... Bir dəfə yas məclisində rəhmətlik atamla oturmuşduq. Bir nəfər gəldi ki...

Qurban. Aram dəyəcək ha sənənlə.

Ləzgi. Nöşün?

Qurban. Aman vermirsən, bir kəlmə söz deyək.

Ləzgi. Bir dəfə də elli-elli vuraq, sonra molçat eləyəcəm.

Qurban. Yaxşı, götürün vuraq, sonra sizi bax bu əjdaha ilə tanış eləyəcəyəm. Bilirsiniz, heç o kimdir?

Ləzgi. Kim?

Cəfər. Bəlkə, mən gedim? Sonra...

Ləzgi. Elli-elli vurarsan, sonra. Hə, Qurban qədəş, bu əjdaha kimdir?

Qurban. Sonra deyəcəm. Görürsüz də, Səlim nə dəstgah açıb. Beş cür xuruş bişirtdirib. Turşuqovurma, səbziqovurma, fisincan, kişmiş-qaysı xuruşu, ət qovurması. Sənin üçün hansından qoyum, ay Cəfər kişi?

Cəfər (*fikirli*). Hansından olur olsun, təfəvütü yoxdur. Özünü çox incitməyin. Çox sağ olun, zəhmət çəkdiniz.

Qurban. Ləzgi qardaş, o armudu stəkanı ver bura. "Şollar"dan bir az süz Cəfər kişi üçün. (*Cəfərin qulağına pıçıldayır*) Bir balaca vur.

Cəfər. Yox, canım-gözüm, mən bacaran iş deyil bu.

Həmid. Qurban müəllim, o biriləri xolodilnikə qoyum, yoxsa elə-belə içəcəksiniz?

Qurban. Xolodilnikə qoy. Aton hanı?

Həmid. Bu dəqiqə gəlir.

Qurban. Denən, gəlib otursun bizimlə.

Həmid. Baş üstə!

Qurban. Həmid, getməmişdən bir otur mənim yanımda. Gəl bura görüm. Yaxşı işləmək üçün yaxşı yeyib-İçmək lazımdır.

Ləzgi. Elli-elli?

Qurban. Özüdür ki var.

Həmid. Mən içmirəm, atam öldürər məni.

Qurban. Bilsə ki, mən demişəm sənə iç, bir kəlmə də danışmaz. Özünü də mən elə tost deyəcəm ki, sən içəcəksən. Götür bunu, Səlimin sağlığına içək. İç, Həmid.

Həmid. Vay, stəkanı lap doldurduz ki.

Səs. Molla əmi, bu "Qiyamət günü" nə deməkdir? Bunu bir balaca izah edərsənmi bizim üçün?

Molla. "Qiyamət günü" o dünyaya məxsus bir şeydir. İntəhası, qardaş, o gün havaxt olacaq? Bax bunu deyə bilmərəm. Mənnən xəbər alsalar, deyərəm ki, zamani ki insan bu fani dünyadan beş əlli yapırsa... Dünya malına həris ola, günah işləyə, xüsusən içki içə, öz qarnını doyduranda qonşusunu nədi, qohumunu da düşünməy, demək, qiyaməti ilbəlil yox, günbəgün özünə yaxınlaşdırır...

Qurban. Götür, ay Cəfər kişi, götür. Qardaş, o armudu stəkanı ver bura. Süz Cəfər kişi üçün. Həmid, sən get atovu çağır.

Cəfər. Mənim axı ürəyim xəstədir, içə bilmərəm. Hələ burdan çıxıb toya getməliyəm. Hə, qardaşoğlu, sizə bir söz demək istəyirdim.

Ləzgi. Məni də ürəyi xəstədir. Amma bir balaca butulka "Şollar" içmişəm. Can qardaş, bu çox gözəl şeymiş. Sən hələ bir elli vur, sonrasına baxartıq.

Qurban (*Cəfərin qulağına pıçıldayır*). Araq ürəyin dərmanıdır. Brejnevin bir həkimi vardı ha, familiyası yadımdan çıxıb, hə, yadıma düşdü, Cazov, yox, yox Çazov, bax o Çazov ürək xəstələrinə məsləhət görürdü ki, hər gün əlli qram içsinlər. İçki ürəyin damarlarını genişləndirir.

Cəfər. Yox, mən içə bilmərəm, qardaşoğlu... Özü də toya getməliyəm... Elə yaxşı oldu səni gördüm. İçə bilmirəm.

Ləzgi. İçəcəğsan. "Elli-elli" vur. Heç nə olmaz sənə.

Qurban (*Cəfərin qulağına pıçıldayır*). Mənim sözümü yerə salırsan? Burada nə var ki? Götür, mən ölüm götür, mənim xatirimə. Özü də belə yeməklərlə içməmək günahdır vallah. Sən mənim canım. Hə... bax belə...

Ləzgi. *Mən yuxudan duraram,
Elli-elli vuraram.
İşlə heç yoxdur aram,
Hər yerdə hörmətim var.
Hər yerdə izzətim var.*

*Məclisimiz gül kimi,
Gül kimi, bülbül kimi.
Molla üçün əziz şey,
Heç varmıdır pul kimi.*

*Yasda da vurmaq olar,
Yasda da iskan dolar.
Molla əmi, incimə,
Pulsuz rəngin lap solar.*

Molla. Ayıbdır. Bura yas məclisidir. Özünü adam kimi apar.

Ləzgi. Molla əmi, danışığına fikir ver ha...

Cəfər (*stəkanı ağzına yaxınlaşdırır*). Qorxuram, ürəyimə bir şey olar. Həm də ehsanda içki içilməz axı.

Ləzgi. Ə kişi, a kişi, cin ayrı, şeytan ayrı!.. Sonrası da ki mən iki dəfə infarkt keçirmişəm. Bazburutuma baxma ey, ürəyim nə xoşdu. Amma bu ölsün (*üzünə vurur*), məni saxlayan budur! Hə, sən vur, mən gedim, mollaya ismarişim var (*gedir*).

Qurban. Dayan, molla qaçmır ki, bayaqdan tənə qoymusan məni ki, bu əjdaha kimdir, indi də çıxıb gedirsən. Bilirsən bu, kimdir?

Ləzgi. Kimdir?

Qurban. Zəlzələ idarəsinin məsul işçisi.

Ləzgi. Bizdə zəlzələ idarəsi var?

Qurban. Əşşi, mən lorü dildə deyirəm də. Seysmoloji idarə.

Ləzgi. Hə, dünən səhər doqquzun yarısında zəlzələ oldu. Uzanmışdım kravatda, bir də gördüm yellənirəm... (*Seysmoloji idarənin işçisinə üz tutur*.) Bağışlayın, sizin adınız nədir?

Şahpələng. Şahpələng.

Ləzgi. Pah atonnan sənün, ada bax ey! Hə... Şahpələng müəllim, bu zəlzələ nə deyən şeydir? Qabaqlar heç zəlzələ olmurdu.

Şahpələng. Götürün vuraq, sonra deyərəm. Ey, bəstəkar oğlan, bayaqdan səni çox təriflədilər ha... Heç vurmursan.

Qurban. Vurur, vurur. İntəhası hay-küylə vurmur. Xımır-xımır vurur. Yas yerində belə içərlər. Camaat elə bilsin ki, mineralı içirsən.

Ləzgi. Qurban qədəş, bu Şahpələng doğrudan əjdahadır ha. Armudu stəkanın dolmağı ilə boşalmağı bir olur.

Qurban. Mən sənə dedim də, bu əjdaha oğlandır. Ata-anası boş yerə buna Şahpələng adını verməyiblər ki. Həm şahdır, həm də pələng.

Ləzgi (*meyxana deyir*):

*Bu oğlanın adı şahdır, pələngdir,
Güya bu zad kiçik deyil, nəhəngdir,
Şahpələngin evi xalis əhəngdir,
Ay can alan, canıvu allam sənün,
Zəlzələni yadıva salam sənün.*

*Tərs yaranıb bu dünyanın hər işi,
Böylə gəlib, böylə olub gərdişi,
Ay can alan, canıvu allam sənün,
Zəlzələni yadıva sallam sənün.*

Ləzgi. Qərribə şeydir, gözü yaxşı görməyən adamın adı olur Nurəli, qorxaq adamın adı olur Qorxmaz, xəsis adamın adı olur Səxavət, keçəl adamın adı olur Zülfəli. *(gülür.)*

Şahpələng. Nə demək istəyirsən? *(ayağa durur.)*

Qurban. Əsəbirləşmə, Şahpələng, bu, zarafat eləməsə, ölər. Fikir vermə ona.

Şahpələng. Qurban müəllim, sizin xatirinizə danışmıram. Yoxsa salaram onu ayağımın altına.

Ləzgi. Meni? Alə, meni? Kül mənim başıma!

Qurban. Molçat! Hamı molçat eləyir. Danışır Şahpələng.

Şahpələng. Sizin xatirinizə danışmıram, Qurban müəllim. Əvvəla, dünən zəlzələ saat doqquzun yarısında yox, səkkiz iyirmi yeddində oldu. O ki qaldı bayaqkı suala, onun cavabı belədir ki, zəlzələ çox bəla şeydir, giriftar olmayan bilməz. Sonra o adam deyir ki, qabaqlar heç zəlzələ olmayıb. Ona demək lazımdır: qabaqlar bəyəm sən olmusan ki, biləsən, zəlzələ olub-olmayıb? Çox adam müxtəlif versiyalar irəli sürür. Guya zəlzələdən əvvəl itlər, pişiklər o yan-bu yana qaçırlar, yaxud eşşək anqırır. Bu, səhv nəzəriyyədir. Çünki itlər, pişiklər elə hər gün o yan-bu yana yüyürürlər də. Eşşək də ki keyfi istəyəndə anqırır, keyfi istəməyəndə anqırmır.

Ləzgi. Bizim bir eşşəyimiz vardı, indi olmasın!

Şahpələng. Qurban müəllim, bu məni danışmağa qoymur.

Qurban *(yavaşca).* O bilirsən kimdir? Elmlər doktorudur, professordur.

Ləzgi. Yaxşı, Qurban qədəş, siz o adama deyən ki, cavab versin görək zəlzələnin ziyandan başqa bir xeyri var, ya yox?

Şahpələng. Qurban qədəş, o adama başa salın ki, zəlzələnin xeyri var. Xeyri odur ki, biz maaş alırıq. İdarəmizdə bilirsən, nə qədər adam işləyir. Bəs nə ilə dolansınlar onlar?

Ləzgi. Qurban qədəş, sizin üçün süzüm? Bu söhbətlərin vurmaqdan başqa çarəsi yoxdur. Vuraq, mən sonra gedim molla əminin yanına. Ondan bir xahişim var. Getsəm yaxşıdır, yoxsa birdən qan-qaralıtq olar burda, "Skori pomoş" çağırılmalı olarıq bəzi adamlar üçün.

Şahpələng. Qurban müəllim, bu adam, deyəsən, axırda mənim əlimdə öləcək.

Qurban. İşin olmasın. Götür vur.

Şahpələng. Sizin xatirinizə vururam ey, Qurban müəllim, yoxsa mən vuran deyiləm.

Ləzgi. Molla əmi, salamöleyküm.

Molla. Bir az aralı otur məndən, qardaş. Əleyküməssəlam!..

Ləzgi. Nöşün, canqardaş?

Molla. Özün bilirsən nöşün.

Ləzgi *(astadan).* Meylün çəkir?

Molla. Əstəğfürullah. Qardaş, keç əyləş, qoy məclisimizi aparaq.

Ləzgi. Al bu pulu, mənim atamın ruhuna bir dua eylə!

Molla. Pulu saxla özünçün. Allah sənə atana rəhmət eləsin, cəmi ölənlərlə birlikdə!

Ləzgi. Can qardaş, mən sənə ana dilində deyirəm, atamın ruhuna dua oxu! Cəmi ölənlərin bura nə dəxli var? Al bu pulu: bir dəne dua oxu, təkcə mənim atamın ruhuna ha...

Molla. Atovun... ruhuna salavat çevirirəm! Cəmi ölənlərlə birlikdə. Özün də bir az məndən aralı otur. Xahiş eləyirəm.

Ləzgi. Sən mənim atama tək rəhmət oxu, personalını, istəyirsən, gedim səkkiz verstillikdə durum...

Molla. Hə, atova min rəhmət, get, get uzağa!

Molla. *Atana rəhmət deyirəm, getsənə,
Araq vurdun, gözlərimdən itsənə.*

Ləzgi. *Molla əmi, bir elli vur, gedirəm,
Bax bu ölsün, gözlərindən itirəm.*

Molla. Molla icməz, guya bunu bilmirsən?

Dediyindən ərimirsən, ölmürsən?

Ləzgi. Cavanlıqda elli-elli vurmusan,

Gecə yatıb səhər paxməl durmusan.

Molla. Ə kişi, əl çək yaxamdan. Yoxsa bir bəd dua oxuyaram məhv olarsan...

Ləzgi. Mən bir söz demirəm ki... Deyirəm, bir elli-elli vuraq...

Qurban. Bir əlli də süzün Cəfər kişi üçün.

Cəfər. Yox, yox, yox, lazım deyil.

Qurban. Süz! Sən mənə qulaq as.

Şahpələng. Ver bura nimçəni, səbzı qovurmanın da dadına bax.

Bəstəkar. Banan yeyin, banan xeyirdir. Kivi yeyin, kivi. Mənə də verin. Bizim "Şollar"ın zakuskasıdır. Ordan bir salxım üzüm də ver bəri... Onu yox, Şahpələng müəllim, sağdakını, yekəsini. Ay afərin! Nə qədər bilirsiniz, üzüm yeyin. Üzüm yesəniz, zəlzələ olmaz.

Şahpələng. Danışsınız da. Qorxuram, axırda dava düşə ey...aramızda.

Qurban. Sakit! Spor eləməyin! Yeyin, için! Ehsan yiyilməkçündür.

Ləzgi. Ehsan həm də içilmək üçündür.

Qurban. Gəldin?

Ləzgi. Gəldim.

Qurban. Mollaya sözünü dedin?

Ləzgi. Dedim. Ay uşaq, "Şollar"dan gətir görək. Mineralını da gətir ey, ciyərim yandı. (*Cəfərə*) Nə oldu ə, ver görüm nimçəni. Sən lap püstəqarınmışsan.

Səlim (*Qurbangilin stoluna yaxınlaşır*). Necəsiz?

Qurban. Harda qalmısan? Bayaqdan xəbər göndərmişəm sənin üçün. Necə olacağıq? Lap əla. Gəl otur bizim yanımızda görək. Özün də bir yaxşı-yaxşı ye. Bu qədər adamı yedirdirsən, içirdirsən, özün ac-acına gəzirsən. Olmaz axı belə. Ə, o "Şollar"dan Səlim üçün də süz...

Səlim. Yox, mənə olmaz. Adam qarşılayıram, adam yola salıram.

Qurban. Nə olar adam qarşılayıb, yola salanda? Camaatın ağzından öpmürsən ki! Götür!

Səlim (*tost deyirmiş kimi*). Hörmətli Qurban müəllim, əziz qardaşlar, çox sağ olun, ayaqlarınız ağırmasın, sadlıqlarda görüşək! Ölüm elə şeydir ki, hamının qapısını döyəcək. Mən indi başa düşürəm ki, bəzi millətlər adam öldəndən sonra boş yerə içki içmirlər. İçki içirlər ki, dərdləri, sərləri bir az yadlarından çıxsın. Bu gün də biz belə eləyirik. Neyləmək olar axı? Adamın əlindən nə gəlir ki? Allah ölənlərinizə rəhmət eləsin.

Hamı. Allah rəhmət eləsin.

Bəstəkar. Qədimlərdə afrikalılar adam öldəndə rəqs eləyib oxuyurdular, gəlin biz də oynayıb oxuyaq (*oxuyur*).

Onsuz da öləcəyik,

Ağlamaq nəyə lazım?

Onsuz da köçəcəyik,

Sızlamaq nəyə lazım?

Beşcə gündür bu ömür,

Heç kəsə pislik etmə.

Yaxşılıq eylə, qardaş,

Yamanlıq edib, getmə.

Qoy rəhmətlə ansınlar,

Səni hər zaman, hər dəm.

Keftə yaşa ömrünü,

Nə qüssə gör, nə ələm.

Səlim. Mənim atam şəkərdən öldü. Çox əziyyət çəkdi kişi. Mən də qərara gəldim ki, onun üçün elə bir ehsan verim ki, elə oba, qohum-qardaş, dost-tanış mənə irad tutmasın, desinlər, halal olsun sənə, atan üçün yaxşı ehsan verdin. Qurban müəllim, Allah sizə can sağlığı versin. Bilmirəm, süfrəm necə alınıb?

Hamı. Çox əladır. Gözəl süfrə açmısan.

Səlim. Çox sağ olun. Sizin hamınızın sağlığına içirəm. Qurban müəllim başda olmaqla. (*içir*)

Cəfər. İcazə versəydiz, mən yavaş-yavaş gedərdim.

Qurban. Ay Cəfər kişi, bizi qoyub hara gedirsən. Məclis təzə qızıdır. Bir o kişinin, rəhmətliyin şəklinə bax. Gör nə deyir sənə. O deyir ki, ay Cəfər kişi, axı biz səninlə qapıbir qonşu olmuşuq. Bu vəfasız dünyada, mənim bu gözəl, bu təmtəraqlı, bu ləziz yeməklərlə dolu məclisimi, bu gözəl süfrəmi qoyub hara gedirsən sən?

Cəfər. Yaxşı. Beş dəqiqə də oturum, sonra buraxın məni. Doğrudan, kişi necə baxır ey, bizə?

Qurban. Səlim, kişi gör necə baxır sənə. Elə bil canlıdır, bu dəqiqə səninlə danışacaq. Sağ olsun sənin kimi oğul ki, atası üçün belə məclis düzəldib. Bir-iki saatın içində də onun portreti-

ni böyütdürmüşən. Bir üzü ağ, bir üzü qara. Qara üzü çəkdiyi əziyyətlərdir. Ağ üzü fərəhli dəqiqələridir. Gör necə baxır ey. Özü də sənə baxır ey, Səlim. Mənim sənə kimi oğlum olsa, Səlim, lap bu dəqiqə öləyəm. Hanı Səlim kimi oğul?

Ləzgi. Elli-elli süzün. Bu tost oldu.

Səlim. Səlim kimi adamlar da, Qurban dayı, sizin sayənizdə nəfəs alırlar. Allah sizə can sağlığı versin. Başımızdan heç vaxt əskik olmayasız.

Qurban. Nə oldu ə? Bu şollar nə tez qurtarır ə?

Səlim. Bu dəqiqə gətirərlər.

Cəfər. Burda var, lazım deyil, Qurban, qardaşoğlu... (*nəsə demək istəyir.*)

Qurban. Can, qardaşoğlu, Qurban sənə qurban olsun. Cəfər dayı, götür yüz at. Şüşələri qarışdırmayın ha.

Cəfər (*kor-peşman*). Yoox, qoy day mən gedim.

Səlim (*Cəfərə*). Özün bilən məsləhətdir. Qurban dayı, mən də çıxım, tapşırıq verim ki, nimçələrimizi dəyişsinlər, təzədən sizin üçün aş gətirsinlər, xuruş gətirsinlər.

Qurban. Neynək!

Cəfər. Allah rəhmət eləsin, ay Səlim. Uşaqların toyuna gələk. (*Öz-özünə.*) Aaa... Əməlli-başlı içirdilər mənə.

Molla. Allah qiyamət gününün bəlasından saxlasın! Allah lənət eləsin sizə! Min təsbeh lənət eləsin!

(Yas məclisinə təzə qəbiristanlığın direktoru Cahangir daxil olur. Bəstəkar oxuyur. Onu çal-çağırla qarşılayıb rəqs edirlər.)

Bəstəkar.. Xoş gəlmisən, Cahangir,
Buyur süfrə başına.
Xoş gəlmisən, Cahangir,
Qonaq ol yas aşına.
Beş cürə xuruşu var,
Xəstə yesə, sağalar.
Meyvədən də nuş elə.
Meyvə cana xeyirdir
"Şollar" dan da nuş elə.
"Şollar" cana xeyirdir.

*Çirmala qollarını,
Seyr elə hər yanımı,
Söhbət aç öz işindən,
Zamanın gərdişindən!*

Qurban. Paho... Mən kimi görürəm? Cahangir müəllim, bura gəl. (*öpüşürlər.*) Gəl bura, gəl bura. Burda otur, Cəfər müəllimin yanında. Ay Cəfər müəllim, ay camaat, heç bilirsiniz, Cahangir müəllim kimdir?

Cahangir. Yaxşı, hay-küy salma.

Qurban. Alə, bir dənə təmiz stakan ver. "Şollar"ı da bəri ver. İç, Cahangir müəllim, vur, rəngin açılısın.

Cahangir. Köhnə şəkərinizdən əl çəkmirsiniz də. Mənə bir sərən su ver görüm.

Qurban. Ay uşaq, ordan etiketli "Şollar" gətir.

Ləzgi. Nə oldu, heç bizi tanış eləmədin. Qurban qardaş, can qardaş.

Qurban. Həşərat! Çəşdim... Həşərat! Bu gördüyünüz Cahangir müəllim, hər şeydən əvvəl, mənə qardaşlığımıdır. Sənə-tini bilmək istəsəniz, uzun illər stroykalarda işləyib, ev tikib, daşı daş üstə qoyub, axırda gəlib olub qəbiristanlığın direktoru. Özü də təzə qəbiristanlığın.

Cahangir. Çox sağ ol, çox sağ ol. İndi sən də mənə bu camaatla tanış elə.

Qurban. O da mənə gözlərim üstə. Bax bu Səlimdir, tanıyırsan da onu.

Cahangir. Səlim? Bəs dedilər ölən sənənsən?

Səlim. Yox, atamdır.

Cahangir. Atan? Allah rəhmət eləsin.

Qurban. Bax bu da Cəfər müəllimdir. Özəl bankın buxalteri. Bu kişinin əlləri pulla oynayır.

Cəfər (*öz-özünə*). Kül mənə başıma. Yüz dollar tapmıram toya gedim. Əlim pulla oynayır.

Qurban. Bax, bu ləzgi qardaş karateistdir, idmançıdır. Bu da bizim gözəl bəstəkarımızdır. Çox intresni mahnıları var. Bax bu

qəşəng oğlan da zəlzələ idarəsinin məsul işçisidir. Bayaقدan oturmuşuq burda, bala-bala vururuq, söhbət edirik, obşenie böyük şeydir, adamın ruhu təzələnilir. Hə... Cahangir qardaş, danış görək sən təzə qəbiristanlığında nə var, nə yox?

Cahangir. Sağlıq, salamatlıq. Gəlmirsiz də. Bilirsən, nə gözəl havası var mənim qəbiristanlığımın. O biri qəbiristanlıqlar mənimkinin yanında heçdir. Bir şərait yaratmışam ki, ölümlər üçün. Bu yaxınlarda morq da tikdirəcəm. Əziyyət olmasın da. Morqdan birbaş qəbiristanlığa. Modern bastırma üsulu. Az pul xərcləməklə səksən santimetrlik yerdə dəstgah açmışam. Baş daşları ucuz, keyfiyyətli, möhkəm. *(Gözünü zəlzələ idarəsinin məsul işçisinə dikir.)* Yaxşı yadıma düşdü, səndən bir söz soruşum. Nə yabrda zəlzələ oldu ha, binalar uçdu, dağıldı. Sən onu bilirsən ki, a, mənim təzə qəbiristanlığında bir dənə başdaşı da çatlamadı.

Ləzgi. Ne mojet bit.

Cahangir. Özüm bir-cə-bir-cə qəbirlərin arası ilə gəzdim, bir dənə də çat yox idi, bir dənə də qəbir çökməmişdi.

Ləzgi. Ne mojet bit.

Cahangir. Bağışlayın, adınız nədir?

Şahpələng. Şahpələng.

Cahangir. Əhsən sizin atanıza. Gör necə ad qoyub.

Şahpələng. Atam qoymayıb, qonşu qoyub.

Cahangir. Halal olsun sizin qonşunuza. Kişiydi qonşu, yoxsa arvad?

Şahpələng. Sən, Cahangir müəllim, sözünün məmmədqulusunu de.

Cahangir. Sözümün məmmədqulusu odur ki, bilmək istəyirəm, necə olur ki, eyni şəhərdə zəlzələ olur, binalar uçulub tökülür, amma qəbirlərə heç nə olmur. Bunun sirri nədədir?

Ləzgi. Götürün vuraq. Bunun sirri ondadır ki, zəlzələ olanda ölümlər dirilir, möhkəm yapışırlar qəbir daşının altından.

Şahpələng. Baş deyil ey, külqabıdır.

Ləzgi. Bura bax ey...

Cahangir. Hə, Şahpələng müəllim, doğrudan, bunun sirri nədədir?

Şahpələng. Elə seysmik zonalar var ki, zəlzələ baş verəndə onun radiusu episentrdən bir qədər aralı olur.

Ləzgi. Ne mojet bit.

(Şahpələng ayağa qalxır. Qurban əlinin işarəsi ilə ona "otur" deyir. Şahpələng oturur.)

Qurban. Cahangir müəllim, sən axı axıra qədər danışmadın qəbiristanlığmdan.

Cahangir. Danışdım də. İndi deyirsən, reklam eləyim burda? Hamınıza deyirəm, qohum-əqrəbanıza, dost-tanışınıza da deyirəm, kimin xətri lap belə dosrocnı istəsə, mənim qəbiristanlığım onun qulluğunda hazırdır.

Ləzgi. Yeri neçəyə qazırırsız?

Cahangir. A kişi, bura qəbiristanlıq deyil ki. Ölüni gətirərsən, orda haqq-hesab elərik.

Ləzgi. Atam yaman naxoşdur. O gün çotkanı götürdüm, hesab elədim, gördüm xeyli xərc çıxır. Başladım yalvarmağa atama ki, qurban olum sənə, ölmə. Soruşdu nəşün? Dedim, bu dəqiqə ölmək sərf eləmir.

Cahangir. Əvvəl-axır hamı ölür. Kişi odur ki, tədarükünü əvvəlcədən görsün. Borca-xərcə düşməsin. Gedəndə də gərək mərifətlə gedəsən bu dünyadan. İstəyirsiz, elə burdan çıxacaq, gedək mənim qəbiristanlığımıza. Basseyin tikmişəm ey, çərhovuz. Bilirsən, nə boydadır çərhovuz?

Ləzgi. Ölü çərhovuzu neyləyir?

Cahangir. Mən çərhovuzu ölü üçün tikməmişəm ki, diri üçün tikmişəm. Sonra ölümlərin başının üstündə maqnitofon qoyaçağam. Düyməni basan kimi, məsələn, deyəcək... *(Şahpələngə üz tutur)* Sənin familiyan nədir?

Şahpələng. Qonaqov.

Cahangir. Əla familiyadır. Hamımız qonağıq da bu dünyada. Mən qəbir daşımın üstündə bilirsən, nə yazdıracağam? "Ey yolçu, öyünmə burdan keçərkən. Sən hələ qonaqsan, evim-dəyəm mən."

Şahpələng. Familimi nəş soruşdun?

Cahangir. Hə... demək, qəbir daşının üstünə montirovat

eləyəcəyəm maqnitofonu. Gələn adam knopkanı basacaq, maqnitofondan səs gələcək.

Ləzgi. Ne mojet bit.

Cahangir. A kişi, maqnitofonu basanda səs gəlmir ordan?

Qurban. Mane olmayın, qoyun kişi sözünü axıra qədər desin də...

Cahangir. Hə, knopkanı basırsan, səs gəlir. Səs deyir: "Şahpələng Qonaqov. 1945-ci ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur. Orta məktəbi bitirdikdən sonra zəlzələ institutuna girmiş, buranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. Zəlzələ idarəsində işlədiyi iyirmi il ərzində müxtəlif vəzifələrdə çalışmış, beş-altı dəfə zəlzələ təşkil etmişdir. Onun vaxtında iyirmi beş bina uçmuş, əlli yeddi adam ölmüşdür. Şahpələng Qonaqovun əziz xatirəsi həmişə ürəyimizdə yaşayacaqdır." Yəni nekroloq kimi bir şey də.

Şahpələng. Məni nöş misal gətirirsən? Nöş yalan danışırsan? İyirmi beş bina, əlli yeddi adam...

Cahangir. A kişi, məsələçün deyirəm də. Elə bu dəqiqə səni aparıb basdırmadım ki.

Ləzgi (Cahangirə). Bayaqdan mənimlə mübahisə eləyirdi, indi də Cahangir müəllimə girişdi.

Şahpələng. Mən Cahangir müəllimə girişmədim, Cahangir müəllim mənə girişdi.

Ləzgi. Cahangir müəllim, səni and verirəm o basdırdıqlarının ruhuna, bir elli-elli vuraq...

Cahangir. Yasda içməzlər.

Ləzgi. Toyun yaraşığı oynamaqdır, yasın yaraşığı içki. Vur, gedək bir az hava alağ.

(Qəflətən zəlzələ baş verir. Səlimin elə bil ayağının altından yer qaçır... Başı gicəllənir, gözü atasının portretinə sataşır. Portret iki planda verilir. Əvvəlcə donuq halda, sonra birdən-birə cana gəlir.)

Səslər:

– Zəlzələdi, ay camaat.

– Qiyamət qopdu ki.

Hamı.

Zəlzələdir, zəlzələ,

Vəlvələdi, vəlvələ.

Uçdu, dağıldı aləm,

Uçdu, yuxıldı aləm.

Uçdu uca binalar,

Sındı evdə hər nə var.

Hamı qaçdı küçəyə,

Hamı uçdu küçəyə.

Zəlzələdir, zəlzələ,

Vəlvələdi, vəlvələ!

Portret. Səlim, ay oğul, mənim sağlığında düz-əməlli hörmət-izzətimi tutsaydın, bu yeməklərdən bişirtirib yedirtsəydin mənə, ölməzdim! Vallah ölməzdim, ay oğul!.. Səlim, ay Səlim. Səninləyəm ey!..

(Səlim əlləri ilə başını tutur. Hiss eləyir ki, birdən stollar tərpanir. Səlim, Qurban, Cahangir, Cəfər, Şahpələng, Bəstəkar yerə yuxılırlar. Cahangir ayağa qalxır. Qaçmaq istəyən Şahpələngin yaxasından yapışıq.)

Cahangir. Hara qaçırsan? Dayan görüm!

Şahpələng. Nədir ki, nə olub?

Cahangir. Sən mənimlə qəbiristanlığa gedəcəksən. Gedək görək baş daşlarına bir şey olmayıb.

Şahpələng. Cəhənnəm olsun sənin qəbiristanlığın. Mənim ombam sınıb.

Molla. Ay qardaşlar, qiyamətdi, qiyamət!

Cəfər. Hə, yadıma düşdü, mollanı mən yuxuda görmüşəm, yuxuda.

(Qışqırıq səsləri.)

Səlim. Bu nədir belə?!

Şahpələng. Yənə zəlzələdir! Deyəsən, on iki ballıq Rixter cədvəlində dörd tam onda beş baldır.

Bəstəkar. Yox, Şahpələng müəllim, çoxdur. Dörd tam onda beş adamı bu günə salmaz.

Cəfər. Zəlzələ!!!

Ləzgi. Heç nə olmaz! Bir elli də süz!

Şahpələng. Sənin başın xarab olub. Nə elli?

Ləzgi. Mənim başım?

Həmid. Ata, zəlzələdir!

Səlim. Bu nə müsibətdir başımıza gəldi? Hayıf bu yeməklərdən!

Qurban. A kişi, yavaş-yavaş da... Dünyanın axırı deyil ki...

Səslər:

– Zəlzələ!

– Zəlzələ!

– Zəlzələ!

Qurban. Paho... Restoranda gör nə hay-küydür. Camaat hamısı yüyürüb bayıra ki...

Cəfər. Aaa, o “Qarabağ” restoranıdır?.. Onda Kamandarın toyu batdı ki?

Ləzgi. Daha nış sevinirən?

Cəfər. Mən sevinirəm? Deyirəm ki, Kamandarın toyu batdı.

Qurban. Kamandar? Kamandar kimdir?

Cəfər. Mənim müdirim. Bu gün oğluna toy eliyirdi. Məni də çağırmışdı... Dəvətnamə də vermişdi mənə.

Qurban. Hay-küy salmayın. Zəlzələdi də, oldu keçdi... Gələnlən həftə mənim qardaşımın toyudur. Cəfər kişi, dəvətnamə göndərəcəm ey səninçün iki nəfərlik. Qonşuluqdan əskik olma!.. Hamınız üçün dəvətnamə göndərəcəm.

Cəfər. Nə?! Yenə “Dəvətnamə”?!

Qurban. Səlim, bura gəl görüm. Ürəyini sıxma. Əsas can sağlığıdır. Hamımız salamatıq. Bu elə hər şeyə dəyər. Zəlzələdir də, oldu, keçdi. Cümə axşamı-zad eləmə daha. Saxla hər şeyi kişinin qırxına. Dəvətnamə də çap elədirəcəyəm sənin üçün. Qara dəvətnamə. Üstündə ağ rəngdə qəbir daşları. İngiltərədə elə eləyirlər. Bizim onlardan nəyimiz əskikdir? Nə olub sənə? Özünü ələ al. A kişi, ağlamaq nədir? Sil gözünün yaşını.

Səlim. Atam mənə görmədin nə dedi?

Qurban. Fikir vermə.

(Cəfər palatkadan çıxanda Əkbəri görür.)

Əkbər. Cəfər? Qardaş, şükür Allaha, sağ-salamatsan. Ürəyim düşmüşdü ayağımın altına. Yaman zəlzələ oldu ey...

Cəfər. Çoxdan olmalıydı bu zəlzələ. Özünü də belə yox ey... Lap möhkəmindən! Bəlkə, biz silkələnib ayılaq... *(Cəfər yerə yıxılır. Əkbər Cəfəri qaldırır.)*

Əkbər. Sən Allah, özünü ələ al. Qohum-qardaşın siyahısını gətirmişəm. Qorxma zəlzələdən. Daha zəlzələ olmayacaq.

Şahpələng. Kim deyir onu, zəlzələ olmayacaq? Dənizdə bilirsiz nə qədər enerji toplanıb? O da azadlıq istəyir də. Bəstəkar düz dedi bayaq. Dörd tam onda beş deyil, deyəsən beş tam onda beş baldır. Bu onu göstərir ki, bir-iki gündən sonra yenə zəlzələ olacaq.

Əkbər. Zəlzələ olmayacaq! Sabah toydu! Toy! Toy!

Cəfər *(zəif səslə).* Olacaq! Olacaq! Zəlzələ sabah da olacaq, birisi gün də olacaq! Hələ çox olacaq! Ağlımız başımıza gələndə qədər olacaq!

(Musiqi. Rəqs. Səhnə arxasından səs)

Səs. Ay adam! Dinlə məni, çünki səni xeyli zamandır arayıb axtarıram ki, sənə mən öz sözümlü ərz eləyim, çün ürəyim oldu qubar, zəlzələnin, vəlvələnin hikməti var. A Kamandar, a Səlim, toy da bizim, yas da bizimdir, niyə sən toyla yası, yasla toyu, adla soyu, günlə ayı, keflə vayı kəllə-mayallaq eləyirən, niyə sən xəlqimin öz adətina, nemətinə, şöhrətinə, qeyrətinə lağ eləyirən. Niyə sən bərc ilə yas məclisini toy kimi ley-peylə verirən? Niyə sən cib soyaraq, can alaraq, ağladaraq toy eləyirən? Belə getsə, ucaacaq başımıza tağlı tavan, yandım aman, öldüm aman. Yoxdur qanan?

Onu bil ki, yenə də titrəsə yer, etmə giley, bil ki, bunun – zəlzələnin, vəlvələnin hikməti var. Hikməti var! Hikməti var!

GEÇİKMİŞ BAHAR

(Bir pərdəli pyes)

Işəkil

(Nazir müavini Cahangirin mənzili. Sadə, səliqəli bir otaq)

Qərənfil. Sabahın xeyir, Cahangir.

Cahangir. Aqibətin... xeyir.

Qərənfil. Yənə gecə pis yatmışan, hə?

Cahangir. Hə, Qərənfil, elədir. Dörd-beş dəfə ayıldım.

Qərənfil. Fikir çəkmək lazım deyil, ey... İş görmək lazımdır.

Cahangir. Elə səhərdən axşamacan iş görürəm də.

Qərənfil. Sənin gördüyün iş heç nədir. Bir dəfə bazara girib-çıxmaq olmur verdiyin pulla. Sözümün canı odur ki, iş gör. Bu gün sabah elçi gəlir ey qızına.

Cahangir. Gəlsin də.

Qərənfil. Nə verəcəksən?

Cahangir. Nəyim var ki, nə verim.

Qərənfil. Camaat kürəkəni üçün az qalır samolyot alsın.

Cahangir. Sözüünün canını de görüm, ay Qərənfil, nə demək istəyirsən?

Qərənfil. Sözüümün canı odur ki, sən nazir müavinisən. Həzrət Abbas haqqı bu dəqiqə sənin kimi quru maaşla dolanan nazir müavini yoxdur.

Cahangir. Niyə yoxdur ki, var. Hamı rüşvətlə dolanmır ki...

Qərənfil. Gör neçə ildir, birgə ömür sürürük, hələ bugünəcən məni tanımamışan, Cahangir. Mən dünyasında sənin rüşvət almağını istəməmişəm. Amma bir iş gör də. Birinin restoranı var. Birinin firması var, o birinin, heç olmasa, bir budkastı var siqaret-dən, sudan satdırır. Axı belə yaşamaq olmaz, qurban olum sənə.

Cahangir. Olmaz ki, bu söhbəti axşam eləyək.

Qərənfil. Axı axşam da deyirsən ki, yorulmuşam. Yaxşı... Yemək qoyum sənin üçün, yoxsa günorta gələcəksən?

Cahangir. Yemək qoy. İclas var. Bax gör şofer gəlib?

Qərənfil. Gəlib, gəlib. Bu neçənci şoferdir səni qoyub qaçır.

Cahangir. Beşinci.

Qərənfil. Bu da qaçacaq.

Cahangir. Yox, Firuz yaxşı oğlandır. Bilirsən, Qərənfil, yer üzündə bir gözütöx adamlar var, bir də gözüac adamlar. Gözüac adamlar dünyanı qazanırlar, yənə doymurlar. Kim nə aparıb ki, bu dünyadan. Bu Firuz çox gözütöx oğlandır.

Qərənfil. Sənin gözündə hamı yaxşı adamdır.

Cahangir. Səhər-səhər nə olub sənə?

Qərənfil. Təngə qalmışam, Cahangir. Sənə də yazığım gəlir. Bayırımız özgəsini yandırır, içimiz özümüzü. Qonum-qonşu deyir ki, bəh-bəh, bunun qapısına maşın gəlir. Amma nə yeyib-içdiyimizi heç kəs bilmir.

Cahangir. Həmişə Allaha şükür eləmək lazımdır. Şükür elədikcə Allah yetirir.

Qərənfil. Qurban olum Allaha. Mən başa düşürəm canımız sağdır, ayaq üstəyik. Bu özü böyük xoşbəxtlikdir. Amma arzu-kam da var axı. Mən heç yemək-içməyimizi demirəm. Bu yazıq qızı necə köçürəcəyik. Axı mən bilirəm ki, mebel verə bilməyəcəyik.

Cahangir. Verəcəyik.

Qərənfil. Necə?

Sənubər. Hə... Səhər-səhər mənim qəşəng atam-anam yənə mübahisə edirlər?

Cahangir. Yox, ay qızım, biz mübahisə eləmirik. Elə-belə söhbət edirik.

Sənubər. Heç nəyin fikrini çəkməyin. Mənə sizin can sağlığınız lazımdır. Cəhiz-mehiz boş şeydir.

Qərənfil. Yox, qızım, düz demirsən. Elimizin adəti var, ənənəsi var. Qız özü ilə gedəndə qurulu ev aparmalıdır. Neynəyək, ömrümüz boyu kasıb olmuşuq. Atan elə düz adam olub ki, axırda, deyəsən, işlədiyi idarənin qabağında onun heykəlini qoyacaqlar. Sən balaca olanda işçiləri ona pay-puş gətirirdilər. Evdə olmayan mən alırdım. Sonradan sonraya deyirdim ona. Özü evdə olanda qaytarırdım.

Cahangir. Yaxşı, mən getdim.

Qərənfil. Sağ-salamat. Amma boş vaxtın olanda fikirləş. Sözün düzü, bilmirəm, nazirin heç səni niyə saxlayır.

Cahangir. Eşşək kimi işləyirəm ona görə. Xudahafiz.

Sənubər. Ay ana, axır vaxtlar özündən xəbərini yoxdur ey sənin. Atamı yaman danlayırsan.

Qərənfil. Eh, qızım, dözə bilmirəm daha. Dolanmaq olmur. Hər gün yuxudan duranda fikirləşirəm ki, nə bişirim, qabağımıza nə qoyum. Qabaq bir-birinin evinə gedib-gələrdik. İndi adamın xəstəsi olanda bir bəhanə eləyib xəstəxanaya getmir. Kasıbçılığın üzü qara olsun. Adımız böyük, özümüz kiçik. Sən axı bugün-sabah, Allah qoysa...

Sənubər. Sən mənim fikrimi çəkmə, ay Ana. Surxay çox yaxşı oğlandır. O məni çox istəyir. Sevgi olan yerdə nə var-dövlət, ay Ana.

Qərənfil. Təki elə olsun, qızım. Bilirsən, indi oğlanlar əvvəlki deyil. Qabaq heç biz baxmırdıq, kim kasıbdır, kim dövlətli. İndi yox, indi oğlanlar birinci növbədə maraqlanırlar ki, qızın nəyi var, nəyi yox. Surxayın ata-anası heç evimizi də görməyiblər axı. Bu xruşşovski evdə kim yaşayar? Əlini uzadırsan, tavana dəyir.

Sənubər. Ana, axır vaxtlar lap bədbin olmusan sən. Nə olub ey. Xruşşovski ev olanda nə olar. Evdir də.

Qərənfil. Eh, qızım. Təkcə ev deyil axı. Dolanmaq da çətinləşib. Həm də bircə yemək-içmək deyil ki. Toy var, düyün var. Məni toya çağırın kimi iki dizim vurulur. Pul lazımdır axı...

Sənubər. Bir dəstə gül alın, gedin.

Qərənfil. Deyəsən, dolamısan ha, məni. Yaxşı, de görüm, haçan gəlir sənin adamların?

Sənubər. Nə bilim. Surxay dedi guya bu istirahət günü. Yəqin, bir də saatını dəqiqləşdirəcək. Mən deyərəm sənə.

Qərənfil. Allah sizi xoşbəxt eləsin, qızım. Bir yandan fərəhlənirəm, o biri yandan ürəyim narahatdır. Görəsən, yerin, yatağın necə olacaq, incitməyəcəklər ki səni. Mən axı səni gözümün üstündə saxlamışam.

Sənubər. Anacan, mənə elə gəlir ki, sən özün dərd axtarırsan.

Qərənfil. Yox, ay qızım. Dərd axtarmıram. İstəyirəm, hər şey yaxşı olsun.

Sənubər. Hər şey yaxşı olacaq, anacan.

II şəkil

(Nazir İdrisovun kabinetini)

İdrisov. Ay qız, o Cahangiri çağır görüm bura.

Katibə. İdris müəllim, ona da çay verəcəyəm?

İdrisov. Ona zəhrimar verəcəksən. Sən mənim çayımı dəmlə, gətir.

Katibə. Baş üstə.

İdrisov. Tez elə.

(Katibə çıxır. Telefon zəng çalır.)

İdrisov. Allo, bəli, İdrisovdur, eşidirəm. Buyurun. Mənim gözlərim üstə. Qoy gəlsin, tanış olum onunla. Kadr vəərəqəsi də verim doldursun, sonra danışdığım kimi, Cahangirin məsələsini kollegiyada qoyub Sizə təqdimat göndərəcəyəm. İş bacarmır. Nə ölüyə hay verir, nə diriyyə pay. Bu cür nazirlikdə işləyir. Beş ildir oturub, bəsdir də. Bütün kasıblara yardım məsələsi bizim nazirliyə tapşırılıb. Onun sahəsi çim yağdır. Heç nə eləyə bilmir. Səhər gəlib oturur otağında...

(Cahangir daxil olur.)

Cahangir. Gəlmək olar, İdris müəllim?

İdrisov. Yox. Gözlə. Hə... onu deyirdim axı. Səhər gəlib oturur otağında, axşama qədər avarıçılıq eləyir. Denən, a kişi, bütün dünya kasıblara yardım edir. Bu işdə bir şücaətini göstər də... Yerlərə get, təşkilatlarla danış... Mən Sizi başa düşdüm. Gözləyirəm. Bəli? Hə... o, avara idi, içəri girdi indicə, çıxardım bayıra. Bəli... Yaxşı cəhəti? İt oğlunun bir şeyi yaxşıdır ki, yazı-pozusu var. Spravkaları-zadı əla hazırlayır. Yox, bilirəm, bilirəm. Arxayın olun. Sizin sözünüz mənim üçün qanundur. Qoy gəlsin.

(Telefon dəstəyini yerinə qoyur, katibəni çağırır.)

İdrisov. Ay qız, çağır o avaranı, gəlsin bura.

(Cahangir içəri daxil olur.)

Cahangir. Gəlmək olar?

İdrisov. Gəl görüm. Gəl otur, görüm. Bax, Cahangir, mən ömrümdə heç kəsin çörəyinə bais olmamışam. Beş ildir də səni yola verirəm. Daha bəsdir. Cavan kadrlar lazımdır. İşləmişən, bəsdir də. Mən istəmirəm, pisliklə olsun hər şey. Bir dənə əri-zədir, yaz, get. İstəsən, səni başqa yerdə də işə düzəldərəm.

Cahangir. Axı nəyə görə mənə işdən çıxarırsız? Nə olub ki, mən neyləmişəm ki?

İdrisov. Heç nə eləməmişən. Nazir müavini beş ildən artıq gərək oturmasın bir yerdə. Amerikada, İngiltərədə, Fransada, məzhəb haqqı, belədir. Yuxarıdan da belə deyirlər ey. Yoxsa ata-mın goru üçün, mən bir adamın çörəyinə bais olmamışam.

Cahangir. Bəs bu, çörəyə bais olmaq deyil, nədir. Mən axı səhərdən axşama qədər heyvan kimi işləyirəm. Səhərdən axşama qədər obyektlərdəyəm.

İdrisov. Nə olsun səhərdən axşamacan işləyirsən. Rezultat yoxdur, rezultat.

Cahangir. Necə yoxdur. Mən ki sizə hər gün hesabat verirəm. Nə qədər kasıb ailəsinə yardım etmişik. Yardımları öz əlimlə paylaşmışam.

İdrisov. Elə pisdür ki, öz əlinlə paylaşmışam. Təşkilat rəhbərləri ilə iş görmək lazımdır. İş görmək! Başa düşdün?

Cahangir. Başa düşürəm sizi. Birinci dəfə deyil ki, bu barədə söhbətimiz olur. Mən gecə-gündüz işləməyə hazırım, nə tapşırıq verirsiniz, verin. Amma mən əliyərilik edə bilməyəcəyəm. Ömrüm boyu da etməmişəm.

İdrisov. Kim sənə deyir, əliyərilik elə. Bu nə danışığıdır? Mən ömrümdə kasıbın çörəyini yeməmişəm. Bu, günah işdir. Sənin özündə gərək bir təpər olsun. Bu günəcən neyləmişən ki... Sənin bir işçin var ha, Tahir. On dəfə gəlib yanıma ki, mənə qoy Cahangirin yerinə, gör neylərəm sənə. Demişəm, yox! Amma indi... Beş il işləmişən, qardaş, qızını instituta da düzəltmişən vəzifənin sayəsində.

Cahangir. Mənim qızım öz gücü ilə instituta girib. Test imtahanında nə tanışlıq ola bilər?

İdrisov. Yaxşı... Ərizəni yaz. Ver katibəyə.

Cahangir. Mən ərizə yazmayacağam. Çıxarırsız, çıxarın.

İdrisov. Ay kişinin oğlu, istəyirsən, maddə ilə çıxarım səni?

Cahangir. Siz mənə belə pislik eləməyin. Başımızın üstündə Allah var. Heç olmasa, icazə verin, özümə bir iş axtarıb tapım, sonra gedərəm. İndi ki mənimlə işləmək istəmirsiniz, gedərəm.

İdrisov. Mən özüm səni bir yaxşı yerə işə düzəldəcəyəm. Sən ərizəni yaz, bir ay istirahət elə, sonra baxarıq. Heç güzgüdə özünə, rənginə-rufuna baxmışan. Bilirsən, nə gündəsən. Sənə dincəlmək lazımdır, dincəlmək.

III şəkil

(Cahangirin mənzili)

Qərənfil. Qızım, gəldin? Sürxay da səninlədir? Xoş gəlmisən, ay Sürxay. Buyurun, keçin içəri.

Sürxay. Xoş gördük, Qərənfil xanım.

Sənubər. Necəsən, ay ana?

Qərənfil. Lap yaxşı. Keçin əyləşin, soyuqdan gəlmisiniz. Bu il də bahar yaman gecikdi. Əvvəlcə bir-iki gün hava yaxşı oldu. Sonra yenə soyuqlar düşdü. Hə, əyləşin, bu dəqiqə... çay da gətirim, xörək də...

Sürxay. Çox sağ olun, Qərənfil xanım. Elə bir stəkan çay içib gedəcəyəm.

Qərənfil. Niyə tələsirsən ki, oğlum?

Sürxay. Mamanı parikmaxerskiyə aparacağam. O da ki məşinsiz bir yana getmir.

Qərənfil. Yaxşı, oğlum, keçin əyləşin. Bu dəqiqə çay gətirərəm sizə.

Sənubər. Otur Sürxay.

Sürxay. Heç, sözün düzü, çay da istəmirəm. Mama mənə lap öz şəxsi şöferinə döndərüb. Maşınım da köhnəlib. Gərək dəyişəm. Hə... Sənubər, yaxşı yadıma düşdü, istirahət günü gəlirik ha sizə...

Sənubər. Yaxşı.

Surxay. Bəzi şeyləri sənə deyim, papana-mamana çatdır.

Sənubər. Ay Surxay, bu nə tələskənlikdir. Sonra deyərsən də. Bayaقدan yol gəlirdik, deyəydin də...

Surxay. Mamamı gördüm, indi yadıma düşdü.

Sənubər. Hə, de görək.

Surxay. Bilirsən, mənim mamam tapşırıdı ki, nişanı burda, sizin evdə eləməyə. Çünki, incimə də, Sənubər, papam da, mamam da istəmərlər ki, bizim qohum-əqrəba bu xruşşovski evə gəlsinlər. Sənin papam da antiqə kişidir ey. Gör neçə ildir zammistr işləyir, bir dənə bu evi dəyişməyib. Belə ev olar? İncimə ha, Sənubər. Mən ikinci dəfədir, gəlirəm sizə. Birinci dəfədən sonra mən...

Sənubər. Yox, incimirəm. Ancaq mən bu sözü nə anama deyə bilərəm, nə də atama.

Surxay. Bizimkilər gələndə deyəcəklər. Dedim, əvvəlcədən podqotovit eylə onları. Bilirsən, Sənubər, bizim qohum-əqrəba çox belə varlı-hallı adamlardır. Mamam yalvarırdı ki, bibim qızını alım. Bibim də bir dəfə mənə eşitdirdi ki, əgər onun qızını alsam, bütün var-dövlətini mənə verəcək. Mamam istəmir ki, biz pis vəziyyətdə qalaq.

Qərənfil. Bax... çaynan xörəyi birlikdə gətirdim ki, daha mənim Surxay oğlumun bəhanəsi olmasın.

Surxay. Yox, bir dənə çay içib gedirəm. Mənim mamamı gözlətmək olmaz ey, o dəqiqə əsəbiləşir. Parikmaxer də bütün kliyənlərini rədd eləyir başından ki, mənim mamam gələcək. Vaxt təyin eləyir onun üçün, məsələn, saat üç, üç tamamda bir adam kreslodada otura bilməz. Odur ki mən çayımı içim, gedim. Qərənfil xanım, biz bazar günü gələcəyik də, həriyə.

Qərənfil. Yaxşı, iç çayını, bala.

Surxay. Axşam rojdeniyaya gedirik ha... Səkkizdə hazır ol. Gec getsək yaxşıdır. Adama hörmət eləyirlər onda.

Sənubər. Mən yorğunam, Surxay. Sən özün get.

Surxay. Elə şey olar? Səkkizdə sizdəyəm. Xudahafiz.

Qərənfil. Aaaa... Sən heç çayını da içmədin ki...

Surxay. İçdim. Sağ olun. Xudahafiz.

Qərənfil. Xoş gəldin.

Sənubər. Səkkizdə sizdəyəm.

Qərənfil. Nə olub, gözlərin yol çəkir, qızım?

Sənubər. Heç, anacan.

Qərənfil. Ürəyinin sözünü məndən gizləmə, qızım. Surxay haqqında sənənlə birə dəfə söhbətimiz olub. Bir yerdə oxuyursunuz, atası univərmaq müdiridir, anası həkimdir. Mən sənə birinci söhbətimdə dedim ki, qızım, varlı ilə kasıbınkı tutmaz. Sən dedin ki, Surxay səni çox istəyir. Mən bayaq Surxayın dediyini eşitdim. Bilirəm, Surxayı sevirsən, bu sevgi də sənənlə gözlərini tutub. Bəlkə, fikirləşsən, ölçüb-biçəsən. Biz kasıb babayıq. Atanın adı nazir müavini, özü maaşa baxan. Mən də müəlliməyəm. Özü də o müəllimlərdən deyiləm ki, uşaqlardan pul alım. Acından ölərəm, amma uşaqlardan pul almaram.

Sənubər. Bilirsən, anacan, Surxay çox yaxşı oğlandır. Onu belə danışdıran, dilləndirən anasıdır. Cürbəcür şərtlər qoyur qarşıya. İndi imkan olmadı, mən Surxaya sözümü deyə bilmədim. Ürəyimə də dammışdı ki, bizi eşidirsən. Mən sonra ayrılıqda danışacağam onunla. Nişanı ancaq evimizdə edəcəyik. Restorana pulumuz hardan bizim? Surxay deyir ki, sonra bizim evimiz ayrıca olacaq. Ata-anası ilə bir yerdə yaşamayacağıq.

Qərənfil. Nə deyirəm ki, ay qızım. Hər ananı onun övladının taleyi düşündürür. Qorxuram, çox qorxuram ki, sonra səni incidərlər, ürəyinə dəyərlər. Kasıblığımızı başına qaxınc edərlər.

Sənubər. Yox, ay ana, narahat olma. Mən sənə deyirəm də, Surxay yaxşı oğlandır. Mən ona deyəcəyəm ki, biz restoranda nişan edə bilməyəcəyik.

Qərənfil. Təki hər şey sənənlə arzuladığın kimi olsun, bala.

IV şəkil

(Cahangirin mənzili. Hörmətlə Mərifət elçi gəlirlər.)

Birinci qonaq. Bədsir bu qədər aydan-ulduzdan, havadan, soyuqdan danışdıq. Bəli, bu il bahar gec gəlib, amma biz tez gəlmişik. Hörmətli Cahangir müəllim və Qərənfil xanım. Bu gün sizin şad gününüzdür. Sizə elçi gəlmişik. Mən deyirdim ki, siz yer üzünün ən xoşbəxt adamısınız. Çünki Surxayın atası Hörmət

müəllim və anası Mərifət xanım respublikamızın ən varlı-hallı adamlarındandır. Sizin belə bir ailə ilə qohum olmağınız inanın ki, şahlıq quşudur, qonub sizin çiyinizə. “Mehrabı eşqdır uca göylərin. Eşqsiz, ey dünya, nədir dəyərin” deyən Nizami Gəncəvi yerin altını da bilirmiş, üstünü də. Surxayla Sənubər bir-birlərini sevirlər.

İkinci qonaq. Mən də Hörmət müəllimin yaxınlarından biriyəm, demək olar ki, dostuyam. Mən də deyilən sözlərə şarikəm. Qız köçürmək asan iş deyil. Bəs niyə deyirlər ki, qız yükü, duz yüküdür. Gərək qıza mebel verəsən, özü də əlasından. Kürəkənə gərək maşın bağışlayasan, ev alasan onun üçün. İndi qayda belədir. Biz artıq bazar iqtisadiyyatına keçmişik. Neyləmək olar.

Qərənfil. Mən çox üzr istəyirəm. Siz qız evinə həriyə gəlmisiniz, yoxsa bizi...

Üçüncü qonaq. Ba, olmadı ki, xanım. Belə xoş, əziz gündə qanqaralıq olmaz.

Qərənfil. Mənim həyat yoldaşım çox mədəni adamdır. Ona görə bayaqdan dinmir, sizə qulaq asır.

Birinci qonaq. Bilirsiniz, xanım, sizin həyat yoldaşınız Cahangir müəllim cəmiyyətdə mövqeyi olan bir adamdır, nazir müavinidir. Amma, inciməyin, sizin evinizə baxanda təəccüb edirəm. Nazir müavininin də evi belə olar?

Qərənfil. Təmiz adamların evi belə olur.

İkinci qonaq. Balam, biz heç aman vermirik ki, Surxayın ata-anası danışsın.

Üçüncü qonaq. Surxayın ata-anası bu işdə bizi vəkil eləyib. Ona görə belə danışırıq. Özü də biz bir söz demirik ki...

İkinci qonaq. Gəlin sözü verək Surxayın atası, bizim fəxrimiz Hörmət müəllimə.

Hörmət. Mübahisə-zad lazım deyil. Bu gün bizim şad günümüzdür.

Mərifət. Əlbəttə, şad günümüzdür. Gözümüzün ağı-qarası Surxay balamızın hərisinə gəlmişik. Bir qız bir oğlandır. Uşaqlar bir-birini görüblər, bəyənilər, seviblər. Allah mübarək eləsin. İndi biz də gəlmişik, xeyir-duasını verək və çaylarımıza qənd salaq. Elimizin adəti var axı.

Birinci qonaq. Allah mübarək eləsin.

İkinci qonaq. Xoşbəxt olsunlar.

Üçüncü qonaq. Qoşa qarısımlar.

Mərifət. Amma birçə dənə xahişimiz var. Biz üzük gətirəndə bu evdə yığışmayaq. Restoranda yığışaq. Bizim adamlarımız...

Cahangir. Restoran olmayacaq. Gəlirsiz, buyurun bura gəlin. Bizim evimizə.

Hörmət. Bax bu olmadı. Cahangir müəllim, a kişinin oğlu, bu, arzu-kamdır ey... Bir də bizim heç bilirsiniz, nə qədər adamımız var? Bura yerləşməyəcəklər axı... İmkəniniz yoxdursa, restoranın şotunu biz verərik.

Birinci qonaq. Balam, heç olmasa, televizoru salın. Bəlkə, konsert-zad var. Musiqi olmasa, bu qan-qaralıq davam edəcək. Hara getdiz, Qərənfil xanım?

Qərənfil. Gəlirəm indi.

Sənubər. Mənə demişdin ki, çayları sən verərsən qonaqlara. Mən içəri girməyəcəyəm, anacan.

Qərənfil. Yaxşı. Ağlamısan nədir?

Sənubər. Yox, ağlamamışam. Sənə yalvarıram, anacan, əsə-biləşmə. Surxayla özüm danışaram. Şərtlərimə razı olsa olub, olmasa mənə heç nə lazım deyil. “Hə” deməyin onlara.

Qərənfil. Tələsmə, qızım. Bir də qayınana, qayınata əsas deyil. Əsas Surxaydır.

Sənubər. Surxay ata-anasının sözündən çıxan deyil. Yalvarıram sənə, anacan, çay verin içib getsinlər. Deyin, hələ biz fikirləşəcəyik.

Qərənfil. Bəs atanla məsləhətləşməyim?

Sənubər. Lazım deyil. Sonra məsləhətləşərik.

Qərənfil. Yaxşı.

Birinci qonaq. Bah, gör nə gözəl çaylardır. İndi qənd salaçağıq stəkanlarımıza.

Qərənfil. Buyurun, için çaylarınızı. Amma hələlik biz sizə “hə” demirik. Fikirləşərik.

Hörmət. Mərifət xanım, sən məni hara gətirmisən? Bunlar naz eləyirlər. Gərək Surxayı da gətirəydik bura.

Birinci qonaq. Siz bizim sözlərimizdən niyə incidiniz? Bir restoran qonaqlığı nədir ki...

Cahangir. Qərənfil xanım düz deyir. İcazə verin fikirləşək, sonra sizə xəbər edərək, gələrsiniz.

Mərifət. Yaxşı, siz deyən olsun. Getdik, Hörmət. Qalx!

Birinci qonaq. Nə oldu, Mərifət xanım, gedirsiz, nədir?

Mərifət. Bəli, gedirik.

Birinci qonaq. Aaa... Hörmət müəllim, siz də durduz? Onda gedək də.

Üçüncü qonaq. Ə... nə pis oldu bu ə...

Hörmət. Yaxşı, xudahafiz.

Birinci qonaq. Əlvida.

İkinci qonaq. Gələn görüşlərdək.

Üçüncü qonaq. Sağ olun!

V şəkil

(Nazir İdrisovun kabinetində)

İdrisov. Allo... Eşidirəm. Osman müəllim? Bah, sizi xoş gördük. Səsinizi eşidək. Mən? Lap yaxşıyam. Kefim kök, damağım çağ, yaxşı dostların sayəsində yaşayıram özüm üçün. Bəli... Buyurun. Hə... müavinimdir də. O, hara, siz hara? Nə deyirəm ki. Amma bilirsiniz, nə ölüyə hay verir, nə diriyyə pay. Yaxşı. Mən bir-iki ay gözləyəyəm. Bir yaxşı iş tapın onunçün. Bacarıqsız adamdır ey. Təmiz deyəndə ki, elə hamımız təmizik də, Osman müəllim. Kənddən qardaşım, burada da kürəkənim mənə kömək etməsə, başın haqqı, yaşaya bilmərəm. Nazir maaşı nədir ki. Yaxşı. Sağ olun. Sağ olun, Osman müəllim.

İt oğlu it, gedib tez tanış tapıb. Çarəm nədir, görək bir-iki ay gözləyim də. Bu da əlli-qollu adamdır. Sonra iş vurur mənə.

Katibə. İcazə olar, İdris müəllim?

İdrisov. Gəl görüm, nə deyirsən.

Katibə. Çayınızı gətirim?

İdrisov. İcazəni elə buna görə istəyirsən? Çaydı, gətir də.

Katibə. Yox. Bir nəfər gəlib. Deyir, mənim familiyamı de-sən, o dəqiqə qəbul edəcək.

İdrisov. Nədir onun familiyası?

Katibə. Qədimovdur.

İdrisov. Hə, gəlsin.

Katibə. Bir də Cahangir müəllimin şoferi sizin yanınıza gəlmək istəyir.

İdrisov. Xeyir ola, şoferin mənim yanımda nə işi var? Rədd elə getsin. Qədimova de, gəlsin.

Katibə. Baş üstə.

Qədimov. Gəlmək olar? İcazə var? Sizin qızıl kimi vaxtınızı aldığımıza görə əvvəlcədən üzr istəyir, təşəkkür və minnətdarlığımı bildirirəm.

İdrisov. Əşşi, gəl görək ey, gəl görək. Sən mənim yanıma gəlmisən, yoxsa teleqram vurursan.

Qədimov. Hə, sizin yanınıza gəlmişəm. Bilirsiniz də, mən kim göndərib.

İdrisov. Bilirəm, bilirəm. Otur görək. De görüm mənə, sən haralısan?

Qədimov. Atam Masallıdandır, anam Dağıstandan. Ata babam türk olub. Ana babam gürcü. Əsil-nəcəbətım qarışıq olsa da, köklü-soyluyam. Ata babam Türkiyədə istiqlal uğrunda şəhid olub. Ana babam...

İdrisov. Əşşi, bir dayan görək. Sənin ata baban da mənə lazım deyil, ana baban da. De görüm, sən necə müavin olacaqsan mənə?

Qədimov. Əntiqə.

İdrisov. Mənimlə işləyə biləcəksən?

Qədimov. Əlbəttə, işləyəcəm. Nə desəniz, gözüm üstə. Özü də mən sözə baxan adamam. Bir adama sədaqətim oldusa, gülləni başıma çaxsalar da, sirr verən deyiləm.

İdrisov. Çox yaxşı. Mənə elə sənin kimi dürüst, təmiz adamlar lazımdır.

Qədimov. Dürüst olmağıma dürüstəm, amma təmiz adam deyiləm. Adam görək sözün düzünü desin.

İdrisov. Qərribə adama oxşayırsan ha, sən.

Qədimov. Yox, yox. Heç bir qəribəliyim yoxdur. Siz mənə anket-zad verin, qalan sənədlərimin hamısını gətirmişəm. Verin prikazımı, işləyim sizinçin.

İdrisov. Sən kədr vərəqəsini doldur. Ancaq bir balaca gözləməli olacaqsan. Bilirsən, mən ömrümdə heç kəsə pislik etməmişəm. Bu Cahangiri işdən çıxarılanda görək bir yerə də düzəl-

dim axı. Yetimin biridir. Ailəsi var, uşağı var. Ona görə sənin işin bir-iki ay çəkəcək. Bu dəqiqə mən katibə qızı çağırım, apar-sın səni kadrlar şöbəsinin yanına.

Qədimov. Neynək. Siz bilən məsləhətdir. Mən hazır gəlmişəm. Bircə dəqiqə hələ qızı çağırmayın. Sizin üçün bir balaca hədiyyə gətirmişəm. Onu zəhmət olmasa məndən alın. Sonra qızı çağırın.

İdrisov. Nə hədiyyədir o?

Qədimov. Kitabdır. Puşkinin əsəri.

İdrisov. A kişinin oğlu, mən Puşkini neynirəm.

Qədimov. Yaxşı kitabdır. Evdə elə əlimə bu keçdi. Çox xoşunuza gələcək. Çox yaxşı kitabdır. Qəzetə sarıdım ki, arasındakı düşməsin. Qabaqda bayram gəlir. Bahar gəlir. Düzdür, bizim baharımız bir az gecikir. Bu soyuq, şaxta bizdən əl çəkmir. Amma gələcək də bayramımız. Kasıb ailələrə bir az kömək edərsiniz.

İdrisov. Yaxşı. Qoy bura. Mən bir katibə qızı çağırım...

Katibə. Buyurun, eşidirəm sizi.

İdrisov. Bəs qonağa çay verməzlər.

Qədimov. Çox sağ olun. Lazım deyil. Bir az bundan əvvəl içmişəm. Səhərlər mən iki stəkan şirin çay içməsəm, evdən çıxan deyiləm. Narahat olmayın.

İdrisov. Yaxşı. Apar bu kişini kadrlar şöbəsinə, anket versinlər ona.

Katibə. Baş üstə. Olarmı bir dənə də söz deyim?

İdrisov. De görüm.

Katibə. Şofer gözləyir ey. Deyir, məni bu idarəyə o kişi özünü gətirib, sizin üçün deyir, indi çıxıb gedirəm, yaxşı deyil də, bir "sağ ol" eləyim.

İdrisov. Hə, yadıma düşdü. Qoy gəlsin. Amma beş dəqiqədən sonra.

Qədimov. Mən kədr vəzifəsini doldurub təhvil verim, sonra Sizinlə əlaqə saxlayaram.

İdrisov. Yaxşı, yaxşı. Gedin. Gülə-gülə... Hə... Görək bu Puşkin bizə nə deyir? *(kitabı açır.)* Sonra sayaram. Xeyli var. Qabiliyyətli adama oxşayır. Yoxsa Cahangir? Mən beş ildə bu adamdan beş qəpik də görmədim. Gör indi bunun arvadı nə

çəkir, uşağı nə çəkir. Adamda bir az qeyrət olar da. Kişilər var ki, ailəsinə görə türmədə oturur. Evlənməyəydin. Evlənmisən, arvadını saxla. Uşaq dünyaya gətirməyəydin. Gətirmisən, saxla, yaxşı saxla.

Şofer. Gəlmək olar?

İdrisov. Gəl görək, a bala.

Şofer. Mənim adım Firuzdur. Xalam oğlu xahiş eləmişdi sizdən. Mənə kömək elədiniz. Allah canınızı sağ eləsin. Elə o vaxtdan Cahangir müəllimin şoferi işləyirəm. O biri müavinləriniz şoferlərinə pul verirlər. Amma Cahangir müəllim mənə bir qəpik də vermir. Cəmi 300 litr benzin verirsiniz. Limit belədir, başa düşürəm.

İdrisov. Yaxşı, sən içib eləyən deyilsən ki?

Şofer. İçki nədir? Pulum var ki, içki içim?

İdrisov. Yaxşı, indi mənim yanına niyə gəlmisən?

Şofer. Gəlmişəm deyim ki, mən gedirəm.

İdrisov. Get də.

Şofer. Dedim, birdən inciyərsiz.

İdrisov. Sənin başın xarab olub? Get də.

Şofer. İnanın mənə, Cahangir müəllimdən o qədər inciyəm ki, bax indi gedirəm, heç ona "sağ ol" da eləməyəcəyəm. Axşam qaraja zəng vurub çapalaya-çapalaya qalacaq ki, bu Firuz hardadır. Onda ağıl gələcək başına ki, adam şoferi dolandırar. Yaxşı, sağ olun.

İdrisov. Xoş getdin.

Şofer. Bir dənə də xahişim var.

İdrisov. De görüm...

Şofer. Bəlkə, bir tanışdan-zaddan sizə desə ki, tanış şoferiniz var? Mənim adımla verərsiz də, nə olar. Telefon nömrəmi qoyacağam katibənizdə. Belə... pullu adam olsun ey...

İdrisov. Xoş getdin. Pah atonnan. Nə sırtıq gədə imiş bu. Amma bu yazığın da günahı yoxdur. Neyləsin. Cahangir kimi dolandırır ki, səni də dolandırısın, ay bədbəxt oğlu, bədbəxt.

Katibə. İcazə olar?

İdrisov. Sən bu gün məni lap gic elədin ha. Daha heç kəsi mənim yanına buraxma. Özü də şoferimə de, gəlsin, gedirəm nahara.

Katibə. Cahangir müəllimdir ey, gələm.

İdrisov. İndi nə istəyir? Yaxşı, qoy gəlsin.

Cahangir. İcazə olar?

İdrisov. Gəl görək, gəl, gəl.

Cahangir. Ərizəmi yazdım, buyurun.

İdrisov. Otur görək, otur. Əntiqə oğlansan ey. Mənimlə oyun oynayırsan? Gah deyirsən iş tapım, gözlə. Gah da gedib Osman müəllimdən xahiş edirsən ki, səni işdən çıxarmayım, bu yandan da ərizə yazırsan.

Cahangir. Nə Osman müəllim?

İdrisov. Osman Osmanov! Ay kişi, özünü tülkülüyə qoyma. Osman müəllim zəng vurub dedi ki, sənə bir-iki ay dəyməyim. Özü sənə iş tapacaq.

Cahangir. Osmanla biz dostuq. Amma mən xahiş etməmişəm ondan.

İdrisov. Uzun sözün qıssası, saxla ərizəni özündə, nə vaxt iş taparsan, məsələni kollegiyada qoyub həll edərik. Mən Nazirlər Kabinetinə də məlumat vermişəm. Amma sənə bir məsləhətım var. Təzə iş yerində bir az təcürli ol ey.

Cahangir. Mən sizi yaxşı başa düşürəm. Ancaq mən arvadımı özgə pulu ilə saxlayan binamusalardan deyiləm.

İdrisov. Bura bax! Ağzına gələni çərənləmə. Sən eçoist adamsan. Bu camaat kişi deyil bəyəm? Pah... bu təmiz adamdır. Arvad-uşağı acından ölür, bu, təmizlikdən dəm vurur.

Cahangir. Sizinlə danışmağın mənası yoxdur. Mən elə bilirəm, haqq öz yerini tapacaq. Ancaq tapmadı.

İdrisov. Heç tapmayacaq da... Arxayın ol! Tapmayacaq, Xoş getdin.

VI şəkil

(Sənubərgilin evinin qarşısı)

Surxay. İki saatdır ey burda dayanmışam. Soyuqdan öldüm. Zəng eləyirəm, anan deyir, Sənubər evdə yoxdur. Bilirəm axı evdəsən. Nə olub, xəstələnmişən?

Sənubər. Xəstələnmişəm.

Surxay. Bəs indi hara gedirsən?

Sənubər. İşim var.

Surxay. Mənimlə belə soyuq danışma, Sənubər.

Sənubər. Bəs necə danışım.

Surxay. Bəs deyirdin, məni çox istəyirsən.

Sənubər. İstəyirdim.

Surxay. Dayan görüm ey. Atam-ana nə deyiblər axı? Bir də nə xahişləri olub ki, nişanı restoranda eləyəsiz. Vəssalam. Bunun üstündə adam da adamdan ayrılır. Bir də məni başa düş də. Bunlar mənim atamdır, anamdır, böyüdüblər məni, geyindirib, kecindirirlər, cibimə pul qoyurlar, maşın alıblar mənim üçün.

Sənubər. Özün bilərsən. Səndən çox xahiş edirəm, Surxay. Bizə gəlmə, zəng də vurma.

Surxay. Yenə bir fikirləş. Sənubər, axı biz bir-birimizi çox istəyirik.

Sənubər. Görək bir maqnitofon olaydı, bizə gələn o adamların və sənin atanın, ananın səsinə lentə yazdıraydım, sən də qu-laq asaydın.

Surxay. Sözdən söz çıxarma, ay Sənubər. Nə var ki, ey burda. Dövlətli olmaq məgər pis şeydir. Mən dövlətli olsam, demək, sən də dövlətli olacaqsan.

Sənubər. Xoşbəxtlik var-dövlətdə deyil, Surxay.

Surxay. Vallah, var-dövlətdədir xoşbəxtlik, Sənubər. Pulun oldu, demək, yaşayırsan bu dünyada. Atam həmişə deyir ki, insanın ən yaxın, sədaqətli dostu onun cibinin puludur.

Sənubər. Surxay, mən tələsirəm. Sağ ol. Yenə sənə deyirəm. Bizə gəlmə, zəng də vurma.

Surxay. Demək, belə. Mənə salam da verməyəcəksən?

Sənubər. Salam Allahın adıdır.

Surxay. Bax, Sənubər, sən yaxşı qızsan. Yenə də bir fikirləş. İcazə ver, gəlim sizə, atanla, ananla özüm danışım. Nə şərt qoy-salar, mən razıyam.

Sənubər. Lazım deyil, Surxay. Mənləyim məhəbbətimdən də əzizdir.

VII şakil

(Cahangirin mənzili)

Cahangir. Nahaq eləmişən, Qərənfil. Əvvəl mən dedim iş tapım, sonra gedim. Sonra fikrimdən döndüm, ərizəmi yazdım. İdrisovun sifətini də görmək istəmirəm. Mənə məsləhət eləməmiş Osmana görə heç bir söz deməyəydin.

Qərənfil. Eh, Cahangir, Cahangir. Sən bilmirsən ki, bizim dalda bir qara qəpiyimiz də yoxdur. Birimizin başına bir iş gəlsə, mən heç bilmirəm, yas pulunu hardan tapacağıq. Osmana ona görə zəng vurdum ki, heç olmasa, bir iş tapsın sənə. Mən özüm də razı deyiləm ki, bundan sonra sən İdrisovla işləyəsən. Bir də ki, cəhənnəm olsun hər şey... Sənubərin fikri məni öldürür. Rəngirufu sapsarıdır. Allah lənət eləsin onlara. Gül kimi qızımın ürəyinə dəydir.

Cahangir. Bilirsən, Qərənfil, ataların bir sözü var: zərərin yarısından qayıtmaq da xeyirdir. Çox vaxt qızlar tələsirlər. Ya istəkdən, ya da elə-belə. Həyatın qanunudur, qızlar ərə getməlidir, həyat qurmalıdır. Amma bu elə ömür-gün sevdasıdır ki, burda tələsmək olmaz. Ərə gedib sonra kor-peşman ata evinə qayıtmaqdan, bu sevdaya əvvəlcədən baş qoşmamaq daha yaxşıdır. Mən inanmıram ki, qızım bu ailədə xoşbəxt olsun. Pul, var-dövlət – bunlar öz yerində. Amma hər şeyi pulda, varda, dövlətdə görənlərə nifrət edirəm mən. Bizimlə qohum olmaq istəyənlərlə aramızdakı inciklik Allahın məsləhətidir. Hər şey Allahın məsləhətidir. Mən həmişə Allaha şükür edirəm ki, sənin kimi bir insanla həyat qurdum. Yoxsa mən çoxdan torpağın altında idim. Cavan vaxtımızda yadına gəlir, ən çətin dəqiqələrimdə mənə deyirdin ki, fikir çəkmə, mən sənin evini gündə bir manatla dolandıraram.

Qərənfil. Darıxma. Allah qoysa, Osman sənin üçün bir iş düzəldər, işləyəsən. Mən də az-çox alıram. Birtəhər başımızı dolandırırıq. Məni narahat edən Sənubərin taleyidir.

Cahangir. Sənubər hələ heç institutu qurtarmayıb, ay Qərənfil. Onun bütün ömrü, həyatı, taleyi irəlidedir.

Qərənfil. Axı o Surxayı sevir.

Cahangir. Böyük məhəbbətlər sınında birdən sınır. Belə məhəbbətlə nifrətin arasında cəmi bir-cə addım olur. Mən pey-

ğəmbərlik etmirəm. Bəlkə də, sonra Surxayla görüşüb danışacaqlar. Bəlkə, Surxay ona deyəcək ki, ayrıca evimiz olacaq.

Qərənfil. Yox, inanmıram. Surxayın Sənubərlə söhbətlərini qulaqlarımla eşitdim. Ot kökü üstə bitər.

Cahangir. Bir onu bilirəm ki, möhkəm olmaq lazımdır. Hər şeyi soyuqqanlıqla, təmkinlə qarşılamaq lazımdır. Mənim həyatım sənin gözlərin önündə keçib. Nə qədər zərbə dəyib mənə. Hə, yaxşı yadıma düşdü. Bu gün də bir zərbə dəydi. Sən haqlıysanmış, Firuz məni qoyub qaçdı. Qərəbədər, gəlib mənə bir "sağ ol" da demədi.

Qərənfil. Yaxşı, indi bunu da ürəyinə salma.

Cahangir. Olmur. Ürəyim yaman əziyyət verir mənə son vaxtlar. Elə bil daş asılıb sənəmdən.

Qərənfil. Heç nəyin fikrini çəkmə, Cahangir.

Cahangir. Həyat ağırdır, Qərənfil. Haqq-Ədalətin meyarı itib. Bütün ömrüm boyu gözləmişəm ki, haqq öz yerini tapacaq. Elə bilmişəm ki, günü sabah İdrisovu tutub həbs edəcəklər. Axı belə rüşvətçorluq olmaz. İşçilərin hamısını pulla işə götürür. Kürəkəni bilirsən də kimdir. Pul başlarından axıb tökülür. Dövləti, xalqı aldadırlar. Mən isə bütün ömrüm boyu sən bilirsən ki, vicdanla yaşamışam. Bu gün bir söz deyib, sabah başqa söz deyənlərdən olmamışam. Amma İdrisov kimi buqələmunlar min cildə giriblər, min rəngə giriblər. Boğazdan yuxarı nitqlər söyləyiblər. Bir tərəfdən rüşvət alıblar, o biri tərəfdən də rüşvətçorluğa söyüblər, gözdən pərdə asıblar.

Qərənfil. Vallah-billah haqq öz yerini tapır. Azmı görmüşük ki, dünən fironluq eləyən, bu gün qan qusub.

Cahangir. O da olub.

Qərənfil. Olub, olub...

Cahangir. Deyəsən, gələn Sənubərdir. Mən bir az uzanıram. Ürəyim yaman əziyyət verir mənə. Sənubərə heç nə demə.

Sənubər. Anacan, salam. Ata hanı?

Qərənfil. Uzanıb. Dincəlir. Sənə nə olub? Əhvalından görürəm ki, əsəbisən. Yoxsa ona rast gəldin?

Sənubər. Elədir. Qapıda dayanıb gözləyirdi.

Qərənfil. Qızım, mən sənə qarşına heç bir sədd çəkmirəm. Özün dedin ki, Surxay zəng vursa, telefona çağırma məni. Bax

gör qızım. Atan demişkən bu, ömür-gün sevdasıdır. Əgər ürəyin istəyirsə, həyatını Surxaysız təsəvvür etmirsənsə, bizim heç bir etirazımız yoxdur, qızım. Nə desələr, borc-xərc elərik, düzəldərik.

Sənubər. Mən sizin borca düşməyinizi istəmirəm.

Qərənfil. Yaxşı, söhbətiniz necə oldu Surxayla?

Sənubər. Heç nə. Dedim xudahafız.

Qərənfil. Bəlkə, tələsməyəsən, qızım.

Sənubər. Yox ay ana, fikrim qətidir. İstəmirəm. Hələ institutu qurtarmalıyam. Sonra aspiranturaya girmək istəyirəm. Müdafiə edəcəyəm. Elmlə məşğul olacağam. Ataya da de, heç nəyin fikrini çəkməsin. Onun canının sağlığı mənim üçün hər şeydən vacibdir.

Qərənfil. Mən də onun sağlamlığı üçün çox qorxuram. Əvvəllər heç sözünü, dərdini evdə deməzdi. İndi ürəyi elə doludur ki, hər şeyi danışır. Şoferi də qoyub qaçıb onu.

Sənubər. Niyə belədir bu dünya.

Qərənfil. Ən böyük mərdlik səbir etməkdir. Səbir edək, qızım. Mən inanıram ki, hər şey yaxşı olacaq.

Sənubər. Mən inanmıram.

VIII şəkil

(*Sənubərgilin evinin qarşısı*)

Sənubər. Yenə burdasan? Saatlarla bu qapıda dayanıb qururu qurumağın nə mənası var?

Surxay. Mən sənə görə gəlməmişəm. Atana görə gəlməmişəm. Əşitmişəm, bu gecə xəstəxanaya aparıblar atanı?

Sənubər. Elədir.

Surxay. Gəldim sənə deyim ki, İdrisovu rüşvət üstə tutublar.

Sənubər. Təsəlli verirsən mənə? Cəhənnəmə tutublar. Heç mən inanmıram ki, o canavarı tutublar.

Surxay. Özüm ölüm həbs ediblər. Dünən televizora baxmadın?

Sənubər. Bizim televizorluq halımız vardı? Atamın ürəyi elə tutmuşdu ki...

Surxay. Ağlama, Sənubər. Mən sənənin göz yaşlarını görə bilmirəm. Mən səni doğrudan çox istəyirəm ey. Papa canı, çox istəyirəm. Sənubər, nə olar, bu pulu məndən al də. Mən bilirəm, indi atAna...

Sənubər. Yox, yox. Dünyasında almaram. Yaxşı, get, Surxay, get. Odur, anam da gəlir, get sən.

Surxay. Məni özgə adam bilmə, Sənubər. Mən səni çox istəyirəm. Mən yenə sənə zəng vuracağam. Yalvarıram, telefonu götür. Sən nə istəsən, onu eləyəcəyəm. İstəyirsən, lap başqa şəhərdə gedək yaşayaq.

Sənubər. Nə oldu sənə, belə dəyişdin?

Surxay. Mən səni çox istəyirəm, Sənubər. Sağ ol.

Qərənfil. Sənubər, gəl gedək. Atan bizi gözləyir. (*Gedirlər.*)

Sənubər. Haqq öz yerini tapdı, anacan. İdrisovu rüşvət alanda tutublar. Dünən televizorla da deyiblər. Surxay dedi. Allah var başımızın üstündə!

IX şəkil

(*Xəstəxana*)

Qərənfil. Necəsən, Cahangir?

Sənubər. Ata, necəsən?

Cahangir. Yaxşıyam, yavaş-yavaş özümə gəlirəm.

Qərənfil. Sənə bir xəbər deyəcəyəm. Haqq öz yerini tapdı, ay ata!

Cahangir. Tapdı, nə oldu ki?

Qərənfil. İdrisovu tutublar. Rüşvət alanda tutublar. Bax, haqq öz yerini necə tapdı?

Sənubər. Allah onun cəzasını verdi.

Cahangir. Haqq da, Qərənfil, gecikmiş bahar kimidir. İş-işdən keçəndən sonra, mən xəstələnib infarkt olandan sonra haqq öz yerini tapdı. Gecikmiş bahar o demək deyil ki, günəş bir az gec doğur, torpaq bir az gec isinir. Yox. Gecikmiş bahar odur ki, ağaclar azca çiçəkləyir, sonra onları don vurur. Gecikmiş bahar çiçəklərin ölümüdür, Qərənfil.

Sənubər. Belə qüssəli danışma, atacan.

Cahangir. Yox, qızım, mən qüssəli danışmıram, olanı deyirəm. Allah bizim ömrümüzə, yurdumuza, yuvamıza, torpağımıza, çiçəklərimizə, ağaclarımıza, heç vaxt gecikmiş bahar nə-sib elməsin, qızım.

Ekran

BİR PARÇA HƏYAT

(Telepyes)

(Ekran da iri planda Qulam dayı görünür.)

Qulam. Bu dünya beş gündür deyiblər. Ona görə də deməyiblər ki, yəni nə təhər gəldi yaşa, beş gündən sonra köçəcəksən bu dünyadan. Yox, ona görə bu dünyaya beş günlük deyiblər ki, ömür qısadır. İnsan bu qısa ömrünü gərək mərdanə başa vursun. Bir dəfə gəlirik bu dünyaya. Hərəmiz bir parça həyat görürük. Bir parça həyat...

(Qulam dayının bu sözlərindən sonra ekranda əsərin adı, müəllifi, rejissoru yazılır. Tamaşa şəhərin təsviri ilə başlanır.)

Bakının küçələri... Politeknik institutunun qarşısı. Tələbələr dəstə ilə institutdan çıxıb yola düzəlirlər. Tələbələrin arasında əsərin qəhrəmanı Nəriman Əlizadə görünür. İri planda Nəriman. Simasında rahatlıq, bir qədər də ciddiyyət var. O, qəzet kioskuna yaxınlaşır. Qəzet alır. Qəzeti nəzərdən keçirə-keçirə avtobus dayanacağına gəlir. Dayanacaqda cavan bir qadınla toqquşur. Qadının əlindəki sumka yerə düşür. İki fiqur əyilir. Bunlardan biri Nəriman, digəri isə qadının əri olan bir zabitdir. Nəriman sumkanı yerdən götürüb qadına verəndə donub yerində qalır. Kadr arxasından Nərimanın səsi.

Nəriman. Sənubər?

Zabit çevrilib kəskin nəzərlə Nərimana baxır. Qılınc kimi iti, kəsərli baxışları ilə. Nəriman özünü zorla ələ alır. Sənubərin ba-

xışında heyranlıq var. Sənubərlə zabit avtobusa minirlər. Nəriman donub yerində qalır. Yalnız Sənubərə baxır. Avtobusun arxa qapısı bağlanır. Avtobus yola düşür. Nəriman bir xeyli avtobusun ardınca baxandan sonra yola düzəlir. Kadr arxasından Nərimanın səsi.

Nəriman. Sənubər?! Sənubər... Mənim ilk məhəbbətim... uşaqlıq illərimin unudulmaz xatirəsi... uşaqlıq illərim deyən kimi müharibəni xatırlayıram. Müharibənin adı çəkildə gözlərim önünə məntəqədən yola saldıgım əsgərlər gəlir. Əlbəttə, mən o əsgərləri yola salmağa getməmişdim. Atamla vidalaşmağa getmişdim. Əsgərlər sıraya düzülmüşdülər. Onları qatar gözləyirdi. Onları cəbhə, od, alov gözləyirdi.

(Müharibə kadrları. Ekranı illər bir-birini əvəz edir. Zəfər topları gurlayır. Qələbə. Kadr arxasından Nərimanın səsi)

Nəriman. Ağır idi müharibə illəri. Sözlə ifadə olunmalı deyil. O illəri yaşayanlar, görənlər bilirlər. Adamlarımız nə çətinliklərə dözdülər. Və analarımız, məktəbdə müəllimlərimiz nələr çəkmədi. Güllü adlı bir müəlliməmiz vardı. Hərdən elə olurdu ki, o öz çörəyini də bizə verirdi. Qəribə idi. Biz, balaca uşaqlar da böyük adamlar kimi olmuşduq.

Çətinliklərə dözdük, qələbə çaldıq. Atam müharibədən şikəst qayıtdı. Dili tutulmuşdu. Ancaq gedənlərin çoxu gəlmədi. Neçə-neçə qəhrəmanlarımız bizim uğurumuzda həlak oldu. Nə qədər adam didərgin düşdü. Müharibədən qayıtmayanlar arasında bizim məhəllədə yaşayan, mənimlə bir məktəbdə təhsil alan uzun hörüklü bir qızın – Sənubərin atası var di. Onların evvanı bizimki ilə üzbəüz idi. Sənubər tez-tez evvanda görünərdi. Aylar, illər ötdükə, mən ona sözlə ifadə edilə bilməyəcək bir duyğu ilə bağlanırdım.

İllər keçdi. Biz böydük, yaşa dolduq. Bir-birimizə daha möhkəm bağlandıq. Yaralar da elə bil sağaldı. Vaxtilə qara pərdələr asılmış qonşu evin pəncərələrini tül pərdələr bürüdü. Eyvanda başqa kişi göründü. Mənə elə gəldi ki, hər şey unudulub. Ancaq sonra gördüm ki, yox... Sənubər hərdən kədərlə uzaqlara baxanda

mən onun gözlərində həsrət görürdüm. Ata həsrəti. O vaxt mən ağılma da gətirə bilməzdim ki, illər ötəcək, biz bir-birimizdən ayrı düşəcəyik. Sonra da bir təsadüf nəticəsində görüşəcəyik.

(Kinokadrlar. Küçə. İrəlində Sənubər və Nərimanın uşaqlığını andıran oğlan və qız. Kadr arxasından Nərimanla Sənubərin səsi eşidilir.)

Nəriman. Məktəbə gedirsən, Sənubər?

Sənubər. Bəli...

Nəriman. Mən də məktəbə gedirəm.

Sənubər. Lap yaxşı.

Nəriman. Sənubər, səndə riyaziyyat kitabı var?

Sənubər. Var. Bəs səndə yoxdur?

Nəriman. Var idi, itirmişəm. Sənin kitabın portfelindədir?

Sənubər. Bugün bizim riyaziyyat dərsimiz yoxdur. Sabah gətirərəm. Tez qaytararsan?

Nəriman. Tez qaytararam Sənubər, lap tez.

Sənubər. Yaxşı.

Nəriman. Çox sağ ol, Sənubər.

(Ekranı Nəriman görünür.)

Nəriman. Bizi bir-birinə riyaziyyat kitabı bağladı. Hər ikimiz bəxtiyar idik. Lakin səadətimiz uzun sürmədi. Sənubərin atalığı iş yerini dəyişdiyi üçün onlar başqa yerə köçdülər. Hər şey gözlərimdə öz axımını dəyişdi. Uzun müddət yaralı quş kimi çırpındım. Hər addımda Sənubəri görmək istədim. Ancaq sonra tədricən Sənubəri untdum. Demə, bu mənə elə gəlirmiş.

(Nərimanın evi. Onu həyat yoldaşı Gülər qarşılayır. Nəriman açıq pəncərə önünə gəlir. Pəncərələri möhkəm-möhkəm bağlayır.)

Gülər. Nəriman, gəlmisən?

Nəriman. Gəlmişəm.

Gülər. Xörəyini çəkimi?

Nəriman. Ac deyiləm.

Gülər. Harda yemisen?

(Nəriman nəsa mızıldayır.)

Gülər. Qulam dayı zəng eləmişdi. Səninləyəm, Nəriman. Eşit-mirsən məni?

Nəriman. Dedim, ac deyiləm.

(Nəriman otaqda gəzişir. Pəncərələrin bağlanıb bağlanmadığını təkrar yoxlayır.)

Nəriman. Pəncərələri niyə açıq qoymusan? Soyuq deyil?

Gülər. Sənə nə olub, Nəriman? Belə qəribəsənə... Özündən xəbərin yoxdur.

Nəriman. Qəribə deyiləm. Elə həmişə gördüyün adamam. Nə olub ki? Soyuqdur, çox soyuqdur.

Gülər. Sənə soyuqdur. Otaq da, hava da istidir.

(Nəriman Sənubəri tapmaq istəyir. Qarşısında telefon kitabçası var. Vərəqləyir. Nəriman şəhərdə, Məlumat bürosunun qarşında. Nəriman telefon budkasında. Zəng edir. Sifətində sevinc... Nəriman Sənubərlə görüşür.)

Nəriman. Salam.

Sənubər. Salam.

Nəriman. Məni tanımadın?

Sənubər. Telefonda yox. Ancaq avtobus dayanacağında görün kimi tanıdım.

Nəriman. Mən də o dəqiqə tanıdım. Gözlərindən tanıdım. Hərüklərini kəsdirmisən?

Sənubər. Kəsdirmişəm. İndi kim hörük saxlayır ki?

Nəriman. Hayıf o hörüklərdən.

Sənubər. Yaxşı, məni görəndə niyə salam vermədin?

Nəriman. Qorxdum.

Sənubər. Kimdən?

Nəriman. Leytenantdan.

Sənubər. Niyə qorxdun ki? Yoldaşım idi. Tanış edərdim sizi. Nə oldu sənə?

Nəriman. Heç bir şey, Sənubər. Tanış edərsən.

(Şəhərdə Sənubərlə Nərimanın müxtəlif yerlərdə görüşləri ekranda canlandırılır.)

Sənubər. Yaxşı, de görüm, harda işləyirsən?

Nəriman. İnstitutda.

Sənubər. Dərs deyirsən?

Nəriman. Bəli.

Sənubər. Nədən?

Nəriman. Riyaziyyatdan.

Sənubər. Müdafiə etmişən?

Nəriman. Bəli.

Sənubər. Evlisen?

Nəriman. Evliyəm. Yoldaşım müəllimdir. İki uşağım var. Biri oğlan, biri qız.

Sənubər. Ooooo... Deyəsən, suallarım səni yordu?

Nəriman. Yox, deyirəm, özümüzdən danışmaq.

Sənubər. Danışmaq... Sən yaman dəyişmişən, Nəriman. O vaxt arıq, cılız bir oğlan idin. Heç ağılıma gətirə bilməzdim ki... Alnındakı bu çapıq nədir?

Nəriman. Heç, yıxılmışam.

(Nərimanın evi. Nəriman otağa daxil olur.)

Nəriman. Bu görüşlər ya əbədi olmalı, ya da birdəfəlik kəsilməlidir. Deyəsən, Gülər də başa düşüb ki, mənim həyatımda nə isə bir tufan var.

Gülər. Nə olub?

Nəriman. Heç bir şey... bəs sənə nə olub? Bulud kimi tutul-musan. Özündən xəbərin yoxdur.

Gülər. Mən... Guya bilmisən? *(pauza)* Uşaqlar canımı alırlar. Nə qoyuram qabaqlarına, yemirlər.

Nəriman. Yemirlər, yeməsinlər. Ərköyün öyrətmə uşaqları.

Gülər. Sənin üçün belə demək asandır.

Nəriman. Əlbəttə, asandır. Biz uşaq olanda bir parça çörəyi...

Gülər. Biz uşaq olanda çox əziyyət çəkmişik, demək, onda bunlar da əziyyət çəksinlər.

Nəriman. Heç fikirləşirsən, nə danışsən? Kim deyir ki, onlar əziyyət çəksin.

Gülər. Sən!

Nəriman. Dəli olmusan, nədir, Gülər? Nə danışdığını fikirləşirsən? Mən deyirəm ki, uşaqları ərköyün öyrətmə. Vəssalam!

(Telefon zəng çalır. Nəriman dəstəyi götürür. Ekran iki bölünür. Nəriman köhnə tanış Ağamirzə ilə söhbət edir.)

Ağamirzə. Salam, Nəriman.

Nəriman. Salam!

Ağamirzə. Ağamirzədi.

Nəriman. Tanıdım.

Ağamirzə. Nə təhərsən?

Nəriman. Lap yaxşıyam.

Ağamirzə. Xəbərin var, Nəriman? Deyirlər Cahid Qahirədə "Volqa" alıb.

Nəriman. Ağamirzə, sən gərək belə şeylərə həsrət çəkməyəsən. Ticarət adamısan. "Volqa" maşının, evin-əşiyin, bağın-bağatın.

Ağamirzə. Orası elədir, ancaq ticarət sisteminin də daha zibili çıxıb. Çünki... Əşsi, nə başını ağrıdım ey...

Nəriman. Nə isə... hə, Ağamirzə, sözünün canını de görək.

Ağamirzə. Pah atonnan. Sənə "paçka" basmaq olmur da. Yaxşı, deyim sözümün canını. Qərdəşim sənsən, Nəriman, sənin dərs dediyin beşinci kursda Solmino adlı göycək qız var.

Nəriman. Solmino?

Ağamirzə. Səlminə də... Solmino deyirlər. Mən ölüm, onu incitmə. Bilirsən o kimdi, Nəriman. Böyük adamın qızıdır ey.

Nəriman. Nə olsun ki?

Ağamirzə. Necə nə olsun? İşimiz-zadımız düşər də. Eşitməmişən, deyirlər, əl əli yuyar, əl də üzü.

Nəriman. Mənim belə şeylərə ehtiyacım yoxdur.

Ağamirzə. Yaxşı, yaxşı! Lap tutaq, Solmino böyük adamın qızı deyil. Təmiz söhbət eləyək sən ilə. Ağamirzə səndən söz

xahiş edir. Özün də bilirsən ki, o qızın qiymət məsələsi çoxdankı söhbətdir. Neçə vaxtdır, süründürürsən. Qiymət versən, dərs dediyin kursda oturacaq. Məni belə başa salıblar. Verməsən, düşəcəkdir bir kurs aşağı. Bir il axı zarafat deyil, Nəriman. Bir il bu qız dala qalsa...

Nəriman. Heç nə olmaz. İnstitutdan çıxarmırlar ki! O qədər savadlı uşaqlarımız çöldə qalıb. Solmino kimilər tanışlıqla instituta girirlər, tanışlıqla da diplom alırlar...

Ağamirzə. Nəriman, atam-atam, sən lap dava-dava deyirsən ki?

Nəriman. Yox, niyə ki? Həqiqəti deyirəm də.

Ağamirzə. Öz aramızdır, deyəsən, sənin dilxor vaxtında zəng eləmişəm.

Nəriman. Yox, əksinə. Keyfim lap kökdür.

Ağamirzə. Bura bax, Nəriman. İncimə, sənə bir söz deyim. İstəyirəm başa düşəsən ki, biz köhnə tanışlıq deyər xətrinə dəymi-rəm ey. Ayıbdır, yekə kişisən. Mən səndən söz xahiş edirəm axı? Biz sən ilə çörək kəsmişik.

Nəriman. Ağamirzə, ağır söz deyərəm, yaxşı olmaz. Sən demişkən, çörək kəsmişik.

Ağamirzə. Hə... mən də onu deyirəm də... Çörək kəsmişik axı. İndi nə olsun ki, sən oxuyub olmusan alim. İndi elə hamı alimdir də.

Nəriman. Bəsdir, Ağamirzə, gəl söhbəti burda qurtaraq.

Ağamirzə. Nöş qurtaraq ey? Mən də sözün düzünü deyirəm də. Elə bir dənə sən çıxdın düzdünə qulu.

Nəriman. Xeyr, Ağamirzə. Tək mən deyiləm. Çoxdur düz adamlar.

Ağamirzə. Mən dedim, o əhvalatdan sonra sənin ağlın başına gələr. Vurub alını dağıtdılar...

(Nəriman dəstəyi yerinə çırpır. İri planda Nərimanın alınıdakı çapıq aydın seçilir. Kadr arxasında Nərimanın səsi.)

Nəriman. Bəlkə də, elə bu çapığa görədir ki, mən dayılarına güvənən tələbələrə qarşı daha amansız, daha qəddar olmuşam. Çoxdankı hadisədir. Bir tələbəyə "İki" qiymət verdim üçün

almışam bu yaranı... bir axşam evə dönərkən qarşımı naməlum adamlar kəsmişdilər. Nə isə... Əlbəttə, həmin hadisəyə görə tələbə də cəzasını aldı, onun havadarları da. Məsələ onda deyil. Həyat bu çapığı mənə addımbaşı xatırladır.

(Kamera Nərimandan ayrılıb Güləri göstərir.)

Gülər. Sən həmişə deyirsən ki, adam gərək hər xırda şeyin üstündə əsəbiləşməsin.

Nəriman. Bu məgər xırda şeydir?

Gülər. Başa düşürəm səni. Belə söhbətlərdə təmkinli olsan yaxşıdır.

Nəriman. Nə bilim. Yaxşısı budur, düşüm bir az həyətdə gəzişim.

(Həyətdə Qulam dayı və Nəriman)

Qulam. Oh... Xoş gördük, Nəriman. Nə əcəb səndən?

Nəriman. Elə-belə, ürəyim darıxdı, Qulam dayı.

Qulam. Ürəyin qədrini bil, oğul. Ürək adama çox lazım olur. Hə... Nə əcəb uşaqları bir yerə aparmırsan? Gəzməyə, kinoya.

Nəriman. Çox yorğunam, Qulam dayı.

Qulam. Kinoya, gəzməyə gedərsən, yorğunluğun çıxar.

Nəriman. Bir də heç həvəsim yoxdur.

Qulam. Hə... bax bu başqa məsələ... neçə ildir evlənən?

Nəriman. On il.

Qulam. Hə, lap yaxşı. Oğluna baxıram, məşallah, pəhlivan kimidir. Atalar deyib ki, tez evlənən neyləyər? Uduzmaz.

Nəriman. Bəzən elə olur ki, Qulam dayı, tez evlənən ududur.

Qulam. Nə mənada deyirsən bu sözü?

Nəriman. Heç, elə-belə...

Qulam. Elə-bel söz olmaz ki...

Nəriman. Qulam dayı, sevib evlənmək yaxşıdır, yoxsa seçib evlənmək?

Qulam. Çətin sual verdin. Ay oğul. Ancaq bir məsələ var ki, istəyir sevib evlən, istəyir seçib evlən, təvafütü yoxdur, gərək ərlə-arvadın torpağı bir yerdən götürülsün. Bir yerdən ki götürülmədi, o torpaq heç nə yetirməz.

Nəriman. Orası doğrudur. Ancaq həyat göstərir ki, seçib evlənənlərin əksəriyyəti möhkəm, dayanatlı ailə həyatı qura bilmir.

Qulam. Elə deyil, oğlum, ailəni, mənim fikrimcə, sevib evlənən, ya seçib evlənən kimi ayırmaq doğru deyil. Mənim fikrim belədir ki, necə ailə olursa-olsun, orada gərək kişinin hörməti, izzəti artıq olsun. Bu da kişinin özündən asılıdır. Gərək o özünə hörmət qazansın. Elə idarədə də elədir. Adam gərək özünü aparmağı bacarsın. Mən, fəhlə baba bu işləri belə başa düşürəm. Uzun sözün qısa, Nəriman, deyirlər ki, bu dünya beş gündür. Ona görə deməyiblər ki, yəni nə təhər gəldi yaşa. Beş gündən sonra köçəcəksən bu aləmdən. Yox, ona görə bu dünyaya beş günlük deyiblər ki, ömür qısadır, insan gərək bu qısa ömrünü mərdanə başa vursun. Bir dəfə gəlirik bu dünyaya. Hərəməz də bir parça həyat görürük.

(Kadrlar dəyişir. Nəriman şəhərdə. Düşünür, tərəddüdlər keçirir. Nəriman və Sənubə. Sənubə qəhqəhə çəkib gülür.)

Sənubə. Nəriman, saata bax.

Nəriman. Nədir ki?

Sənubə. Düz bir saat yarımır ki, danışsən. Ürəyin doludur, özün də qarıbə oğlansən. Hiss edirəm ki, sən adi bir şeyi özün üçün problemə çevirən insanlardansən.

Nəriman. Bu adi şey deyil. Sənubə. Bu adi şey deyil. Sən nə danışsən? Səni görəndən bəri həyatım...

Sənubə (gülür). Romantiksən, Nəriman. Deyirsən, odla su arasında qalmısan. Sözümdən belə çıxır ki, ailəni dağıtmaq fikrinə düşmüşsən. Bütün bunlar çox gülməlidir. Bütün bunlar nəyə lazımdır?! Biz axı həmişə görüşə bilərik, həmişə. Başa düşürsən məni?

Nəriman. Sən zarafat edirsən, Sənubə.

Sənubə. Yox.

Nəriman. Sənubə, heç elə şey olarmı?

Sənubə. Olar. Hər insanın bir vəzifəsi var, bir də zövqü. Ailə vəzifədir, sevgi zövqü.

Nəriman. Mən səninlə qətiyyənlə razılaşıram. Sən belə danışmamalısan. Mənim təsəvvürlərimi alt-üst etməməlisən.

Sənubər. Nəriman, insan həyata bir dəfə gəlir. Ömrümüz çox qısa. Bunu sən də bilirsən, mən də. Amma heç birimiz fikirləşmirik ki, həyata gəlişimizlə ölümümüz arasındakı məsafə çox qısa. İnsan həyatı başa düşənə qədər ömür keçir. Sonra da...

Nəriman. Bəsdir, Sənubər.

Sənubər. Mən, sadəcə, həyat adamıyam, Nəriman. Düzünü deyim ki, mənim atalıgım... Hər nə xasiyyəti varsa da, çox ağıllı kişidir. Bu söhbətləri də mən ondan eşitmişəm. O, anama, bizə, dostlarına, tanışlarına həmişə xatırladır. Bax bilin ha, adam dünyaya bir dəfə gəlir. Hamımız öləcəyik. Odur ki çalışın bacardıqca bu dünyada keyf eləyin.

Nəriman. Ancaq atan yaxşı adam olub. Hələ də bütün məhəllə ondan danışır.

Sənubər. Atam... Qərribə adam idi. Anam deyir ki, atam çox yaxşı həkim idi. Ancaq qapıdan gələni qaytarırdı. Elə deyirdi, halal zəhmət, halal çörək. Müharibə vaxtı da əlində qanuni kağızı var idi. Özü getdi cəbhəyə. Getdi. Könüllü. Qayıtmadı! Guya, mənim atam müharibəyə getməsəydi, biz faşistlərə qalib gələ bilməyəcəkdik, hə? Bilməyəcəkdik?!

Nəriman. Bəsdir, Sənubər, bəsdir. Sən həmişə ömrün boyu atanla fəxr elə. Atalıgınlı yox. Bu iki insan arasında, sadəcə, bir fərqi sən necə də görə bilmirsən, Sənubər.

(Nəriman əsəbi halda Sənubərdən ayrılır. Nərimanın evi)

Gülər. Sənə bir söz demək istəyirəm. Ancaq əvvəlcə də görüm, nə olub, yenə qanın qaradır?

Nəriman. Heç bir şey.

Gülər. Yaxşı.

Nəriman. Hə, nə deyəcəkdin mənə? Qurtar görək.

Gülər. Qulam dayı...

Nəriman. Nə olub Qulam dayıya?

Gülər. Qulam dayı keçinib.

Nəriman. Nə? Ola bilməz! Sən nə danışırısan. Nə vaxt?

Gülər. Bugün.

Nəriman. Nədən?

Gülər. Ürəyindən.

Nəriman. Yazıq kişi... Nə gözəl insan idi. Getdi.

Gülər. İndi sən saata bax. Gör bir neçə dəqiqədir danışırısan. Düz 35 dəqiqə.

(Kadrda Sənubərlə Nəriman. EmalatxAna. Nəriman o baş bu başa gəzişir.)

Sənubər. Mən istəyirəm, sən həyat adamı olasan.

Nəriman. Sən deyən həyat adamı olmaq mənim üçün mümkün deyildir.

Sənubər. Mümkün olmalıdır, Nəriman. Bax sən deyirsən ki, həyatını mənsiz təsəvvür etmirsən. Tutaq ki, bu Sənubər səndən mümkün olmayan bir iş xahiş edir.

Nəriman. Buyur. Mən sən üçün...

Sənubər. Nəriman, səndən bircə xahişim var. Solminoya qiymət ver.

Nəriman. Səlminəni sən hardan tanıyırsan?

Sənubər. Kimi?

Nəriman. Sənin Solmina dediyin Səlminəni.

Sənubər. O bizim adamdır. Mən ona söz vermişəm.

Nəriman. Nahaq söz vermisen.

Sənubər. Belə de... Nahaq söz vermişəm? Yaxşı.

Nəriman. Sənubər. Sən iki şeyi bir-birinə qarışdırma. Mən...

Sənubər. Dayan, dayan. Hər şey mənə aydın oldu.

Nəriman. Sənubər... Sənubər...

(Nəriman şəhərdə tək. Sonra Gülər və Nəriman)

Gülər. Yaxşı, yaxşı. Ancaq sən uşaqların rəftarına fikir ver. O gün Mehrinin üstünə elə qışqırmısan ki, yadına düşəndə də ağlayır. Unutma ki, balaca uşağın mənliliyi var. Mən səninlə söhbət edirəm. Sənin də fikrin başqa yerdə.

Nəriman. Yox, yox.

Gülər. Mən uşağ deyiləm ki. De... de... Görüm nə sözün var.

Nəriman. Qəribə xasiyyətin var. İnsanın ürəyini gözündən oxuyursan.

Gülər. Bu çətin şey deyil, Nəriman. Bunu hər kəs bacarar.

Nəriman. Gülər, səndən bir söz soruşum.

Gülər. Buyur.

Nəriman. Sən də müəllimsən. Ya institut, ya orta məktəb müəllimi. Nə fərqi var ki. De görüm mənə... Əgər sənın şagirdlərin biri heç bir şey... Sən ona ilbəyü "iki" qiymət versən, onun sinifdə qalmasını qərara alsan, belə bir vaxtda çox, lap çox, ən əziz adamın sənə ağız açıb desə ki, onun qiymətini düzəlt, nə edərsən.

Gülər. Ən əziz adamım? Ən əziz adamım! Belə... Hə...

Nəriman. Gülər, nə oldu, niyə cavab vermədin?

Gülər. Qulam dayının pensiya məsələsi necə oldu?

Nəriman. Sənədləri qaydaya saldım, aparıb verdim. Hər şey qaydasındadır.

Gülər. Bəs onun oğlunun iş məsələsi necə oldu?

Nəriman. Sabah məşğul olacağam. Birlikdə zavoda gedəcəyik.

Gülər. Lap yaxşı.

Nəriman. İndi gedib Məsmə xalanı görəcəyəm. Soruşum görüm nə var, nə yox. Bəlkə, bir şeyə ehtiyacı var. Sən də gedəndə təkliddə soruş. Mənə, bəlkə də, deməz. Ancaq sənə deyər.

Gülər. Yaxşı.

(Kadr dəyişir. Sənubərin emalatxanası. Sənubər atasının portreti üzərində işləyir. Şəkildə əsgər paltarı geymiş bir kişi nəzəri cəlb edir. Nəriman içəri girən kimi Sənubər şəklin üstünü örtür.)

Sənubər. Mən dedim, daha gəlməzsən.

Nəriman. Görürsən də, gəlmişəm.

Sənubər. Yaxşı, o ölən kişinin pensiya məsələsi düzəldi?

Nəriman. Bəli.

Sənubər. Təbrik edirəm. Daha tanış-bilişdən ölən, ölməyə hazırlaşan yoxdur ki?

Nəriman. Xeyr. Bu nə sualdır, Sənubər?

Sənubər. Deyirəm, onların ailəsinin də sənə bir ehtiyacı var.

Nəriman. Olsa, gedərəm. Burda nə var ki?

Sənubər. Heç bir şey. Yavaş-yavaş qocalırsan. Yaraşıqlısan, ancaq şux deyilsən. Bu əzginlik, bu onun-bunun qayğısına qalmaq bir gün saçlarını ağardacaq, dişlərin də töküləcək. Bir azdan olacaqsan qoca kişi. Xasiyyətini də özün məndən yaxşı bilirsən. Acığına gəlməsin, bu xasiyyətlə sən belə mərtəbəyə ucalmırsansa, çox böyük şeydir. Adam yeri gələndə sözünü ürəyində saxlayar, yeri gələndə güzəştə gedər. Doğrudan, qəribə oğlansan. Bir yandan mənə deyirsən ki, səni sevirəm, sənsiz yaşaya bilmirəm. Bir yandan da kiçik bir xahişimi yerinə yetirmirsən. Demək, Solminoya qiymət verməyəcəksən?

Nəriman. Axı bu Solmino nə böyük bir adam olub ki, aləm bir-birinə dəyib. Gəl bu haqda danışmayaq, Sənubər.

Sənubər. Sən deyən olsun. Danışmayaq, yoldaş düz adam, müqəddəs insan.

Nəriman. Sənubər. Sən mənə başa düş... Mən...

Sənubər. Mən səni başa düşmək istəmirəm. Mən sənın sevginə inanmıram. Eşidirsənmi? İnanmıram, inanmıram, inanmıram!

(Nəriman şəhərdə tək. Qulaqlarında gah Gülərin, gah Sənubərin sözləri səslənir. Sənubərin "inanmıram" sözü Nərimanı çox narahat edir. Gülər və Nəriman)

Gülər. Nəriman, indi Məsmə xalanı gördüm. O qədər çox sağ ol dedi. Allah, deyir, sənə də, Nərimana da can sağlığı versin. Siz olmasaydınız, işimiz çox çətinə düşəcəydi.

Nəriman. Sən də gərək ona deyəydin ki, bu işlər bizsiz də düzələcəkdi. Bir də deyəydin ki, nə böyük iş görümüşük ki... Sadəcə, borcumuzu yerinə yetirmişik. Bəs insan insana nə vaxt lazımdır? Bilirsən, Gülər, biz gərək o evdən ayağımızı çəkməyək.

Gülər. Sən yaxşı insansan, Nəriman.

Nəriman. Yox, Gülər, sən düşündüyün qədər də yaxşı insan deyiləm mən...

(İri planda Gülər. Həyəcanlıdır. Həyəcanını gizlətməyə çalışır. Nəriman sarsılıb. Bir-birinə yaxın gəlirlər. Bu kadr Nərimanın Sənubərdən ayrılıb ailəsinə qayıtmasını təcəssüm etdirməlidir.)

(İri planda Qulam dayı. Kadr arxasından səsi eşidilir.)

Qulamın səsi. Bu dünya beş günlükdür deyiblər. Ona görə deməyiblər ki, nə təhər gəldi yaşa, beş gündən sonra köçəcəksən bu aləmdən. Yox, ona görə bu dünyaya beş günlük deyiblər ki, ömür qısaadır, insan bu qısa ömrünü gərək mərdanə başa vursun. Bir dəfə gəlirik bu dünyaya. Hərəmiz bir parça həyat görürük. Bir parça həyat...

SEVGİLİLƏR

(Telepyes)

Aydın. Ceyhun, hamı rəqs edir. Sənə nə olub? O simpatiçni qıza bax. Mən tanıyıram onu. Adı Leyladır. Bu il ingilis dili fakültəsini bitirir. Yaxınlaş, rəqsə dəvət elə onu. Dünyanın işini bilmək olmaz. Yoxsa Nərgizin fikrini çəkməkdən sapsarı saralmısan. Davay, dur!

Ceyhun. Əvvəla, məndə işin olmasın, Aydın. Sonra da əl çək rus kəlmələri işlətməkdən. "Simpatiçni", "davay"... Deyirlər, məşhur bir şairimiz vardı. Kim nitqində əcnəbi söz işlədirdisə, onu cərimə edirdi. Mən də səni cərimə edərəm ha...

Aydın. Bıy... Qız özü bizə tərəf gəlir ey, Ceyhun.

Leyla. Sizi rəqsə dəvət etmək olar?

Ceyhun. Məni?

Leyla. Bəli, sizi. Eşitmədik? Bu dəfə qızlar oğlanları rəqsə dəvət edirlər.

Aydın. Ə... dur də! Ceyhun, nə oldu?

Leyla. Gözləyirəm.

Ceyhun. Çox sağ olun. Sizin adınız nədir?

Leyla. Lala.

Ceyhun. Lalə?

Leyla. Yox, Leyla.

Ceyhun. Siz niyə gözəl Leyla adınıza Lala deyirsiniz?

Leyla. Potomu çto hamı məni belə çağırır.

Ceyhun. "Potomu çto" niyə deyirsiniz. Deyin "çünkü".

Leyla. Nə bilim. Dilim öyrəşib. Bəs sizin adınız nədir?

Ceyhun. Ceyhun.

Leyla. Gözəl addır. Bayaقدan fikir verirəm, sizdən başqa hamı rəqs edir. Niyə?

Ceyhun. Nə bilim...

Leyla. Necə nə bilim. Bəs siz əylənməyə gəlməmişiz?

Ceyhun. Əylənmək ancaq rəqs eləmək deyil ki...

Leyla. Smotrya kak...

Ceyhun. Yenə rusca?

Leyla. Neyləyim, dilim öyrəşib də...

(Rəqs bitir.)

Aydın. Yaman oynadın! Afərin! İndi isə növbə sənindir. Sən dəvət etməlisən. Gör necə baxır sənə tərəf.

Ceyhun. Aydın, yalvarıram, sən get, rəqs elə onunla.

Aydın. Qısqanmırsan?

Ceyhun. Nə danışırsan?

Ceyhun. Qoy görək, vurularsan ha qıza.

Aydın. O ancaq səninlə maraqlanır.

Ceyhun. Boş şeydir.

Aydın. Sənin aləmində yer üzündə birçə dənə qız var, o da Nərgizdir. Vəssalam! Birdəfəlik yaddan çıxar Nərgizi. O nişanlıdır. "Dedi, nişanlıyam, özgə malıyam, sındı qol-qanadım, yanıma düşdü".

Ceyhun. Unuda bilmirəm Nərgizi.

Aydın. Günah kimdə oldu?

Ceyhun. Məndə.

Aydın. Onda danışma.

Ceyhun. O məni gözləyə bilərdi axı.

Aydın. Neçə il? "Yüz il də gözləyərdim. Axı ömür gözləmir."

Ceyhun. Böyük qardaşım vardı. Əvvəl o evlənməliydi.

Aydın. Heç dəxli var. Nə isə... Olan olub, keçən keçib. Keçmişini geri qaytarmaq olmur. Nərgizi unutmaq üçün gərək bax o qızı sevəsən: Leylanı. Görürsən, heç kəslə rəqs eləmir. Gözü elə səndədir. Unut Nərgizi.

Ceyhun. Nərgizi unutmaq asan deyil. Eyni kafedradayıq. Hər gün görüşürük.

Aydın. "Məhəbbət bir bəla şeydir, giriftar olmayan bilməz." Hə, Ceyhun. Sizin kafedradakı Əsmər də, o laborant qız da, deyərsən, səni çox istəyir. Keçən dəfə fikir verdim...

Ceyhun. Sənin aləmində bütün qızlar ölürlər mənimçin. Mən heç kəsə lazım deyiləm. Mənə də heç kəs lazım deyil. Mənimki Nərgizlə qurtardı.

Aydın. Gülməlidir, vallah.

Ceyhun. Eh, Aydın. Görünür, sən sevməmişən. Bilmirsən, sevgi nədir.

Aydın. Niyə sevməmişəm. Sevmişəm, oxum da daşa dəyib. Amma ürəyimə salmamışam hər şeyi. Aha... Ceyhun, bax, deyərsən, Leyla gedir. Yola sal onu. Bir gör necə baxır. Ay maşallah... Aha... Geri döndü. Niyə, görəsən? Boy... Yenə bizə tərəf gəlir.

Leyla. Sağ olun. Mən gedirəm. S vami bilo oçenh priyatno.

Ceyhun. Yenə rusca?

Leyla. Dilim öyrəşib. Yaxşı, sağ olun.

Aydın. Boy... Ceyhun, bəs qızı yola salmırsan?

Ceyhun. Mən?..

Leyla. Zəhmət çəkməyin. Özüm bir taksi tutaram.

Aydın. Ceyhunun jiqulisi olan yerdə nə taksi?

Ceyhun. Aydın, bəs sən getmirsən?

Aydın. Yox. Siz gedin. Bəh, bəh... Bir-birinə, bilirsiniz, necə yaraşırsınız.

Leyla. Ladno. Ne smuşay nas.

Leyla. Atam ingilis dili müəllimidir, anam həkim. Bəs sizinkilər?

Ceyhun. Mən də müəllim ailəsindənəm. Atam türk dili müəllimidir. Anam bağça müəlliməsidir.

Leyla. Çox gözəl. Siz dediz ki, universitetdə dərs deyirsiniz. Nədən, bağışlayın? Düz danışırəm azərbaycanca?

Ceyhun. İndi bəli. Hə... Mən riyaziyyat müəllimiyəm.

Leyla. Koşmar! Mənim orta məktəbdə riyaziyyatdan qiymətim "troyka" idi. Çətin predmetdir. Oy, yenə təmiz azərbaycanca danışmadım. Predmetə azərbaycanca nə deyirlər?

Ceyhun. Fənn.

Leyla. Hə, riyaziyyat çətin fəndir.

Ceyhun. O qədər də yox. Riyaziyyatın da öz poeziyası var.

Leyla. Matematika, Poeziya? Bir söz də soruşum. Siz ingiliscə bilirsiniz?

Ceyhun. Yox.

Leyla. Ola bilməz.

Ceyhun. Bilmirəm də. Biz fransız dili keçmişik.

Leyla. Mənim papam ingilis dili bilməyəni...

Ceyhun. Adam saymır?

Leyla. Yox, prosto deyir ki, hamı ingilis dilini bilməlidir. Oy, hayıf, mən çatdım. Bax burda saxlayın. Spasibo.

Ceyhun. Sən də çox sağ ol.

Leyla. Sizin telefonu bilmək olarmı? Bəlkə, birdən maşın lazım oldu mənə. *(gülür.)*

Ceyhun. Ancaq maşına görə?

Leyla. Yox! Zarafat edirəm.

Ceyhun. Buyurun.

Leyla. Oh... Sizin vizitkanız da varmı ki...

Ceyhun. Bu, adi şeydir.

Leyla. Xeyir. Bu adi deyil, böyük şeydir. Çao! Qud bay!

(Ceyhunun evi)

Məhərrəm. A Şölə, deyəsən, Ceyhun keçinin qıçını sındırıb axı. Deyəsən, kimsə var ey... Deyəsən, yenə qayımana olacaqsan bu yaxında, a Şölə. Böyük oğlun sevindirdi səni. İndi qalıb Ceyhun.

Şölə. Allah ağzından eşitsin, ay Məhərrəm. Bir o günü görədim, ay Allah.

Məhərrəm. Görərsən, a Şölə. Allahın köməkliyi ilə qəşəng bir toy çaldırırıq Ceyhuna.

Şölə. Allah ağzından eşitsin.

(Qapı zəngi)

Şölə. Ceyhun, sənsən? Gəl görüm, boyuna qurban.

Məhərrəm. Nasılsın, a Ceyhun. Nə təhərsən, a bala.

Ceyhun. Əla! Yenə türkcə danışırısan, ata.

Məhərrəm. Dilim öyrəşib ey... Deyirəm, a Ceyhun, nə olaydı, günlərin birində sən beləcə qarını açıb içəri girəydin, deyəydin: "Ay ata, ay ana! Geyinin, kecinin, elçi gedirik."

Şölə. Allah ağzından eşitsin.

Ceyhun. Tələsməyin, tələsməyin. Hər şeyin öz vaxtı var.

Məhərrəm. Necə tələsməyək, a bala? Ömür su kimi axır. Yer kürəsi fırlanır, günlər əriyir. Bu "zemnoy şar"ı bir saxlayan yoxdur ey... Məzhəb haqqı.

Şölə. Sənin "zemnoy şar"da nə işin var. Özümüzdən danış. Hə, Ceyhun, bala, nə vaxt evlənirsən? Görürsən də, necə gözəl qızlar var. Azərbaycan gözəllərindən dünyanın heç bir yerində yoxdur.

Ceyhun. Yaman acımışam, ay Ana. Yeməyə nə var?

Şölə. Hər şey var. Gün o gün olsun ki, bu evdə gəlinim xörək bişirsin.

Məhərrəm. Başa düşdük. Sən gəlin istəmirsən, aşbaz istəyirsən.

Şölə. Bıy, bu nə sözdür deyirsən, a Məhərrəm. Belə eləyirsən ki, uşaq evlənmir də.

Məhərrəm. Evlənəcək. Məzhəb haqqı evlənəcək. Ürəyimə damıb. Mənim ki ürəyimə bir şey damdı, vəssalam. Demək, xeyir iş olacaq, məzhəb haqqı! *(Telefon zəngi çalır.)*

Şölə. Bəli. Özüdür ki var. Ceyhunun evidir, qızım. Baş üstə, qızım. Bu dəqiqə... Ceyhun. Səni telefona istəyirlər.

Ceyhun. Alo.

Leyla. Mənəm, Leyladır.

Ceyhun. Hə, buyur, Leyla, eşidirəm.

Leyla. Mən, prosto, telefonu yoxlamaq istədim.

Ceyhun. Yaxşı elədik.

Leyla. Kstati, siz də mənim telefonumu yazın. Birdən lazım olar.

Ceyhun. Bu dəqiqə kağız-qələm götürüm. Aha... Deyin, zəhmət olmasa. Çox sağ ol.

Leyla. Zənginizi gözləyəcəyəm.

Ceyhun. Leyla.

Leyla. Bəli.

Ceyhun. Gəl daha "siz-biz"lə danışmayaq.

Leyla (gülür). Oldu. Çao! Qud bay!

(Kadr dəyişir. İnstitutun kafedrası)

Ceyhun. Salam, Əsmər.

Əsmər. Ceyhun müəllim?

Ceyhun. Necəsən, Əsmər?

Əsmər. Yaxşıyam. Çox sağ olun. Ceyhun müəllim, bu dəvətnamə Sizə çatacaq. Nərgizin toyudur.

Ceyhun. Nərgizin toyu?

Əsmər. Bəli, Ceyhun müəllim. Biz laborantlar poçtalyonuq də! Dəvətnamə paylayırıq. Sizə nə oldu, Ceyhun müəllim?

Ceyhun. Heç nə.

Əsmər. Aaaa... Nə yaxşı, Nərgiz müəllimə özü də gəlib çıxdı.

Nərgiz. Salam!

Ceyhun. Salam! Təbrik edirəm, Nərgiz. Xoşbəxt olasız.

Nərgiz. Çox sağ ol. Mən də sənə xoşbəxtlik arzulayıram.

Ceyhun. Çox sağ ol.

Nərgiz. Yəqin ki, gələcəksən, hə?

Ceyhun. Gələcəm, Nərgiz, əlbəttə, gələcəm.

Nərgiz. Mən çox istərdim, toya tək gəlməyəsən.

Ceyhun. Bəs kiminlə gəlirəm?

Nərgiz. Sevgililə.

Ceyhun. Mənim sevgilim yoxdur. Sən ki bunu yaxşı bilirən.

Nərgiz. Onda bizim bax bu qəşəng Əsmərlə yanbayan otursan. Özüm tapşıracağam ki, sizi bir yerdə oturtsunlar.

Ceyhun. Doğrudan? Əgər sən belə istəyirsənsə, sözüm yoxdur.

Nərgiz. Bəli, mən belə istəyirəm. Bir xahişim də var. Sən də öz toyunda məni unutma.

Ceyhun. Səni unutmaq olar?

Əsmər. Nərgiz xanım, hara gedirsiniz? Nərgiz xanım, mən Mehman müəllimi heç yerdə tapa bilmirəm ey. Telefonları da cavab vermir. Onun dəvətnaməsini neynəyirəm?

Nərgiz. Saxla özündə. Sağ olun. Mənim dərsim var.

Ceyhun. Hələ zəngə on beş dəqiqə var ki...

Nərgiz. Eybi yox.

Əsmər. Ceyhun müəllim. Siz toya gələcəksiz də?

Ceyhun. Gələcəm, Əsmər. Toy ayın neçəsindədir? Dayan, baxım. Hə... İyirmi səkkizində. Hələ çox var ki toya. On gün. Bu on günü hələ yaşamaq lazımdır, Əsmər.

Əsmər. Siz niyə belə pessimistsiz, Ceyhun müəllim. On gün nədir ki...

Ceyhun. Yox, mən pessimist deyiləm. Sadəcə, insan bilmir ki, sabah nə olacaq. Həyat ən böyük novelladır, Əsmər.

(Kadrda Ceyhunun evi)

Məhərrəm. A Şölə, axır vaxtlar Ceyhun yaman gec gəlir evə. Deyəsən, xeyir iş lap yaxındadır.

Şölə. Allah ağzından eşitsin.

Məhərrəm. Gələndən sonra gecə birə-ikiyə qədər də telefonla danışır.

Şölə. Qoy danışsın, işin olmasın.

Məhərrəm. Bir də görəcəksən, ay arvad, Ceyhun deyəcək ki, bəs elçi gedirik.

Şölə. Allah ağzından eşitsin.

(Keçid musiqi)

Ədilə. Ay Rəcəb, nə var uzanmısan, dur ayağa, üst-başını qaydaya sal, bir azdan elçilər gəlir.

Rəcəb. Gəlsinlər də! Eşidəndə ki, oğlan ingilis dilini bilmir, lap gözümdən düşdü.

Ədilə. Əşşi, bu ingilis dilinin uşaqların istəyinə nə dəxli var?

Rəcəb. Sən, ay Ədilə, bildiyini də danışsın, bilmədiyini də. Azərbaycan seqodnya...

Ədilə. Yaxşı, yaxşı. Özün bilərsən. Leyla ilə Ceyhun bir-birini görüblər, bəyənilər. Kişinin oğlu ali məktəb müəllimidir. Sən də başlamısan ki, ingilis dili belə gəldi, ingilis dili belə getdi.

Rəcəb. Əsl mətləbi bilmirsən axı sən. Bunlar Azərbaycan dili ilə sabah hansı xarici ölkəyə gedib orda işləyə bilirlər?

Ədilə. Vacibdir ki, xarici ölkəyə getsinlər. Burda yaşayarlar, burda da ev-eşik sahibi olarlar.

Rəcəb. Mən məsələcün deyirəm də. Birdən getdilər Amerika-kada işləməyə. İngilis dili bilməsələr, heç nə.

Ədilə. Sən özün ki ingilis dili müəllimən, elə istəyirsən ki, hamı ingilis dilində danışsın.

Rəcəb. Yox, ay Ədilə, təkcə ona görə yox. Mən istəyirəm, qızım xoşbəxt olsun.

Ədila. İngilis dilini bilməyən xoşbəxt ola bilməz?

Rəcəb. Səninlə mübahisə etməyin mənası yoxdur. Yaxşı, de görüm, bunlar harda görüblər bir-birini?

Ədila. Aydının oxuduğu institutda. Rəqs salonunda. Aydın, gələcək kürəkənimiz Ceyhunu aparıb öz institutlarına. Bunlar da orda bir-birini görüblər, bəyanıblər, indi də oğlanın adamları gəlir.

Rəcəb. Tələsmisən sən. Gərək oğlanın ailəsini əməlli-başlı öyrənəydik. Görəydik, nə yuvanın quşudurlar.

Ədila. Sən Allahına şükür elə ki, qızın belə tərbiyəlidir, ədəbli-dir. İndi əvvəlki zəmanə deyil ey. Oğlanla qız bir-birini bəyanırlar, ata-analarına demədən gedirlər zaqsa. Heç olmasa, buna qiymət ver.

Rəcəb. Bir elə o qalmışdı. Mənim elə qızım olsa, öz əllərimlə boğaram onu. *(Qapı zəngi)*

Ədila. A kişi, sən heç üzünü də qırxmamısan ki. Dur, heç olmasa, bir ütülü köynək geyin əyninə.

(Məhərrəmlə Şölə otağa daxil olurlar.)

Rəcəb. Buyurun.

Ədila. Xoş gəlmisiz.

Məhərrəm. Mərhaba! Mərhaba! Salam əleyküm.

Şölə. Hər vaxtınız xeyir olsun.

Məhərrəm. Nasılısınız? Yəqin ki, təqdimata ehtiyac yoxdur. Mən Ceyhunun atası Məhərrəməm, bu da anası Şölə xanımdır. Vallah, heç bilmək olmur ki, çocuklar nə vaxt böyüyürlər. Dü-nənki yavruqlar bu gün, məşallah, birdən böy olurlar, ata-analarına da deyirlər ki, çabuk ol, bəs xeyir işimiz var. Əlbəttə, təkə hənmişə nişan olsun, toy olsun, qan-qada olmasın, ermənilərlə savaşıımız da bitsin, qaçqınlarımız yurd-yuvalarına dönsünlər, torpaqlarımız azad olsun... Hə... Mənim bir xasiyyətim var. Sözü uzatmıram. Srazu keçirəm mətləbə. Bizim Ceyhunla sizin Leyla bir-birini görüb bəyanıblər, ona görə də biz gəlmişik sizin dabronuzu alağ. Dabronuzu, yəni müsaidənizi alağ, üzük gətirək, balalarımızı xoşbəxt eləyək. Elimizin adət-ənənəsi var. Əvvəlcə "həri"yə gəlirlər də... Müsaidə etsəniz...

Rəcəb. Müsaidə nədir?

Məhərrəm. Müsaidə, yəni icazə. Türkcədir. Mən axı türk dili müəllimiyəm.

Rəcəb. Nə olar türk dili müəllimi olanda. Axı biz azərbaycanlıyıq.

Məhərrəm. Bağışlayın, dilim zəhirmar öyrəşib.

Rəcəb. Oğlunuz Ceyhunun haqqında bizim geniş məlum-tımız var. Ali təhsillidir, universitet müəllimidir, ağıllıdır, kamal-lıdır. Mənim sözüüm yox. Ancaq mən eşitmişəm ki, oğlunuz Cey-hun ingilis dilini bilmir.

Məhərrəm. Boy! İngilis dilinin bura nə daxli var?

Rəcəb. Çox daxli var. Eto imeet oqromnoe znaçenie!

Şölə. Mən Ceyhunun anasıyam, ay Rəcəb müəllim. Ay sizə qurban olum mən, ingilis dilinin bu işə nə daxli var axı? Ceyhun Leylanı bəyanıb, Leyla da Ceyhunu.

Rəcəb. Bu gün hər bir sovrəmənı gənc ingilis dilində danış-mağı bacarmalıdır. Azərbaycan seqodnya ne tot Azərbaycan. Qa-baq bir əsəri dilimizə pərevod eləmək üçün rus dilinə ehtiyacı-mız var idi. İndi yox. İndi bizim gənclərimiz Avropa klassiklə-rinin əsərlərini oriqinaldan azərbaycancaya pərevod eyləyirlər. Bir də mənim qızım bu il ingilis dili fakültəsini qurtarır. İngilis dili müəlliməsi olacaq. Sabah bunlar evdə bir-birilə bə hansı dildə danışacaqlar?

Şölə. Aaaa... Hansı dildə danışacaqlar? Öz ana dillərində. Azərbaycan dilində.

Rəcəb. Azərbaycan dili – eto samo-soboy! İngilis dilini bil-mək lazımdır!

Məhərrəm. Öyrənər də. Düzdür, onlar həm orta okulda, həm ali okulda fransız dili keçiblər. Amma... öyrənər də...

Rəcəb. Okul nə deməkdir?

Məhərrəm. Məktəb... Məktəb... Türkcədir. Bu zəhirmar dilim elə öyrəşib ki türkcəyə...

Rəcəb. Fransız dili vecə gəlməz! İngilis dilini bilmək la-zımdır! İndi hara gedirsənsə, ilk sual belə olur: "Du yu spik inqlış?" Yəni ingilis dilini bilirsənmi? Mən ölüb gedəcəyəm. Gə-rək mən cənnətə rahat gedim, bilim ki, mənim qızım, kürəkənim

çörəksiz qalmayacaq. Oğlanın işi var, evi var, çox yaxşı. Qalır bircə ingilis dili! Burda nə var ki... Öyrənsin. Sonra gəlin. Özüm yoxlayacam onu.

Məhərrəm. Öyrənəcək də! Siz "hə" deyin...

Rəcəb. Getsin ingiliscəni öyrənsin, sonra danışarıq. İndi "hə" demirik.

Şöla. Vaxsey! Aaaa... Mən başa düşə bilmirəm, ingilis dilinin bu uşaqların istəyinə nə dəxli var axı?

Rəcəb. Çox dəxli var! İngilis dilini bilməyəmən mən qız verən deyiləm! Vse! Privet! Qud bay! Bay-bay! *(Elçilər gedirlər.)*

Ədila. Elə bilirsən, Ceyhundan yaxşı oğlan tapacağıq. Ədəbli, tərbiyəli, qəşəng. İngilis dilini bilmir... Guya sən ingilis dilini bilib neyləmişən. Qəpik-quruş hesablamaqdan cana gəlmişəm.

Rəcəb. Bura bax, ey, danışığına fikir ver. Mən qızımın gələcəyini fikirləşirəm. Bu gün varam, sabah yox. Səksən, doxsan, bir gün varsan, bir gün yoxsan. Sabah yumdum gözümü. Bəs bilməyim ki, mənim qızım xoşbəxtdir, ya yox?

Ədila. Özün bilərsən.

Rəcəb. Qız ağacı, qoz ağacıdır deyirlər. Hərə bir daş atır ağaca. Hamının daşı dəymir ki. Özün mənə demişdin ki, Leylanın bir dənə də istəyəni var. Özü də ingilis dilinin anasıdır. Tap onu, görək necə şeydir.

Ədila. Gül kimi oğlana "yox" dedin. Baxarsan, peşman olacaqsan.

Rəcəb. Peşman-zad olmayacağam. Mənə ingilis dilini bilməyən kürəkən lazım deyil. Görəkməz ki, ha, kürəkənimlə üzbəüz oturanda onunla ləzzətlə ingilis dilində danışım.

Ədila. Səhərdən axşamacan institutda hansı dildə danışırısan? Yorulmursan?

Rəcəb. İngilis dili çox gözəl dildir. Bilirsən, bu dilin nə imkanları var?

Ədila. Bizim Azərbaycan dilimiz ondan da gözəldir.

Rəcəb. Mən bəyəm Azərbaycan dilinin əleyhinəyəm? Ana dilimi çistı bilirəm. Amma adam rodnoy dilindən başqa, başqa dilləri də bilməlidir axı. Özü də birinci növbədə ingilis dilini.

(Kadr dəyişir. Ceyhun və Leyla)

Leyla. Ceyhun, sən bilirsən ki, atam ingilis dili müəllimidir. O, gec-tez səni imtahan eləyəcək. İngilis dilini bilməsən, məni sənə verməyəcək. Ona görə ya oçen proşu, Ceyhun, indi üç aylıq, altı aylıq kurslar var, get ingilis dilini öyrən, qurtarsın getsin də... Yoxsa mənim atam krutoy adamdır, onun dediyini gərək obyazatelnə yerinə yetirəsən. Yaxşı, Ceyhun? Nə fikirləşirsən, Ceyhun?

Ceyhun. Heç nə.

Leyla. Bəs nə oldu sənə?

Ceyhun. Heç nə.

Leyla. Çəstno?

Ceyhun. Deyirəm, heç nə də!

Leyla. Kursu gedəcəksən?

Ceyhun. Bilmirəm.

Leyla. Fərhad Şirin üçün dağ yardı, Ceyhun. Kursda oxumaq nədir onun yanında?

Ceyhun. Mən Fərhad deyiləm, Leyla. Mən Ceyhunam. Külüngüm də yoxdur.

Leyla. Məni dolayırsan?

Ceyhun. Allah eləməsin. Qərribə qızsan sən, Leyla. Atam, anam, mən təhqir olunduq o gün.

Leyla. Demək, daha məni sevmirsən?

Ceyhun. Sevgi tamam başqa duyğudur, Leyla. Bizim aramızda elə yüksək hiss yoxdur. Mən açığı deyirəm. Biz, sadəcə, bir-birimizi bəyənməmişik, seçmişik, ailə həyatı qurmaq istəyirik. Bu əhvalatı isə kimə danışsaq, qəh-qəh çəkib gülər. Səni mənə ona görə vermirlər ki, mən ingilis dilini bilmirəm.

Leyla. Neyləyim, atamdır da. Atamın sözümdən çıxım?

Ceyhun. Bəs bayaqdan sevgidən, məhəbbətdən danışırısan. Əgər həqiqətən məni sevirsənsə...

Leyla. Lap çox istəyirəm.

Ceyhun. Onda nə ingilis dili?

Leyla. Neyləyim, atamdır da. Ceyhun, sən mənə qulaq as da, nə olar. Ceyhun... Ceyhun... Hara gedirsən?

Ceyhun. Nədir?

Leyla. Mən indi ingilis dili kursuna gedib ordan anketlər götürəcəyəm, gətirib verəcəyəm sənə. Lap istəyirsən, anketləri özüm doldurum.

Ceyhun. Zəhmət çəkmə.

Leyla. Demək, ingilis dilini öyrənməyəcəksən?

Ceyhun. Öyrənəcəm. Amma əvvəlcə öz ana dilimi – Azərbaycan dilini yaxşıca öyrənmək istəyirəm. Fikir vermisənmi, bizim adamların çoxu təmiz Azərbaycan dilində danışmır. Əvvəllər dilimizə rus kəlmələri soxulurdu, indi də türkcə danışırıq. Elə mənim atam da, sənin atan da, sənin özün də təmiz azərbaycanca danışmırsan. İnsan ilk növbədə anasının dilini gözəl bilməlidir. Sonra əcnəbi dilləri öyrənmək olar. Azərbaycan dilini təmiz bilmədən əcnəbi dillərdə bülbül kimi cəh-cəh vurmaq o qədər də fəxr etməli şey deyil.

Leyla. Deyəsən, sən unutmusan ki, biz küçədəyik, auditoriyada deyilik. Yoxsa mənə mühazirə oxuyursan? Eto je ne eticno.

Ceyhun. Axırıncı cümləni Azərbaycanca desəydin, nə olardı?

Leyla. Boje moy! Sevgidən, xoş duyğulardan danışmaqdan, hamımız dönüb olmuşuq dil müəllimi. Yaxşı, sağ ol, Ceyhun. Özün bilərsən. Mən daha sənə yalvarmayacağam. İstəyirsən, ingilis dilini öyrən, istəyirsən öyrənmə. Sağ ol.

Ceyhun. Sağ ol.

Leyla. Daha mənə zəng vurmayacaqsan?

Ceyhun. Vuracağam.

Leyla. Sən məni başa düş. Mən ata-anasının sözündən çıxan qızlardan olsaydım, indi Allah bilir, haralardaydım.

Ceyhun. Haralardaydın?

Leyla (*ağlamsınır*). Bilmirəm.

(Rəcəbin evi)

Ədilə. Ay kişi, qızına təzə elçilər gəlir ey... Oğlan ingilis dilinin anasıdır.

Rəcəb. Gəlsinlər də.

Ədilə. Qapıdadırlar.

Rəcəb. Gəlsinlər də...

Ədilə. Budur ha, gəldilər.

(Elçilər içəri daxil olurlar.)

Ata. Salam-ələyküm.

Ana. Salam.

Ədilə. Xoş gəlmisiz.

Ata. Çox sağ olun.

Ana. Bu qəşəng oğlan sizin gələcək kürəkəninizdir.

Rəcəb. Ona hələ baxarıq.

Ana. İngilis dilində bülbül kimi cəh-cəh vurur.

Ata. Gəlin onlara mane olmayaq, söhbət eləsinlər ingiliscə. Maşallah, afərin.

(İngilis dilində aydın eşidilməyən dialoq)

Ana. Ana dilinə qurban.

Ata. Afərin, oğul.

Leyla. Ay ana, siz neynirsiniz? Nə elçi? Mən heç oğlanı əməlli-başlı tanımıram. Bircə dəfə görmüşəm. Mən onu istəmirəm. Mən Ceyhunu sevirəm.

Ədilə. Kəs səsini? Yoxsa atan hirslənər. Hanı Ceyhun? Elə o gedəndir. Nə gəlir, nə də zəng vurur.

Leyla. Neynəsin. Bir günə qoyduz ki...

Ədilə. Leyla, atan hirslənib. Tərcümə elə görüm, niyə özündən çıxıb atan?

Ana. Rəcəb müəllim hirsləndi ey, birdən.

Ata. Rəcəb müəllim, niyə hirsləndiz?

Rəcəb. Əəə... Sizin oğlunuzun nə işi var, nə kvartirası. Bunu nə təhər evləndirirsiniz, əəəə... Nə təhər saxlayajax, ə, bu mənim qızımı? Əəə... Siz bilə-bilə ki, oğlunuzun nə kvartirası var, nə rabotası, nə üzlə mənim kandarımı atdamırsınız əəəə... Hə, nə üzlə? Cavab ver də mənə.

Kişi. Za to mənim oğlum ingilis dilini bilir! İngilisin özündən də yaxşı bilir!

Rəcəb. Cəhənnəmə ingilis dilini bilir, qara gor da üstündən! Von otsyuda! İngilis dili... İngilis dili...

Hardan tapmırsınız bunu? Adama da oxşamır. Pah atonnan. Bu, ingilis dilini bilir! Gözlərimin ikisi birdən aydın! İtoğlu nömrə hamamında qapı döyənlərə oxşayır. Leyla hanı?

Ədilə. O biri otaqda.

Rəcəb. Qızım, sən belə elə! Vo-pervix ne plaç. Vo-vtorix sən Ceyhuna zəng vur, adamları povtoru gəlsinlər. Eybi yox. İngilis dilini öyrənər öyrənər, öyrənməz, çort s nim.

Leyla. Mən gedirəm. Ürəyim sıxılır bu evdə mənim.
Ədilə. Bu küləkdə hara gedirsən, ay qızım?
Leyla. Cəhənnəmə!

(Ceyhunun evi)

Məhərrəm. Ceyhun, bala, sən ağıllı oğlansan. Bir tərəfə baxanda elə yaxşı oldu ki, bu sevdə baş tutmadı. Mən az-çox həyat görmüşəm. İnsanın taleyi, alın yazısı var. Bir də qismət var, oğul. Fikir eləmə.

Ceyhun. Yox, mən fikir eləmirəm. Həyatdır da. Hər şey olur.

Məhərrəm. Evdə oturma. Evdə oturmaq insanı çox sıxır.

Ceyhun. Yox, indi gedirəm.

Məhərrəm. Hara gedirsən ki?

Ceyhun. Toya gedəcəyəm, ata.

Məhərrəm. Həmişə toyda olasan, a bala. Geci-tezi var. Bir gün də toy məclisi sənin üçün qurulacaq. Həmişə toyda.

(Kadr dəyişir.)

Əsmər. Ceyhun müəllim, bayaqdan burda Sizi gözləyirəm.

Ceyhun. Əsmər? Məni gözləyirsən?

Əsmər. Bəli. Axı biz yan-yanı oturacağıq. Özü də toyun əvəlindən axırına qədər mənə qulluq elməlisiniz ha... Aha... Lap vaxtında gəlmisiz. Toy maşını da gəldi. Gəl Nərgiz xanıma yaxından baxaq. Ceyhun müəllim, bir gör Nərgiz necə gözəldir.

Ceyhun. Gözəldir. Çox gözəldir.

Əsmər. Mübarək olsun!

Ceyhun. Olmayanlarçın olsun.

Əsmər. İnşallah!

Səslər: – Gəlin də içəri.

– Əfəndim, pliz...

– Əla müğənnidir Süsən. Alə, ingiliscə də oxuyur ey...

– Nə danışırsan?

– Özüm ölüm.

Ceyhun. Bizim stolumuzun nömrəsi neçədir?

Əsmər. Beş. Beş, yəni əla.

Ceyhun. Həmişə əla olasan, Əsmər.

Əsmər. Çox sağ ol. Gün o gün olsun sənin toyuna gəlim.

Ceyhun. Mənim yox, bizim toyumuza...

PREMYERA

(Telepyes)

Müdir. Gəl görüm, gəl görüm. Səhərdən səni axtarıram. Haradasan, ay Zeynəddin?

Zeynəddin. Teatrdaydım, yoldaş müdir.

Müdir. Xeyir ola, ay Zeynəddin?

Zeynəddin. Bu yaxınlarda pyesimin premyerası olacaq, yoldaş müdir. Xalqı sevindirəcəm.

Müdir. Sən pyes yazırsan?

Zeynəddin. Bəli, yoldaş müdir.

Müdir. Nə vaxtdan?

Zeynəddin. Ədəbiyyatı çoxdan sevirəm. Şeir-zad da yazmışam cavanlığımda. Bir dayım oğlu var Allah canını sağ eləsin, pulluvarlıdır, sponsordur. Dedi mənə ki, istəyirsən sənin şeirlər kitabını buraxdırım. Nə qədər lazımdır pul verim. Fikirləşdim ki, yaxşısı budur, elə bir dənə pyes yazım. Bu pyes elə şeydir ki, divara afişa vururlar, televizorda, radioda adını deyirlər, qəzet səndən yazır, jurnal səndən yazır. Olursan məşhur adam.

Müdir. Ay məşhur adam, axı bu sənin sənətin deyil. Sən mühəndissən. Hərənin öz işi var də. Sən də sənətin mühəndislikdir. Bizim elmi-tədqiqat institutunu bütün dünyada tanıyırlar. Bir dənə simpozium keçirilən kimi, bizə məktub göndərlər, dəvət eləyirlər. Elə indi də məktub gəlib.

Zeynəddin. Nə məktub?

Müdir. Tələmə, indi deyəcəyəm sənə. Sən mən deyənə qulaq as. Tərgid bu pyes-şeir yazmağını.

Zeynəddin. Niyə?! Axı xalq məndən əsər gözləyir.

Müdir. Xalq? Öz işinlə məşğul ol. Sən Yazıçılar İttifaqında, ya da teatrda işləmirsən. Elmi-tədqiqat institutunda işləyirsən. Sən mühəndissən, şair yox, dramaturq yox. Birdəfəlik bunu başa düş də.

Zeynəddin. Əvvəldən səhv eləmişəm ey, yoldaş müdir. Vallah, billah indiyəcən peşimanam. Əşşi, mən bilirsiz, necə böyük yazıçı olacaqdım. Uşaqlıqdan şeir yazırdım. Getdim mühəndis oldum. Orta məktəbi yoldaşım ilə bir yerdə qurtarmışdıq. Ali məktəbə daxil olanda mənim həyat yoldaşım, uşaqlarımın anası mənə nə desə yaxşıdır? Dedi: "Mən ədəbiyyat fakültəsinə girməyəcəm. Sən istəyirsən, get özün gir." Dedim: "Yox. Gəl, ikimiz ki bir yerdə qurtarmışıq orta məktəbi, elə bir yerdə də eyni instituta daxil olaq. Bir yerdə olaq həmişə." Dedi, yox ki, yox: "Mən mühəndis olmaq istəyirəm". Bəli, sözü müz çəp gəldi. Ondan sonra mənə bir dənə də söz dedi. Nə desə yaxşıdır? Dedi: "İnstitut yollarında məni atan insan həyat yollarında da atar." Bəli, gəl dayan bu cümlənin qarşısında görüm, necə dayanırsan. Dayana bilmədim. Mən də ona qoşuldum. Getdik AZİ-ni qurtardıq, olduq mühəndis. Ürəyim elə ədəbiyyatın yanındadır. Yazıram, pozuram. Bir-iki şeirim də çıxıb. Oxucular, bütün xalq məni sevirlər. Çünki...

Müdür. Bura bax, çox uzun danışma. Məni bu əhvalatlar maraqlandırmır. Sən işini atmısan, getmişən oturmusan teatrda. Burada da aləm dəyib bir-birinə. Mən sənə bundan qabaq da bir neçə dəfə xəbərdarlıq etmişdim. Sonra incimə məndən. Bilirsən, nə qədər işsiz adam var. Elə nə qədər işsiz mühəndis var. Gözləyirlər, yer boşalsın. Özü də çox ləyaqətli, Moskvada-zadda qurtarmış adamlardır. Sən işinin qədrini bilmirsən. Adam işinin qədrini bilər.

Zeynəddin. Vallah, ay yoldaş müdir, görürsüz də, səhərdən axşamcaqan işləyirəm. Lap işdən sonra da qalırım.

Müdür. İşdən sonra qalmaq lazım deyil. Mənə "pokazuxa" lazım deyil. Qardaş, kandidat nauksan sən. Sən istəsəydin, çoxdan doktor nauk olardın, professor olardın. Hayıfım gəlir ey sənənin kəllənə. Gül kimi kəllən var, korlayırsan başını. Premyera! Premyera nədir? Sən onu bilirsən ki, dramaturq olmaq bir vaxt ayıb olub? Şekspirin vaxtında pyes yazan adamlar gizlədiblər ey ad-familialarını. İndi sənə nə olub? Pyes yazan yoxdur bəyəm? Maşallah, o qədər şairimiz, nasirimiz, dramaturqumuz var ki...

Zeynəddin. Vallah, yoldaş müdir, özümdən asılı deyil. Elə bir də görürəm oturmuşam, yazıram. Mən özümçün yazmıram ki... Xalq üçün yazıram.

Müdür. Yazıq xalq! Bax sənə xəbərdarlıq edirəm. Axırncı dəfə olsun. İndi də zəhmət çək, məruzəni hazırla. İnstitutumuzda nə kimi işlər görülür və s. Moldaviyaya gedəcəksən. Simpozium keçiriləcək orda. Telefonla da zəng eləmişdilər. Sponsor onların simpoziumu üçün nə bilim nə qədər dollar pul ayırıb. Onlar bizim sponsorlarımız kimi deyillər. Bizimkilər gic-gic kitablara, pyeslərə, şeirlərə pul səpələyirlər. İntresnidir ey! Pulun varsa, nə istəyirsən, çap elətdirirsən, axmaq bir pyesi tamaşaya qoydurursan.

Zeynəddin. Elə deməyin, yoldaş müdir, xətrimə dəyirsiz.

Müdür. Yaxşı, yaxşı! Get, məruzəni hazırla. Sabah işin axırında gətir baxım. Ayın beşində yola düşürsən. Altısında sənə məruzəni olacaq.

Zeynəddin. Mən batdım ki, yoldaş müdir.

Müdür. Niyə batdın ki?

Zeynəddin. Ayın 6-da mənim premyeramdır.

Müdür. Premyera-zad bilmirəm. Zəhmət çək, şələ-küləni yığışdır, hazırla məruzəni, ver mən baxım əvvəlcədən.

Zeynəddin. Olar ki, a... məruzəni mən hazırlayım, ancaq Sahib getsin mənim yerimə? Olar?

Müdür. Xeyr, elə şey olmayacaq! Keçən dəfə də Sahibi göndərdin, getdi İstanbulda biabır elədi bizi. Sən indi, nəyin yoxdursa, heç olmasa, bir nitqin var, dilin var, danışa bilirsən. Özü də gör hara göndərirəm ey, səni, Moldaviyaya!

Zeynəddin. Onda görüm də neylərəm. Bəlkə, teatrdan xahiş elədim premyerani başqa vaxta keçirdilər.

Müdür. Əlbəttə, zəhmət çək, get denən, premyerani başqa vaxta keçirsinlər. Sənənin əsas iş yerin buradır ey, onu sən başa düş. Sən burdan maaş alırsan. Buranın pulu ilə ailəni dolandırırısan. Pyes yazanda sənə bir dənə pyesə görə nə qədər pul verirlər?

Zeynəddin. Verirlər də, amma çox deyil. Bilirsiz də özünüz, indi bir az çətinlik var. Mən heç pula görə yazmıram ki! Xalq üçün yazıram. Sponsor olmasaydı, tamaşaya da qoymayacaqdılar pyesimi.

Müdür. Sponsor nə qədər pul verib teatra?

Zeynəddin. On min dollar.

Müdür. Sənin dayın oğlunun adı nədir?

Zeynəddin. Əhəd.

Müdür. Dayın oğlu Əhədin ağılı yerindədir?

Zeynəddin. Əlbəttə.

Müdür. Mən buna şübhə eləyirəm.

Zeynəddin. Niyə?

Müdür. Onun da ağılına şübhə eləyirəm, sənin də.

Zeynəddin. Niyə?

Müdür. Onun ağılı olsaydı, səninçün teatra bu qədər pul verməzdi. Sənin ağılı olsaydı, o pulu köçürdüürərdin özünçün, xərcləyərdin, yeyərdin, içərdin, yaşayardın.

Zeynəddin. Yoldaş müdir, rusların bir dənə yaxşı sözü var. Deyir: "Ne xlebom yedinim" Məsələ axı pulda deyil. Həyatın mənası var-dövlətdə deyil. Xalq var ey, xalq. Xalqı sevindirmək, güldürmək lazımdır.

Müdür. Özün bilərsən. Bu yaşdan sonra mən sənə ağıl verməyəcəyəm ki. Get Moldaviyaya, qoy bunlar sənin premyeranı başqa vaxta keçirsinlər. Özü də, bu, birinci və axırıncı premyera olsun, xəbərdarlıq edirəm sənə. Bundan sonra pyes-zad yazma. Şeir yazırsan, yaz. Ancaq mən görməyim, bilməyim. Mənə deyirlər ki, sən iş vaxtı şeir yazırsan.

Zeynəddin. Yalandır, ay müdir! Mənim şeir təbim ancaq səhərə yaxın gəlir. Beş-altı arası. Dururam, otururam... yazıram.

Müdür. Qurtar görək, zoğal çeynəmə.

Zeynəddin. Xətrimə dəyirsiz a, müdir...

Müdür. Yaxşı, get məruzəni hazırla.

Zeynəddin. Baş üstə. Yoldaş müdir, Siz narahat olmayın, gedərəm mən teatra və deyərəm ki, mənim premyeramı başqa vaxta keçirsinlər. Amma pyes, şeir yazmamağa söz vermirəm. Bilirsiniz, mən sözü düz deyən adamam, düz danışan adamam. Mənə elə gəlir ki, elə öləncən yazacağam ey mən pyes, şeir...

Müdür. Doğrudan, sənin başına hava gəlib ey... Get onda teatrda işlə, Yazıçılar İttifaqında işlə. Nə var gəlib burda elmi-tədqiqat institutunda mühəndis işləyirsən? Get də, balam.

Zeynəddin. Əsəbiləşməyin, yoldaş müdir. Onda icazə verin, mən məruzəmi hazırlamamışdan əvvəl gedim bir teatrın direktoru ilə görüşüm, görüş neyləyirəm.

Müdür. Yaxşı, yaxşı. Məni maraqlandırmır sənin premyeranı başqa vaxta keçirəcəklər, keçirməyəcəklər. Mənimki odur ki, sən şələ-küləvi hazırla, məruzəni hazırla, yazdır, gətir ver oxuyum. Ondan sonra buxalteriyaya deyəcəyəm oformit eləsinlər kağız-kuğuzunu, çıx get Moldaviyaya. Bir həftə qalacaqsan, çox yox.

Zeynəddin. Baş üstə, yoldaş müdir. Çox sağ olun. Allah sizə can sağlığı versin. Allah sizə uzun ömür versin. Min budağ olarsınız...

Müdür. Yaxşı, yaxşı. Get. Xudahafiz.

Zeynəddin. Sağ olun.

(Kadr dəyişir.)

Zeynəddin. Gəlmək olar, Cavad müəllim?

Cavad. Gəl, Zeynəddin. Buyur. Xoş gəlmisən. Gəl otur görək. Ay qız, bir stəkan çay gətir bizim hörmətli sənətkarımız üçün.

Zeynəddin. Vallah, çay-zad lazım deyil. Getdim gördüm, direktor yerində yoxdur. Qapını silkələdim, gördüm, bağlıdır. Ona görə də sizin yanınıza gəldim. Direktor olmayanda görək müavinə üz tutasan da... Tatarlar müavinə bilirsiniz nə deyirlər? "Yerinəbasan". Yəni müdir olmayanda onun yerində oturur.

Cavad. Özünə qismət olsun yeri. Mənim onun yerində gözüm yoxdur. Hə, de görək, nə var, nə yox? Rəngin bir təhədir ey... Sap-sarı...

Zeynəddin. Başıma iş gəlib, ay Cavad müəllim, heç bilmirəm necə deyim. Məni komandirovkaya göndərirlər ey, Moldaviyaya. Axı ayın 6-da mənim pyesimin premyerasıdır. Altısında da mən Moldaviyada çıxış eləməliyəm.

Cavad. Boy?! Dramaturqsuz premyera olar?

Zeynəddin. Deyirəm, bəlkə, premyeranı başqa vaxta keçirəsiniz?

Cavad. Ə, elə şey olar?! Teatr oyun-oyuncaqdır? Afişa divarda, biletlər satılıb. Birinci sırada yer saxlamışsınız sənin üçün. İndi nə oldu? Yox, qardaş, yox. Sən özün bilərsən. İstəyirsən

Moldaviyaya get, istəyirsən Amerikaya get, istəyirsən, Fransaya get. Biz premyeramızı düz vaxtında keçirəcəyik, o yan-bu yanı yoxdur. Əlbəttə, bu, direktordan asılıdır. Ola bilər ki...

Zeynəddin. Onda mən batdım ki...

Cavad. A kişi, niyə batırsan, burda nə var ki? Heç olma premyeranda. Sənə bir az bilet-zad verərik, qohum-əqrabanı çağırır elərsən. Bir on dənə bilet verərik sənə. Həyat yoldaşın gələr, sonra da kimi istərsən, çağırarsan.

Zeynəddin. On bilet? Mən elə bilirdim, mənə bir yüz dənə bilet verəcəksiniz.

Cavad. Ə, yüz bilet nədir, ə? Biz dramaturqa on biletdən artıq vermirik. O da ancaq premyerada. Sonra müəllif, yəni dramaturq zəhmət çəkib əlini salır cibinə, kassadan bilet alır, kimə istəyir, verir.

Zeynəddin. Qəribədir sizin qayda-qanununuz. On min dollar pul köçürmüşəm. Allah mənim sponsorumun canını sağ eləsin. İndi on dənə bileti mənə minnətlə verirsiniz?

Cavad. Cin ayrı, şeytan ayrı. Biz də sənin sponsoruna dua eləyirik. Sponsor olmasaydı, bu dekorasiyaları hansı pulla alıb düzəldərdik? Aktyorları hansı pulla geyindirərdik? Sənin sponsorun yaxşı oğlandırsa, denən, on beş tamaşalıq biletimizi alsın.

Zeynəddin. Yox, daha mən Əhəd dayıoğluma pul barədə bir söz deyə bilmərəm. Özüm də bilet ala bilmərəm, çünki mühəndis babayam. Nə alıram ki, nə xərcləyirəm. Maaşımın yarısı elə işıq pulu, su pulu, kanalizasiya pulu, zibil puluna gedir. Hə... Yaxşı yadıma düşdü. Bəs bayaq deyirdin, biletlər hamısı satılıb.

Cavad. Bu dəfə satılıb də. Gələn dəfə neçə dənə deyirsən, bilet saxlayım. Pulunu əvvəlcədən verərsən, istədiyən vaxt biletlərini alarsan.

Zeynəddin. Belə getsə, deyəsən, siz mənə pyes yazmağı tərgidəcəksiniz.

Cavad. Tərgitsən yaxşıdır, özüm ölüm. Mən qardaşyana deyirəm sənə, sənin sponsorun olmasaydı, bu pyesi heç tamaşaya qoymayacaqdıq. Boş hırıltıdır. İncimə.

Zeynəddin. İndi belə oldu, hə? Sponsorumun pullarını qoyduz cibinizə, indi əsərimi bəyənmişiz?

Cavad. Tək səninki deyil ki. Bütün pyeslər zəifdir. Çünki kimin pulu var, gətirir verir, əsərini qoyuruq tamaşaya.

Zeynəddin. Xətrimə dəyirsən ha, mənim. Mən onu bil ki, özümçün yazmıram, xalqçın yazıram. Gedim mən, gedim.

Cavad. Otur görək, zarafat eləyirəm. Sənə sataşmayım, bəs kimə sataşım? Qaş-qabağını tökmə. Get, gəz özünçün. Gəzmək yaxşı şeydir. Məni göndərmirlər. Məni göndərsələr, vallah, uça-uç gedərəm. Bu dəqiqə desələr ki, bir ölkəyə get ha, iynəmi sancıb yaxama o dəqiqə uçaram ora. Sən hələ bir fikir də eləyirsən?

Zeynəddin. Mənim gəzməkdən xoşum gəlmir. O ölkəyə get, bu ölkəyə get. Amma Moldaviyanı görmək istəyirəm. Onda da gör nə vaxta düşdü də? Ayın beşi mən yola düşürəm. Altısında məruzə eləməliyəm. Ayın altısında da burda premyera.

Cavad. A kişi, sən get də, sən getməyində ol. Sonra gələrsən, yenə oynanılacaq tamaşan da. Burda nə var ki... Dünya dağılmır ki...

Zeynəddin. Yaxşı da, onda mən gedim. Bu on bileti mənə nə vaxt verirsən?

Cavad. Sabah gələrsən, verərəm. İndi hələ kompüteri görək qoşum, baxım neçə dənə boş yer var, sabah gəlib apararsan. İndi versəm, çasaram, bir yerə iki adama bilet verərəm, biabırçılıq olar ha. Mənim ən acığım gələn şey odur.

Zeynəddin. Yaxşı də. Onda mən getdim. Sabah zəng elərəm sənə.

Cavad. Hə, zəng elə, zəng elə.

Zeynəddin. Sağ ol.

Cavad. Xoş gəldin. Xoş gəldin, ay Zeynəddin, ürəyini sıxma belə şeylərə görə. Get sən Moldaviyanı gəz-dolan özünçün, biz də burda oynayaq sənin əsərini. Hər adama bu xoşbəxtlik nəşib olmur ey. Get, get.

(Kadr dəyişir.)

Zeynəddin. Axşamın xeyir olsun.

Nazilə. Aqibətin xeyir olsun. Nə var, nə yox? Rəngin nöş saralıb?

Zeynəddin. Saralar də. Komandirovkaya göndərirlər məni, Moldaviyaya.

Nazilə. Lap yaxşı. Get göz özünçün də. Hökumətin hesabına gedirsən, hələ bir qaş-qabağını da tökürsən.

Zeynəddin. Bilirsən nə vaxt gedirəm?

Nazilə. Nə vaxt?

Zeynəddin. Ayın beşi burdan çıxmalıyam, altısında da məruzəmdir.

Nazilə. Nə olsun?

Zeynəddin. Altısında premyeradır ey. Televizor ancaq altısında çəkəcək.

Nazilə. A, doğrudan, altısında premyeradır. Bəs necə olacaq sənin işin?

Zeynəddin. Necə olacaq. Elə bil ki, mollanı iki yerə əhsana çağırıblar. Toçny o cür. Bilmirəm, Moldaviyaya gedim, yoxsa premyeramda olum? İnstitutun direktoru deyir ki, premyera-zad bilmirəm.

Nazilə. Düz deyir də. Sənin çörəyin axı institutdan çıxır, teatrdan çıxmır ki.

Zeynəddin. Düz deyirsən, ay arvad. Əlbəttə, gərək Moldaviyaya gedim. Direktorum deyir ki, axırıncı dəfə olsun sənin pyes yazmağın, şeir yazmağın. Bir də pyes, şeir yazsan, çıxardacağam səni işdən.

Nazilə. Lap elə belə dedi?

Zeynəddin. Yox, toçno belə demədi. Amma sözündən belə çıxdı də. Sözünün canı odur ki, pyes, şeir yazma.

Nazilə. Yazma deyir, yazma də. Mən özüm də sənə yüz dəfə deyirəm, yazma də. Dramaturq-zadsan bəyəm? Şairsən bəyəm?

Zeynəddin. A kişinin qızı, yazanda nə olar axı?

Nazilə. Mən ki sənin yazı-pozundan bir xeyir görməmişəm. Yazıq Əhəd. Gör nə qədər pul köçürdü teatra. Sənə dedim ki, o pulu köçürtdür evə, yaşayaq da özümüz üçün, balam. Pyesi elə evimizdə tamaşaya qoyardıq da. Sən olardın qeroy, baş rolda, mən də qeroinya, sənin arvadın. On min dolları da xərcləyərdik özümüz üçün. Bu sponsorların başı xarab olub ey. Lazım olan şeyə pul xərcləmirlər...

Zeynəddin. Sən lap teatrın direktor müavini var a, Cavad, onun kimi danışsın.

Nazilə. Sözün düzünü deyirəm də. Sən heç vaxt mənə qulaq asmırsan. Bu dəfə banket-zad versən, daha namizədliyini müdafiə eləyən vaxt verdiyin qonaqlıqdan olmasın ha.

Zeynəddin. Mən deyirəm, premyerada olmayacağam, sən banketdən danışsın. Gələrəm, elərik də. Namizədliyimi yadıma salma. Biabır oldum. Balaca-balaca almalar qoymuşdular, balaca-balaca da apelsinlər. Əvvəlcədən dedim sənə, özün bax, baxmadın. Kabablar soyudu. Bufetçi də içkilərin yaxşısını götürüb gizlətməmişdi, pislərini qoymuşdu stolun üstünə.

Nazilə. Sən niyə pis içki alırdın ki? Elə hamısını yaxşı alaydın da. Lazım olan yerdə gərək ekonomiya eləməyəsən.

Zeynəddin. Bir yandan deyirsən, mənə pul ver, o yandan deyirsən, ekonomiya eləmə. Nə bilim, əşşi, başımı itirmişəm mən.

Nazilə. Başını itirmə. Yığışdır çemodanını, çıx get Moldaviyaya. Haçan bilet alırsan?

Zeynəddin. Mən almayacağam ki... İşdən alacaqlar.

Nazilə. Yaxşı. Teatrdan biletləri al, gətir verə mənə. Sonra gələrsən, yenə də gedərik sənin tamaşana. Banketi də o vaxt elərsən.

Zeynəddin. Yaxşı da. Hə, yaxşı yadıma düşdü, cəmi on dənə bilet veririlər ey, mənə.

Nazilə. Nə... on dənə bilet? On dənə bilet nədir? Nə danışsın sən? Mənim bilirsən nə qədər adamım var? Get dava sal, dənən, mənə çox bilet verin.

Zeynəddin. Yox, mən dava-zad salmayacağam. On dənə bilet alacağam, onunu da sənə verəcəyəm, heç kəsi çağırmayacağam.

Nazilə. Yox. Get bilet al, öz tanışlarına da ver, mənim adamlarıma da ver. Sən altısında orda məruzə elə, biz də altısında burada keyf eləyək.

Zeynəddin. Nə deyirəm ki... Neyləyim? Gərək gedim. Amma bir fikrim də var ey... İstəyirəm direktorumla bir də danışım. Bəlkə, vsyo-taki yazığı gələr mənə, göndərməz məni. Deyirəm, Sahibi göndər, deyir, yox də...

Nazilə. Özün bilərsən. Mən sənin işinə qarışmıram. Qarışanda sonra xətəyə düşürəm. Get, bir də danış direktorunla. Gəl indi

çörəyini ye, haram eləmə özünə bir tikə çörəyi. Gəl bura görüm, gəl bura, gəl mətbəxə. Sən evdə çörək yeyən kimi aləm dəyir bir-birinə. Sonra bir saat gərək döşəməni süpürüm.

(Kadr dəyişir.)

Zeynəddin. Yoldaş müdir, gəlmək olar?

Müdir. Hə, gəl görüm. Gətirmisən məruzəni?

Zeynəddin. Hələ hazır deyil, yoldaş müdir.

Müdir. Bəs nə vaxt hazır olacaq? Ayın beşi yola düşməlisən ey... Biletin hazırdır. Nə var dayanmışan ayaq üstə, otur görüm.

Zeynəddin. Ay yoldaş müdir, başma dönüm sənin, bəlkə, bu dəfə də Sahib getsin. Özüm ölüm, gələn dəfə mən gedərəm. Premyeradır axı. Tərs kimi ayın altısında.

Müdir. Sən məni yaman cin atına mindirirsən a... Premyeradır, belə cəhənnəmə premyeradır, qara gor da üstündən. Qayıdıb gələrsən, gedərsən də... premyerova. İndi mənim başımı nöş ağrıdırsan?

Zeynəddin. Mən deyirəm, bəlkə, Sahib getsin. Necə bilirsiniz?

Müdir. Elə nə deyirəm sənə, deyirsən Sahib. Pah atonnan sənin, sənin bütün işini Sahib görəcək?

Zeynəddin. Yox, mənim bütün işimi Sahib nöş görür? Özüm görürəm. İndi düşdü də. İndi ikisi bir-birinin üstünə düşdü. Bu yandan Moldaviya, o yandan premyera. Qalmışam belə, bilmirəm, neyləyim, nə təhər eləyim.

Müdir. Zeynəddin, bax, vicdanıma and olsun, bu dəqiqə kadrlar şöbəsinin müdirini çağıraram, sənin prikazını verdirəm, işdən çıxardaram səni. Ondan sonra get yat teatrda. İstəyirsən, bir premyerada yox a, bütün tamaşalarda otur, bax özünçün. Məni hirsələndirmə. Dur çıx burdan. Yarım saata məruzəni mənim stolumun üstündə olmalıdır! Mən bilim, görüm ki, sən Moldaviyada nə danışacaqsan. Bu mənim adımdır ey, sənin adın deyil. Elmi-tədqiqat institutunun direktoru mənəm, sən deyilsən. Get! Xoş gəldin!

(Kadr dəyişir.)

Zeynəddin. Cavad müəllim, gəlmək olar?

Cavad. Hə, gəldin? Yaman dilxor oldu a, teatrımızın direktoru, bilən kimi ki, sən Moldaviyaya gedirsən. A kişi, camaat həsrət çəkir ki, onun pyesini biz tamaşaya qoyaq. Düzdür, bizim teatrımız məşhur teatr deyil. Amma biz özümüzü heç bir məşhur teatrdan əskik bilmirik. Direktor dedi ki, denən Zeynəddin müəllimə, bundan sonra bura pyes-zad gətirməsin. Onun birinci və axırncı premyerası olacaq. Sonra da lap çıxdı özündən. Dedi ki, onun sponsoru on min yox, iyirmi min dollar da stolun üstünə qoysa, əsərini tamaşaya qoymayacağıq. Bilirsən, nə qədər dramaturq gəlir-gedir bura. Sən on min vermişən, onlar iyirmi min verirlər.

Zeynəddin. Əcəb iş düşdüm. A kişi, mən başıma nə daş salım, mən neyləyim? İndi düşdü də. Əsas iş yerim mənim elmi-tədqiqat institutudur. Elmi-tədqiqat institutunun direktoru deyir, get Moldaviyaya. Sizin direktorunuz deyir ki, canın çıxsın, gəl premyeraya. Mən də bir nəfərəm axı. Əgər məni "Kseroks" aparatından çıxarmaq mümkün olsaydı, eləyərdiniz məni iki nüsxə, bir nüsxə oturardı premyerada birinci sırada, bir nüsxə də çıxıb gedərdi Moldaviyaya. İndi bir dənədir məndən də. Mən özümü iki yerə bölüm? Bir hissəm getsin Moldaviyaya, o biri hissəm qalsın premyerada?

Cavad. Sən hansı hissəni premyerada qoymaq istəyirsən?

Zeynəddin. Ay Cavad müəllim, niyə elə söz deyirsiz axı? Mən məsələçün deyirəm, misal üçün yəni. Yəni mən bir dənəyəm də.

Cavad. Pah, bu bir dənədir. Hə, səndən yoxdur. Dramaturq tapılmır, yoxdur. Əşşi, sən sponsor tapdın, ona görə tamaşanı qoyduq. Həm də dramaturqların çoxu ağlamalı şey yazır. Sən hırıltılı şey yazdın, sponsorun da səxavətli oldu, pyesini qoyduq. Direktor bilirsən necə hirsələnmişdi.

Zeynəddin. Əşşi, burda nə olub ki, direktor özündən çıxıb?

Cavad. Yaxşı da, uzatma söhbəti. Mən səhər çalışıram, onu razı salım, premyeranı keçirsin. İndi razı sala bilməsəm, məndən incimə də. Bilirsən, də tərs adamdır. Dedi, qurtardı getdi. Amma mənim xətrimi çox istəyir. Mən onu çalışacağam ki, razı salım.

Zeynəddin. Çox sağ ol, ay Cavad müəllim. Allah sənə can sağlığı versin, min budaq olasan. Mən gedim çemodanımı yığışdırım. Mənə bir tapşırıqın? Gələndə Moldaviyadan nə gətirim sənə üçün?

Cavad. Heç nə lazım deyil. Amma deyirlər, orda yaxşı gümüş üzüklər olur, safir daşlı, belə, qaşı qara rəngdədir, gümüş, özü ağ. İstəyirsən, barmağımın razmerini götür.

Zeynəddin. Üzük? Safir? Qaşı qaradır, hə? Razmer... Baxım barmağına. Elə bir olar razmerimiz. Yaxşı. Xudahafiz. (*Öz-özünə*) Görəsən, neçəyə olacaq üzük? Gərək heç teatra gəlməyəydim.

Cavad. Mənim üçün gətirməsən eybi yox, amma direktor üçün bir suvenir-zad gətir. Deyirlər, orda yaxşı qızıl üzüklər olur, qaşı yaqut. Qızıl özü sap-sarı, qaşı yaqut... Par-par parıldayır. Eşidirsən məni? Fikrin hardadır sənənin?

Zeynəddin. Yaxşı, yaxşı, mən getdim.

Cavad. Bəs direktorun barmağı, razmeri?

Zeynəddin. Yəqin, səninki ilə bir olar də.

Cavad (*gülür*). Hardan bildin?

Zeynəddin. Bildim də.

Cavad. Aləmsən ey, sən.

Zeynəddin. Yaxşı, bəs biletlərim nə oldu?

Cavad. Qoy onu razı salım, sonra gəlib biletləri apararsan. Gözünə görünməsən yaxşıdır.

Zeynəddin. Sabah axı mən yola düşürəm.

Cavad. Neçədə?

Zeynəddin. Səhər sübhdən.

Cavad. Bir adam göndərsən, gəlib aparar.

(*Kadr dəyişir.*)

Nazilə. Gəldin?

Zeynəddin. Gəldim.

Nazilə. Nə oldu?

Zeynəddin. Nə olacaq. Gedirəm də. Bu da biletim.

Nazilə. Teatra getmişdin?

Zeynəddin. Getmişdim. Direktor yox idi yenə. Müavini ilə danışdım, Cavadla.

Nazilə. Nə dedi?

Zeynəddin. Dedi ki, direktor möhkəm hirsələnib. Deyib, bu, Zeynəddinin birinci və axıncı premyerası olacaq.

Nazilə. Ay nə yaxşı olardı.

Zeynəddin. Nə yaxşı olardı?

Nazilə. Sən yazmasaydın. Əhədə əziyyət verməsəydin. Evə çox pul gətirsəydin. Yenə sponsor tap bu dəfə, sənə evinçün, ailənçün pul versin, daha gic-gic şeylər üçün yox.

Zeynəddin. Xətrimə dəyirsən ha, Nazilə. Özüm də yol üstəyəm ha. Birdən samolyot partlayıb eləyər, peşiman olarsan ha...

Nazilə. Yaxşı, ağzını xeyirliyə aç. Bu kişilər arvadların sözüne qulaq assalar, vallah, xoşbəxt olurlar. Arvadın ağı həmişə kişinin ağından üstün olur. Yalan deyirəm?

Zeynəddin. Yığışdır şələ-küləmi. Böyük çemodanı qoy. Bir həftəyə bir beş dənə köynək dəyişməliyəm, xeyli corab qoy. Odekolonumu, üzqırخانımı... yaxşı, onları mən özüm qoyaram. Bir cüt də ayaqqabı qoy çemodana. Birdən yağış yağar, ayağımdakı ayaqqabılar korlanar... Zontik də qoy!

Nazilə. Yaxşı, gəl mətbəxə, çörəyini ye. Zeynəddin, ay Zeynəddin. Bura gəl. Bir həyatə bax. Ədaləti görürsən? Bir yerinə bax. Köpəkoğlunun pulu. Bu da sponsordur ey. Sovetin vaxtında acından ölürdü. Gör heç sənə sponsorluq eləyər? O bilirsən kimin sponsorudur? Məsinin arvadının. Gündə bir kitabını buraxdırır onun. Şairə olub Məsinin arvadı. O gün televizorda çıxış eləyirdi. Bilirsən nə dedi? Dedi, mənim şeirlərim bir-birindən gözəldir. Öz şeirləriyəcin dedi ey... Hayıf ki, mən, – dedi, – ancaq bahar fəslində yaza bilirəm. Yayda, payızda, qışda ilhamım gəlmir. Xalqım məhrum olur əsərlərimdən, – dedi. Allah haqqı belə dedi. İlahi, bu balaca ölkədə nə qədər şair olarmış, nə qədər yazıçı olarmış, nə qədər dramaturq olarmış. Zeynəddin, sən yazmasan, heç olmasa, biri azalar.

Zeynəddin. Nazilə, bəsdir. Qoy bir parça çörəyimi yeyim.

Nazilə. Yaxşı da, yedə də. Çörəyini əlindən almıram ki. Yaxşı, bizim biletlərimiz nə oldu?

Zeynəddin. Sabah verəcək. Bir adam göndərəcəyəm, gətirib verəcək sənə.

Nazilə. Bəs dünən dedin, bu gün gətirəcəksən?
Zeynəddin. Səhər tezdən bir adam göndərəcəyəm teatra, biletləri gətirib sənə verəcək.
Nazilə. Kimdir o bir adam?
Zeynəddin. İşçilərdən birindən xahiş eləcəyəm də.
Nazilə. Çay içəcəksən?
Zeynəddin. Televizoru yandır, çayı orda içəcəyəm.
Nazilə. Neçə bilet gətirəcəklər?
Zeynəddin. Neçə bilet verərlər, verərlər də.
Nazilə. Bax mən deyim sənə də neçə bilet lazımdır. *(Birnafəsə deyir.)* Mən, Rəfiqə, Xuraman, Sima, Ağabala, Zemfira, Emin, Firəngiz, Lalə...
Zeynəddin *(yemək boğazına ilişir).* Əşşi, qoy bir parça çörəyimi yeyim də.
Nazilə. Ye də, mən nə deyirəm ki? Zeynəddin, bürcləri verirlər ey, gəl televizora bax. Tez elə. Sən Oxatansan də.
Zeynəddin. Hə, adım Oxatandır. Bəxtim tamam başqa şeydir. Mənə ox atırlar. Mən ox atmıram.
Diktor. Şir bürcü. Bu gün ailə həyatı qurmaq üçün çox uğurlu bir gündür.
Xərçəng bürcü. Bəsdir özünü üçün söz çıxartdınız. Sizi əvvəl işlədiyiniz idarəyə təzədən müdir qoymayacaqlar.
Tərəzi bürcü. Şəhərdə üç yerdə eviniz var. Ayıbdır. Təzədən ev uçotuna durmayın. Kasıb-kusuba yazığınız gəlsin.
Əqrəb bürcü. Sabah evinizdə yanğın ola bilər. Ehtiyatlı olun. Yaxşısı budur evdən çıxmayın.
Oxatan bürcü. Sizi...
Nazilə. Qulaq as, sənin bürcündür.
Diktor. Xarici ölkəyə səfər gözləyir. Amma gedə bilməyəcəksiniz. Ruhdan düşməyin. Axırı yaxşı olacaq. Səhhətinizə diqqət yetirin.
Zeynəddin. Bu televizorun başı xarab olub. Necə yəni "gedə bilməyəcəksiniz"? Biletim əlimdə, ağılım başımda. Bir az televizora baxım, gedim yatım ki, səhər tezdən duracağam. Əl torbama bir az yemək-zad da qoy.

Nazilə. Samolyotda yemək verəcəklər də.
Zeynəddin. Birdən vermədilər.
Nazilə. Yaxşı, qoyaram. Heç demədin, müdir məruzəni bəyəndi, ya yox?
Zeynəddin. Bəyəndi, bəyəndi.

(Telefon zəngi)

Nazilə. Alo... Bəli. Bu dəqiqə, baş üstə. Zeynəddin, ay Zeynəddin, müdirindir ey, sənə çağırır telefona.
Müdir. Zeynəddin?
Zeynəddin. Bəli, yoldaş müdir. Eşidirəm sizi.
Müdir. Neyləyirsən?
Zeynəddin. Şeylərimi yığıdırmışam. Səhər sübhədən gedirəm aeroporta.
Müdir. Xeyr! Səhər birbaşa işə gələrsən. Simpoziumu otmenit eləyiblər.
Zeynəddin. Niyə?
Müdir. Nə bilim, deyirlər, simpoziumun sponsoru ölüb. İşləri yarıda qalıb. Gün o gün olsun ki, bizim bivec sponsorlarımız ölsün. Sağ ol. Səhər tezdən işə gəl. Gələn kimi buxalteriyaya get bileti təhvil ver ki, aparıb qaytarsınlar. Xudahafiz.
Zeynəddin. "Çornaya polosə" deyirlər ha ruslar, Nazilə, mən ondan olmuşam. Hər işim qarqaradır. Mənim hər şeydə qara çıxan baxtım ancaq qarqızda ağ çıxır. Simpozium otmenit olundu. Səhər tezdən gərək gedim teatra, deyim ki, premyeranı keçirsinlər.
Nazilə. Aaaa... Səninki doğrudan gətirmir ey.
Zeynəddin. Bir tərəfə baxanda elə yaxşı oldu. Sənə demirdim, indi qoy deyim. Cavad dedi ki, bir dənə mənimçün gümüş üzük gətirərsən səfir daşlı, bir dənə də direktor üçün qızıl üzük gətirərsən yaqut daşlı. Səhər gedib deyəcəyəm onlara ki...
Nazilə. Səhəri nöş gözləyirsən. İndi zəng elə Cavadın evinə, denən, getmirsən də, qoy premyeranı eləsinlər.
Zeynəddin. Hə, doğrudan, düz deyirsən ha. Səhəri niyə gözləyim.
Nazilə. Bəs bayaq sənə nə deyirdim? Arvadların başı kişilərin başından yaxşı işləyir.

Zeynəddin. Yaxşı, yaxşı, bəsdir təriflədin özünü. Televizorun xodunu al, Cavad zəng vurum. *(Telefon nömrələrini çevirir.)*

Zeynəddin. Alo...

Cavad. Bəli.

Zeynəddin. Bağışlayın, Cavad müəllimin evidir?

Cavad. Mənəm, ay Zeynəddin, tanıdım səsin.

Zeynəddin. Qəribə iş oldu ey, Cavad müəllim. İndicə müdirim mənə zəng vurdu ki, Moldaviyada simpozium otmenit olunub. Simpoziumun sponsoru ölüb... Ona görə otmenit eləyiblər... Tak çto premyeraya gələcəyəm.

Cavad. Səni oqorçit eləcəyəm, ay Zeynəddin müəllim.

Zeynəddin. Oqorçit nədir?

Cavad. Belə də, kədərləndirəcəyəm.

Zeynəddin. Nöşün?

Cavad. Sən gedən kimi direktor gəldi. Nə qədər dilə tutdum, bir şey çıxmadı.

Zeynəddin. Nə dedi?

Cavad. Dedi, voobşe bu pyesi tamaşaya qoymayacağam.

Zeynəddin. Nöşün?

Cavad. Hirsələnib də.

Zeynəddin. Bəs sponsorun pulları? Demək, sponsorun pulları batdı?

Cavad. Əşşi, o pullar çoxdan xərclənib gedib ey. Biz sənin sponsoruna pul qaytara bilərik?

Nazilə. Dənən, məhkəməyə verəcəyəm.

Zeynəddin. Onda mən də məhkəməyə verərəm.

Cavad. Məhkəməyə verərsən, pyesin heç vaxt oynanmaz. Bir az döz də. Kişinin hirsli yatar, sonra danışar. Bir də onun günahı yoxdur axı. Camaat həsrət çəkir ki, pyesi tamaşaya qoyulsun. Sən də premyerada Moldaviyaya gedirsən.

Zeynəddin. Mən it oğlu neyliyəydim? Mən köpək oğlu başıma nə daş salaydım? İşdən çıxarardılar axı məni. Belə eləyirsiz ki, dramaturqların sayı azalır də... Mən daha pyes yazmayacağam. *(Telefon dəstəyini yerinə çirpır.)*

Nazilə (öz-özünə). Şükür olsun Allaha! Zeynəddin, daha yazma, başına dönüm. Camaat pyes yazmır, ölmür ki. Hər kəsin bir işi var. Hər kəs gərək öz işilə məşğul olsun. Başa düşdün? Sən injener deyilsən, balam? Öz işini gör də...

Zeynəddin. Səninki də elə mənimlə olsun.

Nazilə. Söz ver ki, daha pyes, şeir-zad yazmayacağısan. Əhəd dayıoğluna da de ki, bir az bizə sponsorluq eləsin. Acından gü-norta dururuq. Söz verirənsən mənə?

Zeynəddin. Verirəm! Söz verirəm! *(Öz-özünə)* Mənim müdirimin də, sənin də istəyiniz odur ki, mən daha yazmayım, başımı aşağı salım, öz işimlə məşğul olum. Yox! Yox! Mən yazacağam! Arzuma çatacağam! Ölüncən yazacağam! Mən premyera istəyirəm! Səhnəyə çıxmaq istəyirəm! Camaat mənə gül versin, sevinisin. Mən də sevinim. Xalqı da sevindirirəm. Çatacağam arzuma!

Nazilə. Zeynəddin, öz-özünə danışırısan, nədir?

Zeynəddin. Yox, şeir yazıram.

Nazilə. Bəs mənə söz vermişdin, Zeynəddin?

Zeynəddin. Söz vermişdim, düzdür. Amma olmur ey... Nazilə! Bir də, sözün düzü, mən xalqımı düşünürəm, xalqımı! Yazmasam, xalq mənə nə deyər, ay Nazilə!

Nazilə (gülür). Xalq? Xalq sənə "çox sağ ol" deyər, Zeynəddin. Xalq sevinər. Allah haqqı sevinər! Özüm ölüm sevinər!

Efir

KÖHNƏ MƏHƏLLƏ

(Radiopyes)

Kamil. Axşamınız xeyir olsun. Gözünüz də aydın olsun.

Yusif. Elçi gedirik?

Nəcibə. Şükür olsun Allaha! Axır ki, arzuma çatdım.

Kamil. Ay ata, ay ana, tələsməyin. Mən gözünüz aydın olsun deyəndə sizin təzə mənzilinizi nəzərdə tuturam.

Yusif. Nə təzə mənzil?

Nəcibə. Biz təzə mənzili neynirik?

Kamil. Neçə vaxtdır mən sizinçin təzə mənzil tikdirirdim. Axır ki, bina hazır oldu, təmir işlərini də qurtardım. Sabah səhər köçürük.

Yusif. Ay oğul, sən nə danışırısan?

Kamil. Mən xaricdə işləyib pul yığanda bir şeyi arzu eləmişdim ki, qayıdım gəlirəm Vətənimə, atam-anam üçün ev tikdirim. İndi siz mənim arzumu ürəyimdə qoyursunuz?

Nəcibə. Sən gülməli söz danışırısan, ay Kamil. Bizim bəyəm mənzilimiz yoxdur? Təzə ev sənə lazımdır. Bizim evimiz lap yaxşıdır.

Kamil. Harası yaxşıdır? Su bir səhər gəlir, bir də axşam. Amma təzə mənzildə gecə-gündüz suyunuz olacaq. Siz mənim üstümdə o qədər əziyyət çəkmişiniz ki, bir az da...

Yusif. Atam balası, mən bu evdən heç yana gedən deyiləm.

Nəcibə. Sən yavaş-yavaş özünçün taxta-tuxta al, evini düzəlt, ailə qur, oğul, bizi də sevindir.

Kamil. Heç elə şey yoxdur. Mən gözümü bu evdə açmışam,

burdan heç yana gedən deyiləm.

Yusif. Ay oğul, üzümüz-gözümüz bu məhəlləyə öyrəşib. Mən bir gün suçu Əzim kişini, Mirhəşimi, Səttar kişini, Etibarı, Əflatunu, evimizin qabağındakı uşaq baxçasını görməsəm, yaşaya bilmərəm ey... Səhər yuxudan ayılıram, uşaqların səsinə eşidirəm.

Nəcibə. Qonşularımızın da hamısı, özün bilirsən, mehriban adamlardır.

Kamil. Təzə qonşularınız da yaxşı olacaq. Mənim arzumu ürəyimdə qoymayın. Mən sizə yalvarıram. Sabah səhər yük maşını gələcək, şeyləri yükləyəcəyik, köçəcəyik. Burda da mən yaşayacağam. Açarın birini də sizə verəcəyəm. Nə vaxt istəsəz, gəlin. O ki qaldı evlənmək məsələsinə, o da düzəldir.

Yusif. Görək də... Görək biz nə vaxt baba, nənə olacağıq.

Kamil. Gəlin söhbəti dəyişməyə. Təzə evdən danışaq. Təzə bina bilirsiniz hardadır? Ay ata, sən işinin lap iki addımlığında. Nə avtobusa minəcəksən, nə də taksiyə.

Nəcibə. Yaxşı da, ay kişi, uşağın ürəyini sındırma. Zəhmət çəkib, tər töküüb, remont elətdirib. Gedək bir az yaşayaq da. Xoşumuza gəlməz, qayıdırıq köhnə evimizə də.

Kamil. Ay ana, nə danışırısan? Bilirsən necə xoşunuza gələcək təzə mənzil. Həm də qonşular bilsələr ki, atam vəzifə adamıdır...

Yusif. Mənim haram vəzifə adamıdır? Mən kiməm ki? Bilmirəm yadına gəlir, ya yox, sovetin vaxtında bizim məhəllədə bir Səkinə arvad vardı. Soruşanda harda işləyirsən, deyirdi Mərkəzi Komitədə. Sonra məlum oldu ki, Səkinə Mərkəzi Komitədə süpürgəçiymiş.

Kamil. Özünü lap belə də kiçiltmə, ay ata. Sizin blokda, təzə evinizdə bir Rəcəb kişi var, elə səninlə yaş olar, onunla tanış edəcəyəm səni, sizinki əla tutacaq.

Yusif. Harda işlədiyimi daha başqa adama demə. Elə bilirlər, doğrudan da, böyük adamam.

(Musiqi)

Kamil. Hə, nə deyirsiniz? Xoşunuza gəlir?

Yusif. Qəşəng otaqlardır.

Nəcibə. Allah sənə can sağlığı versin, ay oğul.

Kamil. Siz mənim üstümdə o qədər zəhmət çəkmişiz, bu mənzil onun yanında nədir ki?

Yusif. Sənə bir şey deyim, ay oğul. Bayaq pilləkənlə çıxanda bir adam üzbəüz gəldi mənimlə, cavan oğlandı. Dedim, salammun-ələyküm. Adamdan səs çıxmadı.

Kamil. Yavaş-yavaş da. Tanış deyilsiz axı.

Nəcibə. Sən də hər sözdən söz düzəltmə, ay Yusif.

Yusif. Canım-gözüm, sən heç görmüsən, mən sözdən söz düzəldim? Salam axı Allahın adıdır. Biz bir binada yaşayırdıq axı. Özü də o, birinci mərtəbədə bir adamla görüşdü, nəşə sözləri çəp gəldi. Mən də ayaq saxlayıb qulaq asdım. Həmin cavan oğlan bilirməm kimə deyirdi ki, sən məni nə bilirsən, mənim kostyumumun qiyməti min dollardır. Doğrudan, min dollara kostyum var?

Kamil. Niyə yoxdur, ay ata? Dəniz qırağında bir dükən var, orda lap iki min beş yüz dollara da kostyum var.

Nəcibə. İki min beş yüzə maşın almaq olar.

Kamil. İndi dövrən başqa dövrəndir. İstəyirsən, gedək o iki min beş yüzlük kostyumdan alım sənə üçün.

Yusif. Yox, mən elə qudurğanlığı qəbul eləməyəm.

(Qapının zəngi çalınır.)

Kamil. Buyur, buyur içəri, Cahid müəllim.

Cahid. Narahat eləmirəm ki?

Kamil. Yox, əsla. Bax, ay ata, bu kişi Cahid müəllimdir. Sizin binanın böyüyü, ağsaqqalı. Özü də deputatlığa namizəddir. Bu gün-sabah deputat olacaq. Nə sözlünüz, söhbətiniz olsa, Cahid müəllimə deyə bilərsiniz. Ancaq mən güman eləmirəm ki, bir problem ortaya çıxa. Suyunuz gecə-gündüz gələcək, inşallah, işiğiniz, qazınız, istilik şəbəkəniz də öz yerində.

Cahid. Ancaq bir məsələ var. Məsələ də odur ki, bizim binanın suyu motorla vurulur damdakı çənlərə, sonra o çənlərdən verilir mənzillərə. Motoru da vuran adam lazımdır axı. Bir kişi

tapmışıq, hər ailə ona ayda beşdən, ondan verəcək, o da səhər-səhər gəlib motoru işə salacaq.

Kamil. Lap yaxşı.

Cahid. Sonra həyatın işıqlandırılması məsələsi var. Bunun üçün də pul vermək lazımdır. Sonra da əlli dollar vermək lazımdır həyatimizi abadlaşdırmaq istəyirik. Ağac əkəcəyik, gül əkəcəyik.

Kamil. Lap yaxşı. Cahid müəllim, bunları atama-anama demək lazım deyil. Mən özüm bütün xərcləri ödəyəcəm.

Cahid (Yusifə). Üzr istəyirəm, sizin adınızı bilmirəm.

Yusif. Yusifdir mənim adım.

Cahid. Hə, Yusif müəllim, siz təəccüb eləməyin. Bu ev xüsusi mülkiyyətdir, yəni dövlətin deyil. Ona görə də həm dövlətə pul verəcəksiz, həm də xüsusi mülkiyyət kimi bunun xırdaxuruş xərcləri olacaq.

Kamil. Hamısını özüm ödəyəcəm. Siz heç narahat olmayın.

Cahid. Allah cibini dolu eləsin. Yaxşı, vaxtınızı çox almayım mən. Gəldim pul haqq-hesabını deyim, həm də deyim ki, mən namizədliyimi bu dairədən vermişəm. Səs verməyə gəlin ha. Mən deputat seçilsəm, bilirsən, nə fısıq olacaq. Xudahafiz.

Kamil. Xoş gəldin, səfa gətirdin. *(Ata-anasına)* Yaxşı, mən də gedim.

Nəcibə. Ay oğul, biz köhnə məhəllədə səs verəcəyik, yoxsa burda?

Yusif. Əlbəttə, köhnə məhəllədə.

Nəcibə. Onda bu Cahid müəllim nə deyir?

Kamil. Deyir də, fikir verməyin, mən getdim.

Nəcibə. Hara?

Kamil. Vacib işim var. Ukraynadan mal göndəriblər mənə, onları gedib aeroportdan götürməliyəm. Axşam gəlib yenə dəyəcəm siza.

Yusif. Özündən muğayat ol, a bala!

Nəcibə. Ay oğul, toy istəyirik ey biz, toy istəyirik, nəvə görmək istəyirik.

Kamil. Darıxmayın. Bir də hələ mənim nə yaşım var ki?

Yusif. Gələn il iyirmi beş yaşın tamam olur.

Nəcibə. Sənin tayların çoxdan oğul-uşaq sahibidir.

Kamil. Darıxmayın. Hər şey yaxşı olacaq.

(Keçid musiqisi. Qapının zəngi çalınır.)

Şairə. Gəlmək olar? Mən sizin qonşunuzam. Gəldim ki, tanış olaq.

Nəcibə. Xoş gəlmisiz. Buyurun içəri.

Şairə. Görək bir-birimizi tanıyaq də. Soruşmaq ayıb olmasın, sizin adınız, familiyanız, sənətiniz?

Nəcibə. Adım Nəcibədir. Həkiməm. Buyurun içəri.

Yusif. Mən də çinovnikəm, yəni məmur.

Şairə. Çox gözəl. Mən də şairəyəm. Burdan indicə gedən sizin oğlunuzdu, deyəsən?

Nəcibə. Bəli, buyurun içəri.

Şairə. Çox sağ olun. Mənsə şairəyəm. Düzdür, əsas iş yerim hamamdır. Mən saunanın direktoruyam. Amma, əsasən, poeziya ilə məşğul oluram. İstəyirsiniz, şeirlərimdən oxuyum?

Yusif. Zəhmət çəkməyin. Ay Nəcibə, qonağa bir çay ver.

Nəcibə. Bu dəqiqə.

Yusif. Sizin adınız nədir, xanım?

Şairə. Bilirəm, təəccüblənəcəksiniz, amma neynəyim, atam-anam qoyub da bu adı mənə. Mənim adım Şairədir. Təzə mənzili də mənim üçün atam alıb. Altı otaqlı mənzildir. Tək-tənha yaşayıram. Mənim atam bilirsiniz, kimdir? Bakıda hündür binaları görmüsüz də, onları mənim atam tikir.

Yusif. Hamısını?

Şairə. Yox, bəzilərini.

Nəcibə. Bu dəqiqə çay hazır olacaq.

Şairə. Çay vacib deyil. Elə gəldim tanış olaq. Atam deyir, sənin üçün nə lazımdır, eləyəcəm, tək mənim qızım xoşbəxt olsun. Sizin pianonuz da varmı ki... İstəyirsiniz, çalım sizin üçün?

Yusif. Zəhmət çəkməyin. Piano bir az nasazdır. Usta çağıracağıq, düzəltsin. Sonra, inşallah, çalarsız.

Şairə. Lap yaxşı. Ürəyiniz istəsə, beş-on gündən sonra siz də gələrsiz mənim evimə. İndi başım bir az qarışıqdır. Mən öz namizədliyimi vermişəm deputatlığa. Atam özü hər şeyi həll eləyib. Mən istəmirdim ey, deputat olmağı, amma atamın sözündən çıxıb bilmədim.

Yusif. Yaxşı elədin.

Şairə. Mən gedim.

Nəcibə. Ay balam, çay hazırdır.

Şairə. Gələn dəfə. Sağ olun.

(Qapının zəngi çalınır.)

Rəcəb. Salam, qonşu. Siz Kamilin ata-anasız da?

Yusif. Bəli.

Nəcibə. Elədir.

Rəcəb. Sizin üçün kütüm balıq gətirmişəm.

Yusif. Nə zəhmət çəkmişən?

Rəcəb. Mənim adım Rəcəbdir. Sizin oğlunuzla bu remont işlərində tanış olmuşam. Allah saxlasın. Əntiqə oğlandır. Mənə demişdi ki, səninlə atamkı tutacaq.

Yusif. Amma bu balığı nahaq gətirmisiz.

Rəcəb. Niyə?

Nəcibə. Zəhmət çəkmişiz. Buyurun içəri.

Yusif. Buyurun, buyurun.

Rəcəb. Yox, gedirəm. Heç bir zəhməti yoxdur. Bazara getmişdim. Özüm üçün balıq alanda elə bil yuxarıdan qaibənə bir səs gəldi qulağıma: "Rəcəb, sən axı özün üçün balıq alanda niyə təzə qonşunu unudursan? Bu, Allaha xoş getməz axı."

Yusif. Rəcəb qardaş, sən ehtiyacı olana kömək elə. Sağlığına bizim balıq almaq imkanımız var axı...

Rəcəb. Olmadı ki, bu, qonşu. Bu paydır. Bizim xalqın adət-ənənəsi var. Ta qədimdən qonşu qonşuya pay verib.

Nəcibə. Buyuraydız da içəri.

Rəcəb. Yox, sağ olun, mən gedim. Sağ olun.

Yusif. Xoş gəldiz.

(Qapının zəngi çalınır.)

İşıqçı. Salam! Mən Barmekdən gəlmişəm. Sizin bir illik işıq pulunuz qalıb. Borcunuz var.

Yusif. Balam, biz bu gün köçmüşük ey bura.

Nəcibə. Bu borc hardan çıxdı?

İşıqçı. Bilirəm, bu gün köçmüşünüz. Amma bir iş var ki, ev təhvil verilib bir il bundan əvvəl. Təmir vaxtı işıq yandırmısınız.

Nəcibə. Yaxşı, oğul, verərik. Sən kağızını yaz ver, biz sonra verərik.

İşıqçı. Xudahafiz.

Nəcibə. Xoş gəldiz...

(Qapının zəngi çalınır.)

Suçu. Mən su idarəsindən gəlmişəm. Salaməleyküm. Bir illik su pulu borcunuz var.

Nəcibə. Biz bu gün köçmüşük ey, bura.

Yusif. Bunlara nə olub? Hamısı dilbir olub ki...

Suçu. Dayday, bağışla, narahat eləyirəm, bina bir il bundan əvvəl təhvil verilib. Təmir vaxtı çoxlu su işlətmisiz.

Yusif. Yaz, verərik.

Suçu. Nəgd verməlisiz.

Nəcibə. İndi pulumuz yoxdur.

Suçu. Bəs dedilər, bu bina varlılarındır. Xalasına lənət! Buyurun, bu da sizin su pulu kağızınız. Səhər verin ha, sonraya qoymayın.

Yusif. Suçu Əzim hara, bu hara. Köhnə məhəllə hamısından yaxşıdır. Mən inanmıram, burda mənim ordakı kimi hörmətim olsun.

Nəcibə. Kamilin yanında belə sözlər demə. Zəhmət çəkib bizim üçün. Ora kasıb məhəllədir, bura dövlətli.

Yusif. Mən dövlətli məhəlləni istəmirəm. Görəsən, Mirhəşim neyləyir indi? Axşam çıxacaq həyəətə, görəcəm mən yoxam. Heç sağollaşmadıq da qonşularla. Səttarla da sağollaşmadıq, Etibarla da, Əflatunla da.

Nəcibə. Yəqin, bildilər ki, biz köçürük. Sonra bir vaxt tapıb gedərik də.

Yusif. Gərək gedək. Darıxıram ey, köhnə məhəllə üçün.

Nəcibə (gülür). Bu gün gəlmişik bura, nə oldu sənə? Aaaa... Gözün yaşardı ki, sənin.

(Keçid musiqisi)

Rəcəb. Sabahın xeyir olsun, Yusif müəllim.

Yusif. Aqibətin xeyir olsun, Rəcəb müəllim.

Rəcəb. İşə gedirsən?

Yusif. Bəli, işə gedirəm.

Rəcəb. Balığı yediz?

Yusif. Yox, yeyəcəyik.

Rəcəb. Olmadı ki... Bu gün yeyin ha.

Yusif. Mütəq yeyəcəyik.

Rəcəb. İndidən deyirəm, nuş olsun.

Yusif. Çox sağ ol, çox sağ ol.

Rəcəb. Yusif müəllim, bir məsləhətim var səninlə.

Yusif. Buyur.

Rəcəb. Vaxtını çox almayacağam. Sağlığımıza hər şeyim var. Evim-eşiyim, bağım-bağatım, uşaqları baş-göz eləmişəm, üçdə-beşdə gedirəm Dubaya, mal gətirib satıram. Səndən gizlətməyim, ali təhsilim yoxdur, beş sinif oxumuşam, amma yaxşı oxumuşam, əlaçı olmuşam, qiymətlərim, bilirsən necə olub, ədəbiyyat "beş", hesab "beş", idman "beş".

Yusif. Qonşu, bəlkə, axşam eləyək söhbətimizi, işdən sonra.

Rəcəb. İki kəlməyənin sözümlənin canını deyim, sən azadsan. İstəyirsən, maşınla aparım səni işə.

Yusif. Yox, işim iki addımlıqdadır.

Rəcəb. Bilirəm, də harda işləyirsən. Ondan da uca yerlərdə görüm səni. Hə... Qonşu, mənə bir sualına cavab ver. De görüm, sən yuxarılarda işləyən bir şəxs kimi mənə deputat olmağıma necə baxırsan? De görüm, mənə kömək edərsənmi?

Yusif. Üzr istəyirəm, Rəcəb müəllim, əvvəla mən yuxarılarda işləməyimə baxma, çox adi bir məmuram. İkincisi də deputatlıq tanışlıqla deyil ki. Gərək xalq, camaat bəyənsin, səs versin.

Rəcəb (gülür). Yaxşı, görürəm, tələsirsən. Sən get. Sonra söhbət edərik.

(Keçid musiqisi)

Yusif. Axşamın xeyir olsun.

Nəcibə. Axşamın xeyir olsun.

Yusif. Rəcəb gəlməmişdi?

Nəcibə. Yox. Necə ki?

Yusif. Balığı bişirdin?

Nəcibə. Yox.

Yusif. Bişir ki, mənə canım qurtarsın. Səhər kəsmişdi qabağımı ki, balığı yediz, yemədik?

Nəcibə. İndi qızardaram.

Yusif. Rəcəb gəlsə, deyərsən, mən evdə yoxam.

Nəcibə. Niyə ki?

Yusif. Deputat olmaq istəyir, ona görə.

Nəcibə. Olsun də.

Yusif. Deyir, mənə kömək elə.

Nəcibə (gülür). Başı xarəbdə onun?

(Qapının zəngi çalınır.)

Rəcəb. Ay axşamınız xeyir olsun sizin, bacı. Necəsiniz?

Nəcibə. Çox sağ olun, yaxşıyıq.

Rəcəb. Məni tanıdız də... Hə, balıq... Adım Rəcəbdir.

Nəcibə. Bəli, bəli, tanıdım.

Rəcəb. Kişi evdədir?

Nəcibə. Yox. Gec gələcək.

Rəcəb. Balığı yediz?

Nəcibə. Yeyəcəyik.

Rəcəb. Nə lazım olsa, mən hazırım.

Nəcibə. Çox sağ olun. Zəhmət çəkmişiz.

Rəcəb. Bu hələ harasıdır. Qoy bir deputat seçilim... Onda bilərsiz, Rəcəb kimdir. Yaxşı, mən gedim. Bir azdan gələm.

Nəcibə. Yusif müəllim çox gec gələcək. Sabah görüşərsiz.

Rəcəb. Yaxşı, sağ olun.

Nəcibə. Xoş getdiz.

Yusif. Getdi?

Nəcibə. Getdi.

Yusif. Səhər yenə yapışacaq yaxamdan. Elə deyir, deputat olmaq istəyirəm. Özü də deyir, mənə kömək elə.

Nəcibə. Üz göstərmə, əl çəksin.

(Qapının zəngi çalınır.)

Yusif. Deyəsən, Kamildir.

Nəcibə. Birdən Kamil olmaz. Qoy mən açım.

Yusif. Yox, özüm açacam. Bilirəm Kamildir... Rəcəb?!

Rəcəb. Salam, ay Yusif müəllim. Evdə ola-ola nəş deyirsən, evdə yoxam, qurban olum sənə?

Yusif. İndicə gəldim.

Rəcəb. Yaxşı. Lap tutaq indicə gəlmisən. De görək, səninlə üzbəüz oturub söhbət eləyə bilərik?

Yusif. Rəcəb kişi, gözüm üstə yerin var. Amma vallah-billah, Həzrət Abbas haqqı, pır haqqı, imam haqqı bu deputatlıq işində mən sənə kömək eləyə bilmərəm.

Rəcəb. Nəşün?

Yusif. Çünki mənlik deyil.

Rəcəb. Təvazökarlıq eləmə. Lap elə sənlikdir. O cür yerdə işləyirsən. Atamın goru üçün sənlikdir. Keyfin yerində deyilsə, qoyaq sabaha. Mən getdim. Amma balığı yeyin ha. Yenə gətirəcəyəm.

Yusif. Rəcəb, sən atanın goru, gətirmə. Eşidirsən, istəmirəm. Başına dönüm, istəmirəm.

Rəcəb. Gətirəcəyəm. Paydır da. Sağ ol. Öpürəm.

Nəcibə. Dedim sənə, qoy qapını mən açım da. Heç olmasa, əvvəl qlazokdan baxaydın.

Yusif. Elə bildim, Kamildir də. Bilirsən, sabah neyləyəcəm? Səhər tezdən gedəcəm bazara, beş dənə kütüm balığı alıb, aparıb verəcəm Rəcəbin arvadına.

Nəcibə (gülür). Oyunun olsun, ay Yusif. Kişi düşmənlər olar səninlə ki.

Yusif. Neyləyim. Başqa çarəm yoxdur.

Nəcibə. Yaxşı. Gəl otur. Bir stəkan da çay iç. Televizoru qoşağ. Görək nə var, nə yox.

Diktorun səsi. İndi də deputatlığa namizəd Şahpələng Şahpələngovun çıxışını dinləyin.

Səs. Hörmətli seçicilər! Əziz tamaşaçılar! Təvazökarlıqdan uzaq olsa da, mən deməliyəm ki, artıq özümü deputat hiss edirəm. Düzdür, hələ seçkilər olmayıb. Amma elan edirəm ki, mən deputatam. Çünki bilirəm ki, mənim xalqım mənə səs verəcək. Ancaq mənə səs verəcək. Çünki mən anadan olandan bu günə kimi xalqla yaşamışam, xalqla nəfəs almışam. Xalq mənim canımdır, xalq mənim ciyərimdir, xalq mənim ürəyimdir...

Yusif. Sən Allah, başqa kanala keçir.

Nəcibə. Sən elə bilirsən, başqa kanalda təzə söz deyəcəklər. Gəl çıxacaq həyətdə bir az gəzişək.

(Keçid musiqisi)

Yusif. Nə qədər maşın var həyətdə. Özü də gör necə bahalı maşınlardır.

Nəcibə. Özün bir inəkli olanda qonşunu iki inəkli istə.

Yusif. Sən bilirsən ki, mən bütün həyatım boyu heç kəsə paxıllıq eləməmişəm. Halal zəhmətlə dolanmışıq. Vaxt olub, borcla yaşamışıq. İndi şükür olsun Allaha ki, heç kəsə borcumuz yoxdur. Əmək haqqımız yaxşıdır, sənin də, mənim də. Mən şükürlər olsun Allaha. Mən bir şeydən narahatam ki, bax o maşını görürsən? Onu maaşla, halal zəhmətlə almaq olmaz ey. Çox bahalı maşındır.

Nəcibə. Bacarana can qurban. Eşitməmişəm ataların bu sözünü?

Yusif. Vallah, bu, bacarıq deyil. Haram pullarla alınan maşınlardır bunlar. Bizim köhnə məhəllədə heç bu qədər maşın yox idi.

Nəcibə. Bizim köhnə məhəllənin adamları kasıb-kusublardır, ona görə.

Yusif. Bu gecə yuxuda köhnə məhəlləni gördüm. Vallah, yalan demirəm. Gördüm gəzişirik küçədə. Mirhəşimdi, suçu Əzimdi, Səttar kişiydi. Sonra bir gözümə Etibardı, bir gözümə Əflatun...

Nəcibə. Bu qədər ah-uf eləməkdənsə, gəl bir dənə taksiyə oturaq, gedək köhnə məhəlləmizə.

Yusif. Vallah, ürəyimdən dedin. Gəl gedək. Amma qorxuram, birdən Kamil gələr, görər, evdə yoxuq, nigaran qalar.

Nəcibə. Gedək, əl telefonunu götür.

Yusif. Düz deyirsən. Sən həyətdə gəziş, mən gəlirəm.

(Keçid musiqisi)

Yusif. Balam, məhəllədə heç kəs yoxdur ki...

Nəcibə. İstəyirsən, əvvəl gedək Əzimgilə.

Yusif. Gedək.

Nəcibə. Səni qınayırdım. Vallah, özüm də darıxmışam bu məhəllə üçün.

Yusif. Görəsən, evdədir Əzim kişi? Dayan bir zəngi basım.

Əzim. Ay qurban olum sizə, hara getmisiz? Gəl bir öpüm səni, ay Yusif müəllim. Vallah, burnumun ucu göynəyir sənin üçün. Hər şeyin təzəsi, dostun köhnəsi.

Yusif. Yaxşı sözdür. Amma mən deyərdim, hər şeyin təzəsi, məhəllənin köhnəsi.

Əzim. O gün Kamili görmüşəm. Deyirəm, ay saqqalı ağarmış, nəş götürüb apardın kişini burdan? Bayaq dükana getmişdim, Əflatun səni soruşurdu. Mirhəşim mənə deyir ki, işdi əgər Yusif bu məhəlləyə gəlsə, onu buraxan deyiləm. Darıxmışıq ey sizinçin. Etibar da, Səttar da səni soruşur.

Yusif. Vallah, mən də darıxmışam. Getdiyim iki-üç gündür, elə bilirəm ki, iki-üç aydır ayrılmışam sizdən.

Əzim. Bu dəqiqə mən Mirhəşimə də zəng vurum, Əflatuna da, Etibara da, Səttara da. Yığışaq, bir keyf eləyək. Nəcibə bacı, əyləş, sən Allah. Ayaq üstə qalmayın. O gün bir nəfər deputatlığa

namizəd gəlmişdi bura, səni axtarırdı. Deyir, biznesmenəm. Orta məktəbdə bir yerdə oxumusuz. Gəldi bir gopa basdı ki... Dedi, sizinçin asfalt çəkdirəcəyəm. Bu nədir? Suyunuz bir səhər gəlir, bir axşam. Elə edəcəyəm ki, gecə-gündüz gəlsin suyunuz. Dedik ona ki, qardaş, indiyəcən hardaydın? Bir də deputat seçilirsən, seçil, amma bizdə işin olmasın. Nə olsun gündə iki dəfə gəlir su. Yolumuz da yaxşıdır, suyumuz da yaxşıdır. Allaha şükür olsun, güzəranımız da yaxşıdır, bir parça çörəyimiz var, bəsimizdir.

Yusif. Düz deyirsən, ay Əzim kişi. Vallah, həyatın mənası var-dövlətdə deyil. İnsanın ürəyi təmiz olsun, canı sağ olsun. Hər şeydə gərək halallıq olsun. Bu pullu adamlar niyə, görəsən, deputat olmaq istəyir?

Əzim. Sənə bir rəvayət danışım. Deyirlər, bir padşah olur. Bunun dəlləyi hər gün gəlib padşahın üzünü tərəş edəndən sonra üç dəfə baş əyib gedir. Bir gün padşah xəstələnir. Üzünü yataq otağında qırxdırır. Birdən-birə dəllək padşahın üzünü qırxa-qırxa deyir: "Əgər mənə qızını verməsən, başını kəsəcəyəm." Padşah heç nə demir. Sonra vəziri çağırır, əhvalatı ona danışır. Vəzir padşahdan soruşur ki, dəllək harda dayanmışdı? Padşah onun dayandığı yeri göstərir. Vəzir deyir: "Padşah sağ olsun, izin ver, bu yeri qazıyaq." Qazırırlar, bir küp qızıl çıxır. Demə, dəllək qızılın üstündə dayananda özündən asılı olmayaraq dingildəyir.

Yusif. Ay sənin məzən olsun, Əzim kişi. Əcəb əhvalatdır.

Əzim. Yaxşı, de görək, təzə məhəllədə nə var, nə yox ey?

Yusif. Sizdən yoxdur, vallah. Kömək edin mənə, siz də Kamili dilə tutun, mən orda qala bilmirəm.

Əzim. Mən yəni səni buraxacağam ki, təzə məhəlləyə də gedəsən. İndi zəng edəcəyəm hamıya, yığışacağıq bura. Kamili də tapacağam. Sabah da yığışaq, gedək sizin köçünüzü gətirək. Hər şeyin təzəsi, dostun köhnəsi.

Yusif. Məhəllənin köhnəsi, ay Əzim. Məhəllənin köhnəsi.

(Musiqi)

Əzim. Kamilin əl telefonu neçədir? De, zəng vurum ona.

Yusif. Zəhmət çəkmə. Özüm ona zəng vuracam. Amma indi yox.

Nəcibə. Nə planın var yenə?

Yusif. Köhnə evin açarının biri məndədir. Əvvəl gedək dükanə, bazarlıq eləyək, gələk evə. Bir yaxşı süfrə açaq, yığaq qonşuları başımıza. Əzim kişi, sən zəng elə, bir-bir hamıya de. Mirhəşimə də, Səttara da, Etibara da, Əflatuna da. Hamıya de.

Əzim. O da mənim gözlərim ustə.

(Keçid musiqisi)

Kamil. Ata...

Yusif. Gəl, oğul, gəl...

Kamil. Bu nə qonaqlıqdır, ay ata?

Yusif. Ay oğul, bu qonşularım yanımda olmasa, mən yaşaya bilmərəm. Al bu təzə evin açarlarını, qurban olum sənə.

Nəcibə (zarafatla). Amma Rəcəb kişiylə bizim köhnə ünvanı vermə ha... Kişi birdən deputat olar, hücum çəkər bura.

Yusif. Ay Nəcibə, onların heç biri deputat seçilməyəcək. Nə Rəcəb seçiləcək, nə Cahid, nə də hamam müdiri Şairə. Xalq yaxşını pisdən elə seçir ki... Ən ləyaqətli oğullarımız, qızlarımız seçiləcək. Xalqın dərdinə qalan xalqın ürəyinə yol tapa bilər. Ancaq özünü, pulunu, var-dövlətini düşünənlər yox.

Əzim. Düz deyirsən, Yusif müəllim. Lap ürəyimdən deyirsən. Hə, Kamil, nə ayaq üstə dayanmısan? Otur. Gəl bura. Gəl, ata-ananın yanında otur.

Kamil. Nə deyirəm ki...

Əzim. Nə olub, ay Kamil, matın-qutun çəkilib?

Kamil. Vallah, məəttəl qalmışam. Ay ata, ay ana, sizin fikriniz doğrudan qətidir? Burda qalacaqsız?

Yusif. İncimə bizdən, ay oğul.

Nəcibə. Başına dönüm, ay oğul.

Əzim (zarafatla). Kamil, bu məsələnin iki yolu var. Ya bizi də köçür təzə məhəlləyə, ya da biz Yusif müəllimi, Nəcibə xanımı burdan, bu məhəllədən heç yana buraxan deyilik! Biz ayrı cür qonşularıq ey... Bir-birimizdən ayrı yaşaya bilmirik.

AĞSAQQAL

(Radiopyes)

Nəsir. Salam, ağsaqqal, musiqiyə qulaq asırsan səhər-səhər? Xəbərin var? Yenə bizdən yazıblar ey... qəzetdə. Sənin də adını çəkiblər.

Əmrah (öz-özünə). İlahi, adam canavara necə oxşayarmış. Nəsiri görəndə elə bilirəm, ağzıqara canavar dayanıb qabağında. *(Nəsirə)* Nə yazıblar bizdən?

Nəsir. Buyur bax. Murdar köpək uşaqları. Söz tapmırlar daha, deyəsən. Sən, qardaş, belə şeyləri ürəyinə salma. Boş şeydir. Guya bizim idarədə çoxlu pensioner var. Guya səni işdən çıxaracaqlar. Utanmırlar, qoca jurnalisti gör bir necə ələ salırlar.

Əmrah. Nə olsun ki, burda nə var ki... Yazsınlar da... Hər şeyin bir əvvəli, bir də sonu var, Nəsir. İşdən də gedəcəyik, hələ bu dünyadan da göçəcəyik. Bəs nə bilirsən? Elə bilirsən, qurdla qiyamətə qalacağıq.

Nəsir. Sənin dediklərin dübədüz, sözüm yox. Amma başqa idarələrdə pensionerlər işləyir axı...

Əmrah. Bəyəm məni işdən çıxarırlar?

Nəsir. Yox, əşşi, yox... Qəzetin yazdığı ilə deyil ki... Yaxşı, mən getdim, rəis çağırırdı. Sən fikir eləmə. Boş şeydir. Demə-qoqdular da... Ucuz sensasiya dalınca qaçırırlar.

Əmrah. Nəsir, vaxtını da alıram, cavan vaxtı bir dəfə mənə mükafat verəcəkdilər, amma vermədilər. Belə deyirdilər ki, hətta mənim adım gedib lap yuxarılara qədər çıxıbmiş. Baxıblar sənədlərimə, deyiblər, bu ki uşaqdır, çox cavandır. Belə cavan jurnalistə o boyda mükafatı vermək olmaz. Qoy bir az yaşa dolsun,

təcrübəsi artsın, sonra baxarıq. Bu yaxınlarda da yenə mənə mükafat vermək istəyiblər, bilirsən, yaqın, yenə adım siyahılarda yuxarılara gedib. Baxıb deyiblər ki, “əşşi, bu lap qoca kişidir ki... Cavanları qabağa çəkmək lazımdır.”

(Telefon zəng çalır.)

Əmrah. Bəli, eşidirəm.

Katibə. Əmrah müəllim, sizi “xozeyin” çağırır.

Əmrah. Xozeyin?

Katibə. Bəli, rəis çağırır.

Əmrah. Gəlirəm, bu dəqiqə.

Nəsir. “Xozeyin” səni də çağırtdırır?

Əmrah. Bəli...

Nəsir. Aaaa... Məni də çağırtdırıb ki... Xeyir ola, görəsən...

Əmrah. Yaqın, bir tapşırığı var da...

Nəsir. Səndən bir xahişim var. Sən içəri girsən, söhbətiniz çox çəkəcək. Mənim sözüüm ikicə dəqiqəlikdir. Gedək, qoy əvvəl mən girim, sonra sən, olar?

Əmrah. Nə deyirəm ki...

Nəsir. Çox sağ ol, ağsaqqal.

Nəsir. Salam, qəşəng qız. Biz gəldik.

Əmrah. Salam, qızım.

Katibə. Oturun, gözləyin, məruzə edim, sonra içəri girərsiz. Əyləşin. Mən indi gəlirəm.

Nəsir. Biz Əmrah müəllimlə razılaşmışıq, əvvəl mən girəcəyəm, sonra o.

Katibə. O sizdən yox, rəisdən asılıdır. Oturun.

Nəsir. Baş üstə.

Əmrah. Nəsir, bu “Məruzə edim” sözü hardan çıxdı ey... “Məruzə edim” deməzlər, “məlumat verim” deyərlər. Bu, rusların “dokladıvat” sözündən gəlir.

Nəsir. Eh, Əmrah müəllim, sən də nə qoyub, nə axtarırsan. Televizorda reklamlara baxırsan? “Susuzluğuna güvən!” Necə yəni “susuzluğuna güvən?” Dilin atasını yandırırılar ey, atasını.

Katibə. Buyurun, Nəsir müəllim!

Rəis. Gəl görək, Nəsir. Necəsən?

Nəsir. Çox sağ olun! Minnətdaram. Əmrah burdadır. Qəbul otağında. Sənin dalınca danışıqda fikirləşməirdi ki, belə bir gün də ola bilər?

Rəis. O materialı kim təşkil eləyib Əmrah haqqında?

Nəsir. Lələşin.

Rəis. Guya sən o tartan-partanı yazdırmayıydın, mən Əmrahı işdən çıxara bilməyəcəkdim.

Nəsir. Təkcə Əmrah döyül axı. Ağsaqqalların hamısını qovmurduq? Qoy bir əsas olsun əlimizdə də. Ən hörmətli Əmrah Sultanlıdır. Bu getsə, o birilər də rədd olacaqlar. Qoyurlar, beş-on qəpiyimizi qazanaq. Nə alandılar, nə verən. Hə, onu deyirdim axı... Bu Əmrah kimilər cavanları çəkirlər öz tərəflərinə. Cavanlara deyirlər ki, seçkilər ərəfəsində rəis həm iqtidara qulluq eləyir, həm də müxalifətə... Əslinə baxsan, düz eləyirsiz. Çünki dünyanın işini bilmək olmaz.

Rəis. Yaxşı, yaxşı, zoğal çeynəmə. Yerini də qulağı var ey... Orda-burda da belə danışıq, heç.

Nəsir. Xətrinə deyirsən, rəis. Mənim yanımda baş kəs. İndiyə qədər bu qədər ev yıxmış, bir adamın xəbəri olub? Sən bu Qəzənfərdən ehtiyatlı ol.

Rəis. Neçəyə yazdırdın bu məqaləni?

Nəsir. Onun dəxli yoxdur. Mən sənin yolunda ölümə də hazırım. Bir materialın pulu nədir ki... Kimi vurmaq istəyirsən, de mənə. Beş-altı qəzet əlimdədir. Keçəl halva yeyər, puluna minnət. Kimi istəyirsən, biabır eləyim sənin üçün.

Rəis. Ay sağ ol! Bir-iki nəfər var, istəyirəm, atasını yandırım onların. Lap böhtan da atım. Amma sonra sübut lazımdır axı... Verərlər məhkəməyə...

Nəsir. Sübut nədir? Kimin haqqında istəyirsən, de mənə, bir dənə əla böhtan yazdırım. Sonra həmin adam qoy cırsın özünü. Lap getsin məhkəməyə. Biabır olandan sonra məhkəmə neynəyəcək?

Rəis. Yaxşı, sən get, mən Əmrahi yola salım.

Nəsir. Yola salım nədir? Rədd elə getsin. Bu ağsaqqallardan bizə ancaq ziyan dəyir.

Rəis. Adamın ürəyi gəlmir, amma başqa çarəm də yoxdur.

Nəsir. Ay canım, ay gözüm, bəs hökumətin, deyirsən, başı işləmir ki, kişiləri altmış, qadınları əlli beş yaşında pensiyaya göndərir? Bilirsən, nəş göndərir? Cavanlara yol açmaq üçün. Tüpür bu ağsaqqallara. Yaşasın qarasaqqallar. Ura!

Rəis. Yaxşı, sən get.

Nəsir. Bir sözüm vardı, axı... Dünən dediyim adam amanatı gətirib. Qəpiyinə də dəyməmişəm. İki nəfərin adını verib. Onları rüsvay eləməliyik. Tapşır Məmmədquluya...

Rəis. Özün danış.

Nəsir. Mənim sözümə daha qulaq asmırlar. Yenə Siz desəniz, bəlkə...

Rəis. Sən mənim adımdan de...

Nəsir. "Yox" desə.

Rəis. Özün yazarsan.

Nəsir. Mən o cür yazı bilmərəm axı.

Rəis. Yazarsan! Yaxşı sən get.

Nəsir. Hə, Əmrah müəllim, elə bildim, söhbətimiz iki dəqiqəlik olacaq. Problem çoxdur da... A kişi, mən sənənlə danışırım ey... Fikrin hardadır sənənin? Səbət dibindən giləs tökülmür ey...

Əmrah. Yaxşı, mən gedim rəisin yanına.

Katibə. Hara gedirsən, ay Əmrah dayı? Dayan, məruzə eləyim də...

Əmrah. Bəs bayaq məruzə eləmədin?

Katibə. Onun Sizə dəxli yoxdur. İstəsəm, gündə yüz dəfə məruzə elərəm.

Əmrah. Elə qızım, get məruzə elə. Mən gözləyəyəm.

Katibə. Keç görək...

Rəis. Salam, ay Əmrah müəllim. Xoş gördük sizi. Nə var, nə yox? Evdəkilər necədir, nəvələr nə təhərdir?

Əmrah. Çox sağ olun, rəis. Minnətdaram! Xeyir ola, rəis. Məni çağırtdırmırsınız.

Rəis. Bilirsən, Əmrah kişi, bizim radio dövlət radiosu deyil, özəl kanaldır. Görürsən, mətbuat nə yazır də... Doğrudur, mən özəl kanal olduğuma görə heç kəsə tabe deyiləm. Kimi istəyə-rəm, saxlayaram, kimi istəyəyəm çıxardaram. Yüz nəfər işçim var, onun doxsanı cavandır, on nəfəri qocadır, yəni ağsaqqallardır. Onlardan biri də sən sən. Yaş elə zəhirmar şeydir ki, adamın əsəblərini pozur. Görürsən, heç nəyin üstündə əsəbiləşirsən, xoşagəlməz bir söz də deyirsən, lap rəisin əleyhinə.

Əmrah. Mən heç kəsin əleyhinə heç bir söz deməmişəm. Mən ağsaqqal kişi, sən cavan oğlan. Səndə mənim nə işim ola bilər?

Rəis. Yox, Əmrah müəllim, mən söz məsəli dedim bunu. Mənim atamın da yaşı altmışı ötüb. Heç nəyin üstündə özündən çıxır, ağzına gələni deyir, sonra özü də peşman olur. Bu, yaşın xüsusiyyətidir. Özünü də mən təkcə sənə ərizə yazdırmayacağam. On nəfər ağsaqqalımız var, onunu da təqaüdə göndərirəm.

Əmrah. Demək, məni təqaüdə göndərirsən? Neynək... Burda siqaret çəkmək olar?

Rəis. Əlbəttə, olar, çək.

Əmrah. Bilirsən, oğul, evdə oturmaq mənim üçün çox çətin olacaq.

Rəis. Ağsaqqal, sən evdə niyə oturursan? Çıx bulvara, göz özün üçün, istirahət elə. Görürsən, bulvarı necə qəşəng düzəldiblər. Bəs dövlət bu qanunu nə üçün qoyub? Hər kəsin istirahət etmək hüququ var. İstirahət bilirsən nə deməkdir. İsti və rahat.

Əmrah. Bilirsən, ay oğul, axı təqaüdlə dolanmaq mümkün deyil.

Rəis. Bu yaxınlarda artıracaqlar təqaüdləri. Beş dəfə artıracaqlar.

Əmrah. Yaxşı, mən nə vaxt yazım ərizəmi?

Rəis. Birdən elə bilərsən, mən təkcə səni işdən çıxardıram ha... Səndən başqa doqquz nəfər ağsaqqalımız var, onlara da ərizə yazdıracam.

Əmrah. Yaxşı, sağ ol! Ərizəni yazaram, narahat olma.

Rəis. Əmrah dayı, bəlkə, bir pepsidən, fantadan-zaddan içə-sən. O birindən də var ha... Konyak, fransuzski...

Əmrah. Sən də qocalacaqsan, oğul. Allah var başımızın üstündə. Ağsaqqalların ürəyinə dəymə. Allahın qəzəbi yaman olur.

Rəis. Ə kişi, qulaqlarını aç, mənə yaxşı qulas as. Mən Allahın qəzəbinə gəlməyəcəm. Çünki gecə-gündüz mən nəzir verirəm, kasıblara əl tuturam. Allahın qəzəbinə gəlməyəcəm, heç vaxt!

Katibə. İcazə olar?

Rəis. Nədi? Ağsaqqallar gəlib?

Katibə. Bəli!

Rəis. Bir-bir gəlsinlər...Hə... Kamil kişi, gəl görək.

Kamil. Salam, rəis. Necəsən, qadan alım?

Rəis. Qada görmə, Kamil kişi. Yaxşıyam. De görək, sən necəsən?

Kamil. Lap yaxşıyam.

Rəis. Nəvələr necədir?

Kamil. Əla! İstirahət günləri səhərdən axşamacan gözdirirəm onları səhərdə.

Rəis. Kamil kişi, bundan sonra təkcə istirahət günləri yox, hər gün nəvələri gözdirəcəksən.

Kamil. Nə demək istəyirsən, oğul?

Rəis. Təqaüdə göndərirəm səni, Kamil kişi. Özü də təkcə səni yox ha... Birinci elə Əmrah Sultanlıni göndərdim. Allaha şükür, bilirsən ki, Əmrah respublikanın adlı-sanlı jurnalistidir. Nə etmək olar? Yaş faktıdır. Qanun da nə deyir?

Kamil. Başa düşürəm, amma təqaüdə çıxsam, çox çətin olacaq mənə. Başqa yerdə iş yox, burda da...

Rəis. Bəsdir, işlədin də, ay Kamil kişi. İstirahət lazımdır adama.

Kamil. İş olmayanda darıxıram, bağrım çatlayır. Evdə oturma bilmirəm.

Rəis. Ağsaqqal, sən evdə niyə oturursan axı? Çıx bulvara, göz özün üçün. Görürsən, bulvarı necə qəşəng düzəldiblər. Bəs

dövlət bu qanunu nə üçün qoyub. Hər kəsin istirahət etmək hüququ var.

Kamil. Başa düşdüm. Başa düşdüm. Yaxşı, yazaram ərizəni.

Rəis. Kamil kişi, bəlkə, bir pepsidən, fantadan-zaddan içə-sən. O birindən də var ha... Yaxşı konyakım var.

Kamil. Heç olmasa, ələ salma. Mən konyak içənəm?

Rəis. Boy, ələ niyə salıram. Allah eləməsin.

Kamil. Qurban olum Allaha. Allah bilən məsləhətdir. Sağ ol.

Rəis. Xoş gəldin, Kamil kişi. Hərdən zəng elə. Unutma bizi...

Katibə. İbrahim müəllim gəlsin?

Rəis. Gəlsin...

İbrahim. Salam!

Rəis. Oooo... Mən kimi görürəm. Çoxdandır yanıma gəlmirsən?

İbrahim. Bu yalançı hal-əhval kimə lazımdır? Əmrah kimi adamı işdən qovursan. Allahdan qorxmursan? Kişi mənə hər şeyi danışdı. Buyur, bu da mənə ərizəm. Belə üfunətli yerdə işləməkdənsə, işsiz qalmaq yaxşıdır. Qol çək ərizəmə. Pambıqla baş kəsənlər!

Rəis. Ay qız, Nəsiri çağır bura. Tez ol, tez ol.

Katibə. Baş üstə!

Nəsir. Bəli, rəis.

Rəis. Qapıda oturan pensionerləri özün qəbul elə, ərizələrini yazdır.

Nəsir. Nə ərizə? Çağır otdel kadrı, versin əmrlərini bu vecsiz ağsaqqalların.

Rəis. Düz deyirsən, ən yaxşısı budur.

(Keçid musiqisi. Telefon zəngi)

Əmrah. Alo... Məsmə? Mənəm. Əmrahdır.

Məsmə. Adını niyə deyirsən? Guya səşindən tanımıram səni? Hə, yenə nə olub? Səşinə nə olub?

Əmrah. Heç elə-belə...

Məsmə. Elə-belə deyil axı.

Əmrah. Dedilər ərizəni yaz.

Məsmə. Kim dedi?

Əmrah. Rəis.

Məsmə. Yaz də... Təzə bir iş taparsan.

Əmrah. Bu yaşda iş hardan tapacam? İndi hamı cavan adamlarla işləmək istəyir.

Məsmə. Acından ölmərik. Özün də oturma orda, tez evə gəl.

Əmrah. Ömrüm boyu sənə dərd verdim.

Məsmə. Dərdini mənə verməyib bəs kimə deyəcəksən ki...

(Keçid musiqisi)

Rəis. Oturun, hamınız. Qəbul otağında da stul var. Götürün, gəlin. Əyləşin, əyləşin. Bu gün mən kollektivimizdəki bütün qocaları qovdum. Sizin xatirinizə qovdum. Hamınızın maaşını artıracam. O qocaların hesabına artıracam. Bu nə deməkdir? Bu o deməkdir ki, siz gecə-gündüz, canla-başla işləməlisiz. Əvvəla, iş içib gəlmək olmaz. Heç pivə də içmək olmaz. O bufeti də bağlatdıracam. Çox adam yaxşıqla pisliyi bir-birinə qarışdırır. Mən burda sizin üçün bufet açdırdım ki, vaxt itirməyəsini. Elə buradaca yeyib-içəsiniz. Amma çoxu bunu başa düşmür. O başa düşməyənləri də burdan qovacam. Onlar da elə mənim üçün pensioner kimi bir şeydir. Açın qulaqlarınızı, mənə diqqətlə dinləyin. Bizim radio kanalı birinci kanal olmalıdır. Hamının qabağına qoz qoymalıyıq.

Səs. Necə yəni qoz qoymalıyıq?

Səs. Yəni hamını ötüb keçəcəyik. İdeomatik ifadədir də...

Rəis. Xoruz səsi eşitməmiş informasiyalar gətirməlisiz. Bəsdır yazdınız ki, "məlumatlı mənbənin verdiyi xəbərə görə", ya da "mötəbər mənbənin dediyinə görə". Kimdir bu "məlumatlı mənbə", kimdir bu "mötəbər mənbə"? Bunu dəqiq deməlisiniz. Bütün dövlət idarələrinə yol tapın. Məmurları ələ keçirin. Onlara hədiyyələr verin. İnformasiya qoparın onlardan. Cəsarətli materiallar gətirin mənə üçün. Belə eləyin ki, obyektlərdə sizdən qorxsunlar. "Yeni radio" adını eşidən kimi özlərini yığıdırsınlar. Başa düşdüz?

Hamı. Bəli...

Rəis. Bu işdə cavanlar daha fəal olmalıdırlar. Hanı mənə siqaretim? Bu xarabanın təsisçisi də mənəm, rəisi də. Varımı-yoxumu qoymuşam bura. Kim bu yerin qədrini bilməsə, ərizəsini yazdırıb qovacam.. Sonra əsas bir şeyi də deyim. Seçkilər ərəfəsində mənə üçün söz çıxarıblar ki, guya mən həm iqtidara işləyirəm, həm müxalifətə. Yalandır! Mən heç kəsə işləmirəm. Mən haqqa-ədalətə işləyirəm. Mən obyektiv adamam. Nəyimə lazımdır, kim seçiləcək. Hə, kimin sözü var? Heç kimin? Gedə bilərsiz hamınız. Çalışın, bizim adımız çəkilən yerdə hamı zağ-zağ əssin...

(Telefon zəng çalır.)

Rəis. Can! Can! Eşidirəm. Bu gün bir az ağır olub günüm. On nəfər ağsaqqalı işdən çıxarıb qovmuşam.

Telefonda səs. Gözləyirəm, tez gəl, belə şeyləri ürəyinə salma. Cəhənnəm olsun bütün ağsaqqallar. Zəhləm gedir qoca kişilərdən.

(Keçid musiqisi)

Katibə. Rəis, Qəzənfər yanınıza gəlmək istəyir.

Rəis. Gəlsin.

Qəzənfər. Salam, rəis.

Rəis. Salam. Buyur, otur.

Qəzənfər. Çox sağ ol.

Rəis. Necəsən?

Qəzənfər. Əla!

Rəis. Qəzənfər, mən sənə nə pislik eləmişəm?

Qəzənfər. Heç bir pislik eləməmişəm.

Rəis. Bəs onda niyə cavanları mənə əleyhinə qaldırırsan?

Qəzənfər. Onlar özləri qalxırlar sənə əleyhinə.

Rəis. Nöşün?

Qəzənfər. Çünki görürlər ki, sən və sənə müavinin Nəsir çirkin işlərlə məşğul olursunuz. Gah iqtidara işləyirsiniz, gah da müxalifətə. Pul alıb sifarişlə böhtançı proqramlar hazırlayırsınız, sifarişlə qəzetlərdə yalan dolu yazılar çap elətdirirsiniz. Əmrah kimi təmiz adamlar sizi qane eləmir. Ətrafınızda Nəsir kimi ri-yakar, rəzil, alçaq adamlardır.

Rəis. Mən daha səni eşitmək istəmirəm. Dur, çıx get, yoxsa mən çıxaram bu otaqdan.

Qəzənfər. Onsuz da sən çıxmalısan bu otaqdan.

(Musiqi)

Rəis. Nəsir, ay Nəsir.

Nəsir. Nə olub, rəis?

Rəis. Kabinetimin qapısını mıxlayıblar.

Nəsir. Bilirəm, rəis, işlər şuluqdur. Cavanlar yığışib bir yerdə tələb edirlər ki, onların maaşını üç dəfə artırmalısan. Artırmasan, səni kabinetə buraxmayacaqlar. Bütün bu işlərin bəisi Qəzənfərdir. O deyir ki, bu radio mənim pullarımla yaradılıb. Ya mənim pullarımı qaytarsın, ya da onunla haqq-hesabı üzəcəyik. İşçilərə deyir ki, pullarımı qaytarsa, sizin maaşlarınızı altı dəfə artıracağam. Yaman başlayıblar, rəis, bunları sakitləşdirmək olmayacaq. Özü də başqa sözlər də deyirlər ey.

Rəis. Nə deyirlər?

Nəsir. Yenə deyirlər ki, rəis həm iqtidara işləyir, həm də müxalifətə. Qəzetə də yazmaq istəyirlər. Qəzetə yazsalar, batdıq. Əllərində faktları da var.

Rəis. Nə sarsaq-sarsaq danışırısan, çağır görək o xarratı, sındırsın bu qapını. Sonra hamını yığ yanıma.

Nəsir. Heç kəs gəlməyəcək, rəis. Görək özümüz gedək onların yanına.

Rəis. Əvvəlcə xarratı çağır, qapını açsın, sonra gedərik.

Nəsir. Baş üstə!

(Musiqi)

Rəis. Mən hamınızın maaşını üç dəfə artıracağam.

Səs. Bizə maaş lazım deyil.

Səs. Biz istəyirik siz çıxıb gedəsiniz burdan. Siz, bir də müavininiz Nəsir.

Səs. İkiüzlüsünüz siz! Bizim adımızı da biabır eləmişiz. Gah iqtidara işləyirsiniz, gah da müxalifətə. Əvvəllər sizin kimilərə "qələm fahişələri" deyirdilər. Qələm fahişələrisiz siz.

Səs. Murdarlar!

Rəis. Yaxşı, sakit olun. Mən bilirəm, bu işlərin fit verəni kimdir. Bilirəm.

Səs. Sizə görə bizə buqələmun deyirlər.

Səs. Əsl buqələmun sizsiz!

Rəis. Rədd olub getdilər. *(Nəsirə)* Nəsir, buqələmun nə deməkdir?

Nəsir. Xameleon. Rəngdən-rəngə düşən bir cür heyvan var, ona deyirlər.

Rəis. Bu nə işdir biz düşdük?!

Nəsir. Əmrah kişinin ahı tutdu bizi, rəis.

Rəis. Əmrah kimdir ki, onun ahı tutsun məni. Allah bəisin evini yıxsın. Özü də ən çox mənim əleyhimə danışirlar. Sənin adını çəkən yoxdur.

Nəsir. Necə adımı çəkən yoxdur. Elə indicə demədilər mənim adımı? Mən yazıq, fəqir bir adamam. Heç kimin toyuğuna daş atmamışam.

Rəis. Yaxşı, yaxşı, tərifləmə özünü. Gedək görək xarrat kabinetini açdı, ya yox?

Səslər:

– Deyəsən, kabinetini açdırır.

– Açdırır, təzədən mıxlayırıq.– Qoy əvvəlcə içəri girsinlər, sonra mıxlayırıq.

– Mən gedim qarajdan benzin gətirim, od vuraq rəisin kabinetinə.

– Yaxşı, ağ eləmə!

– Ağ eləmirəm. Həqiqi sözümdür. Görək rəislə Nəsirə göstərək ki, cəhənnəm təkcə o dünyada deyil. Bu dünyada da cəhənnəm var.

Rəis. Bilirsən nə var, Nəsir?

Nəsir. Hə, nə var?

Rəis. Nəsir, sən ağsaqqalları yığ bura, məsləhətləşək. Hər halda, cavanlar...

Nəsir (*ucadan gülür*). Ağsaqqalları?

Rəis. A kişi, niyə gülürsən?! Burada nə gülməli şey var ki?! Mən nə gülməli söz dedim ki?! Niyə gülürsən?! Bir dayan görüm, niyə gülürsən?

Nəsir. Rəis, sən heç qoydun ki, ağsaqqal qalsın bu xarabada? Hamısına ərizə yazdırıb qovdun da... İstəyirsən, gedim prokattan bir dənə ağ saqqal alım, bağlayım çənəmə, gəlüm yanına. Nə deyirsən? (*qahqəhə çəkir.*)

Rəis. Tfu sənün üzünə, sən nə riyakar, nə rəzil, nə alçaq adamsanmış. Sən özün demədin, ağsaqqalları qov?

Nəsir. Yox! Mən elə söz demədim. Mən dedim ki, ağsaqqallar aranı qarışdırırlar. Özü də sizi istədiyimdən dedim. Yoxsa mənənim nəyimə lazımdır, kim işdən gedir, kim getmir. Mənənim kimi avtoslesar bütün Bakıda yoxdur. Tüpürərəm jurnalistikaya, gedərəm öz sənətimin dalınca.

Rəis. Nə həyasız, nə alçaq adamsan sən.

Nəsir. Söyüş söymə, rəis. Mən də söyə bilirəm.

(*Qapını mıxlayırlar.*)

Rəis. Qapını yenə mıxlayırlar nədir? Nəsir, qoyma! Gəl bura görüm. İtələ qapını. Kömək elə mənə.

Nəsir. Gecdir, rəis, gecdir. İkimiz də qaldıq içəridə.

Rəis. Mən sənənlə bir yerdə qalsam, ürəyim partlar.

Nəsir. Elə mənənim də ürəyim partlar.

Rəis. Gözündən gəlsin sənə elədiklərim.

Nəsir. Neyləmişən ki mənənim üçün?

Rəis. Maşınlı olmusan, pullu olmusan. İndi mənəni saymırsan?

Səslər:

– Seçkilər qurtarana qədər burada qalacaqsınız.

– Məhv eləyəcəyik sizi.

– Od vuracağıq sizə. Cəhənnəm odunda yanacaqsız.

– Benzin nə oldu?

– Benzin hazır!

Rəis. Nəsir, polisə zəng vur.

Nəsir. Bu dəqiqə! Aaaa... Telefon xətlərini də kəsiblər... Biz batdıq, rəis. Ay uşaqlar, açın qapını. Yalvarıram sizə, açın qapını.

Səslər:

– Xeyr, qapını açmayacağıq.

– İkiüzlülüğün axırı budur.

– Tök bura benzini. Ver görüm kibriti.

– Onlara bu dünyanın cəhənnəmini göstərək gərək!

Rəis. Ay uşaqlar, nə qədər istəyirsiniz, pul verim sizə. Belə şey eləməyin. Mənənim özümə yox, sizə yazığım gəlir. Sabah tutub həbsxanaya soxacaqlar sizi. Özünü də rəhm edin, mənə də.

Nəsir. Mənə də rəhm edin, ay uşaqlar. Mən də sizə nə qədər istəsəm, pul verərəm.

Səslər:

– Çək gərək kibriti.

– Bax belə.

– Çəkilin dala. İndi çırtı-çırtla yanacaqlar bu murdarlar!

Nəsir. Rəis, gəl pəncərədən ataq özümüzü. Yoxsa... Rəis, nə oldu sənə, ay rəis? Ay uşaqlar, açın qapını, rəisin halı pisdir. Ay uşaqlar, qapı yanır. Rəis ölür. Açın qapını. Rəhm eləyin, ay uşaqlar! Rəhm eləyin! Rəis, ay rəis! Cəhənnəmin odu kül eləyəcək bizi. Dur! Qalx! Rəis! Ay aman! Bunlar doğrudan yandırır bizi! Rəis, aç gözünü. Rəis, mən atıram özümü pəncərədən. Aaaa... Doğrudan ölüb ki, bu... Ay uşaqlar, açın qapını! Açın! Açın!

ALLAH LƏNƏT ELƏSİN

(Radiopyes)

Məzahir. Sabahın xeyir, Əhəd dayı.

Əhəd. Aqibətin xeyir olsun, oğul.

Məzahir. Necəsən, ay Əhəd dayı?

Əhəd. Pensiyaçı baba necə olacaq?

Məzahir. Çıxdız, hə, təqaüdə?

Əhəd. Çıxdım.

Məzahir. Nə qədər alırsız?

Əhəd. On beş şirvan.

Məzahir. Boy... Əhəd dayı, on beş şirvan nədir? Sizin o boyda xidmətləriniz var.

Əhəd. Neyləyim, ay oğul. Dedilər, budu. Özü də başıma it oyunu açdılar. Bir dənə arvad var ey orda, Maral xanım. Maralazada da oxşamır heç.

Məzahir. Hə... Hə... Mənim dostumdur o arvad. Elə indi onun yanına gedirəm. Intervü alacam. Qəzetçin. Mən bir danışaram onunla. Siz otuz-otuz beş şirvan almalısınız ən azı.

Əhəd. Nə danışırısan?

Məzahir. Axşamüstü bir həyatə düşərsiz, söhbət edərik.

Əhəd. Çox sağ ol, ay Məzahir. Bu da mənim günüm, zibil atıram. Ev işlərində arvada kömək edirəm. Düyü arıdırəm, sarımsaq əzirəm, hələ deyir, qatığımı da çal.

Məzahir. Məzən olsun, Əhəd dayı (gülür). Axşamüstü gözləyəcəyəm həyatdə.

Əhəd. Çox sağ ol, ay oğul. Yaxşı insanlar olmasa, bu dünya heçdir, fanidir.

(Musiqi)

Güllü. Hə, nədir, gözüne yuxu getmir, deyəsən.

Əhəd. A Güllü, atalar yaxşı deyib: Bir yuxudan tez duran udar, bir də tez evlənən.

Güllü. Bunu indi bildin?

Əhəd. Nə bilim?! Qonşumuz qəzetçi Məzahiri gördüm, aşığıda, deyir sənə az pensiya yazıblar, çox almalısən. Dedi, kömək eləyəcək mənə, orda adamı var.

Güllü. Eh... Sən də odu söndürüb küllə oynayırsan. Vaxtında tədarük görmək lazımdı. O dollar əhvalatı yadımdadır? İş görmüştün, ağız açmışdın, o kişi də sənənin haqqını götürmüşdü. Vurub sinəsindən qaytardın. İndi "şirvan" davası eyləyirsən.

Əhəd. Ala bilməzdim o pulu, Güllü. Verənlər gedib sonra orda-burda danışırlar.

Güllü. Danışsınlar da! Guya sənənin təmizliyinə qiymət verdilər.

Əhəd. Cəhənnəmə versinlər! Hanı mənim ürək dərmanım. Dərman da qurtarır, iki şirvan hazırla, Güllü. Bu Məzahir də ürəyimdə bir ümid çırağı yandırdı. Görək də...

Güllü. Heç nəyin fikrini eləmə. Aldığımız çatır bizə birtəhər. Övlad yox, dərdin çəkək, evsiz-əşiksiz də deyilik. Buna şükür, pis ömür yaşamamışıq. Sənənin məhəllədəki hörmətin nəyə desən dəyər. On il əvvəl vəzifədə olanda su çəkdirmisən ki, bu binalara, bə-sindir. Məhəllə adamları məni görəndə həmişə sənə dua eləyirlər.

Əhəd. Nə bilim, qismətdən artıq yemək olmaz. Yandır o televizoru, görək nə deyirlər. Ürəyim darıxır yaman..

(Musiqi)

Məzahir. Danışdım Maral xanımla, Əhəd dayı. Düzələcək. Siz təxminən otuz səkkiz şirvan alacaqsız.

Əhəd. Nə danışırısan, Məzahir?

Məzahir. Hələ... Güllü arvadın da pensiya işini danışdım. Yəqin ki, o da az alır, hə?

Əhəd. Hə... İyirmi dörd məmməd. İki şirvan dörd məmməd.

Məzahir. Elə edərik ki, Güllü arvad ən azı on altı şirvan alsın.

Əhəd. Nə danışırısan?

Məzahir. Elədir. Amma bir məsələ var, Əhəd dayı. Məni düz başa düşün. Vermək lazımdır.

Əhəd. Məzahir, oğul, mən axı heç vaxt verməmişəm.

Məzahir. Ona görə də o cür vəzifələrdə işləməyinizə baxmayaraq, "on beş şirvan" alırsız.

Əhəd. Onda bir siqaret çəkək.

Məzahir. Bəlkə, çəkmiyəsiniz. Siz bəyəm çəkirsiz?

Əhəd. Hərdənbir.

Məzahir. Çox pul istəmərlər ey, Əhəd dayı.

Əhəd. Zəmanə nə xarab oldu, ay Məzahir.

Məzahir. Əlli dollar sizin işiniz üçün, on beş şirvan da Güllü xalanın. Üst-üstə heç yüz dollar da eləmir. Allah haqqı, mənim yoxumdur. Yoxsa sizə...

Əhəd. Evdə məsləhətləşim, deyərəm sənə. Səhər işə gedəndə, zəhmət olmasa, bir dəyərsən mənə.

(Musiqi)

Güllü. Mən on altı, sən otuz səkkiz, bu elədi əlli dörd şirvan, yüz dollardan da gör nə qədər çox alacağın. Mən verərəm Məzahirin dediği pulu.

Əhəd. Sənin pulun hardan?

Güllü. Guya sənın dalda pulun yoxdur? Əzrayıl da gələndə pul istəyir ey...

Əhəd. Məzahirin pulunu özüm verərəm. Bir də, a Güllü, insan elə deyir ki, əzrayıl belə gəldi, əzrayıl belə getdi. Amma heç kəs öz ölümünə inanmır. Beş-on qəpiyim var, gəl bura, yerini deyim sənə, ona-buna ağız açmayasan sonra. Gəl bura bax.

Güllü. Aaaa... Partbiletini saxlamısan indiyəcən?

Əhəd. Neyniyim? Tullamayacağam ki...

Güllü. Camaat yandırır ey...

Əhəd. Neyniyim... hə... bax bu partbiletin altındadır qəpik-quruşum. Cümə axşamları lazım deyil. Üç verərsən, bir də qırx.

Güllü. Bəsdi, sən Allah, hələ bilmək olmaz kim kimdən qa-baq gedəcək.

Əhəd. Mən sözümdə dedim, Güllü. Məzahirə də pulu özüm verəcəm. Sonra yerinə qoyaram.

Güllü. Mənim də pulum bax bu iri çaynikin içindədir. Allah Məzahirdən razı olsun! Qəpik-quruşumuzun yerini bir-birimizə dedik. Yoxsa qalacaqdıq axtara-axtara...

(Musiqi)

Məzahir. Hə... nə qərara gəldiz, Əhəd dayı, Güllü xala.

Əhəd. Razıyıq.

Güllü. Razıyıq.

Məzahir. Yaxşı, Əhəd dayı, sən də, Güllü xala, sən də axı-ncı iş yerinizdən son beş ildəki əmək haqqınız barədə arayış gətirməlisiz. Sonra əmək kitabçalarınızın kopyası, upravdom-dan kağız, sonra ümumi iş stajınız barədə arayış, sonra... zaqs kağızınızın kopyası, hə... bu qədər. Vallah, mənim imkanım yoxdur. Yoxsa özüm toplardım bu sənədləri. Bir xahişim var. Mümkün qədər tez hazırlayın kağızları. Mən getdim. Sağ olun.

Güllü. Xoş gəldin, ay oğul.

Əhəd. Atalar deyir ki, zərərin yarısından qayıtmaq da xeyirdir. Bəlkə, başlamayaq bu işə. Sən iyirmi dörd məmməd alırsan, mən on beş şirvan. Camaat bizdən də az alır. Acından ölmürük ki... Bir kişinin damında bir deşik olur. Allah-təala hər gün o deşikdən bir dənə çörək, bir kilo yağ, un, ot, qənd göndərir. Bir gün kişi deyir ki, qoy deşiyi böyüdüm. Götürür uzun bir ağac...

Güllü. Başlayır deşiyi böyütməyə. Ə kişi, yüz dəfə danış-mısan bunu mənə. Deşiyi böyütmək istəyəndə, demə, orda daş varmış, yumbalanır, tamam tutur deşiyi... hə?

Əhəd. Hə. *(öz-özünə)* Nə yaxşı sən varsan bu dünyada, ay Güllü. Sənə qurban olum mən. Qırx ildir, evlilik. Həmişə can deyib, can eşitmişik. Uşağımız olmayıb. Bunu dörd eləməmişik. Mehriban yaşamışıq. Qırx il nə tez keçdi. Qırx illiyimizi gərək qeyd edəydik. Qohum-əqrəbanı çağıraydıq. Kasıbçılığın üzü qara olsun.

Güllü. Öz-özünə nə danışırısan, ay kişi?

Əhəd. Deyirəm, gəl zərərin yarısından qayıdaq.

Güllü. Yox, ay kişi. Sabahdan başlayaq. Sən də yığ spravkaları, mən də. Könlü balıq istəyəm, quyruğunu suya qoyar. Bir də beş-üç spravkadır da... At döyül, dəvə döyül.

(Musiqi)

Məzahir. Gəlmək olar?

Güllü. Gəl, Məzahir.

Məzahir. Tələsirəm mən. Kağızlar necə oldu?

Əhəd. Rəhmətliyin oğlu, dünən mənim də, Güllünün də bəşimiza bir oyun açıblar ki, gəl görəsən. Spravka üçün açıq-aşkar pul istəyirlər.

Məzahir. Nə istəsələr, verin. Sonra pulunuzu çıxaracaqsız da...

Əhəd. Ə kişinin oğlu, upravdom mənə spravka verir ki, mən həqiqətən də filan adresdə yaşayıram, bununçun mən pul verim?

Məzahir. Neyləyək, ay Əhəd dayı. Belədir də. Bazar iqtisadiyyatıdır da... Görmürsüz zibilləri atan yoxdur. Nöşün?

Güllü. Darıxma, Məzahir. Hazırlayıb verəcəyik.

Əhəd. Yox, atam. Mən daha heç yerə gedən deyiləm.

Məzahir. Vallah, mən sizinçin çalışıram. İstəmirsizsə...

Güllü. Dayan. Kişini dünən, görünür, çox əsəbiləşdiriblər. Darıxma. Hamısını düzəldəcəyik, Məzahir.

Məzahir. Yaxşı, sağ olun.

Güllü. Xoş gəldin, oğul. Dokumentlər hazır olan kimi özümüz tapacağıq səni.

Məzahir. Xudahafız.

Güllü. Xoş gəldin.

Əhəd. Nahaq bu işə qol qoydum.

Güllü. Özünü ələ al, ay Əhəd.

Əhəd. Yaşayırdım da özümçün. Hardan çıxdı bu Məzahir?

Güllü. Darıxma. Özün həmişə deyirsən ki, həyat mübarizədir. Çayını iç, gedək spravka dalınca.

Əhəd. Yoruldum bu mübarizədəm.

(Musiqi)

Güllü. Mənim spravkalarım hazır. Sən necə? Qurtardın hamısını?

Əhəd. Qurtardım. Zəng vur Məzahirə, gəlsin.

Güllü (*telefonun nömrələrini çevirir*). Alo... Məzahir, sənə oğlum, mənəm, Güllü xaladır. Hə, hamısı hazırdır. Zəhmət olmasa, gəl, apar.

Əhəd. Görək də... Nəsə ürəyimə damıb ki, bu pensiya işimiz düzəlməyəcək.

Güllü. Nəhs gətirmə!

Əhəd. Nəsə inanmıram.

Güllü. Xeyirsöyləməzə dedilər, xeyir söylə, dedi, bəlkə, gədin, qayıtmadın.

Əhəd. Atalar deyib: artıq tamah baş yarar. Yaşayırdıq da, özümüçün.

Güllü. İndi nə olub ki? Düzəlməz heç düzəlməsin. Daha bununçun ürəyini niyə yeyirsən? Budur ey... Məzahir də gəldi.

Məzahir. Salam. Hər vaxtınız xeyir olsun.

Güllü. Aqibətin xeyir olsun. Çox sağ ol, ay oğul. Bax... bu, bütün spravkalar. Bu da dediyin pul. İndi ki boynuna götürməsən bu işi, qurtar getsin.

Məzahir. Əla! Üç günə sənədləriniz hazır olacaq. Pensiya knijkalarınızı da verin. Təzəsini gətirəcəyəm ey... təzəsini.

(Musiqi)

(Qapının zəngi çalınır.)

Güllü. Gələn Məzahirdir, a kişi.

Əhəd. Aç qapını, görək nə xəbərlə gəlib?

Məzahir. Sabahınız xeyir olsun, Güllü xala. Xoş gördük, Əhəd dayı.

Güllü. Aqibətin xeyir. Gəl içəri. Deyəsən, sevindirməyə gəlmisən bizi.

Əhəd. Gəl görək. Düzəldi?

Məzahir. Hələlik yox... Bilirsiniz, hər ikinizin vaxtilə işlədiyiniz yerlərdə pensiya kağızınız var. Onun adına "Forma nömrə 15" deyirlər. Onu gedib gətirmək lazımdır.

Güllü. Yaxşı. Qaş-qabağını tökmə, ay kişi. Mən gedib alaram.

Əhəd. Sənə verməzlər.

Məzahir. Vallah, Əhəd dayı, forma nömrə 15-siz mümkün deyil.

Əhəd. Yaxşı, yaxşı... Bunu əvvəlcədən deyəydilər də. Bax, Məzahir, mənim beynimə bu pensiya əhvalatını sən saldın. Yaşayırdım özümçün sakit... İndi gecəmiz-gündüzümüz yoxdur. Əvvəla, o sənədləri düzəldənə qədər Güllünün də, mənim də anadan əmədiyimiz süd burnumuzdan töküldü. İndi, qadan alım sənin, bu işi tez qurtar.

Məzahir. Ay Əhəd dayı, əgər mənim bu işdə bir xeyirim varsa, Allah mənim gözümlü çıxarsın. Sadəcə, sizə ürəyim yandı. Uzun illər yüksək vəzifələrdə işləmişiz, nazir müavini olmuşuz. Fikirləşdim ki, siz axı niyə belə az pensiya alırsınız. Sobesdəki Maral xanım var ha, o deyir ki, sizin pensiyalarınızın bu şəkildə artırılması əvvəllər olub. Sonra həmin qanun ləğv edilib. Mən də bunu bilmirdim. İndi bu arvad yaxşılıq eləyir də bizə. Öz aramızdır, çox da pul istəməyib axı. Camaat bilirsiniz, nə qədər pul verir belə şeylərə.

Güllü. Oğlum, sən nə qədər dedin, biz də o qədər verdik də. Forma nömrə on beşi də sabah yox, o birisi gün gəl, apar.

Məzahir. Yaxşı. Güllü xala, mən özüm yalvardım Maral xanıma ki, bunlardan çox pul istəmə, yoxlarıdı, o da razılaşdı.

Güllü. Çox sağ ol, ay oğul. Allah köməyin olsun. İnsan yaxşılıq edəndə Allah-təala həmişə onun qabağına çıxardır elədiyi yaxşılığı. Əhəd də, mən də Allah adamıyıq. Namaz qılıb, oruc tutan adamlarıq. Bizim dualarımız elə sənə bəsdir.

Məzahir. Çox sağ ol, ay Güllü xala. Narahat olmayın. Səhər tezdən gedəcəyəm Maral xanımın yanına. Heç narahat olmayın. Siz mənə forma on beşi verən günün sabahı təzə knijkalarınızı gətirəcəyəm. Mütləq. İstəyirsiniz, lap dilimdən kağız verim.

Əhəd. Lazım deyil!

(Musiqi)

Əhəd. Sabahın xeyir olsun, qızım.

Zöhrə. Ay xoş gördük Sizi, Əhəd müəllim.

Əhəd. Qızım, Zöhrə, başıma gələnləri sən yaxşı bilirən. Neçə vaxtdır ki, yoruram səni. İndi də Məzahir dediyim qonşum var ha... O deyir ki, forma nömrə on beş lazımdır.

Zöhrə. Vallah Əhəd dayı, ona mənim gücüm çatmaz.

Əhəd. Niyə ki, qızım?

Zöhrə. Forma nömrə on beşi baş mühasib özü verir. Görək özünüz Rüfət Rüstəmoviçin yanına gedəsiniz.

Əhəd. Bayaقدan elə sənə əziyyət verməmək üçün onun kabinetinin ağızını kəsdirmişdim. Görünür, kimisə telefonla çağırırdır, qapını açır, sonra həmin adam çıxan kimi qapını kilidləyir. Bəlkə, sən daxili telefonla bir ona zəng vurasan. Deyəsən, məni qəbul eləsin.

Zöhrə. Vallah, qorxuram ey, Əhəd müəllim. Sonra mənim üzümü danlayacaq.

Əhəd. Mən də, qızım, bu boyda nazirlikdə birçə səni tanıyıram. Qəribədir, bir dənə başqa tanış sifət görə bilmirəm, ey. Bütün işçilər təzədir.

Zöhrə. Elədir, Əhəd dayı. Yaman çox təzə işçi götürüblər.

Əhəd. Dünyadır da. Bir yerdə durmur ki... Səməd Vurğun demişkən, bir yandan boşalır, bir yandan dolur. İşdən ayrılandan sonra özümü yaman pis hiss edirəm, Zöhrə. Atalar doğru deyib: iş bədənin cövhəridir. Həzrəti Əli bilirən nə deyib iş barədə? Onun çox gözəl kəlamı var. Soruşur: Ən böyük keyf nədir həyatda? Cavab verir: İşləmək! Ən böyük günah nədir həyatda? Deyir: Qorxu! İnsan gərək heç nədən qorxmasın. Sonra sual edir: Ən böyük şücaət nədir həyatda? Cavab verir: Səbir etmək. Səbir etməyin də həddi-hüdudu var amma. Bir rəssamın tablosu yadıma düşdü. Çat-çat olmuş insan surətini təsvir etmişdi, altında da yazmışdı: Səbir daşı. Durum mən gedim, qızım. Sənin də başını ağrıtdım. Lazım deyil mənə forma on beş. Heç baş mühasibin yanına da getməyəcəyəm. Nə pensiya verirlərsə mənə, min şükür. Ara yerdə səni yordum, qızım.

Zöhrə. Bu nə sözdür, Əhəd müəllim. Məni sizi heç vaxt unutmuram. Həmişə sizə borcluyam.

Əhəd. Çox sağ ol, qızım.

Zöhrə. Əhəd müəllim, bir dəqiqə burda oturun, mənə gözləyin, gedim Rüşət Rüstəmoviçin qapısını döyüm, bəlkə, açdı. Yalvarıb xahiş edəcəyəm ondan. Bir dəqiqə mənə gözləyin...

(Qapını döyür.)

R.Rüstəmoviç. Kimdir orda?

Zöhrə. Mənəm Rüşət Rüstəmoviç, Zöhrədir.

R.Rüstəmoviç. İşləməyə qoymursuz da. Nədir ki?

Zöhrə. Əhəd müəllim gəlib ey yenə. Bizim keçmiş nazir müaviniyə.

R.Rüstəmoviç. Bu kişinin əlindən lap tənqə qaldım, özüm ölüm. Onun hər gəlişi mənim üçün təzə infarktdır. Nə istəyir?

Zöhrə. Forma nömrə on beş.

R.Rüstəmoviç. Başdan xarəbdir, deyərsən, sənəin Əhəd müəllimin. Onu başa sal ki, forma nömrə on beşi elə-belə vermirlər ey. Bu xarəba nazirlikdə adı qranka kağızın özü də tapılmır ey. Deginən ona əli cibində olsun. Elə-belə heç kəsə spravka-zad verməyin.

Zöhrə. Rüşət Rüstəmoviç, mən ona elə söz deyə bilmərəm.

R.Rüstəmoviç. Deyə bilməzsən, onda denən rədd olsun.

Zöhrə. Nə olar, bir dəqiqəlik onu qəbul edin də.

R.Rüstəmoviç. Ay qız, mənim işim başımdan aşır. Hər Əhəd kimiləri qəbul eləsəm, onda gərək bu xarəbada işləməyim mən. Budur ey... Sən məndən xahiş edirsən ki, onu qəbul edirəm, çevril bax, özü qapıda gör necə şöngüyüb.

Əhəd. Rüşət Rüstəmoviç, axırncı xahişimdir bu. Forma nömrə on beşi verin mənə, rədd olum gedim.

R.Rüstəmoviç. Sən, ay kişi, nazir müavini işləmişən. Bir adam sənəin kabinetinə qapını döymədən girsəydi, nə deyərdin ona?

Əhəd. Mənim qapım həmişə hamının üzünə açıq olub.

R.Rüstəmoviç. Hə, demək istəyirsən, səndən sonra biz bürokrat olduq?

Əhəd. Mən elə söz demədim. Xahiş edirəm, forma nömrə on beşi verin, çıxım gedim.

R.Rüstəmoviç. Gör necə vaxtdır, bu qızlar sənəin spravkalarından tənqə qalıblar. Heç olmasa, gələndə əlində konfetdən-zaddan bir şey gətir də... Hə, niyə dinmirsən? Sözü düzün deyirəm, hə? Ona görə cavab verə bilmirsən? Ay müsəlman.

Əhəd. Xahiş edirəm, mənə saxlamayın. Forma nömrə beşi verin, gedim.

R.Rüstəmoviç. Bəs bayaqdan deyirdin forma on beş. İndi forma beş istəyirsən? Forma beş nədir?

Əhəd. Yox, çaşdım. On beş demək istəyirdim.

R.Rüstəmoviç. Götür apar bunu. Sənəinləyəm ey, Zöhrə. Gözünü tavana nış dikmişən? Götür apar bunu Sonanın yanına, denən, yazıb versin. Amma budur deyirəm sənə, yoldaş Əhəd, bir də mənim kabinetimə icazəsiz gəlib girsən, iti qovan kimi qovacam səni.

Əhəd. Mənə qovan hələ anasından olmayıb. Ağzının danışğını bil.

R.Rüstəmoviç. Çıx burdan bayıra, çıx! Rədd olun burdan!

Zöhrə. Əsəbiləşməyin, Əhəd müəllim. Gəlin bura. Gedək Sona xanımın yanına.

Əhəd. Yox, qızım, lazım deyil. Mənə görə üzün danlanır, bəlkə də, lap işdən çıxararlar səni. Lazım deyil.

Zöhrə. Ölkə dərəcəlik deyil. Heç kəs mənə işdən çıxara bilməz. Gəlin gedək, Sona xanım yaxşı adamdır. Gedək birlikdə, formanı alağ.

(Musiqi)

Güllü. Nə gec gəldin, ay kişi? Ala bildin forma on beşi?

Əhəd. Elə müsibətlə aldım ki, heç almasam, ondan yaxşıdır. Sən necə?

Güllü. Mənə o dəqiqə verdilər. Keçəl halva yeyər, puluna minnət. Soruşdum forma on beşi almaq üçün nə qədər vermək lazımdır? Dedilər: üç şirvan.

Əhəd. Kaş məndən də istəyəydilər, verəydim.

Güllü. Aləmsən ey, ay Əhəd. Sən gözləyirsən ki, desinlər pul ver. Sən özün gərək soruşasan. Keçənlərdə bu bizim qonşu Ka-

mil yoxdur, arvadı ilə gəlirdi, görüşdük. Deyir, təzə dükan açmışam. Dedim, nə təhər açdın bu dükanı. Deyir, getdim lazımı yerə, dedim ki, bir az pulum var, xərcləmək istəyirəm, başa düşdülər ki, vermək istəyirəm. Dedilər, orda oturma, burda otur, çay da gətirdilər, qulluq da elədilər mənə. Ey... ay Əhəd. Saç-saqqal ağartdın, başa düşmədin də bu dünyanın gərdisini.

Əhəd. Yaxşı, mən gedim bir az divanda uzanım, ürəyim yenə gicdiyib. Bir stəkan çay gətir mənə. Dərmanımı da ver ordan. Qoy qurtarsın bu işlər, sakit yaşayacağam özümçün. Bir az gərək özümə baxam. Evin qabağında boş torpaq sahəsi var ha, istəyirəm, oranı əkim, becərim. Başımı qarışdırmaq istəyirəm ey.

Güllü. Ay kişi, uçaştkovı gəlib deyəcək, dokumentin var ki, bu torpağı əkib becəirirsən? Mən görürəm, ay Əhəd, sən işsiz dayana bilmirən. Bəlkə, bir xırda iş tapasan özünçün. Səhər evdən çıxasan, axşam qayıdasan.

Əhəd. Yadıma bilirsən nə düşdü. Bu yaxınlarda, gəncəli Tofiq vardı ha, tanıyırsan, Bağirov, çox əntiqə kişilərin biridir.

Güllü. Hə, növ tanıyıram, Tofiq müəllimi kim tanıdır ki.

Əhəd. Bir gün ona rast gəldim, dedim, harda işləyirən. Dedi, heç yerdə, işdən çıxmışam. Günlərin bir günü deyir, həkimə getdim, dedim axı ürəyim mənə yaman əziyyət verir. Ürəyimə qulaq asdı, dedi, iş öyrəmiş adamsan, indi işdən çıxmısan, ona görə ürəyin sıxılır, yoxsa sənin ürəyində heç bir şey yoxdur. Sonra deyir, mənə belə bir məsləhət verdi ki, hər gün səhər tezdən dur ayağa, əl-üzünü yu, üzünü qırx, çayını iç, sonra da elə bil ki, iş gedirsən, çıx, gəz, dolan, qayıt evə. Onda heç ürəyin ağrımaz. Tofiq deyir ki, mən də elə elədim. Həmin günün səhəri yuxudan durdum, əl-üzümü yudum, üzümü qırxdım, çay içdim, lap belə odekolonlandım da, evdən çıxanda nəvəm soruşdu: hara gedirsən, baba? Dedim, işə gedirəm. Nəvəm güldü, dedi: yalan danışma, baba, səni işdən çıxarıblar, bilirəm. Tofiq bunu dedi, güldü. Amma bu gülüş başqa gülüş idi. Yaman keçdi ömür, yaman keçdi... Qocaldıq. Nəvə də yoxdur, desin ki, baba hara gedirsən?

Güllü. Yaxşı, yaxşı. Heç səni belə bədbin görməmişdim mən. Nə olub Allaha şükür. Yaşayırıq, canımız sağdır. Bu elə hər şeyə dəyər. Forma nömrə on beşlərimiz də cağbacaq hazır. İndi Məzahirə zəng eləyəcəyəm, gəlib aparsın.

(Musiqi)

Güllü. Harda qaldı bu Məzahir? Bəlkə, bir də gedəsən?

Əhəd. Beşinci mərtəbəyə qalxıb düşüncə ürəyim ağzıma gəlir, a Güllü. Daha abırım-həyam gedib, Məzahirin anasından utanıram. Forma on beş deyirdi, onu da keçən həftə verdik. Bu Məzahir harda itib batıb, bilmirəm. Çarə ona qalıb ki, səhər sübhədən pəncərənin qabağını kəsdirim, Məzahir işə gedəndə saxlayım onu.

Güllü. A kişi, ora bax. Odur ey Məzahir. Məzahir! Məzahir!..

Əhəd. Məzahir! Ay Məzahir!

Məzahir. Gəlirəm! Bu dəqiqə gəlirəm.

Güllü. Bax, görürsən, tapdıq Məzahiri. Elə darıxdırırsan özünü.

Əhəd. Neynim?!

Məzahir. Salam-əleyküm! Sən Allah, məni bağışlayın, başım elə qarışıqdır ki, adım da yadımdan çıxıb. Bizim qəzeti məhkəməyə veriblər. Baş redaktor da hər yerə məni göndərir. Gecə on ikidə, birdə gəlib çıxıram evə...

Əhəd. Yaxşı, yaxşı... Nəfəsini də, sonra danış.

Güllü. Ay oğul...

Məzahir. İndi elə ora gedirəm.

Əhəd. Yaxşı, get. Amma bil ki, gözləyirəm səni. Lap neçədə olsa, mənə bir xəbər de...

Məzahir. Oldu, baş üstə! Sağ olun.

Güllü. Xoş gəldin.

Əhəd. Gözləyirəm ha...

Məzahir. Oldu!

Güllü. A kişi, başına bir iş gələr sənin. Cəhənnəm olsun pənsiya da, Maral da. Deyək Məzahirə köhnə knижkalarımızı gətirsin, pulumuzu da qaytarsın. Heç nə lazım deyil. Sənin başına bir iş gələndən sonra o knижkalar mənim nəyimə lazımdır. Günah mənə oldu.

Əhəd. A Güllü, ağılıma bir fikir gəlib. Deyirəm, bəlkə, özüm götürüm trubkanı, zəng edim Maraldı-ceyrandı nədir ona. Deyim, balam, bizim pensiya işimiz necə oldu? Özü də tanıyır ey məni keçən dəfədən.

Güllü. A kişi, qorxuram daha da korlayarsan işləri. Qoy görək bu Məzahir axıracan neyləyir?

Əhəd. Yox, mən bu arvada zəng eləməliyəm.

Güllü. Telefonunu bilirsən bəyəm?

Əhəd. Bilirəm, bloknotumda var. *(Nömrə yığır.)*

Maral. Bəli, eşidirəm!

Əhəd. Maral xanımdır?

Maral. Bəli. Sözüünü de görüm.

Əhəd. Sizi narahat edən pensiyaçı Əhəd Cəbrayilovdur.

Maral. Kim?! Hansı Əhəd Cəbrayilov?!

Əhəd. Siz məni tanıyırsız. Təqaüdə çıxanda yanınızda olmuşam. Mən uzun illər yüksək vəzifələrdə işləmişəm, nazir müavini olmuşam. Məzahir dedi ki...

Maral. Hansı Məzahir?

Əhəd. Jurnalist Məzahir. İndicə elə sizin yanınıza getdi.

Maral. Hə, bildim hansı Məzahiri deyirsən. Yadıma düşdü sizin pensiya məsələniniz. O düzələn şey deyil. Siz deyən qanunu ləğv eləyiblər. "Potolok" pensiya nədir, onu da sizə vermişəm, vəssalam!

(Musiqi)

Məzahir. Maral xanım, sizdən çox xahiş edirəm, bu Əhəd Cəbrayilovun işini yubatmayın, yazıqdır. Gör nə vaxtdan onun işi uzanır.

Maral. Uzanar da. Dünən də telefonda mənə vəzzariyyat oxuyurdu. 50 dollar pul vermişən, istəyirsən, ayda 38 şirvan ona pensiya verim?

Məzahir. On beş şirvan da arvadı üçün vermişəm.

Maral. Zalım balası, bu, heç 100 dollar eləmir ey...

Məzahir. Özünüz razılaşmadız əvvəldən?

Maral. Qiymətlər qalxır ey, yoldaş jurnalist. Bunlardan yazın ey! Camaat acından ölüür.

Məzahir. Maral xanım, mən sizə yalvarıram, Əhəd Cəbrayilovun işini düzəldin.

Maral. Yaxşı da, tələsdirmə məni. Dedim sənə ki, təzə knijkaları hazırdır, verəcəyəm.

Məzahir. Nə vaxt?

Maral. Dedim, verəcəyəm də, nöş hirsəndirirsən məni?

Məzahir. Maral xanım, heç olmasa, təzə knijkalarının nömrələrini deyin, gedim göstərim onlara, yoxsa çox darıxırlar, yazıqdırlar.

Maral. Ağzına gələn nömrəni de də. Biri üçün de: səkkiz yüz iyirmi altı, altı yüz otuz səkkiz, o birisi üçün de: yeddi yüz on yeddi, doqquz yüz doqquz. Həm də denən, bir az da tərləsinlər.

Məzahir. Yox, Maral xanım, bunu onlara deyə bilmərəm. Öz pulum da yoxdur. Siz təzə knijkaları verin, bir-iki aya mən bir şey düzəldim, sizə verərəm.

Maral. Bunların bir dənə də spravkası çatmır ey...

Məzahir. Maral xanım, o nə spravkadır ki, nə dediz, hamısını düzəldilər gətirdim.

Maral. Onların axı uşaqları yoxdur.

Məzahir. Hə... yoxdur.

Maral. Bir dənə spravka gətirsinlər ki, niyə yoxdur.

Məzahir. Necə yəni, spravka gətirsinlər ki, niyə yoxdur. Yoxdur da. Arvad doğmayıb.

Maral. Başımı aparma. Arvad getsin poliklinikaya, bir dənə spravka gətirsin ki, bu adam, doğrudan da, bu günə qədər doğmayıb.

Məzahir. Ginekoloqdan spravka gətirsin, Maral xanım?

Maral. Bəli, ginekoloqdan, yoldaş jurnalist.

(Musiqi)

Məzahir. Salam-ələyküm.

Əhəd. Gəl görək. Əliboş gəlmisən ki, yəne...

Güllü. Bu nə oyundu, ay oğul, başımıza gətirdin. Axı bu işi düzəldə bilmirdin, deyəydin də. Yaşayırdıq özümüzçün sakit...

Əhəd. A bala, nə oldu bu təzə knijkalar?

Məzahir. Əhəd dayı, sən Allah, məndən inciməyin, məndə günah yoxdur. Maral xanım deyir ki, bir dənə də spravka lazımdır.

Güllü. O nə spravkadır?

Əhəd. Daha nə spravka istəyir?

Məzahir. Vallah, deyə də bilmirəm. Maral xanım deyir ki, siz, Güllü xala, poliklinikadan spravka gətirməlisiniz ki, həqiqətən də, bu günə qədər heç bir uşaq doğmamısz.

Əhəd. Allah lənət eləsin!..

Güllü. Əhəd... Əhəd... Ay Əhəd! Nə oldu sənə, Əhəd?.. Sənə qurban olum, ay Əhəd! Allah lənət eləsin baisə. Allah min təsbəh lənət eləsin. Min təsbəh! Min təsbəh! Allah lənət eləsin!

SÖZ GÜLLƏSİ

(Radiopyes)

Fərid. Necə oldu bura gəldim? Zəhərə dönəydi bir parça çörək. Daş düşəydi jurnalist olduğum günə! Çıxıb gedəcəm burdan. Heç yaşamaq da istəmirəm. Bir anamdı məni saxlayan, bir də Süleyman kişi.

Süleyman. Nədir, Fərid, niyə belə fikirlisən?

Fərid. Yox, fikirli deyiləm, Süleyman müəllim.

Süleyman. Məni aldada bilməzsən, Fərid. Yoxsa xətrinə dəyiblər yənə?

Lətif. Ay Süleyman müəllim, Fərid bəyəm balaca uşaqdır ki, onun nazını çəkirsən?

Süleyman. Lətif, sən öz işinlə məşğul ol, mənim işimə qarışma.

Lətif. Qarışma deyirsən, qarışmaram, amma onu bil ki, sənin hərəkətlərin gənclərə qayğı deyil, onları əməlli başlı korlamaqdır.

Süleyman. Dedim, mənim işimə qarışma!

Fərid. Süleyman müəllim, mənə görə qanınızı qaraltmayın.

Lətif. Buna bax, Süleyman müəllimin qayğısına qalır, amma məni vecinə almır. Onsuz da qanıam qaradır. Dünən axşam eynəyimi itirmişəm.

Fərid (öz-özünə). Eynəyə görə dərd çəkir! Bəs onda mən neynəyim?! Arzumu, ümidimi itirmişəm. Yaşamaq istəmirəm. Anama görə, Süleyman müəllimə görə yaşayıram bu dünyada. Bir də Gülzara görə. Gülzara görəndən dünya mənimdir. Ancaq Lətif kimilər acı sözləri ilə ürəyimə güllə vuranda doğrudan yaşamaq istəmirəm.

Süleyman. Nə fikirləşirsən, Fərid?

Fərid. Heç, elə-belə! İşlərimi götür-qoy edirəm. Bilirsiniz də... Baş redaktor yazdıqlarımı bəyənmir.

Lətif. Bəyənməz də! Sən oturub yazı yazmaqdanısa, elə çortu gedirsən. Sənin bədbinliyindən cana gəlmişəm. Baş redaktordan xahiş edəcəm, yerimizi dəyişsin. Mən səninlə bir otaqda oturmaq istəmirəm! Xudahafiz! Gedirəm baş redaktorun yanına.

Süleyman. Fərid, onun sözlərinə fikir vermə. Bir tərəfə baxanda elə ayrı-ayrı otaqlarda otursaz yaxşıdır. Dur gedək, Fərid. Vaxtdır. Mən səhər baş redaktorla danışacam, səni ezamiyyətə öz kəndinizə göndərsin. Get ananı da gör. Darıxmısan ananın, bilirəm.

Fərid. Çox sağ olun, Süleyman müəllim.

Süleyman. Kənddən bir yaxşı yazı da gətirərsən. Əvvəlcə mənə göstərərsən. Sözümə qulaq as, bədbin olma. Həyat gözəldir. Sənin gərək ki, bir gözaltın da var, hə? Adı nədir?

Fərid. Süleyman müəllim, utandırmayın mənə.

Süleyman. Adını soruşuram da.

Fərid. Gülzar.

Süleyman. Gün o gün olsun ki, səninlə Gülzarın toyunu görək. Anan bilir?

Fərid. Hələ bilmir.

Süleyman. Anana de, qoy sevinisin. Anaların ən böyük arzusu oğul toyu görməkdir. Gülzar işləyir, oxuyur?

Fərid. Tələbədir.

Süleyman. Ata-anası kimdir? Sənətləri nədir?

Fərid. Heç soruşmamışam.

Süleyman. Qəribə oğlansan.

Fərid. Üç aydır, tanıyırdıq bir-birimizi. Amma mənə elə gəlir ki, çoxdan tanışdıq.

Süleyman. Deyəsən, çox istəyirsən Gülzarı. Ta niyə qızarırsan, ay pır olmuş? Allah sizi xoşbəxt eləsin!

Fərid. Çox sağ olun, Süleyman müəllim. Kaş bütün insanlar sizin kimi olaydı. Yoxsa mənə atam?!

Süleyman. Bilirəm, hamısını bilirəm. Ürəyində salma, fikir eləmə.

Fərid. Neynəyim?! Adamın atası sədəqətli ömür dostunu atıb başqa qadınla evlənəndə dözmək olmur, Süleyman müəllim.

Süleyman. Haqlısan, oğlum, amma bil ki, bu dünyada bətərin də bətəri var. Anan sağ-salamatdır, sənin kimi də oğlu var. Bəyən bu xoşbəxtlik deyil?

Fərid. Nə bilim, amma bütün bunları qəbul eləyə bilmirəm. Keçən dəfə atam mənə elə ağır söz dedi ki, elə bil ürəyimə güllə vurdu. Söz gülləsi!

Süleyman. Elədir, söz gülləsi, söz yarası sağalmazdır. Bəzən insanlar düşünmədən bir-birinə elə ağır söz deyirlər ki, adam məəttəl qalır. Axı sözlə adamı öldürmək olar.

Fərid. Elədir, Süleyman müəllim, düz deyirsiniz.

Süleyman. Amma bir şey var ki, insan gərək sınımasın, əyilməsin, polad iradəli olmaq lazımdır. Polad iradəli! Onda söz gülləsi heç nə edə bilməz. Başa düşürsən, Fərid?

Fərid. Başa düşürəm, Süleyman müəllim. Özüm də anlayıram ki, gərək bu həyatın keşməkeşləri qarşısında möhkəm olum, əyilməyim, sınımayım. Amma olmur, vallah, olmur, Süleyman müəllim.

(Keçid musiqisi)

Lətif. Sara xanımın sabahı xeyir olsun!

Sara. Aqibətin xeyir olsun, ay Lətif.

Lətif. Aqibətim bir şey olmadı, ay Sara xanım. Tez qocaldım. Bu yazı-pozu mənə atamı yandırdı. Can deyil fəhlə olmaq? Səhər işə gedirsən, axşam qayıdırsan. Qayıtdınmı, asudəsən, heç bir işin yoxdur. Amma mən bütün gecəni yazı yazmışam. Al bunu, qadan alım, kompüterdə yaz. Yaz görək baş redaktorumuz nə deyəcək. Hə... Sara xanım, mənə aqibətim bir şey olmadı.

Sara. Nöş elə deyirsən? Nə olub sənin aqibətinə. Hamı əvvəl-axır pensiyaya çıxmalıdır də...

Lətif. Pensiya hardan gəldi ağlına? Onu kim dedi sənə?

Sara. Elə eşitdim.

Lətif. Nə eşitdin? Kimdən eşitdin?

Sara. Eşitdim də... Yadımda deyil kimdən eşitdim. Dedilər ki, Fəridi sənin yerinə qoymaq istəyirlər.

Lətif. Fəridi? Allah vurub onu da, onun havadarlarını da! Mənə pensiyaya göndərən hələ anasından olmayıb.

Sara. Sən bilmirsən, Amerikanın prezidenti kim olacaq o biri seçkidə?

Lətif. Söhbəti niyə dəyişirsən, Sara xanım? Oxunu atıb yayını gizlətmə. Sən pensiyadan danış, görüm. Kim dedi o sözü? Hansı qurumsaq dedi o sözü?

Sara. Nə bilim ey! Sənə də söz deməli deyil ki!

Fərid. Salam, Lətif müəllim. Sabahınız xeyir olsun, Sara xanım. Zəhmət olmasa, vaxtınız olanda bu yazımı kompüterdə yazarsınız.

Lətif. Ə, Fərid, sən nə töhür adamsan ə? Görmürsən mən Səndən qabaq gəlmişəm?

Sara. Az ye, hambal tut özünçün, Fərid. Mən sənə cızmaqaranı yazan deyiləm. Bütün qəzetlərdə üç-dörd kompüterşik var, bizim xarabada hər şeyi yükləyirlər mənəim boynuma. İndi də sənəim bezdəni tartan-partanı yazmalıyam?

Fərid (*öz-özünə*). Yenə söz gülləsi! (*Saraya*) Bəs onda mən harda yazdırım bunu?

Sara. Özün bilərsən!

Fərid. Sara xanım, mən ezamiyyətə getmək istəyirəm. Materialı təhvil verməsəm, baş redaktor məni buraxmayacaq.

Sara. Ta o sənəim öz problemini.

Fərid. Bəs indi mən neyniyim?

Lətif. Sən bilirsən neynə, Fərid.

Fərid. Neynəyim?

Lətif. Get metrə yarım kəndir al, as özünü boğazından. Sənəim də canın qurtarsın, bizim də.

Fərid (*öz-özünə*). Yenə söz gülləsi! Dözə bilmirəm, vallah.

Süleyman. Salam! Hamınızı xoş gördük. Koridordaydım. Söhbətinizi eşitdim. Lətif ağa, bəlkə, sən gedib asasan özünü? Hamının da canı qurtarsın səndən. Nə istəyirsən Fəriddən? O ki qaldı sənə, hörmətli Sara xanım, sənəim borcun kompüterdə yazı yazmaqdır. Maaşı buna görə alırsan. Heç kəsəim başına minnət qoyma!

Sara. Mən heç kəsə icazə vermərəm ki, mənəimlə bu tonda danışsın. Bu dəqiqə ərizəmi yazıb rədd olaram burdan.

Süleyman. Yaz, elə bu saat yaz! Elə bilirsən, səndən başqa yer üzündə kompüterşik yoxdur?

Sara. Heç eybi yox. Bu dəqiqə baş redaktorun yanına şikayətə gedəcəm.

Süleyman. Get, mən də gəlirəm. Gələrəm, baş redaktora deyərəm ki, Sara birinin materialını yazır, o birinə naz eləyir.

Lətif. "Birinin materialını yazır" sözü mənə aiddir də?! De görüm, sən məndən nə istəyirsən, Süleyman? Həzrət Abbas haqqı, əlimdən xata çıxacaq axırda. Fərid kimdir ki, ona görə bizə itin sözünü deyirsən.

Süleyman. Lap yaxşı eləyirəm!

Lətif. Mən də indi gedəcəyəm baş redaktorun yanına şikayətə.

Süleyman. Dünən getmişdin də, nə oldu? Bu gün də get! Niyə durmusan? Sara getdi, sən də get.

Fərid. Süleyman müəllim... Mənə görə yenə qanınızı qaraltdınız.

Süleyman. Mən baş redaktorla danışdım. Get yanına, sənəim gözləyir. Ezamiyyətdən qalma. Material hazır olandan sonra mən özüm onu baş redaktora verərəm.

Fərid. Çox sağ olun, Süleyman müəllim.

Süleyman. Al bu pulu da qoy cibinə.

Fərid. Yox, Süleyman müəllim. Mənə pul lazım deyil. Ezamiyyə pulu verəcəklər də!

Süleyman. Bəs ananın bir şey almayacaqsan?

Fərid. Çoxdan alıb saxlamışam. Ağ kəlağayı almışam. Anamı qara kəlağayıda görəndə ürəyimə od düşür.

Süleyman. Al bu pulu, Fərid.

Fərid. Dünyasında almaram.

Süleyman. Bu ayın kirayə pulun vermişən?

Fərid. Vermişəm, Süleyman müəllim. Narahat olmayın. Pulum olmayanda deyərəm sizə.

Süleyman. Yaxşı, get, oğlum, baş redaktor sənəim gözləyir.

Fərid. Sağ olun, Süleyman müəllim.

Süleyman (*öz-özünə*). Ay dünya... Kaş çoxlu pulum olaydı... Fəridi qurtaraydım kasıbçılıqdan. Verəydim ona pulları, deyəydim, get yaşa özünçün, Fərid. Sənindir bu dünya. Get ev

tikdir özünçün, evlən, geyin-kecin, ananı da gətir Bakıya. Ay dünya... bu əl çirki deyilən şeyə düz adamlar niyə həmişə həsrət qalırlar?

(Keçid musiqi)

Baş redaktor. Gəl görüm. Sən bilirsən ki, Süleyman müəllim bizim hörmətli jurnalistimizdir. Mən onun xatirinə səni öz kəndinə ezamiyyətə göndərirəm.

Fərid. Çox sağ olun. Fikirləşdim ki, dəyişiklik olsun. Yoxsa, sözün düzü, yazdıqlarım xoşuma gəlmir.

Baş redaktor. Sən elə bilirsən ki, yazdıqlarından bir elə sənin xoşun gəlmir? Elə mənim də xoşum gəlmir, oxucuların da xoşu gəlmir. Sənin savadın aşağıdır, Fərid.

Fərid (*öz-özünə*). Söz gülləsi!

Baş redaktor. Razi döyülsən mənimlə? Coğrafiyadan neçə alırdın orta məktəbdə?

Fərid. Beş!

Baş redaktor. Onda xəritədə göstər görüm Zimbabve hardadır.

Fərid. Budur ha... Görürsüz? Xırda hərflərlə yazılıb "Zimbabve".

Baş redaktor. Afərin! Mən bilirəm ey... sənin başun var. Amma əl çək bu Lətifin yaxasından. Süleyman da havadar çıxıb sənə. Qoca kişidir. Nə pislik eləyib sizə? Bilirsən, Fərid, mən sənə inansam, biz çox yaxşı işlər görə bilərik. Yaxşı işlər ey! Beşgünlük dünyadır. Başa düşürsən nə deyirəm sənə?

Fərid. Başa düşürəm. Elə materiallar hazırlamalıyıq ki, bizim başımız xalqın qarşısında həmişə uca olsun.

Baş redaktor. Doğrudan?

Fərid. Bəli.

Baş redaktor. Xalq?

Fərid. Bəli.

Baş redaktor. Bəs biz? Biz gərək yaxşı dolanaq ki, xalqı da düşünə bilək də...

Fərid. Düz deyirsiniz. Tamamilə düz deyirsiniz.

Baş redaktor. Onunçun nə etmək lazımdır, Fərid?

Fərid. Çox işləmək, çox yazmaq, çox qazanmaq.

Baş redaktor. Yazmaqla qazanmaq olmur axı...

Fərid. Niyə olmur? Keçən il "Qobustan" jurnalında mənim yazım çıxmışdı. Əla qonorar yazmışdılar mənə.

Baş redaktor. Qonorar? Hm... Aydınır. Daha sualım yoxdur. Get kadrlar şöbəsinə, Mehdi müəllimə mənim adımdan de ki, səni öz kəndinə ezamiyyətə göndərsin. Ananı da get gör. Biz humanist adamlarıq.

Fərid. Çox sağ olun, çox minnətdaram sizə. Sağ olun!

Baş redaktor. Xoş gəldin. (*Öz-özünə*) O arvadı, bunun anasını elə mən də görmək istərdim. Görüb bilmək istərdim ki, o arvad Fərid kimi bifər oğlu nə məqsədlə bu dünyaya gətirib. Görəsən, qəsdə nəymiş bu arvadın? Ağzımda deyirəm ki, səninlə çox yaxşı işlər görə bilərik. Yəni get, pul al, gətir, qaz vur, qazan doldur. Ya başa düşür it oğlu, ya da özünü lotuluğa vurur. İndi ezamiyyətdən atdana-atdana gələcək üstümə ki, material yazmışam. Mən sənin materialını neynirəm. Tapa bilmirəm də... Elə oğullar var ki, reketçilik eləyir, ələ də keçirlər. Özləri də dolanırlar, rəislərini də dolandırırırlar. Bu fərsiz hardan gəlib çıxdı bu-ra? Bir fürsət də düşür ki, rədd eləyim çıxıb getsin.

(Keçid musiqisi)

Fərid. Gəlmək olar, Mehdi müəllim?

Mehdi. Gəl, Fərid.

Fərid. Baş redaktor məni sizin yanınıza göndərdi.

Mehdi. Buyur!

Fərid. Dedi ki, məni öz kəndimə ezamiyyətə göndərəsiz.

Mehdi. Dayan, özündən soruşum. Mənəm, Mehdi müəllimdir. Fərid yanımdadır. Bəli. Bilirəm hansı rayondur. Bəli. Keçən dəfə göndərmişdik də... Baş üstə! Üzr istəyirəm, mənə bir söz tapşırılmışdı ha, öyrəndim onu. Zimbabve Afrikadadır. Bəli, bəli! Bayaq dedim də, bəli Fərid burdadır. Mən... Nə? Eşşək?! Xeyr, yoldaş müdir, mən adamam. Özünüz mənə dediniz ki, öyrən gör Zimbabve hardadır. Mən də öyrəndim də... Aaaa... Telefonu çırpdı yerinə. Otboy verdi. Mənə də "eşşək" dedi. Put-yovka varmış Zimbabveyə. Turistiçeski. Cəhənnəmə ki, qara

gora ki... Mən neynəyim. Mənim günahım nədi? (Fəridə)
Familin yadımdan çıxdı sənin.

Fərid. Cəfərlidir.

Mehdi. Bu da işdir, sən Allah. Özü mənə dedi ki, öyrən gör Zimbabve hardadır, mən də öyrəndim, əvəzində mənə "eşşək" dedi.

Fərid. Gərək mənim yanımda deməyəydiniz. Bayaq həmin sualı mənə də vermişdi.

Mehdi. Belə de... Burda nə qəbahət var ki? Zimbabve elə ölkə deyil ki, o dəqiqə yerini deyəsən. Bir saatdan sonra gəlib ezamiyyə vərəqəni apararsan. İşə bax ey... Mənə deyir, öyrən gör Zimbabve hardadır, özü də mənə gör nə deyir? Eşşək sənin özünsən, atabatandır!

(Keçid musiqisi)

Fərid. Alo... Gülzar... Mənəm... Fəriddir.

Gülzar. O... Privet. Necəsən?

Fərid. Lap yaxşı. Mən rayona gedirəm. Üç günlük. İstədim, səni görüm, sonra gedim.

Gülzar. Gələrsən, görüşərik.

Fərid. Gülzar.

Gülzar. Nədi?

Fərid. Anamı görəcəm, ona sənin haqqında danışacam.

Gülzar. Tələsmə.

Telefonda səs. Kimdi o? Gülzar, kiminlə danışırısan?

Gülzar. Poklonnikimdir. Yaxşı, Fərid.

Fərid. Mən səni çox istəyirəm, Gülzar. Sən necə?

Gülzar. Mən də! Mən də!

Fərid. Sağ ol.

Gülzar. Yaxşı yol!

(Keçid musiqisi)

Ana. Anan ölsün, ay Fərid! Gəl çıx da. Bütün kəndə səs yayılıb ki, Fərid gəlib.

Fərid. Nə bildin, ay ana?

Ana. Şəhər-zad döyül ki, bura, dərdin ürəyimə. Balaca kənddi. Qonşumuz şofer Xanağa səni yolda görüb. Bir məktəbdə oxumusuz da... Həmin Xanağa.

Fərid. Tanıyıram, tanıyıram. Niyə maşını saxlamayıb, görəsən?

Ana. Tələsiyirmiş, yəqin. Gəl görüm, başına dönüm sənin. Gəl, bilirəm, acsan. Anan ölsün sənin.

Fərid. Bilmirəm atama nə deyim ki, ürəyim soyusun. Gör nə günə düşmüşsən. Al, anacan, bu ağ kəlağayı səninçin almışam. Daha başına qara kəlağayı bağlama.

Ana. Payın çox olsun, ay oğul. Zəhmət çəkib mənə daha bir şey alma. Buna verdiyini yeməyinə ver, canına qulluq elə. Özü-nə fikir ver. Bəlkə, yığışib kəndə gələsən, ay oğul. Bir gör necə sınıxmısan.

Fərid. Bəs sən?

Ana. Mən heç!

Fərid. Niyə heç? De görüm, atam gəlib gedir, bir köməyi dəyir sənə?

Ana. Köməyi özüyçün qalsın. Allah dolandırır məni. Onun öz ev-eşiyi var. Mən kiməm ki? Gəlib eləmir. Heç gəlməyini də istəmirəm.

Fərid. Yənə qəzetdə işləyir?

Ana. Hə...

Fərid. Yənə o qısırladı?

Ana. Elə onunladır. Əşsi bunlar heç. De görüm necəsən? Qabaqlar tez-tez gələrdin. İndi işin ağırdır, deyəsən, hə? Qurban olaram sənə.

Fərid. Yox, o qədər də ağır deyil, Ana. Qoy işlərim qaydasına düşsün, gəlib aparacağam səni Bakıya. Qoymayacam işləyəsən.

Ana. Allah sənə can sağlığı versin, oğul. Allah ürəyinin mətləbini versin. Yaxşı, neçə günlük gəlmisən?

Fərid. Üç günlük.

Ana. Onda doyunca söhbətə vaxtımız çatar.

Fərid. Elədir.

Ana. Ay oğul. De görüm, nə vaxt evlənirsən? Gözaltın var?

Fərid. Utandırma məni, ay Ana.

Ana. Var, ya yox?

Fərid. Var, deyəsən.

Ana. Bircə sənin toyunu görədim!

Fərid. Hər şey yaxşı olacaq, bircə sən fikir çəkmə.

Ana. Yaxşı, otur, mən yemək hazırlayım.

Fərid. Özünü yorma.

Ana. Yorulmaq nədir? Səninlə oturub bir loxma yeməyin burnumun ucu göynəyir. Bu dəqiqə gəlirəm mən.

Fərid (*öz-özünə*). Bu da işdir? Ata olasan, arvadından, oğlundan xəbər tutmayasan? Düşsən elə bir qısır arvadın dalına? Əlim gəlmir, yoxsa atama əl qaldırardım. Neynəyim? Atadır axı... Amma nə döyərdim onu. Ağacla döyərdim. Döyərdim ki, balalarını atıb gedən bütün alçaq atalara dərs olsun. O qısırı da döyərdim. Ölənəcən döyərdim.

(Keçid musiqisi. Qapı zəngi)

Qadın. Sən kimsən?

Fərid. Mən... Mən Fəridəm. Rzanın oğlu.

Qadın. Nə istəyirsən?

Fərid. Atamı istəyirəm. Sözüüm var ona.

Qadın. Get idarəsində de.

Fərid. Yoxdu idarəsində.

Qadın. Canın çıxsın, otur gözlə idarəsində. Bir də bura ayağımı basma, alçaq!

Fərid. Alçaq sənsən ki, ailəmizi dağıtmısan.

Qadın. Sən mənə alçaq deyirsən? Rədd ol burdan! Bir də ayağın bura dəyməsin! Bir dəqiqənin içində səni yox elətdirirəm dünyadan. Atan özü mənim dalmca sürünüb. Rədd ol burdan deyirəm sənə!

Fərid. Mən gedirəm. Amma onu bil ki, başımızın üstündə Allah var. Allah sənə elə bir cəza verəcək ki, bir qurtum su verənin də olmayacaq.

Qadın. Rədd ol, qoduq! Rədd ol, deyirəm sənə! Rədd ol, heyvan oğlu heyvan! (*öz-özünə*) Heç eybi yox! Sən sən ol, mən də mən. Gör sənə nə toy tutacağam. (*Telefon nömrələrini yığır.*)

Salam. Ay qız, tez məni başçı ilə calaşdır. Tez ol! Özü bilir kiməm. (*pauza*) Oy! Mənəm. Necəsiz? Heç bizim əhvalımızı soruşmursuz? Yaxşıyam. Olub, olub. Başıma iş gəlib. Bakıdan

mənim bu biqeyrət ərimin oğlu, Fərid adında bir heyvan gəlib. Hə... Gələn kimi də yüyürdü evimə, qapımı sındırdı, sonra da əl atdı boynumdakı mirvariyyə. Qırıb tökdü yerə. Sonra da döydü məni. Üzüm-gözüm qanın içindədir. Bəli... İndi çıxdı, rədd oldu. Mənə həkim lazım deyil. Sən tutdur onu. Basdır dama. Döydür onu. Ağlı gəlsin başına. Gözlərin var olsun. Görüşərik, mütləq. Çox sağ ol. Zəngini gözləyirəm. Öpürəm.

(Keçid musiqisi)

Fərid. Bəsdi də, ağladın, ay Ana. Nə istəyirsən de, eləyim səninçin. Ancaq ağlama.

Ana. Get Bakıya. Tez ol get Bakıya. Sənin axı o qısırıldə nə işin var idi? Gör necə döyüblər səni. Bunlardan nə desən çıxar. Öldürərlər burda səni, bala, tez ol get.

Fərid. Bəs deyirdin kəndə gəl.

Ana. İnnən belə yox.

Fərid. Gedim, atamın gözlərinə baxım, sonra...

Ana. Neynirsən atanın gözlərini? Dikəcəkdir yerə.

Fərid. Dikməz. Elə söz deyərəm ona ki, dikməz.

Ana. Gərək deyil, dərdin ürəyimə. Qan düşər.

Fərid. Düşsün.

Ana. Sən gedərsən, mən qalalı.

Fərid. Yaxşı... mən gedim onda. Yaxşı...

Ana. Gəl bura, bir parça çörək ye, sonra get.

Fərid. Yox, ay ana, sən düz deyirsən. Mən burdan nə qədər tez getsəm, bir o qədər yaxşıdır. Mən gedəriyəm, sən demişkən, sən qalalı. Başın ağrımasın.

Ana. Demək, incidin, hə, sözümdən?

Fərid. Yox, ay ana! Bu dünyada varım-yoxum bircə sənsən. Səndən də incisəm... onda heç, öldürərəm özümü. Bir də bir Süleyman müəllim var, bir yerdə işləyirik. Mənə çox qayğı göstərir.

Ana. Allah ona can sağlığı versin, ay bala. Allah bütün yaxşı insanları salamat eləsin. Allah mərdimazara lənət eləsin. Heç doyunca söhbət eləmədik. Mən özüm gələrdəm Bakıya. Gəlim, qızı da mənə göstər. Adı nə oldu qızın?

Fərid. Gələrsən, tanış olarsan, Ana. Sağ ol, qurban olum. Sağ ol!

Ana. Balam mənim.
Fərid. Canım ana, darıxma.

(Keçid musiqisi)

Baş redaktor. Lətif qağa, Fərid gələn kimi qov getsin. Rəyondan zəng eləmişdilər. Xuliqanlıq eləyib orda. Bir qadını, işə bax e... özü də qadını döyüb, təhqir eləyib, mirvarisini oğurlayıb. İndi orda türmədədir. Deyirlər, üç-beş günə buraxacaqlar. Gəldi, qovacam onu burdan. Bizə daha belə ədəbsiz, tərbiyəsiz müxbir lazım deyil. Elə bilirsən, mən bilmirdim ki, Fəridi rəyona komandirovkaya göndərmək olmaz. Bilirdim, lap yaxşı bilirdim. Bu Süleyman qırsaqqız olub yapışdı yaxamdan. Gəlsin, gör onun başına nə oyun açacağam. İt oğlu!

Lətif. Balam, mən deyirdim, heç kəs mənim sözümə inanmırdı. Fərid avara gədədir. Onu çoxdan rədd eləmək lazımdır. Budur ha... yaxşı oldu ki, Süleyman özü də gəlib çıxdı.

Süleyman. Nə olub ki?

Baş redaktor. Nə olacaq. Sənin Fəridin gedib rəyonda adam döyüb.

Süleyman. Ola bilməz! Yalandır bu!

Baş redaktor. Yalan, ya qeyri-yalan! Fərid bu gündən etibarən buranın işçisi deyil.

Süleyman. Heç inana bilmirəm. Dünyasında ola bilməz. Fəridi mən beş barmağım kimi tanıyıram. Böhtan atıblar ona. Doladırlar uşağı. Fərid də adam döyər? Ola bilməz! *(öz-özünə)* Fərid çox kövrək oğlandır. Qoy gəlsin. O məndən söz gizlətməyəcək. Fərid məni çox istəyir. Bir kitab bağışlamışdı mənə. Unudulmaz sözlər yazmışdı. Həmişə xatırlayıram o sözləri. Necə yazmışdı?

Fəridin səsi. Süleyman müəllim, olsun ki, bir ay, iki ay məndən xəbəriniz olmaz, biz rastlaşarıq, olsun ki, daha artıq müddətə Sizdən gen düşərəm. Amma bircə şey mənə yaxşı məlumdur ki, həmişə sizi xatırlayacaq, mənimlə mehriban, ilıq münasibətinizi gözlərim önünə gətirəcək və sizi yaxşı adam kimi yad edəcəyəm. Hərdən, dünyanın pisliklərindən cana doyanda fikirləşirəm ki, nə yaxşı "yaxşı adamlar" var və siz də onlardan birisiz. Həmişə özümdə qərribə bir məmnunluq, həzz duyuram: "Nə yaxşı Süleyman müəllim var bu dünyada."

Lətif. Nə fikrə getmişən, ay Süleyman "müəllim?" Fəridi daha heç cür xilas edə bilməyəcəksən!

Süleyman. Dünyada nə fəlakətlər baş verirsə, Lətif, inan mənə, hamısı sənin kimilərin üzündəndir.

(Keçid musiqisi)

Lətif. Hə, gəl, Fərid, gəl, qardaş. Eynəyim də tapılmadı. Kimsə onu indi keyflə gəzdirir ya özündə, ya gözündə, bəlkə də, kimsə satıb, kimsə alıb. Qismət, qismət! Hə, Fərid, xəbərin var, xəbərdən? Səni işdən qovublar ey, tamam çıxarıblar. Təbrik eləyirəm səni.

Fərid. Məni? Niyə?

Lətif. Hələ bir soruşur da! Ə, sənin adam döyməyin də varmı? Budur ha, yaxşı oldu, Süleyman müəllim də gəldi, baş redaktor özü də gəldi. Buyurun, buyurun.

Süleyman. Fərid, bir dəqiqəlik mənim otağıma gəl.

Fərid. Bu dəqiqə gəlirəm, Süleyman müəllim.

Baş redaktor. Süleyman müəllim! Niyə məni məcbur edirsiniz ki, sizə acı söz deyim. Hə? Siz niyə bu xuliqanı otağınızda qəbul etmək istəyirsiniz? Niyə ona havadar çıxırsınız? Heç bilirsiniz, kimdir bu? Xuliqan! Avara! Bizi biabır edib aləmdə. Dedik, getsin anasını görsün, məqalə yazsın. Bir bunun sir-sifətinə bax. Gör necə döyüblər bunu. Niyə döyüblər? Çünki qadına əl qaldırıb. Mirvarisini oğurlayıb. Türməyə düşüb. Mən qovuram onu işdən. Süleyman müəllim, belə getsə, inciməyin, sizin də növbəniz çatacaq!

Süleyman. Məni qorxutmayın, cənab müdir. Gəl, Fərid!

Fərid. Yənə mənə görə... qanınız qaraldı.

Süleyman. Axşam sizə gələcəm. Ünvanını de mənə. Al, yaz bloknotuma. Darıxma. Səni bir işə düzəldəcəm. Mən bunların bir sözünə də inanmıram.

(Küçə. Maşınların səsi)

Fərid. Nə yaxşı ki, bu dünyada Gülzar var. Mənim sevgilim, ümidim. Bu da mənim sevgilimin yaşadığı bina. Bu dəqiqə ona zəng edəcəm, çıxacaq, görüşəcəyik. Desə, üz-gözünə nə olub? Deyərəm, yıxılmışam. *(telefon nömrələrini çevirir.)* Alo, Gülzar? Mənəm, Fərid.

Gülzar. Fərid? Hardan danışırısan?

Fərid. Evinizin altındakı telefon budkasından.

Gülzar. Lap yaxşı. Biz də indi düşürük.

Fərid. Gedib blokda, pilləkənlərin üstündə qarşılayacam sevgilimi. Hərdən ağılıma axmaq fikirlər gəlir. Özümü öldürmək istəyirəm. Süleyman müəllim düz deyir, yaşamaq lazımdır, həyat gözəldir. Yaşamaq lazımdır, Fərid, sənin Gülzar kimi sevgilin var. Aha... Bu da sevgilimin yaşadığı blok, bu da pillələr. Yuxarıdan səs gəlir, bu mənim sevgilimin səsidir. Tək deyil, deyəsən, Gülzar. Bəlkə, qardaşıdır?

Oğlan. Ciyərimisən mənim.

Gülzar. Yalan danışma.

Oğlan. Bilirsən, necə darıxmışam səninçin. Mamanın yanında deyə bilmədim. Təyyarədən düşən kimi sizə gəldim. Sən necə, darıxmısan mənimçin?

Gülzar. Darıxmışam. Çox darıxmışam.

Oğlan. Sevirsən məni?

Gülzar. Əlbəttə.

Oğlan. De papa canı.

Gülzar. Papa canı. Bəs sən necə?

Oğlan. Moskvada hər gecə səni yuxuda görürdüm.

Gülzar. Sənə demişəm ki, məni öldür, amma yalan danışma...

Oğlan. Papa canı, yalan danışmıram.

Gülzar. Oy, Fəridçik, privet. Sənə nə olub? Üzün-gözün niyə bu gündədir?

Fərid. Yıxılmışam.

Gülzar. Harda?

Fərid. Göylərə uçmuşdum. Ordan yıxıldım.

Gülzar. Göylərə? Tanış ol, Fərid, bu oğlan...

Oğlan. Mən Gülzarın nişanlısıyam.

Gülzar. Yalan danışma. Denən, poklonnikiyəm. Sən də mənim poklonnikimisən, Fərid də mənim poklonnikimdir.

Oğlan. Deyəsən, qızın iki namizədi var axı.

Gülzar. Gic-gic danışma. Fəridçik, biz diskotekaya gedirik. Gəl bizimlə gedək. Gedək, rəqs edək.

Oğlan. Bu sir-sifətlə onu hara aparırsan, Güliçka? Biabır olarıq.

Fərid. Gedin! Siz gedin, mənə işiniz olmasın. (*Öz-özünə*) İnsanlar niyə belə amansızdırlar, Allah? Niyə belə yalançıdırlar, Allah? Niyə belə alçaqdırlar? Niyə belə rəzildirlər? İlahi! Bundan sonra mənim yaşamağım nəyə lazımdır axı?

Oğlan. Yaxşı, Fəridçik, biz getdik!

Gülzar. Sabah zəng vurarsan, Fərid.

Fərid (*öz-özünə*). Bu, söz gülləsi yox, söz mərmisi yox, tufan oldu, bu qasırga oldu, faciə oldu. Axı mən belə deməmişdim, Gülzar. Gülzar, sən niyə belə etdin? Adamlar, görəsən, niyə belə edirlər? Adamlar, görəsən, niyə yalan danışirlər?! Niyə əxlaqsızlıq edirlər?! Bu axşam mən, deyəsən, ürəyimdə tutduğumu eləyəcəyəm. Metrə yarım kəndir lazımdır mənə. Taparam. Yaşamağın mənası yoxdur daha. Bəs anam? Bəs Süleyman müəllim? İncimə, Ana. İncimə məndən, Süleyman müəllim. Belə yaşamaq nəyə lazım axı? Ömrüm belə! Atam belə! İşim belə! Sevgilim belə! Son damla oldun sən, Gülzar, mənim həyatımda. Son damla! Hayıf mənim ümidimə. Hayıf mənim arzularıma.

(*Keçid musiqisi*)

Süleyman. Fərid! Fərid! Sənə qurban olum, ay Fərid. Güclə tapdım sənəni yaşadığın evi. Mənəm ey, Süleyman. Süleyman müəllim. Qapını niyə açıq qoymusan? Axmaqsan sən? Adam da özünü öldürər? Lətif kimdir ki, sən ona görə özünü öldürürsən? O qısır dediyin kimdi ki, sən ona görə özünü öldürürsən? Atana görə özünü öldürürsən? Fərid, ay Fərid! Yaşamaq lazımdır, həyat mübarizədir, döyüşdür. Güclülər qalib gəlir. İntihar zəiflərin qismətidir. Yaşamaq nemətdir. Dünya gözəldir, oğlum. Pis adamlar var. Həmişə də olacaq. Sən istəyirsən öz ölümünə onlara cəza verəsən? Sənəni ölümün onların vecinə də gəlməyəcək. Fərid, sənəninləyəm. Açıq gözlərini! Eşidirsən, açıq gözlərini! Bax belə! Nə yaxşı vaxtında yetirdim özümü. Yoxsa itirəcəkdin səni. Oğlum mənim!

Fərid. Ata! Ata! Atacan!

DÖRD DİVAR

(Radiopyes)

(Musiqi)

Şərqiyyə. Anam güclə danışırdı telefonda.

Fərəc. Arvadın, deyəsən, axır günləridir, hə?

Şərqiyyə. Elədir. Atamı itirdim. İndi də anam... Gedib heç baş çəkmirəm. Elə telefonla danışıram. Pis övladam mən.

Fərəc. Bu dünya bir pəncərədir. Hər gələn baxar gedər. Ney-nəmək olar? Hamımız öləcəyik də...

Şərqiyyə. Sənin anan rəhmətə gedəndə, Allah rəhmət eləsin o arvada, heç belə demirdin.

Fərəc. Mən həmişə optimist olmuşam. Ölüm qapının ağzındadır. Haçan istəsə, girəcək içəri. Ona görə də tədbirli olmaq lazımdır. Bilirsən nəyi deyirəm?

Şərqiyyə. Bilirəm, nə Şəmsəddinə ümid eləyəcəyəm, nə də Knyaza. Knyazın arvadı deyir, ona söz deməyin, hər şeyi ürəyinə salır. Guya bizim canımız can deyil.

Fərəc. Əşşi, mən başqa şey deyirəm ey... Xeyrə də, şərrə də çarə tapılır. Mən ev məsələsini deyirəm ey... Nə qədər arvad sağdır, həll eləyək bu məsələni getsin. Yoxsa Şəmsəddin keçirər evi əlinə.

Şərqiyyə. Əvvəla, sənin necə dilin gəlir ki, anamçın elə söz deyirsən. "Nə qədər arvad sağdır". Mənim anam hələ yaşayacaq. Ona görə də ağzını xeyirliyə aç.

Fərəc. Gör mənimlə necə danışır ey. Mən sənin balalarının deyirəm də...

Şərqiyyə. Əvvəla iki yerdə evimiz var. Gecə yatanda da fikirləşirəm ki, bir də gördün qaçqının biri gəldi, açdı evimizi, oturdu içində. Neynəyəcəyik? Yüz dəfə deyirəm sənə ki, kirayə ver. Sonra ürəyimiz istəyəndə çıxardarıq onları.

Fərəc. Əşşi, kirayənişin gəlir evi elə günə qoyur ki, sonra aldığından da çox xərc qoymalı olursan üstünə. Evidir də, qalıb da. İstəyəndə satacağam. Gedib tez-tez dəyirəm də.

Şərqiyyə. Axı Şəmsəddinin də balası var. Onun da haqqı var desin ki, anamın evi mənimdir.

Fərəc. Şəmsəddinin pulu çoxdur. Özü də vəzifədar adamdır. Ürəyi istəyən vaxt balası üçün ev alar. Neyləyir bir otaqlı evi. Neyləyir dörd divarı. O bir otaqlı ev mənim kimi kasıb-kusubun malıdır.

Şərqiyyə. Sənsən kasıb-kusub?

Fərəc. Bah... Dükanı varsa, demək, mən milyonerəm? Belə getsə, bağlayacağam dükanı. O gəlir ver, bu gəlir ver. Dünən yenə iki nəfər gəlmişdi. Deyir, aksiz markalarını yoxlayacağam. Siqaretləri soxuram gözünə, bilirsən, nə deyir mənə? Deyir çəkil qırağa. Biz özümüz bilirik hansı siqaretlərə baxacağıq. Sonra içkilərini də yoxladılar. Gördülər, heç bir əyri-əskiyim yoxdur, yenə əl çəkmədilər. Yoxlayan dombalangöz bir şeydi. Dedi, alə, bəs hörmət eləmirsən bizə? Bu "hörmət" sözünü çıxaranın ataba atasına lənət. Dedim, sizə niyə hörmət eləməliyəm ki? Təzədən gözlərini bərəltədi mənimçün. Dedi, bu dəfə tapmadıq, gələn dəfə taparıq ha... Çarəsiz qalıb bir yüz dollar basdım cibinə. Neyləyim? Bağlayacağam əşşi dükanı. Sənin ananın... evini... satandan sonra aptek açacağam.

Şərqiyyə. Nə danışırsan sən?!

Fərəc. Qışqırma, sən Allah. Ananın yüz yaşı tamam olandan sonra deyirəm. Hamımız öləcəyik də. Qurdla qiyamətə qalmayacağıq ki. Şərqiyyə, nə var oturmuşuq evdə. Dur gedək anana baş çəkək. Ev işini də danışaq. Mən özüm deyərəm. Mən arvadı razı salaram. Bax, Şərqiyyə, ev sonra hökumətə qalar ha, məzhəb haqqı! Məndən deməkdir.

Şərqiyyə. Qalsın da. Anam sağ-salamat oturub evində, nəfəs alır, yaşayır, sən də başlamısan ki, özüm deyərəm, razı salaram.

Fərəc. Əşşi, mən ev məsələsini kulturu deyəcəyəm ey...

Şərqiyyə. Mən bilmirəm, sən ev işini necə kulturu deyəcəksən.

Fərəc. Sən narahat olma. Mən bilirəm, necə deyəcəyəm. Bir də, ay Şərqiyyə, sənin anan çoxdan naxoşdur. Özün bilirsən ki, bu gün-sabahlıqdır. Şəmsəddin də burda yox. Birdən bir hadisə

oldu. Əvvəla, gedək ananla danışaq ki, onun yanında bir adam qalsın. Elə sən özün qal. Evi də oformit eləyək. Anan öləndən sonra...

Şərqiyyə. Sənin dilin necə gəlir, belə söz deyirsən?

Fərəc. Sən Allah, bağışla ağzımdan çıxdı. Bilirsən, mən qorxuram, ev hökumətə qalar ey... Məzhəb haqqı qorxuram.

Şərqiyyə. Sən heç əvvəllər belə deyildin, Fərəc.

Fərəc. İndi nə olub mənə, Şərqiyyə?

Şərqiyyə. Sən çox dəyişmişən, Fərəc. Pul səni korlayıb.

Fərəc. Birincisi, mənim pulum yoxdur. İkincisi də sən özün mənə bir dəfə demişdin ki, hardasa oxumuşdun, bu dünya məşədir, insanlar canavar. Sən yeməsən, səni yeyəcəklər. Dur, Şərqiyyə, dur gedək anangilə. Şeydən-şüydən də əlaq. Elə mənim dükanımdan götürərik. Düydən, ətdən. Nə istəsən. Yaxşı xörək bişirərsən. Oturub yiyərik. Sonra mən söhbət salaram da ev məsələsindən. Şərqiyyə, insan gərək bu dünyada ancaq özünü düşünsün. Efqoist olmaq lazımdır. Televizorda heyvanlar aləminə baxmısan da... Görürsən, dünya güclülərindir. Gedək anangilə!

(Musiqi. Qapı zəngi)

Fərəc. Bir də bas zəngi.

Şərqiyyə. Lazım deyil. Eşidib. Yavaş-yavaş gəlir qapıya... Anacan, bizik. Fərəc, mən.

Fərəc. Ay salamun-əleyküm, Hökumə Ana. Xoş gördük. Səninçin hər şey gətirmişik. Gör necə yumurtalardır. Kənd yumurtasıdır ey... Limonlara bax... Almalara bax ey, almalara... Öz dükanımdandır. Düyüyə bax. Bir ət gətirmişəm səninçün ki... Quzu ətidir. Mələməmiş quzu əti.

Hökümə. Çox sağ ol, oğul.

Şərqiyyə. Necəsən, ay ana? Qurban olum sənə. Çoxdandır, görmürəm səni.

Hökümə. Yaxşı deyiləm, ay qızım. Ürəyimdən elə bil daş asılıb. Dərmanlar da kömək eləmir.

Fərəc. Hökümə ana, günəşdə partlayış var ey... Həmin partlayışdan "maqnitniy burya" yaranır. O da vurur ürəyə, böyrəyə, davleni qalxır və sairə. Hava belə olanda mən heç məşin sürə bilmirəm ki. Gücnən gəlmişik, məzhəb haqqı. Neçə gündür, Şər-

qiyyə özü gedir bolnitsaya. Apara bilmirəm ki... Amma deyirlər, bu il bir az çətin olacaq. Sonra keçib gedəcək.

Hökümə. Yox, ay bala. Bu keçib eləyən deyil. Özü də mənim halım günəşə görə deyil. Daha vaxtdır da. Bir gün gələm bir gün gedir. Kişi gör havaxtdır mənim yolumu gözləyir.

Fərəc. Elə demə, Hökümə Ana. Sən hələ çox yaşayacaqsan. Tək qalırsan, darıxırsan, hamısı ondandır. Görürəm, yanına ki-tablar düzmüsən. Kitab adamın gözünü xarab eləyir.

Hökümə. Siz bilirsiniz də... mən şeiri çox sevirəm.

Şərqiyyə. Bilirik.

Fərəc. Bilirik, bilirik. Ədəbiyyat müəllimi şeiri sevməlidir də...

Hökümə. Bayaq əlimi atıb bir kitab götürdüm. Bax bu kitabı. Bir şair xəstə anası üçün görün nə yazıb. Elə bil mənimçün yazıb.

*Gül kimi solan anam,
Atamsız qalan anam,
Bu dünya yalan, anam,
Yalan olsa da, getmə,
Yaman olsa da, getmə.*

*Ahu-zarın dağlara,
Bizdən lap uzaqlara,
Sən hara, ölüm hara,
Bu dünya yalan dünya!
Yalan olsa da, getmə,
Yaman olsa da, getmə!*

Şərqiyyə. Qurban olum sənə, ay ana, belə şeirlər oxuma.

(Qapı zəngi)

Fərəc. Mən açaram.

Qonşu. Salam, mən qonşuyam.

Fərəc. Əleyküməssalam.

Qonşu. Hökümə xanım necədir?

Fərəc. Yaxşıdır.

Qonşu. Arvada dəymək olar?

Fərəc. Yatıb. Sonra gələrsiz. Yaxşı?

Qonşu. Bir söz soruşum. Deyirlər, Hökümə xanım evi satır.

Fərəc. Qonşu, elə şey yoxdur. Üzr istəyirəm, səndən başqa kim onu deyirsə, çox qələt eləyir.

Qonşu. Yaxşı, xudahafiz. Bağışlayın narahat elədim.

Hökümə. Kimdir? Nə istəyir?

Fərəc. Heç... Qonşudur. Deyir, eşitmişik Hökümə xanım evi satır.

Hökümə. Hansı qonşudur?

Fərəc. Adını soruşmadım vallah. Yola saldım, getdi.

Hökümə. Nə ev satmaq?

Fərəc. Deyir də. Eşidib ki, xəstəsən...

Şərqiyyə. Fərəc!

Fərəc. Camaata bir hay gərək. Nə isə... Ay ana, mən onun cavabını verib yola saldım. Dedim, biz ev-zad satmırıq. Bu heç. Yaddan çıxar qonşunun gəlməyini. Sən, Hökümə ana, belə qəmli şeirlər oxuma ey...

Şərqiyyə. Fərəc düz deyir, Ana. Sən axı niyə belə kədərli şeirlər oxuyursan? Televizora niyə baxmırsan?

Hökümə. Televizorum işləmir.

Fərəc. Necə işləmir? Bu dəqiqə mən onu işlədim. Dayan. Şərqiyyə, kömək elə mənə. Aha... Bir dəqiqə... Aaaa... İşləyir ki... Hə... Səsi var, amma göstərmir. Aaaa... Bunun lampası yanıb. Mən bu dəqiqə alıb gəlirəm.

Hökümə. Ay bala, lazım deyil. Bir dəfə gəlmisiz, rahat oturun, dincinizi alın. Sonra alarsan, düzəldərsən.

Fərəc. Yox, yox. Nə danışırısan. Sən kitab-zad oxuma. Qoy mən bu televizoru qaydaya salım. Sonra elə televizora bax özünçün.

Hökümə. Televizorda qəmli şeylər olmur bəyəm?

Şərqiyyə. Olur ey, amma bu kitabdakı kimi olmur da. Kitab adamın gözünü korlayır. Qoy gedib lampanı alsın, televizoru düzəlsin. Sonra bax özünçün konsertlərə.

Hökümə. Hə, keçən dəfə televizor işləyəndə konsertə baxdım. Şövkət Ələkbərovanı göstərdilər. Elə xanım-xatındı ki... Özü də elə gözəl oxuyurdu ki. Dedim, ilahi, heç insafdımı ki, belə gözəl sənətkar indi torpağın altındadır. Vəfasız dünyadır bu dünya. Yalan dünyadır bu dünya. Şair elə düz deyib, yalan dünyadır.

Fərəc. Olmadı da, ay Ana. Sən belə qəmli sözlər danışma. Mən getdim. Bu dəqiqə gəlirəm.

Şərqiyyə. Ay ana, doğrudan, sən niyə belə qəmli sözlər deyirsən?

Hökümə. Eh, qızım, qocalıq çox pis şeydir. Allahdan istəyim odur ki, bu dünyadan atan kimi köçüm. Evə gəldi. Paltarını soyundu. Dedi, özümü pis hiss eləyirəm. Divanın üstündə oturdu. Keçindi. Quş kimi uçdu. Mən də Allahdan elə bir ölüm arzulayıram. Bu yorğan-döşək bezdirib mənə. Qocalıq gələndə də gərək insanın bədəni sağlam olsun, möhkəm olsun. Sürünə-sürünə yaşamaq yaşamaq deyil, qızım. Bir dəfə mənə üçün uşaqlar bir dəstə gül gətirmişdilər. Elə gözəl qızıl güllər idi ki. Amma gün keçdikcə gördüm ki, soluxurlar. Suyunu dəyişirdim. Bıçaqla kötöklərini kəsirdim. Su dolu vannaya atırdım onları. Olmadı. Yaşada bilmədim. Təbiətin qanunudur.

Şərqiyyə. Bilmirəm, bu gün nə olub sənə, ay Ana.

Hökümə. Heç, qızım...

Şərqiyyə. Bəlkə, bir çay verim sənə.

Hökümə. Yox.

Şərqiyyə. Alma soyum?

Hökümə. Yox, ay qızım. Xətrim heç nə istəmir. Qorxuram, öləm, Şəmsəddini görməyəm.

Şərqiyyə. Nə danışırısan, ay Ana. Ölüm nədir? Allah eləməsin. Şəmsəddin yenə Türkiyədədir, hə?

Hökümə. Hə, Türkiyədədir. Dedi ki, bir həftəlik gedir. Dü-nən zəng elədi ki, gecikir. Onun da çörəyi daşdan çıxır. Kənar-dan baxan ona bəxtəvərlik verir. Amma yazıq balamın rahatlığı yoxdur. Günü elə yollarda keçir.

Şərqiyyə. Hə, düz deyirsən, ay Ana. Şəmsəddin çox cəfa-keşdir. Nə dərdimiz-sərimiz olur, onun üstünə cumuruq. Atamız sağ olanda da sözüümüzü elə ona deyirdik.

Hökümə. Allah onun canını sağ eləsin. Allah hamınıza ömür versin.

Şərqiyyə. Çox sağ ol, ay Ana. Allah sənə də şəfa versin. Tez durasan ayağa.

(Musiqi)

Fərəc. Hə, bu da mən. Bu dəqiqə, Hökumə ana, sənin televi-zorunu elə düzəldəcəyəm ki, elə biləcəksən, bu gün almısan dükandan.

Hökümə. Allah sənə can sağlığı versin, ay Fərəc.

Şərqiyyə. Meylin nə çəkir, ay Ana. Bəlkə, bir xörək bişirim? Bəlkə, bir aş bişirim? Düyümüz də var, ətimiz də.

Fərəc. Yağımız da var. Turşumuz da var. Ay Şərqiyyə, bir turşu-qovurma bişir, keyf eləyək.

Şərqiyyə. Hə, anacan, nə deyirsən?

Hökümə. Nə deyirəm ki... Amma mənim... vallah, heç iştaham yoxdur.

Fərəc. İştaha diş altındadır. Mən bu lampanı dəyişim, sən özünçün konsertə bax, Şərqiyyə də xörək bişirsin.

Şərqiyyə. Yaxşı, mən xörək hazırlayım.

Fərəc. Hə, Şərqiyyə, sən bizimçün aş bişir, biz də Hökumə ana ilə söhbət eləyək... Lampa gör necə yanib ey... Bu dəqiqə bunun yerini təmizləyək. Bax belə. İndi təzə lampanı da taxaq yerinə. Bax belə... İndi bu dəqiqə işləyəcək. İşləməyib neyləyəcək? Mən evdə belə şeylərə pul vermərəm. Özüm hər şeyin ustasıyam.

Hökümə. Allah canını sağ eləsin.

Fərəc. Allah sənə də şəfa versin, Hökumə Ana. Hə... İndi bax özünçün televizora. (Musiqi) Maşallah, axır vaxtlar o qədər təzə oxuyanlar çıxıb ki. Tərs kimi hamısı da bir-birinə oxşayır. Heç adları da adamın yanında qalmır.

(Musiqi)

Hökümə. Ay Fərəc, bir az səsini azalt televizorun, başıma düşür. Gəl otur bir söhbət eləyək. Gör nə vaxtdır, görmürəm sizi. Uşaqlar necədir?

Fərəc. Yaxşıdırlar. Gətirəcəyəm yanına. Darıxıblar sizinçin. Elə mən də darıxmışam Sizinçün, Hökumə Ana. Həm də bir söhbətim də var ey, sizinlə.

Hökümə. Gəl otur. Nə söhbət?

Fərəc. Heç özüm də bilmirəm, necə deyim, ay Hökumə Ana.

Hökümə. De görək.

Fərəc. Allah sənə yüz il ömür versin, ay Ana. Bilirsən, Avropada, məsələn, qayda belədir ki, ata-ana öz sağlığında vəsiyyə-tini yazır. Kimə nə verirsə, onu əvvəlcədən deyir, məzhəb haqqı.

Hökümə. Mənim nəyim var ki, ay Fərəc? Bu dörd divardan başqa heç nəyim yoxdur.

Fərəc. Elə mən də bu dörd divarı deyirəm də...

Hökümə. Bu dörd divar Şəmsəddinindir. Onun balasındı. Düzdür, özünə bir söz deməmişəm. Özü də mənə bu barədə heç nə deməyib. Amma ürəyimdə belə tutmuşam da.

Fərəc. Hökumə ana, Şəmsəddinçin, Allah onun canını sağ eləsin, ev almaq nədir ki. Maşallah, vəzifə sahibidir. Sabah telefonu götürüb bir dənə yuxarılardan xahiş eləsə, o dəqiqə oğluna ev alacaq. Dərd mənim dərdimdir.

Hökümə. Niyə, sən də, maşallah, evin, eşiyin.

Fərəc. Dolana bilmirəm, Hökumə Ana. Dükanı da bağlaya-cağam. İstəyirəm, aptek açım. Onun üçün də pul lazımdır. Evimi satacağam. Onda qalmağa yerim olmayacaq. Sən gəl razılıq ver, bu evi keçirək ya Şərqiyyənin adına, ya da mənim adıma. Özəl-ləşdirilmiş evdir də. Sənin ixtiyarın var ki, onu bağışlayasan qızına. Gəl bu gün bunu həll eləyək.

Hökümə. Nə olub, qaçhaqaçdır? Qoy Şəmsəddin gəlsin, Allah qoysa, məsləhətləşərik də.

Fərəc. Şəmsəddinlə, Hökumə ana, mən özüm danışaram. Sən gəl bu evi ver bizə. O güzgünü də...

Şərqiyyə. Fərəc, nə olub, nə danışırısan sən? Nə güzgü?

Fərəc. Qəşəng güzgüdür ey. Bədənnüma güzgü deyirlər buna...

Hökümə. Qızım, o ürək dərmanımı ver mənə.

Şərqiyyə. Bu dəqiqə. Fərəc, sən gəl mətbəxdə mənə kömək elə.

Fərəc. Mətbəxdə mən neyləyəcəyəm ki...

Hökümə. Sən işivi gör, qızım. Biz söhbət eləyirik Fərəcələ, narahat olma, qızım.

Şərqiyyə. Al, bunu iç.

Hökümə. Çox sağ ol. Sən işində ol, qızım.

Fərəc. Hə, indi necəsiz, ana?

Hökümə. Yaxşıyam.

Fərəc. Onu deyirdim axı. Hə, mən uşaqların, yəni sənin nəvələrinin gələcəyini düşünürəm ey...

Hökümə. Başa düşürəm. Amma qoy Şəmsəddin gəlsin, sonra.

Şərqiyyə (*mətbəxdən çağırır*). Fərəc, ay Fərəc. Bir dəqiqə bura gəl.

Fərəc. Nədi?

Şərqiyyə. Bəsdir də incitdin arvadı.

Fərəc. Mən nə deyirəm ki...

Şərqiyyə. Şəmsəddin gələr, danışarıq da...

Fərəc. Şəmsəddin gələndə qədər birdən arvad... İndi necə deyirlər ona... Dünyasını dəyişdi?

Şərqiyyə. Sənin dilin necə gəlir bu sözü deməyə?

Fərəc. İnteresni adamsan ey... Ölüm qaşla göz arasındadır. Arvad güclə nəfəs alır, görmürsən?

Hökümə. Şərqiyyə, ay Şərqiyyə.

Şərqiyyə. Nədir ana?

Hökümə. Mübahisə eləməyin. Gəlin bura. Gəlin. Üç balam var. Knyazdı, Şəmsəddindi, bir də qızım sənşən. Knyaz bir söz deməz, əgər evi sizə versəm. Çünkü üç qızı var, üçü də ər evindədir, ona bu dörd divar lazım deyil. Ancaq Şəmsəddinə görə bunu deyək.

Fərəc. Mən elə bu gün Şəmsəddinin iş yerinə zəng vurub Türkiyədəki telefonunu öyrənərəm, zəng vurub onun razılığını alaram. Məzhəb haqqı!

Şərqiyyə. Nə olub, nə xəbərdir, ay Fərəc?

Hökümə. Bura bax, Fərəc, sən niyə belə tələsirsən? İki-üç günə gəlir də...

Fərəc. Bilirsən, Hökümə ana, mənim bir notarius dostum var. Onunla danışmışam. Deyir, müdiri əvəz eləyirəm. Əlimdə üç günlük ixtiyar var. Bu gün deyir, axırıncı günümüdü. Dedi, arvadı gətirin bura, bir dənə qol çəksin, vəssalam. Ev keçsin sizin adınıza. Sonra çətin olacaq, məzhəb haqqı! Sonra bunun kağız-kuğuzunu düzəldənə qədər bizimki bizə gələcək. Momentdir. İstifadə eləyək də. Xətrin istəyir Şərqiyyənin adına keçir, istəyirsən, mənim adıma keçir, istəyirsən nəvələrinin adına keçir. Mənimki odur ki, bu ev hökumətə qalmasın.

Hökümə. Hökumətə niyə qalır ki?

Fərəc. İndi oformit eləməsək, hökumətə qalacaq da.

Hökümə. Mən hələ sağ-salamatam, Fərəc.

Fərəc. Allah sənə yüz il ömür versin, ay Hökümə Ana. Nəvələrinin, nəticələrinin toyunda oynayasan. Mən onu deyirəm ki, Şəmsəddin gələndə qədər gözləsək, gec olacaq. Bu gün gərək hər şeyi həll eləyək. Sonra Şəmsəddin gələr, gələndən sonra, əgər lap desə ki, yox, razı deyiləm, ağa durub, ağacan durub, cıranıq, atarıq notariusun kağızını. Bir də mən bu gün zəng vuracağam da Şəmsəddinə.

Şərqiyyə. Ay Fərəc, sən arvadı lap hövlləndirdin ey. Dərman verim, ana?

Hökümə. Lazım deyil.

Fərəc. Nə olub ey, özündən söz çıxarırsan? Nə olub Hökümə anaya? Ona ancaq hava lazımdır, hava. İndi geyinsin, bir yerdə çıxacaq, minək mənim maşınıma, gedək notariusu, bir dənə kağıza qol çəksin, yenə qayıdaq gələk də. Bir az da təmiz hava alar.

Hökümə. Mən öz günümə ölürəm, ay bala. Maşınlıq halım yoxdur. Atıb-tutacaq məni. Daha da halım pis olacaq.

Fərəc. Mənim maşınımın amortizatoru elədir ki, elə bil samolyotda gedirsən. Dur yavaş-yavaş, Hökümə Ana. Şərqiyyə, kömək elə anAna.

Hökümə. Deyirsiz, Şəmsəddini gözləməyək?

Şərqiyyə. Əgər Şəmsəddin razılıq verməsə, cırıb tullayarıq da notariusun kağızını.

Hökümə. Yox, ay qızım. Belə olmaz.

Fərəc. Onda mənə icazə ver Şəmsəddinlə telefonla danışım, razılığını alım. Gedim indi notariusla da danışaram. Nə deyirsən, Hökümə ana?

Hökümə. Niyə belə tələsirsiz, ay bala?

Şərqiyyə. Yox, ay Ana. Tələsib eləyən yoxdur.

Fərəc. Notariusu görə deyirik. Sonra heç nəyi oformit eləyə bilməyəcəyik.

Hökümə. Niyə? Burda qeyri-qanuni nə var ki?

Şərqiyyə. Yanıq iyi gəlir. Deyəsən, xörək yandı.

Fərəc. Gedək mətbəxə. Doğrudan, yanıq iyi gəlir.

Şərqiyyə. Günah səndədir. Qovurma oldu heç... Gərək təzədən ət doğrayım. Əvvəl əti doğrayacağam, sonra da səni.

Fərəc. Niyə?

Şərqiyyə. Bəsdir də... Arvadı birtəhər elədin ey...

Fərəc. Mən səninçin deyirəm. Özümüzçün deyirəm. Balaları-mızçün deyirəm. Vallah, belə getsə, ev qalacaq hökumətə, məzhəb haqqı. Deyirəm, nə qədər notarius dostum...

Şərqiyyə. Axı biz qanunsuz iş görmürük. Niyə tələsirsən?

Fərəc. Qulağımı bəri ver. Bilirsən, əgər qanuna qalsa, gərək bütün sənədlərdə Şəmsəddinin, Knyazın imzaları olsun. Knyaz yaxşı oğlandır. Şəmsəddin bir az zıqqıdır, bilirsən də... Acığın gəlməsin.

Şərqiyyə. Zıqqı nəş olur? Kaş elə hamı Şəmsəddin kimi olsun. Mənim qardaşımdan bir dənədir. O qədər başımı qatacaqsan ki, bu dəfə də əti yandıracağam. Bax gör su qaynadı?

Fərəc. Qaynadı, qaynadı...

Hökümə. Şərqiyyə, ay Şərqiyyə.

Şərqiyyə. Gəldim, ana, gəldim.

Hökümə. Ürək dərmanı ver mənə...

Şərqiyyə. Biz də gəlib əsəbiləşdirdik də səni.

Hökümə. Yox, ay qızım. Siz neynəyəsiz. Bu zəhirmara qalmış ürək... ürək... Yaxşı, qızım bu günəşdəki partlayışlar nə vaxt dinəcək? Qəzetlər nə yazır?

Şərqiyyə. Keçib-gedəcək, Ana.

Fərəc. Heç keçib eləməyəcək. Bu gün özüm qəzetdə oxudum ki, günəşdə partlayışlar ilin axırına qədər davam eyləyəcək. Qəzeti də özümə götürmüşəm. Bu dəqiqə oxuyum sizinçün. Şərqiyyə, sən keç mətbəxə, ət yenə yanar. Oxuyuram, qulaq as, Hökümə Ana. "Günəşdə partlayışlar sağlam adamlara təsir etmir. Ancaq xəstə adamlar, xüsusən ürək xəstələri özlərini çox pis hiss edirlər. Onlar açıq havada gəzməlidirlər. Günəşdə partlayışlar, yəni günəş alışmaları bu ilin axırına qədər davam edəcək. Geomaqnit dalğaları sağlam insanlara təsir etmir. Ona görə də ürək xəstələri son dərəcə diqqətli olmalıdırlar. Evdə oturmaq, tək qalmaq yaramaz. Havada olmaq lazımdır.

Hökümə. Kifayətdir, bəsdir, daha oxuma.

Fərəc. Hökümə ana, ürəyini sıxma. Mən bu gün axşam Şəmsəddinlə danışaram, nə desə, onu da elərik. Sabah elə bu vaxt sənin yanında olarıq. İndi hər şeyi unut, xörək hazır olsun, oturaq yeyək. İcazə ver, televizorun xodunu bir az verim. Sənin xoşuna gələn qızlar yenə oxuyurlar. Bəh, bəh, bəh. Bu ceyran qızlar, görəsən, nə yeyirlər ki, belə atlı-canlıdırlar? Vay dədəm, vay. Bu gombulluğunda da qız olar? Ətin içindədir ey...

(Musiqi)

Fərəc. Salam, ay Ana.

Şərqiyyə. Salam, anacan. Dünəndən bəri necəsən?

Hökümə. Pis deyiləm. Ürəkdir də... Bu günəşdəki partlayışlar...

Fərəc. Budur ha... Yenə qəzet götürmüşəm səninçin. Bax bu məqaləyə. Professor yazıb ey... Adına bax: "Günəş alışmaları, ürək, yenə ürək... Geomaqnit dalğaları sağlam insanlara təsir etmir." Bu professor da yazır ki, tez-tez təmiz havaya çıxmaq lazımdır.

Hökümə. Gəzə bilirəm ki...

Fərəc. Maşına nə gəlib, özü də mənim maşınıma. Samolyotdur ey, samolyot. Notariusə gedəndə bir az gəzərik. Şəmsəddinlə danışdım ey. Dedi, maç elə mamanı.

Hökümə. Nə danışsən? Necədir Şəmsəddin?

Fərəc. Əla. Dedi, mamaya salam de. Ev məsələsini dedim ona. Dedi, qurbandı. Dedi ki, mənə ev-zad lazım deyil. Aaaa... Hökümə ana, sən televizoru yenə yandırmamısan ki... Aha... Ulduz falı... Mən Xərçəng bürcündənəm, Şərqiyyə Əqrəb, Hökümə ana, sən hansı büredənsən?

Hökümə. Nə bilim ey? Boş-boş şeylərdir bunlar. Allah biləni bunlar bilə bilməzlər. Qurban olum Allaha. Hər şey onun məsləhəti ilədir.

(Qapının zəngi çalınır.)

Hökümə. Kimdir, görəsən?

Fərəc. Bu dəqiqə mən baxım.

(Uzaqdan səsləri eşidilir.)

Qonşu. Salamun-əleyküm.

Fərəc. Əleyküməssalam.

Qonşu. Mən sizin qonşunuzam.

Fərəc. Çox yaxşı.

Qonşu. Hökumə xala necədir?

Fərəc. Naxoşdur.

Qonşu. Hə... Gəlmişdim öyrənim ki...

Fərəc. Nəyi öyrənmək istəyirsən?

Qonşu. Eşitdim ki, Hökumə xala evi satır.

Fərəc. Yox, a kişi. Nə danışsın? Kim deyib onu sənə?

Qonşu. Onda bağışla, qardaş. Dedilər ki, Hökumə xanım evini satır.

Fərəc. Səndən başqa kim deyirsə, çox qələt eləyir.

Qonşu. Daha nəş hirsələnirsən, qədəş? Sən onun nəyisən, qədəş? Mən heç səni görməmişəm. Heç zəlzələ olanda da gəlməmişdiz...

Fərəc. Mənə başqa sözün yoxdur?

Qonşu. Yox.

Fərəc. Onda xudahafiz. Bu da işdi? Evində sakit oturmusan, gəlib deyirlər ki, evini sat mənə. Camaat lap vəhşiləşib ey... Günəş də belə şeylərdən partlayır da, məzhəb haqqı. Bəs bu günəş alışmaları nədəndir? Adamlar bir-birini yeyirlər, didirlər, günəş də partlayır da. Partlayar da.

Şərqiyyə. Hansı dili yanmış deyib, görəsən ki, sən ev satırsan?

Hökümə. Nə bilim, ay qızım... Hansı qonşudur? Adını demədi?

Fərəc. Yox, demədi. Sənin qonşuların, acığına gəlməsin, lap canavar kimi şeydirlər. İrağ olsun, gecə lap hücum da çəkə bilirlər ey... bura. Deyirəm, bəlkə, Şərqiyyə elə köçüb qalsın sənin yanında. Necə bilirsən, ay ana?

Hökümə. Lazım olanda deyərəm. Mən, inciməyin, başqa adamla qala bilmirəm. Daha təkliyə öyrəşmişəm.

Fərəc. Özün bil, Ana. Sən necə istəsən, elə də edəcəyik. Hökümə ana...

Hökümə. Bəli.

Fərəc. Deyirəm, qurban sənə, bu gün notarius məsələsini həll eləyək də. Sabah deyirlər, günəşdə dəhşətli partlayış olacaq. Mənim qonşum həkimdir. O dedi mənə. Sabah sən evdən çıxıb bilməzsən. Amma bu gün günəş otdıx eləyir. Qoymadın professo-

run məqaləsini axıra qədər oxuyum da... sənə. Orda yazıblar ki, bu gün günəş sakit dayanıb özü üçün, keyf eləyir.

Hökümə. Axı mən dura bilmirəm. Hə, Şərqiyyə, nə deyirsən? Bu gün istəyirsiz bəyəm?

Şərqiyyə. Nə bilim, ay Ana. Fərəc deyir o notarius oğlan...

Fərəc. Sonra çətin olacaq ey... Vallah çətin olacaq. Oformit eləyə bilməyəcəyik, məzhəb haqqı. Qurban olum sənə, ay Hökümə Ana. Sonra mənim də vaxtım olmayacaq ey... Dükanı satıram. Başım çox qarışıq olacaq. Başına dönüm sənə. Hə? Nə deyirsən? Bir az da hava alarsan özünə də.

Hökümə. Yaxşı, nə deyirəm ki... Demək, Şəmsəddindən razılıq aldın, hə?

Fərəc. Boy, ay ana... Mənə inanmırsan. Mən ömrümdə yalan danışmamışam.

Hökümə. Onda siz keçin mətbəxə, mən yavaş-yavaş geyinim.

Şərqiyyə. Fərəc, qorxmursan yalan danışmaqdan? Yalanımız çıxsın, necə olacaq? Axı sən Şəmsəddinə zəng vurmamısan. Bəlkə, Şəmsəddin özü axşam zəng vurdu anama?

Fərəc. Kağıza qol çəkdirək. Türkiyədəki telefonunu öyrənməmişəm. Evə çatan kimi özüm Şəmsəddinə zəng vuracağam. Yalvarıb-yaxararam da ona. Şəmsəddin çox yaxşı oğlandır.

Şərqiyyə. İndi yaxşı oğlan oldu, hə?

Fərəc. Əlbəttə.

Şərqiyyə. Nə deyəcəksən? Axı sən əvvəlcədən onunla telefonla danışmamısan, razılıq almamısan.

Fərəc. Başa salaram da onu. Ev böyük məsələdir ey... Şərqiyyə.

Şərqiyyə. Ev deyəndə ki, nə ev ey? Bir otaqdır da. Dörd divar.

Fərəc. Mən sənin qırmızı qulluğunda onu iki otaq eləyim, sən də bax.

Şərqiyyə. Vallah, Fərəc, vicdan əzabı çəkirəm ey.

Fərəc. Niyə? Nə olub ki?

Şərqiyyə. Nə bilim ey... Sənə nə var ki... Hər kəlmə başı yalan danışsın.

Fərəc. Kim? Mən?

Şərqiyyə. Yox bir mən! Bayaq dedin ki, günəş partlayışı bu gün yoxdur. Günəş otdıx eləyir. Mən özüm bayaq evdən çıxanda radiodan eşitdim ki, əksinə, bu gün lap təhlükəli gündür.

Fərəc. Nə olsun ey, təhlükəli gündür.

Şərqiyyə. Ay Fərəc, ürəyim birdən elə istiləndi ki... Allah göstərməsin... Sən bilirsən neylə? Birdən ağılıma gəldi ey. Get notarius, maşın ayağının altındadır da, pul-zad ver, denən, o bura gəlsin. Yazıqdır ey, anam. Düşüb-çıxınca birtəhər olacaq.

Fərəc. Sənin əziz canınçün dedim ona, razılaşmadı.

Şərqiyyə. Yenə mənim canıma yalandan and içirsən.

Fərəc. Yalandan and içənin... Lap...

Şərqiyyə. Yaxşı, yaxşı. Onu bilirəm ki, sən məni heç bir damcı da istəmirsən.

Fərəc. Nə danışırsan, sən? Mən bütün ömrümü, həyatımı ailəmə qurban eləmişəm. Məzhəb haqqı, düz sözumdür.

Şərqiyyə. İndi ki, sözümü yerə salırsan... *(ağlamsınır.)*

Fərəc. Yaxşı, yaxşı.

Şərqiyyə. Notarius burdadır da, iki addımlıqda. Bir dəqiqə get, gəl. Götür o kişini, gətir bura.

Fərəc. Yaxşı, yaxşı. Onda sən anana da ki, mən indi gəlirəm.

Şərqiyyə. Çox sağ ol, ay Fərəc. Gəl bir dənə öpüm səni.

Fərəc. Əşşi, öpüşü neyləyirəm ey. Yaxşı gəlirəm.

Şərqiyyə. Ana, ay ana, Fərəcə göndərdim ey, notarius. Birdən ağılıma gəldi ey. Gedib kişini gətirsin də bura. Nahaq yerə səni geyindirdim. Dəyiş paltarını.

Hökümə. Nahaq yerə siz tələsirsiniz ey. Nə olub ki... Bir gün tez, bir gün gec. Şəmsəddin gələrdi, yığışardıq, danışardıq. O mənim böyük oğlumdur axı. Əslinə qalanda, qızım, bu ev böyük oğula qalmalıdır, Şəmsəddinə qalmalıdır. Atan da elə demişdi. Vallah, bir də bilmirəm, bu evdə siz nə görmüsüz. Dörd divardır da. Eh... Kim nə aparıb ey bu dünyadan.

Şərqiyyə. Vallah, ay ana, incimə məndən, Fərəc lap beynimi aparıb ey.

Hökümə. Sən də Fərəc nə deyir, onu eləyirsən.

Şərqiyyə. Neyləyim. Bir də bilirsən nə deyir? Sənə də dedi ki... Deyir, nə bilim, sonra çətin olar. Onun dostu müvəqqəti müdirdir orda. Deyir, tez həll edər də. İndi, bilmirsən, adamları elə incidirlər ki... Bir yerdən bir dənə spravka alana qədər adamın canını boğazına yığırlar.

Hökümə. Ürəyim lap darıxdı.

Şərqiyyə. Bəlkə, pəncərələri açım, bir az hava gəlsin, Ana.

Hökümə. Hə, aç, qızım. Pərdəni çək qabağına, mənə soyuqdur.

(Telefon zəng çalır.)

Şərqiyyə. Alo? Bəli. Bəli, həmin nömrədir. Kimdir danışan? Nə lazımdır sizə? Kim deyib onu? Yox. Burda ev-zad satılmış.

Hökümə. Ay balam, bu sözü kim çıxarıb belə?

(Qapının zəngi çalınır.)

Şərqiyyə. Yox, yox, bir də bura zəng eləməyin. Biz ev-zad satmırıq.

Hökümə. Bu sözü kim çıxarıb, görəsən?

Şərqiyyə. Anacan, bir dəqiqə qapını açım.

Qonşu. Hər vaxtınız xeyr olsun, xanım. Mən qonşunuzam. Beşinci mərtəbədə yaşayıram.

Şərqiyyə. Buyurun.

Qonşu. Nə yaxşı ananıza gəlib baş çəkirsiz. Zəlzələ olanda gəlmədik ha... Bu arvada biz qonşular qulluq eləyirik.

Şərqiyyə. Yaxşı, yaxşı. Çox sağ olun. Allah sizdən razı olsun. Nə lazımdır ki?

Qonşu. Bayaq gördüm maşınla gəldiz. Dedim, bir soruşum sizdən. Eşitdim ki, Hökümə xala bu evi satmaq istəyir. Elə bir fikri varsa, mən oğlumu evləndirəcəyəm, mənə ev lazımdır.

Şərqiyyə. Yox. Elə bir fikrimiz yoxdur. Başqa nə sözünüz var?

Qonşu. Heç nə, qızım. İşdir, əgər elə bir fikriniz olsa, mən beşinci mərtəbədə yaşayıram, adım da Qurbandır. Hökümə xala məni yaxşı tanıyır. Zəlzələ olanda onu aparıb qarajımda saxlamışdım. Onda biriniz də gəlmədik ha... Xudahafiz.

Şərqiyyə. Xoş gəldin.

Hökümə. Deyəsən, o Qurbandır hə, gələn? Arıq kişidir, hə? Səsindən tanıdım.

Şərqiyyə. Hə, dedi adım Qurbandır.

Hökümə. Zəlzələ olanda dadıma o çatdı, Şərqiyyə. Aparıb oturtdu məni qarajında. Soyuqdan tir-tir əsirdim. Allah ona can sağlığı versin.

Şərqiyyə. Bəlkə, çay gətirim sənin üçün, ana?

Hökümə. Yox, yenə ürək dərmanı ver mənə. Ürəyim yaman halba-haldır bu gün.

Şərqiyyə. Yaman çox dərman içirsən ha, ay Ana.

Hökümə. Neyləyim, ay qızım

(Qapının zəngi çalınır.)

Fərəc. Vallah, billah, Həzrət Abbas haqqı gəlmir də. Notarius gəlmir. Deyir, tək özüməm. Kontoru bağlayıb getsəm, atama od vururlar mənim.

Hökümə. Ay Fərəc, bəyəm çox vacibdir bu gün gedək. Şəm-səddin də gələr, oturub bir yerdə məsləhət elərik də...

Fərəc. Ay ana, mən bayaq dedim də. Bu kişi mənim çox yaxın dostumdur. Üçcə günlük müdiri əvəz eləyir. Sabah səhər müdir işə çıxır. Sonra bu dokumentləri düzəltmək, Allah haqqı, bir müsibət olacaq ki, gəl görəsən. İndi bir dənə pilləkanları düşəcəksən, səni maşına mindirəcəyəm, aparacağam notarius, iki addım yoldur də... Bir dənə kağıza qol çəkəcəksən. Hə... Yadıma düşdü, pasportunu da götür ha. Hə... Bir dənə kağıza qol çəkəcəksən, qaytarıb gətirib qoyacağam səni evə, vəssalam.

Hökümə. İndi mən bir də təzədən geyinim? Ay Allah, bu nə işdir gəldi başıma. Yaxşı, keçin mətbəxə. Keçin görüm.

Şərqiyyə. Ay ana, sənə qurban olum, lap əziyyət verdik ey sənə.

Hökümə. Eybi yox, eybi yox.

Fərəc. Şərqiyyə, bir stəkan çay süz mənimçin, boğazım quruyub.

Şərqiyyə. Keç otur.

Fərəc. Deyirəm ey, Şərqiyyə, ananı aparaq notarius, kağıza qol çəksin, sonra bunu qeyd eləmək lazımdır. Gətirib arvadı qoyaq evə, gedək kababxanaya. Axırındı dəfə kabab yeməyim heç yadıma gəlmir. Bir dənə kabinə götürək. Lülə, tikə, quyruq kababı, ciyər, böyrək... Qəşəngcə yeyək, içək, yaşayaq özümüzçün, məzhəb haqqı. Günəş də qoy partlasın özü üçün. Eşitdin də, bayaq qəzetdə oxudum, professor deyir ki, Günəş nə qədər alovlanır-alovlansın, bunun sağlam adamlara heç dəxli yoxdur. Ona görə də qoy günəş partlasın özü üçün.

Şərqiyyə. Səninki də elə yeyib-içmək olsun. Gedək tolkuçkaya, heç olmasa, ordan mənim üçün bir az pal-paltar al. Gündə

bir dənə fason çıxır. Bizim həkimləri də bilirsən də. O gün Rəna min dollara paltar geymişdi.

Fərəc. Ağ eləmə də. Min dollara paltar olar?

Şərqiyyə. Atamın goru üçün min dollara almışdı.

Fərəc. Sən özün gördün o min dollar verəndə?

Şərqiyyə. Sən fil qulağında yatmışan ey. Dünyadan xəbərini yoxdur. Camaatda bilirsən, nə pul var. Bizim qlavraç lyubovnit-sasına mercedes bağışlayıb ey. Camaatın pulu var, xərcləyir də. Sən bilmək olmur, hara qoyursan pullarını.

Fərəc. Yaxşı da. Başlama yenə. Hara qoyacağam. Sənə xərc-ləyirəm, balalarına xərcləyirəm, evə xərcləyirəm.

Hökümə. Şərqiyyə, ay Şərqiyyə, mən hazırım.

Fərəc. Molodes, Hökümə ana! Getdik ey, Şərqiyyə. O it oğlu da fərli adam deyil. Nə qədər yerindədir, çatdıraq özümüzü.

Şərqiyyə. Qapını mən bağlaram. Gəlin, çıxın. Televizoru söndür, Fərəc.

Fərəc. Əşşi, indi gəlirik də, nə var televizoru söndürürsən.

Şərqiyyə. Yaxşı, çıxın onda.

Hökümə. Mən liftə minə bilmirəm. Kömək eləyin, yavaş-yavaş düşüm.

Şərqiyyə. Fərəc, tut ananın qolundan. Dayan, qapını bağ-layım. Ana, bu biri qoluna da mən girim. Yavaş-yavaş. Heç tə-ləsmə. Bax belə... Bax belə...

Fərəc. Molodes, Hökümə Ana. Gəlin, gəlin. Yavaş-yavaş. Hə, bax belə... Bax belə... Bax belə... İndi də gəlin maşına mi-nək. Dayanın, qapını açım. Hökümə ana, sən dalda otur. Şər-qiyyə, sən keç qabağa. Bax belə. Yolçu yolda gərək. Molodes, Hökümə Ana. Çox yormayacağam səni, məzhəb haqqı.

Fərəc. Çatdıq. Bu da notarius. Mən özüm qapını açacağam. Hökümə ana... Ana... Şərqiyyə, bir ora bax. Nə olub Hökümə anaya?

Şərqiyyə. Ana... Ana... Ay ana... Fərəc, kömək elə. Daş mənim başıma. Dərman da götürmədim. Tez ol, həkim çağır. Ay Allah, sənə qurban olum, bu nəydi gəldi başıma. Ana... Ay ana... Əlləri bumbuzdur. Gözləri niyə belə oldu? Ana!!!

HƏSƏN AĞANIN QOHUMU (Radiopyes)

Fərhad. Privet, qadan alım, mənəm Fərhadı. Dostun Fərhad.

Aydın. Buyur, Fərhad. Nə acəb səndən?

Fərhad. Aydın müəllim, qadan alım sənin, diqqətlə qulaq as mənə. Mən sənə tapşırıqla zəng vururam. Bəzi məsələlər var ki, telefonluq deyil.

Aydın. Qardaş, eşidirəm mən səni. Mənim bu hökumətdən, bu camaatdan gizli heç nəyim yoxdur. Neçə illərdir, burda direktoram, hələ mənə gözün üstə qaşın var deyən olmayıb. Suyu da üfləyə-üfləyə içirəm. Odur ki sözünü de.

Fərhad. Mənim sözüüm deyil e... Həsən ağanın sözüdür. Özü sənə zəng vuracaq.

Aydın. Həsən ağanı sən hardan tanıyırsan?

Fərhad. Qızımı onun qohumuna nişanlamışıq. Bu yaxınlarda toy olacaq. Səni də həyat yoldaşınla birlikdə toya dəvət edəcəyəm. Həsən ağanın qohumu bilirsən, necə tərbiyəli uşaqdır? Söz deyən kimi qıpqırmızı qızartır. Qız kimi oğlandır.

Aydın. Adı nədir?

Fərhad. Qulubala. Qulubala bu il Tibb İnstitutunu qurtarıb. Onun işə düzəlməsini Həsən ağa mənə tapşırırdı. Mən də dedim ki, Qulubala Aydın müəllimin direktoru olduğu Elmi-Tədqiqat İnstitutunda işləsə, lap əla olar.

Aydın. Nə deyirəm ki? Yəqin, mənə ştat-zad verəcək də Həsən ağa.

Fərhad. Əlbəttə, verəcək. İndi Qulubalanı göndərirəm sənin yanına, al onu qanadının altına, bir böyük kimi, bir ata kimi. Sənin üçün də yaxşı olacaq. Həsən ağanın oğlu ilə bir yerdə işləmək bilirsən də, nə deməkdir?

Aydın. Bilirəm. Nə deyirəm ki? Mən hazır! Göndər gəlsin.

Fərhad. Beş qəqiqəyə sənin yanındadır.

(Keçid musiqisi)

Katibə. Aydın müəllim, bir oğlan gəlib, adı Qulubala. Deyir, mən Həsən ağanın qohumuyam. Özü də qız kimi danışır ey...

Aydın. Sənin nəyinə lazımdır, qız kimi danışır, ya oğlan kimi. Tez çağır, gəlsin bura. Çaydan-konfetdən də gətir. Tez ol!

Katibə. Baş üstə, Aydın müəllim!

Qulubala. Gəlmək olar? İcazə var?

Aydın. Əlbəttə, olar. Nə icazə? Bundan sonra sən mənim kabinetimin qapısını təpiyinlə açmalısən. Sən bir gör kimin qohumusan. Bizim fəxrimiz Həsən ağanın. Həsən ağa bizim xalqımızın vüqarıdır. Həsən ağa şəxsiyyətdir.

Qulubala. Çox sağ olun! Təşəkkür edirəm!

Aydın. Otur, Qulubala.

Qulubala. Sizin dostunuz, mənim gələcək qaynatam doktor Fərhad müəllim mənə tapşırırdı ki, Sizin yanınıza gəlim, öyrənim ki, nə vəzifədə işləyəcəyəm mən.

Aydın. Qulubala, sən Tibb Universitetinin hansı fakültəsini qurtarmısən?

Qulubala. Sanitariya fakültəsini.

Aydın. Nə acəb?

Qulubala. Onda Həsən ağa xaricdə işləyirdi. İndi imtahan olsaydı, əlbəttə, leçfaka düşərdim, yəni müalicə fakültəsinə. Hə... mən nə vəzifədə işləyəcəyəm? Mənə elə iş tapşırırsan ki, səhər 9-da gəlib, axşam 6-da getmək olmasın ha...

Aydın. Əşi istəyirsən, heç gəlmə.

Qulubala. Yox, elə şey olar? Mən işləmək istəyirəm.

Aydın. Gəl səni qoyum infeksiyonu şöbəyə. Orda həkimlər çoxdu. Sən də haçan istəsən gəlib-gedərsən.

Qulubala. Doktor, sizdə zarubejini poezdkalar olur?

Aydın. Əlbəttə, olur. Bizdə xarici səfərlər çox olur. Kurslar olur, üç aylıq, altı aylıq. Məsələn, bu yaxınlarda Esmira adlı bir qızımız var, onu Yaponiyaya üç aylıq kursa göndərəcəm.

Qulubala. Oy, kak interesno. Mən özüm gedərdim Yaponiyaya.

Aydın. Tələsmə, oğlum. Bir il, iki il işlə, mütləq səni Yaponiyaya da göndərəcəm, Amerikaya da, İngiltərəyə də, hara istəsən... göndərəcəm.

Qulubala. Çox sağ olun, Aydın müəllim. Bu yaxınlarda bizim Fərhad müəllimin qızı ilə toyumuz olacaq. Sizi indidən dəvət edərəm. Sonra priqlasitelni gətirərəm. İndi isə sağ olun! Mən getdim. Sabah səhər neçədə işə gəlirəm?

Aydın. Hörmətli Həsən ağa bizə ştat verməlidir. Verən kimi səhəri gələrsən işə. On birdə, on ikidə. Gəlib dəyərsən, gedərsən.

Qulubala. Toyumda sizi lap yuxarı başda oturdacağam. Yaxşı... Sağ olun.

Aydın. Xoş gəldin! (*Öz-özünə*) Bu Həsən ağanın adı gələndə yadıma bilirsən, nə düşdü? Haqverdiyevin "Mirzə Səfər" hekayəsi. Eh... Əvvəllər kişilər varmış. Deyəndə ki, mən Həsən ağanın qohumuyam. Deyir, neyniyim Həsən ağanın qohumusan? Gəl min boynuma. Amma mənim cəsarətim çatmır ki, Həsən ağanın qohumuna deyim ki, ay oğul, ay bala, bəsdir də bu tanışlıqla gəlib hazırım naziri oldunuz. Bu xarabada elə adamlar var ki, onlara söz deyə bilmirəm. Hərənin dalında bir adam dayanıb. İndi Həsən ağanın qohumu da burda işləyəndən sonra vay halıya, ay Aydın!

(Keçid musiqisi və telefon zəngi)

Aydın. Bəli, eşidirəm!

Fərhad. Mənəm ey, qardaş, Fərhadır. Çox sağ ol. Yaxşı qəbul eləmişən Qulubalanı. Uşaq mobil telefonla mənə də, Həsən ağaya da məlumat verdi. Sən onu infeksiyonu şöbəyə yox, terapiya şöbəsinə qoy!

Aydın. O da mənim gözlərim üstə. Mən dedim, praktik işi öyrənsin. Sonra mövzu götürər, dissertasiya yazar, olar kandidat nauk, sonra doktor nauk, sonra professor... sonra akademik!

Fərhad. Elə şeylər lazım döy... Alimlik lazım döy... Mən qoymaram, kürəkənim canını elm yolunda çürütsün. Həm də bu sonrakı işdir. Sənə bilirsən, nə üçün zəng vurmuşam? Qulubalaya demisən ki, səndə bir qız var, adı Esmira. Onu Yaponiyaya

göndərmək istəyirsən. Esmiranın üstündən xətt çək, Qulubalanı sal onun yerinə. Toyu bir az çəkərik dala. Rədd elə getsin o Esmiranı. Bunu mən demirəm ha... Hörmətli Həsən ağa deyir.

Aydın. Eləyə bilmərəm, Fərhad. Yaponiyaya məktub göndərmişəm. Bütün kollektiv bilir ki, Esmira Yaponiyaya gedir.

Fərhad. Onun nə dəxli var ki?

Aydın. Bəs onda Yaponiyaya mən nə deyim?

Fərhad. Denən, Esmira avariyyaya düşdü, öldü.

Aydın. Bıy, Allah eləməsin, yazıqdır. Bir də axı, Qulubala heç işə başlamayıb. Heç olmasa, onun burda gərək işləməyinin bir ili tamam olsun, sonra...

Fərhad. Spravka verərsən ki, beş ildə, səndə işləyir.

Aydın. Üz vurma, Fərhad. Mən elə şey eləyə bilmərəm.

Fərhad. Yerivi itirmək istəmirsənsə, eləməlisən. Başqa söz lazım döy... Xudahafiz!

Aydın (*öz-özünə*). Əcəb işə düşdüm. İndi mən bu yazıq Esmiraya nə deyim? (*Katibəni çağırır*) Ay qız, o Esmiranı çağır bura. (*Yenə öz-özünə*) Yazıq Esmira. Heç bilmirəm, bu sözü mən ona necə deyəcəm. Cavan olsa da, yaxşı alimdir. Tibb elmləri namizədidir. Doktorluq dissertasiyası üzərində işləyir.

Esmira. Doktor, gəlmək olar?

Aydın. Gəl, qızım, gəl. Otur.

Esmira. Eşidirəm sizi, doktor. Bilsəz sizə ailəlikcə necə minnətdarlıq biz. Atam deyir ki, bu dünyada doktor Aydın Muxtarov kimi təmiz, pak adam yoxdur. Siz bu qədər adamın içindən mənə seçib Yaponiyaya göndərirsiniz. Siz...

Aydın. Qızım, heç bilmirəm, sənə necə deyim? Məsələ bir az dəyişib axı. İndicə Yaponiyadan mənə zəng vurdular. Dedilər ki, sənəin sənədlərin qəbul olunmayıb. Əlbəttə, mən bunun səbəbini araşdıracağam. Belə qoymaram qalsın bunu. Hələ indiyə qədər olmayıb ki, mən bir nəfərin namizədliyini verim, onu üstümə qaytarsınlar. Öyrənəcəm mütləq.

Esmira (*ağlayır*). Niyə axı, niyə axı, doktor? Mən biabır oldum. Bütün kollektiv bilir ki, mən Yaponiyaya getməliyəm. Uşaqlara baxmaq üçün adam da tutmuşam.

Aydın. Olacağa çarə yoxdur, qızım. Bir də görürsən bir adam bu səkidən o biri səkiyə keçəndə onu maşın vurur, ölür. Sən ki şükür olsun, sağlamsan, yaşayırsan. Ən başlıcası da odur ki, sən cavansan, hələ həyatın irəlidedir. O qədər belə səfərlərə gedəcəksən ki... Ağlama, qızım... Atana, ailənə məndən çoxlu salam-dua de... De ki, narahat olmasınlar, yaxın vaxtlarda səni lap Amerikaya göndərəcəyəm.

(Keçid musiqisi)

Fərhad. Privet, doktor.

Aydın. Mən elə sənə zəng vuracaqdım, soruşum ki, bizim bu Qulubala nə oldu? Eşitdiyimə görə Yaponiyadan qayıdıb. Amma işə niyə çıxmır?

Fərhad. Düz deyirsən, qayıtmağına qayıdıb, amma bir az xəstəfəsondur, yolda soyuqlayıb. Darıxma, bir-iki günə işə çıxacaq. Sonra da toydur da, toy! *(oxuyur)*

*Toy, toy, toydu bu gün,
Bizim evdə toydu bu gün!*

Aydın. Çox gözəl. Xoşbəxt olsunlar.

Fərhad. Yaxşı, toyqabağı bir padarka-zad eləmək istəmirsən təzə kadruva.

Aydın. Nə padarka?

Fərhad. Cavan kadrıdır. Özün də görürsən hər yerdə deyirlər ki, gənc kadrları qabağa çəkmək lazımdır. Səndə şöbə müdiri var ha... Məzahir Abbasxanov. Göndər onu getsin pensiyaya, Qulubalanı qoy onun yerinə.

Aydın. Ağ eləmə də, Fərhad. İşə girən kimi Yaponiyaya gedib, qayıdan kimi də şöbə müdiri qoyum onu. Camaat nə deyər?

Fərhad. Qardaş, mən öz sözümlü demirəm ki? Həsən ağanın sözünü deyirəm də...

Aydın. Eləyə bilmərəm, qardaş!

Fərhad. Məzahirin neçə yaşı var?

Aydın. Altmış illiyini keçən il qeyd elədik.

Fərhad. Vəssalam də... Onu bundan sonra işdə saxlamaq lazım döy... Pensiya vaxtıdır. Təmtəraqla onu yola sal. Qonaqlığın da pulunu mən verəcəyəm.

Aydın. Məsələ qonaqlıqda, pulda deyil axı.

Fərhad. Bəs nədədir?

Aydın. Məzahirlə neçə illər bir yerdə işləmişik, yaxın olmuşuq, çörək kəsmişik. Ahıl adamdır. Yaxşı mütəxəssisdir. Götürüm, onu küçəyə atım nə var, nə var ki, Qulubala irəli çəkilməlidir. Nə vaxt yer açılar, qoyaram da... Nə olub? Pajardır?

Fərhad. Özün bil, mən səninçün deyirəm. Mən istəmirəm ki, sən yerivi itirəsən.

Aydın. Cəhənnəmə itirim yerimi. Şantaj eliyirsiz məni?

Fərhad. Bay-bay, ayıb olsun səninçün. Biz neçə ilin dostuyduq. Şantaj nədir? Mən olanı deyirəm. Mən Həsən ağaya dedim ki, bu çətin məsələdir. Dedi, sən Aydın Muxtarova de, o özü həll edəcək. Dedim, birdən həll eləmədi. Dedi, onda özündən küssün. Başa düşdün?

Aydın. Başa düşdüm.

Fərhad. Cəhənnəm olsun, Məzahir də, onun şöbəsi də. Sən Həsən ağanın sözünü yerə salırsan? Sənin də gələcəyin var, perspektivin var. Sənə Həsən ağa əzizdir, Fərhad əzizdir, yoxsa Məzahir? Yaxşı-yaxşı fikirləş. Çalış, bu məsələni tez həll elə. Sağ ol!

Aydın (öz-özünə). Gəl, bundan sonra işlə, görüm necə işləyirsən? Ağa deyir, sür dəreyə... sürsən, işlərin əla gedəcək. Sürməsən, heç nə, görək papağını başıva qoyub çıxasan aradan. *(Katibəni çağırır)* Ay qız, ordan Məzahir Abbasxanovu çağır yanına görüm.

Katibə. Baş üstə!

Aydın. Görək başımıza nə gələcək. Birdən Məzahir dirəndi ki, getmirəm. Neyniyəcəyəm? Mən əmr verib onu işdən çıxara bilmərəm. Başımızın üstündə Allah var. Kaş razılaşaydı.

(Məzahir gəlir.)

Məzahir. Buyurun, doktor.

Aydın. Hə, xoş gördük səni, ay Məzahir. Gəl, otur görək. Nə var, nə yox?

Məzahir. Sağlığınıza hər şey yaxşıdır. Mən elə gələcəydim yanınıza. Təzə bir məqalə yazmışam. Sizin rəyiniz lazımdır.

Aydın. Çox yaxşı. Mənim adımdan nə istəyirsən, yaz. Ver, qol çəkim. Təriflə özünü nə qədər istəyirsən.

Məzahir. Yox, doktor. Mən elə istəmirəm. Mən istəyirəm, elmlər doktoru, professor Aydın Muxtarovun öz cümlələri olsun. Sizin fikriniz mənim üçün çox qiymətlidir. İcazə versəz, gedib məqaləni gətirərəm.

Aydın. Gətirərsən, yaxşı bir rəy də yazaram sənin üçün. Mən səni tamam başqa bir şey üçün çağırmışam bura, Məzahir müəllim.

Məzahir. Buyurun, doktor!

Aydın. Bilirsən, Məzahir müəllim, yuxarıdan mənə göstəriş veriblər ki, yaşlı adamları yola salım, yerinə gənc kadrları qoyum. Hər şeyin bir əvvəli, bir sonu var. Mənim indi qırx yaşım var. İyirmi ildən sonra mənə də deyəcəklər ki, xoş gəldin, Aydın müəllim. Neynəmək olar? Həyatın qanunu belədir. Qocalar getməlidir, yerinə cavanlar gəlməlidir.

Məzahir. Aydın müəllim, axı mən idmançı deyiləm, futbolçu deyiləm, mən aliməm, əksinə, alim yaşa dolduqca təcrübəsi daha da artır...

Aydın. Mən bütün bunları yaxşı başa düşürəm, Məzahir müəllim. Məni də başa düş. Yuxarıdan deyirlər. Neynəyim mən?!

Məzahir. Bu sözü yuxarıdan kim deyirsə, onun adını de mənə. Gedim qəbuluna. Görüm, məni nə haqla işdən çıxarırlar.

Aydın. Özünü yorma, Məzahir müəllim! Heç kəs səni qəbul etməyəcək. Sakitcə yaz ərizəni, çıx pensiyaya, dincəl özünçün, səhhətinin qayğısına qal.

Məzahir. Mənim səhhətimə nə olub? Mən hər gün səhərlər idman eləyirəm, təmiz havada gəzirəm, özümə baxıram.

Aydın. Allah canıva sağlıq versin. Yüz yaşayasan səni. Amma Məzahir müəllim, başqa yol yoxdur. Görək gedəsən.

Məzahir. Yerimə kimi qoymaq istəyirsiniz?

Aydın. Mən qoymayacağam. Yuxarıdan qoyacaqlar.

Məzahir. Mən özümə görə deyiləm e... Cavanlara görəyəm. Onlar mənə baxıb, öz aqibətlərini görəcəklər.

Aydın. Həyatın qanunudur də... Neynəmək olar?

Məzahir. Bilirsən, Aydın müəllim, mən işləməsəm, ölərəm.

Aydın. Heç nə olmaz. Gedərsən bulvara, təmiz hava alarsan, nərd oynayarsan, sonra nəvələri çıxardarsan gəzməyə...

Məzahir. Mənim uşağım var ki, nəvəm də olsun?

Aydın. Bağışla, sən Allah, unutmuşam ki, sizin uşağınız olmayıb. Amma, sən Allah, məqaləni gətir. Yaxşı bir rəy yazaram sənin üçün. Sən, ümumiyyətlə, elmi yaradıcılığını davam elətdir, ruhdan düşmə. Kitabın-zadın varsa, sponsor da taparam səninçün. Səni yola salanda da dəstgah açacam restoranda.

Məzahir. Mənə heç nə lazım deyil. Nə məqalə, nə kitab, nə restoran. Ərizəmi də yazaram.

(Gedir.)

Aydın. Allah Həsən ağaya da lənət eləsin, Fərhadə da, bu it oğlu Qulubalaya da! Neyləyim, deyim, Məzahiri çıxarmıram işdən, onda mənim özümü çıxaracaqlar. Hələ toya da çağırırlar məni. Getməyəcəm. Vuracağam özümü xəstəliyə.

(Telefon zəngi)

Fərhad. Privet, Fərhadu.

Aydın. Buyur.

Fərhad. Qanın qaradu?

Aydın. Yox, qara deyil.

Fərhad. Həll elədin?

Aydın. Eləyirəm. Getdi ərizəsini yazmağa.

Fərhad. Yazmasa, ver prikazını, rədd elə.

Aydın. Allahın olsun. Səbrin olsun.

Fərhad. Nə eləyirsən, tez elə. Sabah yox, o biri gün toydur.

Aydın. Deyəsən, mən gələ bilməyəcəm.

Fərhad. Niyə?

Aydın. Özümü yaxşı hiss eləmirəm.

Fərhad. Maşın göndərərəm, gəlib on beş dəqiqə oturub gedərsən.

Aydın. Gələ bilməyəcəm.

Fərhad. Səninçün Həsən ağanın yanında iki yer saxlamışam.

Aydın. Gəlsəm də, özüm gələcəm. Yoldaşım xəstədir.

Fərhad. On beş dəqiqə oturub gedərsiz...

("Toy" mahnısı səslənir.)

Aydın. Həsən ağa gəlməyib ki...

Fərhad. Narahat olmaq lazım döy... Sən də öz bildiyini elədin, hə? Arvadı gətirmədin?

Aydın. Deyirəm, xəstədir, inanmırsan.

Fərhad. Otur, ye, iç. Bir azdan sənə söz verəcəklər.

Aydın. Mənə yox... Mənə yox!

Fərhad. Olmaz! Sən Qulubalanın rəsisən. Heç elə şey olar ki, sən söz deməyəsən. Camaat nə fikirləşər? Söz deyəcəksən, sonra da oynayacağıq səninlə, əntiqə rəqs edəcəyik.

(Musiqi)

Tamada. Əziz dostlar! Bu şad, xürrəm, bu gözəl məclisimizdə bizim gözümüzüm işığı, canımız-ciyərimiz Qulubalanın rəisi, tibb elmləri doktoru, professor Aydın Muxtarov iştirak edir. Sözü hörmətli Aydın müəllimə veririk.

Aydın. Əzizlərim, bu gün mən də, kollektivimiz də fərəh hissi keçiririk. Bizim ən istedadlı gənclərimizdən birinin, bayaq tamadanın dediyi kimi, gözümüzün işığı Qulubalanın toyudur. Qulubala müəllim qısa müddətdə öz elmi qabiliyyəti ilə, dərin məzmunlu elmi məqalələri ilə təkcə respublikamızın tibb icmaiyətinin deyil, bir sıra xarici ölkələrin, xüsusən yapon alimlərinin də nəzər-diqqətini cəlb etmişdir.

Səslər:

– Yalançının atasına lənət!

– Həsən ağanın qohumudur, ona görə tərifləyir.

– Mən ki onun bircə dənə də məqaləsini görməmişəm.

Aydın. Qulubalanın parlaq gələcəyi var. Tez bir vaxtda adi əməkdaşlıqdan şöbə müdirliyinədək yüksələn xətt üzrə inkişaf edən Qulubalanı daha yüksək vəzifələr gözləyir.

Səslər:

– Sənin də başını yeyəcək.

– Yox, hələ şöbədə Rəhmət Rəhmətov var – müavini.

– Həsən ağa gəlməyəcək, baxarsan.

Aydın. Təklif edirəm, bu bədələrimizi içək Qulubalanın gələcək vəzifələrinin şərəfinə!

Tamada. İndi də musiqiçilərimizdən xahiş edək, şıdırgı bir oyun havası çalsın. Adə, vırrey!

(Musiqi)

Fərhad. İşçilərivü də dəvət elə.

Aydın. Bu dəqiqə... Rəhmət müəllim, Əflatun, Etibar, Akif, Ənvər gəlin, gəlin... Bu gün kollektivimizin bayramıdır. Ay maşallah! Bax belə...

(Musiqi)

Aydın. Rəhmət müəllim, nə oldu sənə?

Fərhad. Deyəsən, ürəyi tutdu. Müaviniindir?

Aydın. Müavinimdir.

(Musiqi davam edir.)

Səslər:

– Həsən ağa gəldi.

– Bəs deyirdin, Həsən ağa gəlməyəcək.

– Nə bilim, gəldi də...

Aydın. Fərhad, bəs deyirdin, Həsən ağa bizim stolda oturacaq.

Fərhad. Neynəyək, oturmadı da... Ürəyini sıxma, Aydın. Sənin haqqında nəşə yaxşı bir fikri var onun.

Aydın. Nə fikri?

Fərhad. Sonra deyərəm.

Aydın. Nə olar, indi de də... Gecə yata bilmərəm ey...

Fərhad (*qulağına pıçıldayır*). "Əməkdar elm xadimi" adı verəcəklər sənə.

Aydın. Doğrudan?

Fərhad. Tamadanın ölmüşüyün.

Aydın. Zarafat eləyirsən?

Fərhad. Yox, özzüm ölüm!

Aydın. Çox sağ ol, Fərhad. Mən bilirəm, bu sənin xidmətindir.

Fərhad. Borcumdur.

Aydın. Çox sağ ol!

Fərhad. Yaxşı, de görüm pul salmışan?

Aydın. Hələ yox.

Fərhad. Get sal, yoxsa boş konvertlər qurtarar. Həsən ağa dedi ki, sonra toy siyahısını verərsən, baxım. Bilmirəm, nöş baxmaq istəyir. Mənnik döy...

(*Musiqi*)

Fərhad. Privet, qadası. Toydan sonra nə təhərsən?

Aydın. Lap yaxşıyam, Fərhad. Toydan on gün keçib sənin kürəkənin hələ görünür.

Fərhad. Bıy, sən heç cavan olmamısan?

Aydın. Olmuşam, amma toyun səhəri işə gəlmişəm.

Fərhad. Bəs svadebnəyə putesestviyə? Sənin işçin xaricdədir. Dubayda. İyirmi gündən sonra işə çıxacaq.

Aydın. İyirmi gündən sonra?

Fərhad. Bəli.

Aydın. Bəs şöbə? Şöbə başsız qalıb ey...

Fərhad. Elə danışırısan ki, guya Atom Elektrik Stansiyasına başçılıq eləyirsən. Elmi-Tədqiqat İnstitutudur də...

Aydın. Camaat nə deyər? Sən özün də axı həkimsən. Bu sistemdə işləyirsən.

Fərhad. Əşşi, nə camaat ey?! Şəriət avamlar üçündür.

Aydın. Deyirsən də...

Fərhad. Sən yaxşısı budur, de görüm müavinin necədir? Toyda ürəyi tutanı deyirəm.

Aydın. Rəhmət müəllim? Yaxşıdır.

Fərhad. O ürəklə saxlamaq istəyirsən onu işdə?

Aydın. Nə olub ki? Toyda oynadı, ürəyi tutdu. Keçib getdi.

Fərhad. Oynayanda adamın ürəyi tutursa, demək, oyanlıqdır.

Aydın. Yox, Rəhmət müəllim möhkəm adamdır. Gözəl də alimdir. Ləyaqətli insandır.

Fərhad. Çox gözəl. Sən belə elə – Rəhmət müəllimi keçir şöbə müdiri. Qulubalanı qoy onun yerinə müavin!

Aydın. Xeyr! Bir onu görməyəcəksən! Mən Rəhmət Rəhmətov kimi alimi Qulubalaya dəyişə bilmərəm!

Fərhad. Bura bax ey... Mənim üstümə çıxırma!

Aydın. Çığırırım, acəb eləyirəm.

Fərhad. Özün bil. Tərəzinin bir gözünə qoy Rəhmətovu, o biri gözünə qoy "Əməkdar elm xadimi" adını. Mən getdim.

Aydın. Xoş gəldin!

Fərhad. Belə oldu?

Aydın. Belə oldu!

Fərhad. Peşman olarsan ha...

Aydın. Olmaram!

Fərhad. Özün bil! Ad almaq asan döy! Əməkdar elm xadimi!

Aydın (*öz-özünə*). Neynəyim indi mən? Başıma nə daş salım? Bəlkə, ərizəmi yazıb çıxım işdən. Hara gedim? Harda işləyim? Neynəyim? Rəhmətovu keçirim şöbə müdiri? Qulubalanı qoyum özümə müavin? Yoxsa Don Kixot kimi yel dəyirmanı ilə döyüşüm? Bir yandan da "əməkdar elm xadimi" adı. Tibb elmləri doktoru, professor, əməkdar elm xadimi Aydın Muxtarov.

Aydın (*katibəyə*). Ay qız, Rəhmətovu çağır bura. Qulubala bura gələn yerdə qıçı sınaıydı. Bu da işdir, sən Allah?!

Rəhmətov. Məni çağırmışsınız, Aydın müəllim?

Aydın. Bəli, otur!

Rəhmətov. Çox sağ olun!

Aydın. Səhhətiniz necədir?

Rəhmətov. Yaxşı. O gün toyda heç bilmədim, nə oldu mənə.

Həkimə getdim səhəri günü. Kardiogramma elədilər. Dedilər, ürəyimdə heç nə yoxdur. Oldu da... İsti idi ora bir az...

Aydın. Sən canuva bax. Əsas can sağlıqdır. Sənin işin ağırdır. Müavinlik asan iş deyil.

Rəhmətov. Yox, mənim işim ağır deyil.

Aydın. Mənim bir təklifim var. Gəl belə eyləyək. Sən keç şöbə müdiri...

Rəhmətov. Hansı şöbəyə? Qulubalanın yerinə?

Aydın. Bəli...

Rəhmətov. Siz toyda o tostu deyəndə mənim dalağım sancdı. Düzünü bilmək istəyirsinizsə, ürəyim ona görə tutdu.

Aydın. Neynəyim, ay Rəhmət müəllim? Özüm ölüm, mənlik döyül!

(Keçid musiqisi)

Katibə. Doktor, yuxarıdan Əzizov gəlib.

Aydın. Biry... Nə münasibətlə?

Katibə. Bilmirəm, Qulubala da yanındadır.

Aydın. Qulubala?

Katibə. Bəli.

Aydın. İkisi də birdən yanıma gəlmək istəyirlər?

Katibə. İkisi birdən.

Aydın. Xeyir ola?

Katibə. Bilmirəm.

Aydın. Gəlsinlər! Sən çay, konfet gətir.

Əzizov. Salam, doktor!

Qulubala. Privet!

Aydın. Xoş gəlmisiz!

Əzizov. Çox sağ olun!

Qulubala. Çox sağ olun!

Əzizov. Mən çox konkret adamam. Özüm də tələsirəm.

Aydın. Hara tələsirsiniz? Çayımı içməsəz, buraxan deyiləm Sizi. Bəlkə, başqa şey... Viski, konyak... Hər şeyim var.

Əzizov. Sağlıq ola! Sonra o qədər görüşəcəyik ki... İndilik sözüm budur ki, Qulubala balamızım əmrini gətirmişəm. Hörmətli Həsən ağa özü qol çəkib. Qulubala bu gündən sizin institutun direktoru təyin edilir.

Aydın. Bəs mən?! Bəs mən?! Mən?!

Əzizov. Siz isə onun müavini olursunuz. Zəhmət olmasa, otaqlarınızı dəyişin. Sabah da saat 12-də kollektivi yığın iclas salonuna, Həsən ağa özü gələcək! İndi isə sağ olun! Qulubala, axşam gözləyirəm.

Qulubala. Aydın müəllim, mən heç istəmirdim direktorluğu.

Aydın. Neynək, neynək. Başımızım üstündə Allah var.

(Qulubalanın əl telefonu zəng çalır.)

Qulubala. Nə? Kim dedi? Televizorda? Ola bilməz!

Katibə. Aydın müəllim.

Aydın. Nədi?

Katibə. İndicə televizorda dedilər ki...

Aydın. Cəhənnəmə dedilər!

Qulubala. Nə dedilər televizorda?

Katibə. Dedilər ki, Həsən ağanı vəzifədən çıxarıblar.

Qulubala. Ola bilməz!

Aydın. Görəsən, özü bilir?!

Katibə. Yəqin, bilir də...

Qulubala. Yox! Yox! Özü bilmir! Özü bilmir!

Katibə. Bilər də... Zəng elə de də...

Aydın. Sən zəng elə, Qulubala... Sən zəng elə! Qurban olum Allaha!

Kitabın içindəkilər

Səhnə

Həyatla yoğrulmuş dramaturgiya	3
Xilaskar	7
Ceviz ağacı	40
Oğul	80
Olmuş əhvalat	113
Mənim adımdan danışmayın	151
Şeytanın yubileyi	182
Əyri oturaq, düz danışaq	222
Gecikmiş bahar	266

Ekran

Bir parça həyat	287
Sevgililər	301
Premyera	315

Efir

Köhnə məhəllə	333
Ağsaqqal	347
Allah lənət eləsin	360
Söz gülləsi	375
Dörd divar	390
Həsən ağanın qohumu	408

www.eastwest.az
www.fb.com/eastwest.az
info@eastwest.az

Buraxılışa məsul: Sevil İsmayılova
Dizayner: İdris Əhmədov
Səhifələyici: Kübra İbrahimova
Texniki redaktor
və korrektor: Gültəkin Cəfərova
Baş redaktor: Səmirə Bektəşi
Texniki direktor: Xaqani Fərzəliyev
Nəşriyyat direktoru: Kamalə Qarayeva

Çapa imzalanmışdır: 25.10.2016. Format: 60x90 1/16. Ofset çapı.
Fiziki çap vərəqi 26,5. Sifariş 16101. Tiraaj 500

ŞƏRQ-QƏRB

"Şərq-Qərb" ASC-nin mətbəəsində çap olunmuşdur.

AZ1123, Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.

Tel.: (+99412) 374 83 43

(+99412) 374 73 84